

Saudi Arabia Becomes world's top arms importer published on March 9, 2015 from: <http://www.buzzfeed.com/sheerfrenkel/the-23-most-ord- countries-in-the-world#fc1KZd4NJ>

پشت نئستور نیه به تنجاسدانی پلان و جموجولی نابوری له دروخا پنا دهولتی راتی به سی شیوه دگرکی نووشی گرفت یی. پکهم، به پاسا پیش له کونترول و خارج کرنی داهاتی نوت له لایین دهولت بگیری که دیاره نوو بایته له نوبونی دامه زراوهی دیموکراتیک و پارلمانی دیموکراتیا نئستمه دیوهه، حهشتمینی ولات نئومنده زور یی

دیموکراتیک نین به گشتی سهرجهه دهولتی راتی نزمونی کولتیالیژمیان هههوه و له نوای داکیرکاری به دهست ولاتی روژانا دامه زراون، نوو داکیرکاریه ریگی یو دامه زراونی رژیمگالی تک حیزبی و بهمالی له روژه لاتی نوهراست خوش کرد هر بویه نوو دهولتانه پیش لهوهی یی به دهولتی راتی و له داهاتی نوت

کاپوه دهولتهنگان له روژه لاتی نوهراست بهرپرسیارن لهوهی «به لای نوت» له ولاتانه یار بووهتهوه. دهولتی راتی و ناکارامهیی ناکارامهیی بهکچیک له تابه نئمه نییه سهرهکی بهکاتی دهولتی راتی به داهاتی نوت سهرهنا نابوریهک دروست دهگا که بهرهمهتر نیه که نئومش دهولتیگی گندله

نوت بوته مایه یه بدهختی یو چه نه ولاتی روژه لاتی نوهراست شو بیروکیه که نوت مایه چاره شهیه له نیو بهشیکی بهرچاو له خلگی روژه لاتی نوهراست باوه کارناسان بهوهی پیچهوانه یی نوان ههرونی نوت و پینشکاونن له ولاتیگا به «به لای نوت» ناو دههه یو نئوبه گهشی ناخالسی نئومینی نئامانی تویک

فازاد کهریمی

«خهونی ئیمپراتوری ئیرانی»، له یه مهن، کهوته بهر «گهرده لولوی راشکاو»

سوز و شانشینی سعودی به گشتی نکهتهوه بهرهموجوره شالوویکی نهرتی په لاسارمکاتی ئیرانهوه کهوته په سهر و کیشیه حوسیهکان - و ههروهه په لاسارمکاتی «لقاعده» له پاریزگی «هه زهره سوت» که نوژی نویش په وهسته به باینتیکی دهکی ئیسلامی سیاسی له جوری رابیکلیمسی سونه گهری ولهوانه له دهرفهتیکیکدا له سهری توپینهوه بگری - بایته «ئلسایشی جهانی» ی به شیوازیکیکم وینه خستوته مهترسیهوه ئیران کم بهربرهنگانه به هاوکیشیه سهرهکیهوه دهویه به پهلهاوژین یو هر شوپنیک دنیا له ریگی وروژانندی «پرسی شیعه» نئمهتولشتی جهانی تیکدا. ئهم شارهزوه مهترسیاره یی ئیران یو روژاوار جهانی عهرمی قهبول تاکری ههرویه به نوو پهری توتاره له بوار سیاسی نوزامی یوه له بهرانه یی دا روهستان و هه به ئیران یوه هه به نیلومانی بهرمانی ئیران یوه دهسته زهیدیه رابیکله کانیان کرد سهره یی شهلرگه کله حوسیهکان که له نوپه راسیونی بهرسلای «گهرده لولوی راشکاو» هه خوی نواندینجستان له «ئهنجومهنی تاسیانی نئمهوه په یگرتوههکان» وا بریاری گماردانی ئهم گروهی - له باشکری گوماری ئیسلامی ئیران - له بوار نابوری و نوزامی یوه راگه ییضا. ئهمش خهونی هاشه پاشیه گوماری ئیسلامی ئیران یو گهیشتن به ئیمپراتوری ئوقیانوسهکان دهزرتی.

له روژه لاتی نوهراستدا بکات به رویدایکی به کردهوهیسی که هیج دیاره دهیک نئوانی نکولی لی بکات. به هرحال «ئینتیکشهره» یی ئیران له بهرهمینو باکوری سعوهیو باشووری لوبنان، پشتگیری ئهم ولات له دهولتی «هه لوری به عسی» سووریه له بهرهمین رووشی سونه له کم ولانسهوا ههروهه ختوکه دانی حوسیهکانی یهمن کم ولات که سهرهنا وادهرگهت بو ئازارانی شانشینی سعوهیبه که سنووری له گهل پاریزگی سعهده یهمن هاوبهته و ئیستا دهرگهتوهه ئهم «گه» کردنه پیشکی لاینکه به مهستی بهرگهرنی دهولتیکی شیعه له یهمن و سناریوی لهت بوونهوهی نووباره یهمن به شیوازیکیکه وا ئیران به ریوهی دهیات، مهستی گوماری ئیسلامی ئیران. پیکه یهمن له جوقرافیهی سیاسی دا زورگرنگه له بهرتهوهی کونترولی «دهریای سوور» دهکات له ریگی گرووی «بابالمند» موده ههروهه سنووری دهریایی له گهل چه نه ولاتی ئهرفایی دهلایهته. یهمن لایکی دهیکوه گنارمکاتی یهمن نهرانی به سهر «ئوقیانوسی هینه» کهوته ئیران له ریگی کونترولی کرنی بهمنهوه دهوانی هیزی دهریایی نیشتهجی کرای ئهریکا له دهریای سووردا و ههروهه کونترولی باشووری ئیسراییل و گهرووی نابوری «شورون» واته ختدای «هقهقه» ههش ختاه مهترسیه. له لایکی دهیکه شهوه میسر «کانالی

نیه هه رچه نه دهک تاکیکی بهمنی له دهه لاتا به شاری بان کرده بو وینه عهلی عمبوللا صالح به کورده تانگی سهراری له سالی ۱۹۷۸ ههتا ۲۰۱۲ یومایه ۲۴ سال فرمانروای یهمن بو. له سالی ۱۹۶۲ هه که «جهمال عمبولناسر» هیزی سهراری نار یو یهمن و هتا لهت بوونی یهمن به نووبهشی «باکوره» و «باشوور» و به شادری بوونی ههر نووبهسه له شهری سارده له نچوان دوو بهرهی «کومونیستی» و «کاپیتالیستی» و په کترتوهی نووباره یی نوای روخانی سولیمتی پیشو له ۱۹۹۱ ده سهریه روژاوار کونترولی یهمنی په کتور، ههروهه یهمنی له کتور، نوواتر یهمنی دووباره په کتور یان به دهستهوه بووه کاتی یهمن پهکی گرتوه بهره یی سهریه روژاوار. ئیحداره ولاتی گرتوه دهستی خوی عهلی عمبوللا صالح بوو به سهروکی ولات. عمبوللا صالح زهیدی مهزه ییکی سیکولار واته دهولتهاریکی دورله بیروکی ئیسلامی سیاسی بوو. ههرویه جهوازی ئاین و ئاییز (مهزههه) له سیستهم حکومتی سیکولاری یهمن دا بوو. بهلام له نوای روخانی سهام حیزبو به دهستهوه گرتی دههلات له لایین شیعهکان له عیراق دا ناوه لایونی دهستی گوماری شیعه مهزهه یی ئیران له عیراق دا، ئیران شهقاویکی گهره یی هاویشتن یو نووهی بیروکی ئیمپراتوری شیعه

بلو گراووهیوه حیزبوللا حماس و شهباب، بوکوحه رام، گرووی نئوسه یانلو «شعشع» حیزبی حوسیهکانی یهمن و تمانت قاعیده، ههموویان گرویی چه کرای ئیسلامی بههویا بهرپاکردنی دهولتی ئایدولوژیک خویانن له ولات ئیسلامی گند. خالی سهرهراکیش له کم گروپه دا په بوست بوونان به دهولتی دهکی ئیسلامی به له باری فاینانس (مالی) و لوجیستیک و متمانه یاریانهوه (اعتیارات). ئهوهی له سهر حوسیهکان بو وینه باس دهکری نیشتهوهی نوو راستیهی که ئهوان له ئیرانهوه به دوورو نریک پارمشی دهه رینن تاکوو بچولتهوه و زهیدیه دهولتهکانی خویان شورش بکن. ههوه کس دهزانی زهیدیهکان تمنا له پاریزگی سعهده له باکوری یهمن دا لایین و ئهوان خلگی ولاتی یهمن. ولاتی کون به میژویکی قهدهیهوه. ئهوان خاوهشی ولاتی خویان و هتا ئیستایه پیوستیان نهزانیوه راهه رینی «زهیدی» بکن. بههرحال حیزب «الحق» به بیروکی دزایش له گهل ئهریکا و ئیسراییله دامه زراوه و دوواتوری له تونوتوی له «گوشاره» له «گوشاره» و شاره مهستداره کی هیناومه «انومالی خوی» له یهمن. ئهوهی ریفراندوم دهنگان له لاکهرا کرا به له میژوی زهیدیهکان با تمار گراوه باسی بهرسلای و یگه گرتووی ئهوان دهکات. ئهوان هیشتا به شیوازی عهشیرتی و تابه یی دهزینو ئیزمونی دهولتداری مؤیدیران

یهمن، «عهلی عمبوللا صالح» سهروک کوماری یهمن که خوی زهیدی مهزه ییکی سیکولار له سالی ۱۹۷۸ هه سهروک کوماری یهمنه هیرشی کرده سهر حوسیهکانی یهمن و له سینه سهری هه مان سالدا (خه زمانان ۱۳۸۲) بهرهمین حوس و چه نه کس دهکی گرت. نوژی حوسیهکانی یهمن له ۲۰۱۱ به نووه کم یان زور له بهر باسی راگه یانندی گشتی جهانی دایو ئهم چه کاره زهیدی یانه و ولات که خویان بهرهمه لیدر برهوه بیجه که هه نه دی دروشمی دزه ئهریکا ئیسراییل هه لگری هه جوره ئایدولوژیای سیاسی نیزو خاوهن بهرنامه یکی دیار و روون بو بهرپاکردنی دهولتهکان یی. بیروکی حیزبی «الحق» یو گهیشتن به دههلات هه لگری هه مان ئهنیشته کلاسیکه کی ئیسلامی سیاسی. دیاره بیروکی ئیسلامی سیاسی له ناو ولات هه ره یهکان دا بیشتر تاقی کراومه وهک «شېخوان موسلمین» له میسر، «ئهمال» له لوبنان و نوواتر بیروکی گوماری ئیسلامی له شیعهی نوازنه ئیلمی دا له ئیران که نوای راهه رینی ۱۹۷۹ زایینی له ئیران له لایین حوسیه یی یوه خراب بهرمانی ریفراندوم دهنگان له لاکهرا کرا به دهولت. دیاره بیروکی ئیسلامی سیاسی بیشتر له لایین عهلی شهریه متی و چه نه نووسری شیعهی ئیرانی وهک «جهلال ئالقه مبه» بایته له سهر

له غلبه غلبی شهری داغش له تکریت و موسول له عیراق دا، ئیسکاردانی ههوا یی پیکهاتوو له سعوهی و جهار ولاتی عهرمی له کهندار له گهل زورسهی ولات هه ره یهکان بیجه له عیراق، سووری و لوبان هیرشیا ن کرده سهر بیگه کاتی میلشاکاتی گرووی «حوس» له باکورو باشووری یهمن. حوسیه یهکان گروپه ییکی چه کدارن سهریه «زهیدی» په کاتی پاریزگی «سعهده» و ئهم هه ره یه ۲۲۲ کیلومتر دووره له «سعهده یی پایتهختی یهمنهوه. «حوسین حوس» دامه زرتیری بیروکی «یکه نئیب مهزهه یی زهیدی» بوو. ههروهه به شیوازی حومه یی دهستی کرد به پروپاگنده یی دزی ولاتی روژاویسی. بیجه له حوسین حوس، نوپه ریکی بهرله مانی له سالاتی هه شتای رابیشدا که سهریه زهیدی یهکان و ههروهه سکرئتیری حیزبی «الحق» بوو. بیروکی بهرپاکردنی دهولتهکی زهیدی مهزهه یی له یهمن دا دروست کردبوو. له سالی ۲۰۱۱ هه نوای ئهوهی دهکوت گوماری ئیسلامی ئیران خهریکی نئمانی ئهوه گروپه یو کاری نیکه رانه دز به دهولتی

ئەو پارسىيەن خەتەتوھى خورەد ئەھەر چوارپارچەي كوردستان لە ماوھى ئەو سەد سالەدا قوناغى زۆر سەختو دژوارى پىرپوھ بەلام كۆلى ئەداوھ و ھەررەھكى پىشتەر گوترا لە ساپەي رەنج و تىكۆشان و فېداكارى پۆلە بە ئەمەگەكانى گەلى كوردلەسەردەمى ئىستا كاتى ئەوھ ھاتووھ لە بەشېكى

ئازاد كەرىمى

ماوھىيەك پىشش نووسىنى ئەم دىپرانە «عەلى شەمخانى» سكرتېرى «ئەنجومەنى بالاي ئاسايىشى ئەتوھى ئىزان» لە بەرنامەيەكى ئەلەفېزىيۇنى دا ولە كاتى شىرۆفەكرىنى بارودۇخى ناوچەكەو ھەرچەرخانە سىياسىيەكانى جىھان دا گوتى: ئەمريكايىيەكان حىزبەكانى پۆژھەلاتى كوردستان لە دژى ئىمە ھان دەدەن و يارى دەدەرى ھەموو نوژمنانى يەكگرتووى ئىمە بەلام ئىزان ناترسىت!...

ئەم دوو دىزەي شەمخانى ديارترىن ھەلوئىستى كۆمارى ئىسلامى ئىزانە لە زارى بەرپرسىكى بالاي ئەمنىيەتى ئەتوھى ئىزانەوھ كە لە ئاو كۆمەلى قسەوياسو ھەرەشەوخۆھەلكىشان و ھەرۇھا ھەندى قسەي خەلكى ناسىياسى خۇي دەردەخا. بەلام سەرنجراكىشە بگوتى دواي ئەم ھەموو پلاروپلان و پەلھاوئىزىيەي ژەنەرال شەمخانى لە دىمانەكەي دا باسى پاپەتېكى ھىتايە ئاراوھ كە دەپى ھەلوھستەي لە سەرىكۆرولەچەند رەھەندەوھ شىمانەو شىرۆفەبكرى.

شەمخانى باسى «ستراتېژى خۆراگرتن» كە بەرانبەر پووداوھەكانى دەرووبەرى ئىزان دا. ھەك ئەوھى لە عىراق

خۇيان و بە قازانجى دوژمن دەدەنەوھ بەو دەزگا ھەالگىرەنە كە دەگوتى سىخوپر كە زۆر مەترسى دارتىر لەوانە بە ئاشكرا چەكيان پەي. دووھەم ئەو دەستە كەس يا كەسانەن كە بۇ قازانجى تاكەكەسى يا عەشىرەيى يا لە پووى توش بوون بە كۆمەلەك كىشەو گرفت

جى بگەن.

بەداخەوھ ماوھىيەكو چاروبار لە ھىندىك لە راگەيەنە گشتىيەكان دا دەبىستىرئ بە جىگاي بە كارھىتاي وشەي جاش بۇ ئەو كەسانەي رېزى خەلكى خۇيان جىھىشتوھ تىكەل بە دەسەلاتدارو داگىركەرى كوردستان

بگەن بەو كەسانە كە ھەتا ئىستاش ھاوكارى دەولەتو دەزگا ئەمنىيەكاننو چەكى جاشايەتايان لە شاندايەو تىيان بگەيەنن كە كىدارەكەي ئەوان ئەك ھەر زيان بە جوولانەوھى ماڤخوازانەي خەلكى كوردستان دەگەيەنن بەلكو زيان بە خۇشى چ ھەك تاكو چ ھەك

ستراتېژى خۆراگى يان «نەرمە زەبرى» سترايژىك؟

لە روانگەي شەمخانىيەوھ بۇ پاراستنى ھىلالى شىعە رەوايە. شەمخانى كاتى باسى سترايژى سەپرو خۆراگرتن دەكات كە دەولەتەكەي خۇي ھەموو ھىلە ديارى كراوھەكانى ياسا مروڤىيەكانى تىپەراندوھ لە ھەموو كەتنو پىلانگىرئ و بىن پەيمانى يەك خۇي نابويزئ.

تىمسار شەمخانى دەلى «ھىلى بەرگى» لە ھەموو لايىكەوھ بەرەوپووى نوژمنان بۆتەوھ ولاتانى عەرەبى گرووپە سەلەفەي سوننىيەكان دژبە كۆمارى ئىسلامى ھان ئەدەن. ديارە توندوتىژى پاساوى ئىيە، بەلام دروست بوونى سەلەفى و

تايەفەي بەرپا بكرى لە يەمەن ژيانى خەلك تىك بچىت ويان لوپنان كاول بكرئ و پىرۆژەي دەولەتى فەلەستىن لە ئەنىشت دەولەتى ئىسرائىيل لە بار بىردرئ و ئەنانەت بىھەوئ بۆمبى ئەتۆمى دروست بكات بۇ ھەرەشە لە جىھان.ھەموو ئەوانە

سوورپاويەمەن وچەند ولاتىكى دىكەي پۆژھەلاتى ناوھاست رادەبىرئ، سىياسەتى جىھانى تووشى ھەرچەرخان كىردوھ، بۆويەنە پىرسى رىكخراوى «داعش» و پەرسەندەنەكانى لە عىراق و سوورپا و مەترسى ئەم رىكخراوھ بۆسەرتىزان ھەك ولاتى كە پشتىوانى لە دەولەتانى دژە داعشى ھەك عىراق و سوورپادەكا. لە بەر ئەوھى لەم دوو ولاتەدا شىعەكان خاوەن دەسەلاتن و ئىزان ھەك خۇي ئەلى مىرانگەرى شىعەي راستەقىنەيە بە ئەركى سەرشانى خۇي ئەزانى پشتىوانى لە ھەموو شىعەكانى جىھان بكاتو يارمەتى كرىنى دەولەتانى ناوبراو ھەك ئەركىكى ئايىنى و بئەرتەيە بۇ كۆمارى ئىسلامى لەبەر ئەوھى دژبە رىكخراوى داعش شەپدەكەن و داعش گرووپىكى سوننە مەزھەبى بناژۆيەو رىكابەرى و شەرى نىوان شىعەو سوننى لە چەند سەدە پىش ئىستاوھ دەستى پىن كىردوھ ئەم شەرى عەقىدەتەي ئىستا لە لووتكەي تىكەلچوون و بارگىزى دايە. ئىزان بە خۇي بەرەي شىعە دەلى « ھىلى بەرگى» واتە شىعە لە حالەتى بەرگىكرىن لە خۇدايەو ئەمريكا كە ولاتىكى گەورەي كرىستىيانەوولانە عەرەبىيەكان كە سوننى مەزھەبن و ئىسرائىل كە ولاتىكى جوولەكەيەو بە گشتى ھەموو جىھان ھىزىيان كىردوھتە سەر بەرەي شىعەو ئىزان، ھەربۆيە ئىزان و ھىلى بەرگى شايەنى ئەوھى پارىزگارى لە خۇي بكات. بەھرحال ھىلى بەرگى بە سەرۆكايەتى ئىزان ھەك لە قسەكانى

بگەيەنەوھ كە بگاتەبىنرپوونى يەكچارى و ئەو ئارەزوھ پىننە نئ كە ھىچى دىكە كورد نەبىتە داردەستى دوژمن رېزى خەلكو خەبىات بە بەرگى جاشايەتى نەگورپتەوھ.

رىكخراوى داعش و ئەوپادىكالىزەمى لە جىھانى سوننى دا ھاتوھتە ئاراوھ دەتوانن بلىن لە ئاكامى سىياسەتى مەترسى دارى « صدور انقلاب» ي خومەينى و كۆمارە شىعە مەزھەبەكەي ئەو دا ھاتنە گورئ... كاتى زانكۆي «المستتسرىيە» لە بەغدا تەقەندراپەوھو شەرى ئىزان و عىراق دەستى پىن كرىنى كاتى «ساف» و پىستى لە گەل ئىسرائىل پىك بىت و دەولەت رابەكەيەنئ، رىكخراوى جىھاد ئىسلامى دروست كران و «اسماعىل ھىنىو خالد مشعل دژبە ئامانجى فەلەستىن ھان دران. كاتى ئىسرائىل لە لوپنان كىشايەوھ «حزبىاللە» لوپنان كەوتە ھەلگىرساندىنى شەرومال كاول بوونى لوپنانى لىكەوتەوھو كاتى بەھارى عەرەبى ھاتە ئاراوھ سوورپا لە لىوارى مېواندارى كرىنى شۆرشى بەھارى عەرەبىدا بوو، بەشار ئەسەد ھان درا ھەك سەردارىكى خوينخورى كلاسىك سوورى ئەسەبى سەركەشى ملھورى بىنو دەست لە پاكو پىس نەپاريزئ و نىشمانەكەي خۇي بكا بە گولاوى خوين... ھەرۇھا نەدانى گرووپى حوسى لە يەمەن و ئازاودەگىرئ لە ئاچەي دەرياي سووردا.

ئەوھى ديارە كۆمارى ئىسلامى خۇي خستوھتە بازتەيەكى ئاگرىنى سىياسەتە ئالۆزەكەي خۇيەوھو بە ھوى ئەوھى ھەك توپىكى ئاگرىن وايەو روو لە ھەركوئ دەكات دەپسوتىنئ، ھەمووكەس خۇي لئ دەپاريزئ... بەلام ئەم تۆپە ئاگرىنە ھەتا

نازاد کهریمی

رووداوی 3 خه‌رمانی 1320 و دۆزی کورد له رۆژه‌لاتی کوردستان

ناوچهی سهردهشت له ژیربیریاری «نومهرپاشای قه‌ره‌رش» و ئه‌وهی دیاره کوردان هه‌ج کات له مهر سیاسهتی ره‌گه‌ز په‌ره‌ستنه‌ی ره‌زاشادا بێ ده‌نگ نه‌بوون هه‌رچه‌نده ده‌ست و پاوه‌نه‌کانی ره‌زاشا له کوردستان ده‌ستیان له نه‌نجام‌دانی هه‌موو چۆره کۆرده‌وه‌یه‌کی خه‌راپ دژ به هاوولاتیانی کورد ناوه‌لا بوو. کاتی له سالی 1320 هه‌تای و له رۆژی 3 خه‌رمانیاندا فرۆکه‌کانی روسیا شاره‌گی رۆژه‌لاتی کوردستانیان بۆردمان کرد و شه‌رتش واته هه‌ینێ سه‌ربازی ئێران هه‌له‌مشابه‌وه سه‌ربازخانه‌ی ئێران پرش و بلاکراڤان گه‌لی کورد هه‌تاسه‌یه‌کی هه‌لکێشا و پشوری

شای ئێراندا له چه‌ند شویندا په‌کی سه‌ربازی ئێرانی چیکو بکری بۆ ئه‌وهی هه‌یاپه‌ک بێ بۆ هه‌بوونی ده‌سه‌لاتی ئێران وه‌ک ولات له سنووره‌کاندا. به‌لام ئه‌م بېریاره وه‌ری به ئێراندا رووبه‌نگه‌توه کوردستان له تهریز کوماری نازه‌رباچان به‌ریا کرا و پشنگیری سوڤیه‌تی بۆ ئه‌وان بێنی. بیری له راگه‌باندن و به‌ریوه‌ردنی کوماری کوردستان کردوه. دیاره سه‌ره‌رای هه‌موو گه‌شینه‌یه‌کانی کورد. هه‌م ژ-ک و هه‌م جێزبێ دیموکراتی کوردستان لایه‌نی نه‌قل و بیرمه‌ندی خۆی پاراستوو. بۆیه له گه‌ل تاران وه‌ک هه‌په‌تخه‌ی ئێران په‌وه‌ندی سیاسی هه‌بوو. له گه‌ل ده‌ولته‌ی ئێران گه‌نگو و بېرورا

له رۆژه‌لاتی کوردستان دواي چونه دهره‌وی روس و عوسمانی له 1297 هه‌تای دا هه‌وا و ئومیدمه‌کان بۆ دروست کردنی ده‌ولته‌ی کوردی و هه‌روه‌ها به ده‌ست هه‌ینانی نازادی و سه‌ربه‌ستی له قه‌غزه‌ی بېگانه ره‌گ و ره‌واله‌نێگی دیگی گرت. «ره‌زاشا»ی ئێران ده‌وله‌نێکی سه‌رکوتنه‌ری له ئێراندا به‌ریا کرد و دواي ئه‌وهی زنجیره‌ی پاشایه‌تی بنه‌ماله‌ی «قه‌جه‌ری» رووخاند و هاته سه‌رته‌خت له‌وه‌ری توندوتیژی دا چواره‌لی ئێرانی به کوردستانه‌وه دایه به‌ر شالای سه‌ربازی و ناگر و ئاسن و چه‌که و قامچی. لووتکه‌ی ئه‌م خه‌په‌کارانه له کوردستان نه‌نجام درا. بۆ وینه له هه‌ورمان، ئیلام، ورمس و برادۆست، موکریان و مه‌لبه‌ندی «هه‌وتوو»، خۆینی کوردی رشت و هه‌موو کورده نازادبێخوازه‌کانی کوشت. یان له له گۆشه‌ی به‌ندێخانه‌دا، یان له تاروکه‌دا به‌ره‌و مرگ و نه‌مان ره‌وانه‌ی ده‌کردن. ره‌زاشا برۆی به‌وه بۆ بریتانیا سه‌یه‌بکاری دواکه‌وتووینی ولاتی ئێران. هه‌ر بۆیه کاتی هه‌یتێر، دیکتاتۆری ئاسمان سه‌ری هه‌لدا، بیری له تریک بوونه‌وه له ئامان کردوه و هه‌ر ئه‌وه هاره‌یه‌یه‌یه‌ی ره‌زاشا و هه‌یتێر، بۆ به‌هۆکاری داگیرکردنی ئێران له لایه‌ن هاره‌یه‌یه‌یه‌یه‌ (بریتانیا- روسیا) له 3 هه‌تای خه‌رمانی 1320 هه‌تایه‌وه دواي ئه‌وهی هه‌یتێر له ئه‌وروپا هه‌واکه‌ی له گه‌ل بریتانیا و روسیا خه‌ریکی شه‌ریکی مالدیواکتر بوو، وا له سۆزبۆیا به‌ شه‌ری دووه‌می جیهانی ده‌سه‌رته‌توه.

ره‌زا شا ده‌یویست ولاتی ژێر حوکی خۆی بیا ته‌ ئاسنی ولاتی ئه‌وروپا. هه‌رچه‌نده ئه‌م ئاوانه‌ی ئه‌وه وه‌ک شای ولاتی ئێران له ناوه‌رۆکا ناوانێکی ره‌وایه. به‌لام کێشه‌که له‌وه دابوو ئه‌ویش وه‌ک ئاتاتۆرک، فرانکو، مۆسولینی و ستالین پێی وا بوو له پانتای ئه‌م ولاته‌دا که ئه‌و تێیدا فه‌رمانه‌وه‌یا، ده‌بی سه‌ربازخانه‌یه‌ک دروست بکات و هه‌سووکه‌س په‌ک زمان و بێرگ و پێوش و به‌ر په‌ک زمان قسه‌ بکه‌ن و بێر و هوش هه‌زرپان ته‌یا له سه‌ر وتار و فه‌رمایشی ئه‌و کار بکات...

1321 هه‌تای 2- ک چالاکی ته‌شکله‌ی له شاره‌کانی مه‌هاباد و چه‌ند شاری دیگی ده‌وره‌یه‌ری ده‌ست پێ کرد و بانگه‌وازی بۆ سه‌ره‌لدانی کولتۆری کوردی ده‌کرد. ئه‌و کولتۆری واره‌زاشا و ده‌سه‌لاتارانی دیگی پێش ئه‌و درایه‌تیان ده‌کرد و ده‌پانویست بپه‌سه‌روه.

1322 هه‌تای هه‌تای شاری جیهانی دووه‌م کۆنایه‌ی پێ هات و بریتانیا ئێرانی چۆل کرد، به‌لام سوڤیه‌ت ئه‌نجیدی ئه‌کری و ئه‌مه‌ش بریتانیا و ئێرانی خه‌ست بزانوه که له جیهاندا په‌روپه‌گه‌نده‌ی نه‌رینه‌ی دژبه سوڤیه‌ت به‌خته‌که‌ر.

25 هه‌گه‌لایه‌ی 1322 دای ریکه‌خراوی ژ- کاف دواي کۆبوونه‌وه‌یه‌کی فراوان ناوی خۆی گۆری بۆ «جێزبێ دیموکراتی کوردستان». ئه‌م وه‌رچه‌رخانه‌ سیاسی‌یه‌ی نه‌مان و ده‌سته‌ی سه‌رۆکایه‌تی ژ- کاف نامازه‌ به‌ گه‌شه‌ی هه‌زی سیاسی ئه‌و که‌سه‌نه‌ ده‌کات که بێر له ستراتیژی و به‌رنامه‌یه‌کی درێژخایه‌ن و توکمه‌ی سیاسی. ناویری، کۆمه‌ڵه‌ی و فه‌ره‌نگی هه‌سه‌لایه‌نه‌ ده‌کسه‌نه‌وه بۆ

ئاسووه‌یه‌ی دا. بریتانیا و روسیا رۆژه‌لاتی کوردستانیان وه‌ک هه‌موو به‌شه‌کانی دیکه‌ له ئێراندا کنترول کرد و له ده‌وره‌یه‌ری شاری سه‌قزه‌وه هه‌تا په‌روپه‌ری ئاسان له ژێر ریکی سه‌واي سوڤیه‌تدا بۆو. کوردان له‌م به‌شه‌دا جمجۆلی زۆرتریان هه‌بوو له به‌ر ئه‌وهی روسه‌کان له ته‌وریزو ئه‌ره‌رباچاندا ده‌پانویست په‌گی سیاسی خۆیان بۆ داهاوو قایم بکه‌ن هه‌ر بۆیه چاوپۆشیان له هه‌ندێ کردوهی سه‌ره‌بۆیی خه‌وازه‌ی سیاسی کوردستان له ناوچه‌ی ژێر ده‌سه‌لاتی خۆیان ده‌کرد.

دواي دو‌رخه‌ستنه‌وه‌ی ره‌زاشا بۆ دوورگه‌یه‌که له ئه‌فریقا، مه‌مه‌د ره‌زاشا، په‌که‌م کوری ره‌زاشا له لایه‌ن بریتانیا و سوڤیه‌توه ئێجاچه‌ری پێدرا حوکی ئێران بگا راسه‌یه‌کی ئه‌وه‌یه ره‌زاشا که‌سی له ئێراندا نه‌هێشتوو که بێی به‌ فه‌رمانه‌وه‌ی ئێران، هه‌موو پوانی لێهاتۆری سیاسی ئێرانی له ناو بردوو. هه‌ر بۆیه بریتانیا و سوڤیه‌ت به‌هه‌یووری ریکه‌ یان به‌حه‌مه‌د ره‌زاشا دا بێی به‌ شای ئێران و دواي چه‌ند مانگ روس و بریتانیا ئێجاچه‌ریان به‌ ده‌ولته‌ی

له رۆژه‌لاتی کوردستان...

چی بکریته‌ باشه‌؟

خالد محهممه‌زه‌ده

دو‌خی سیاسی و چالاکیه‌یه‌کانی ئێخۆی رۆژه‌لات. هه‌یج له دو‌خی سیاسی و چالاکی سیاسی رۆژه‌لاتیه‌کانی ده‌روه‌ی ولات باشتی نه‌یه، له راستی دا دو‌خی سیاسی ئاسنی چالاکیه‌کان له رۆژه‌لات زیاتر له ژێر کاریگه‌ری فه‌زای کشتی ئێران، ئه‌مه‌ش وایه‌کردوه چه‌ند سال چاریک بۆ نمونه له ژێر کاریگه‌ری فه‌زای کاتی هه‌لبژاردن کۆمه‌لیک چالاکی جمجۆل بپه‌ینزیو پاش هه‌لبژاردنه‌کانیش کۆتایی به‌ هه‌ر جووله‌یه‌ک بێ.

ره‌نگه‌ چالاکیی سیاسی فه‌زای هه‌لبژاردن له‌م سالانه به‌ره‌واترین چالاکی بێ که ئه‌مه‌ش به‌ ناراسته‌ی په‌لکێشکردنی کۆمه‌لیک به‌رنامه‌ی هه‌لبژاردن بۆ کوردستان و خۆگۆنجانینی مه‌حفه‌لی له گه‌ل ئه‌م به‌رنامه‌ خۆ بپه‌ینته‌وه که له دواجار هاوالاتی پرسسی کوردستانی بوون و خواسته‌ بالاکانی خه‌که له ده‌ره‌وی ئه‌م چالاکیانه‌یه.

له‌ده‌ما دۆخیکدا ئه‌م جمجۆلانه‌ پێویسته‌ به‌ فۆرمانگرتنه‌وه‌ ریکه‌خه‌ست و پێویسته‌ به‌ به‌رفراوانگرتنه‌وه‌ی کۆی چالاکیه‌کان و قه‌تیس نه‌مانه‌وه‌ی له ده‌ره‌یه‌کی زه‌مانی و مه‌حفه‌لیه‌یه.

له راستی دا له رۆژه‌لاتی کوردستان هه‌یج فۆرمیکی هاو به‌شی کشتی بۆ چالاکی نه‌یه، فۆرمیک نه‌یه له سه‌ر به‌نمای هاوالاتی بوون هاوالاتی میحوه‌ر، فۆرمیک نه‌یه که ته‌عبییر له کۆی خواسته‌کانی کۆمه‌لگا بکات و به‌ چۆریک به‌شیکێ زۆری کۆمه‌لگا خۆی تێدا بپه‌ینته‌وه. هه‌ر ئه‌مه‌ش وایه‌کردوه ته‌مانه‌ت له هه‌یج هه‌لبژاردنیک فۆرمو لیستیکی کوردی نه‌وانی به‌ پێنانه‌ی کوردستانی بوونه‌وه به‌شما‌ری پرسه‌که بکات، ئه‌مه‌ ته‌گه‌ر به‌شیکێ زۆری ده‌گه‌رته‌وه بۆ ریکه‌بوونی ساخترای سیاسی به‌ ته‌عبییریکی تر ده‌لاله‌ت له نه‌بوونی به‌رنامه‌یه‌ک له‌م هه‌ریه‌ ده‌کات که خۆی له سه‌ر به‌نمای خواسته‌ جمه‌وه‌یه‌یه‌کان فۆرمان بکاتوه.

خه‌سارناسی ئه‌م دۆخه‌ کۆی ئه‌و چالاکیانه‌ چه‌ندین شیوازیی تر جگه‌ له و ریکه‌بانه‌ی تاقیکرانه‌وه ده‌خواری، له راستی دا ره‌هه‌ندی ناوه‌نده‌کیارانه‌ و بارگای به‌ خواستی لایه‌کانی حکومه‌ت و روانی ده‌سه‌لاتی میحوه‌رانه‌ چی تر ناتوانی چاره‌روانه‌یه‌کانی هاوالاتی کورد له رۆژه‌لات به‌ دی بیته‌.

پرش و بلازی ریکه‌خراو گرۆپه‌یه‌کانی گرتته به‌ری میتۆدی هه‌رکس بۆ خۆی ئۆمید به‌ستن به‌ لایه‌له‌کانی حاکیه‌یه‌ت بۆ ئۆمیدی وه‌رگرتنی زۆرتیرین ئیمتیازی گرۆپه‌ی ته‌سلیم بوون به‌ دابه‌شکردنی کورد له سه‌ر به‌نمای سه‌زه‌ب و روانی حکومه‌ت و تیکشاندنی هه‌ر فۆرمیکی هاو به‌شی کوردی بوون له‌م هه‌ریه‌ ته‌زموتیکی تاقیکراوه‌ بێ به‌ره‌م بووه.

له ئێستادا پێویسته‌ به‌ سوود وه‌رگرتن له هه‌له‌کانی رابردوو کار له سه‌ر پێکه‌ینانی فۆرمیکی گه‌وره‌ی هاو به‌ش له سه‌ر به‌نمای کوردستانی بوون له رۆژه‌لات بکریته. فۆرمیک که بێوانی نوینه‌رایه‌تی کورد له ئێران کات له راستی دا کۆی ئه‌م گرۆپه‌یه‌ ئه‌وانی گه‌شینه‌ یان به‌ ده‌سه‌لات ئه‌وه ئه‌مه‌ له گه‌ل ئه‌وه‌ی هه‌یج کاریکی مه‌یدانداریشیان نه‌کردوه. له دۆخیکدا وایا فۆرمیک له کاری سیاسی پێویسته‌ بۆ ریکه‌خه‌ستنه‌وه‌ سه‌ر له نۆی به‌رپرسیاریبوون به‌ره‌مه‌ر به‌ کۆمه‌لگا، فۆرمیک که بێوانی هه‌لقه‌لاری نیو راری کشتی بێو به‌شیک ته‌ی له مملاتی جیهانی سیستی سیاسی بۆ کوردستان. فۆرمیک که نوینه‌رایه‌تی کورد بکات بۆ ناوه‌ند ئه‌ک نوینه‌رایه‌تی ناوه‌ند بۆ کوردستان، به‌ سه‌راحه‌ت قسه‌ بکه‌ین هه‌موو چۆره‌ فۆرمیکی نوینه‌رایه‌تیکردنی سیستم بۆ کوردستان شیکه‌تی خواربووه، ده‌گه‌ریت ئه‌م فۆرمانه‌ له دواجار هه‌ندی ئیمتیازاتی شه‌خسی و گرۆپه‌ی لیکه‌ته‌وه به‌لام ئیمتیازاتی مه‌حفه‌لی و تاکه‌کسی، ئیمتیازاتی جفاکی نه‌یه.

ئه‌وه‌ی له ئێستا پێویسته‌ نوینه‌رایه‌تی حکومه‌ت له کوردستان نه‌یه، نوینه‌رایه‌تی هه‌یه‌کانی ده‌روه‌ی ئه‌م کۆمه‌لیک بۆ رۆژه‌لاتی ئاوانه‌وه له‌و به‌رنامه‌یه‌ که ده‌سه‌لاتی کوردیانی بۆ وه‌لای دان به‌ خۆیان ده‌وی، به‌لکوو نوینه‌رایه‌تی خه‌که له ئاسن و شوپه‌ چیاوازه‌کانی یون به‌ تریبونی ئه‌م کۆمه‌لگه‌یه. کۆمه‌لگه‌یه‌ک به‌ر له خواستی جیاواز به‌لام بیه‌ش ته‌ی له مملاتی جیهانی کواسته‌وه‌ی ئه‌م خواستانه‌، تریبونی هاوردنکردن بگا‌زاره‌توه به‌ تریبونی هه‌م‌ه‌راکه‌کردن و هاوالاتی کۆمه‌لگای کوردی به‌نمای ئه‌م چالاکیه‌ی بێ.

له گه‌ل ئه‌مه‌ش ئه‌رکی ئۆپۆزیسیونی کوردی ئه‌و هه‌زانی که خه‌سارناسی له لایه‌ن حکومه‌ته‌وه چالاکی قه‌ده‌غه‌کراوه، کراوه. هه‌له‌شاخان به‌ روی ئه‌م ئۆمه‌ له چالاکی بێو به‌لکوو ده‌بی ته‌مانیش بێوانن ئه‌م فۆرمه‌ له خه‌باتی کوردستانی له سه‌ر به‌نمای رۆژه‌لات به‌ زیندوویی به‌هێنه‌وه، چون له دواجار به‌ زیندوویی هه‌یشتنه‌وه‌ی کۆمه‌لگا به‌ ناگاهه‌ینه‌وه‌ی له سه‌ر خواسته‌کانی نوینه‌رایه‌تی راسته‌قینه‌ ده‌خولفینی به‌ر به‌ فیروانی و زه‌م خواسته‌کانی و نوینه‌رانی کارتۆنی ده‌گه‌ریت.

به بیانوی سهره‌لدانه‌وی شهری قهره‌باخ

شازاد کهریمی

و دولی هوره‌کانیان له نارمین له پشت چپای ماد-ئینی واته نارارات بیان ناگری نیستا په‌هواژمن... نارمین و مادوین دوو پاریزگی ئیمپراتوری "ماد" یورن... له دوو ههریمه‌دا شارستانیه‌ته کهوتاره‌کانی ماننا، توراتو، خال دی‌گیلزان، مه‌تران (میسهران) و خوبوشک که‌شه‌یان کردوه... کوردگان به په‌نا بیدن بو به‌لگه‌نامه میژوووه‌کان ماد به شاهنشاهی کوردی ده‌زانن و هه‌سو جیهان شه‌وی فه‌یوول کردوه و هه‌ر بویه پاریزگی ئه‌رمین (ههریمی دورووه‌ری کولای وانی) و مادوین (له ناوی ئاراسه‌وه هه‌نا نسه‌فه‌هان به مادی گه‌وره و ئازربایجانی ئیزان به مادوینی چوک ده‌زانن)...

کوردگان...

هه‌رچه‌نده بی نوژمنایه‌تی تورکانی ئازهری (هه‌جهم) و ئه‌رمه‌نه‌کان (هایک) و دوستانه‌ئیشان! هه‌ج فزانجیکی بو کوردگان قه‌فاز نه‌بووه، و سه‌به‌کاری کیشه و سه‌ریشه و گیر و گرفت بووه بو ژپانی ناسایی دانیش‌توانی گورد له قه‌فازی باشووری...

نیستاش دیسانه‌وه خه‌ریکه ئاگری شه‌ریکی نوبی له قهره‌باخ ده‌گه‌ریته‌وه و بیهر و باوه‌ری ره‌گه‌زه‌رستانه‌ی ئازهریه‌کان و ئه‌رمه‌نه‌کان ریگه خوش ده‌کات بو پاکشتاو کردن و کوشتن و سالویرانی له‌و هه‌ریمه‌دا و ده‌به‌ده‌ری و ماله‌کولی بو کورد و تورک و ئه‌رمه‌نی و هه‌سو دانیش‌توانی ناوچه‌که... له‌بیری تاکه‌ین ده‌یان هوزی کورد هه‌ر

و لووتکی ئه‌م دژایه‌تی کردنه له گه‌ل کوردگان ئیکان و روختندی کوماری "لاچین" له سالی ۱۹۳۷دا دهمست و هه‌ردان له کار و باری هه‌رمیی خودمختاری قهره‌باخ بوو که شه‌ری سالویرانگری شه‌ش سالی له هه‌ریمه‌دا لیکه‌نه‌وه... هه‌روه‌ها ئه‌رمه‌نه‌ستان لایه‌نی دووه‌می ئه‌م ماچه‌راهه سه‌ره‌راهی ئیکه‌لای میژوووی کورد و ئه‌رمه‌نی له دواي سه‌ره‌به‌خوبی ئه‌م ولاته له ۱۹۹۱دا به شه‌وازیکی سیسه‌مانیک دژایه‌تی له گه‌ل کوردگان کرد و لووتکی ئه‌م دژایه‌تی کردنه سه‌ره‌وه‌ی ناوی کورد له هه‌ره‌نگی ئه‌م ولاته و گه‌ریشی ئینتیه‌تی کوردانی ئه‌م ولاته له کوردوه بو ئیزیدی بووتوه له کاتیکایه ئیزیدی باوه‌ره‌مند بوون به نایینکی کوردی، به‌لام وشه‌ی کورد باسی گه‌ل و نه‌توه و ئینتیه‌تی گومله‌ی خه‌لک ده‌کا که تابه‌ته‌ندی زمان و کولتوری خویان هه‌یه...

به‌هه‌رحال شه‌و راستیه‌ی ناشاردینه‌وه هه‌ستی نه‌توه پرستی و کرداری نه‌توه پرستان له‌م دوو ولاته‌دا به هه‌زه و هه‌ر شه‌وش وای کردوه خه‌لکیکی به‌رچاوی هه‌رمیی قه‌فاز، ژید و خاکی باوک و باپیرانی خویان به‌جی به‌ئین و روو بکمه و لاتانی دیکه به‌تایه‌ت رووسیا و یلاروس... قه‌فاز ناوچه‌یکی هه‌ره گونی میژووویی - ریگی هانتی چه‌ندین قوم و میله‌تی وه‌ک ئاریانه‌کان، هونه‌کان، خه‌زه‌رکان، سکه‌نه‌کان، تورکه‌کان بووه... هه‌وان به دژایه‌تی میژوووی ۶۰۰ سالی رابردوو سیمای ئینتیه‌تی و نه‌توه‌یی قه‌فازیان گسوری هه‌یرووت میژووووسی یونانی قه‌دییم له ۲۱۰۰سال پیش ئیستایا هاتوه و چاری به‌م ناوچه‌که‌وتوه و له کتبه‌که‌یدا باسی چه‌ند نه‌توه‌ی وه‌ک ئالان، شیر، ئه‌رمه‌ن ده‌کات

له باری نه‌ جه‌نگ و نه نالشتیدا راگیرانکیشه‌ی قهره‌باخ بوو به هوی دابرائی په‌یوه‌نده دیپلوماتیکه‌کانی ئازربایجان و تورکیا له‌گه‌ل ئه‌رمه‌نه‌ستان به هوی داخترانی سووره‌گانه‌وه وهاتنه‌ ئازاری بار و بوخیکی تویه ره‌وشی قه‌فازی باشوورگه‌ردا کاتی ئیزان، تورکیا و روسیا، ئه‌مریکا، فه‌ره‌نسا، ریکترا وی ئه‌منیه‌ت وه‌واکاری ئه‌وروپا و "نه‌جوه‌می ناسایی نه‌توه" به‌ککرتوه‌کان "هاتنه ناو بابه‌نه‌که‌وه بو ئه‌وی ره‌وشه‌که هه‌ین بکه‌نه‌وه دوزی قهره‌باخ بوو به باه‌ئینکی نیوه‌وله‌تی...

دواي راگه‌پاشی ناگره‌بس له ۲۴ دیسامیری ۱۹۹۱، نه‌جوه‌می بالای قهره‌باخ له هه‌لواندینکی ناوخوی ئه‌جوه‌نه‌که‌دا "رووبیرت کوجاریان" و وه‌ک به‌کمه سه‌روک کوماری ئه‌م هه‌رمیه هه‌لواند، دیاره بو دوو جاریش هه‌لواند، پارله‌مانی له سالی ۱۹۹۱ و ۱۹۹۵دا له هه‌رمیه خودمختاره‌دا به‌ریوه چوه... راستیه‌کی شه‌ویه هه‌م ئازربایجان و هه‌م ئه‌رمه‌نه‌ستان دوو ولاتی فه‌ره‌نه‌هه‌من به په‌چه‌وانه‌ی شه‌وه‌ی که باسی ده‌کانه ولاته‌یه‌مان نه‌یا تورک یان ئه‌رمه‌نی ئیذا ده‌زی کارنامه‌ی مافی مروفی ئه‌م دوو ولاته دره‌وشاوه نیه بو وینه کوماری ئازربایجان له گه‌ل شه‌وه‌ی "ئات" که گه‌لیکی قه‌دیمی و میژووویی و له باگوری ئه‌م ولاته‌دا ده‌زین گیر و کوفتی زوره و وای لیهات گه‌ماری خه‌سه سه‌ر هه‌رمیی تاته‌کان و خه‌ریک بوو له‌وی ده‌ست بکات به پاکتاو کردن شه‌وه‌ی، به‌لام هه‌رمه‌شی ئیسراییل له ئازربایجان به هوی شه‌وه‌ی تاته‌کان جووله‌کن... ده‌ستی کوماری ئازربایجانی سارد کردوه له هه‌ر جوهره‌ ئه‌وه و ئیژی بک نژ به تاته‌کان کوماری ئازربایجان له گه‌ل کورد و ئه‌رمه‌نه‌کان باش نیه

له‌م دوا‌یه‌یه‌دا سه‌ترسی زل بسوونه‌وه‌ی کیشه‌ی کوماری ئازربایجان و کوماری ئه‌رمه‌نه‌ستان و ده‌سته‌جگرده‌وه‌ی شه‌ری دووباره‌ی ئه‌م دوو ولاته له سه‌ر هه‌رمیی قهره‌باخ سه‌روو له راگه‌یه‌اندنه گه‌شه‌کانی جیهاندا له‌قاو درایه‌وه... قهره‌باخ ناوچه‌یه‌کی گه‌مارو‌اره‌وه له قه‌فازی باشووری له روژناوی ولاتی ئازربایجاندا هه‌لکه‌بو‌ئیه‌وه سه‌ گه‌یهری سه‌رزمه‌ریه‌یه‌کانی سالی ۲۰۰۶ ژماره‌ی دانیش‌توانی ئه‌م ناوچه خودمختاره ۱۳۸،۰۰۰ کس بووه (https://ckb.wikipedia.org) شه‌ری قهره‌باخ له ناوه‌راستی رستانی ۱۹۸۸ی رابینه‌وه هه‌نا ئسادی ۱۹۹۱له ئیوان خه‌لکی ئه‌رمه‌نی و تورکه ئازهریه‌کانی ئه‌م هه‌رمیه دریزه‌ی هه‌بوو کاتی شه‌ر که‌وته قونای مه‌ترسیداره‌وه ده‌وله‌ته خودمختاره‌کانی ئه‌و کاتی ئازربایجان و ئه‌رمه‌نه‌ستان که له ژیر رکجینی کوماری سوسیالیستی سوئیت دا بوون ده‌شتیان وه‌ردایه‌ ئه‌م شه‌روه‌ه‌ر دوو کوشیکی به‌فره‌وانیان بو پاکتاو کردن لایه‌نی به‌رائه‌ر له‌م هه‌رمیه‌دا کردنه ئاکامدا پتر له ۲۵هزار کس گوزران و زیاتر له ۸۰۰هزار کس له ناوچه‌ی کیشه له‌سه‌ره‌کانی هه‌رمیی قهره‌باخ شاوره و کوجار کران بو شه‌وه‌ی ناشتی و ئازاری سکه‌ریته‌وه بو هه‌رمیه‌که ئیکوشینکی زور کرا و چه‌ند ریگه چاره بو چاره‌سه‌ر کردن شه‌وه‌ی کیشه نه‌توه‌یی به پیشکشه‌ی شه‌هه‌ر دوو لا کران به‌لام هه‌چیان ناگامیکی دیار و بلخوشکریان نه‌بوو و ره‌وشه‌که

بهر له مالاوایی

لاوه‌گان، له سه‌ر ریگا و ریبازی خه‌باتکارانه‌ی دایگ و بابیان

قاسر وریا

هاوینی سالی رابردوو، کومه‌لیک له کچان و کورانی بنه‌مه‌له‌ حه‌مه‌یی‌ه‌کانی داتیش‌نۆری ئوروپا که نهمه‌سای په‌که‌ه‌تی لاونی دیموکراتی رۆژه‌ه‌لاتی کوردستان بوون، بو په‌شداری له خولیکه‌ی فیزیکرنی جزیری هاتپونه‌وه‌ کوردستان. هاوینی ئه‌سه‌لایش چه‌مه‌ین کچ و کوری بنه‌مه‌له‌ی تیکۆشه‌رانی جزیری له کوردستان که نه‌وانیش نهمه‌سای په‌که‌ه‌تی لاونی دیموکرات، له خولیکه‌ی فیزیکرن دا که فیزیکه‌ی حه‌زه‌ی بۆی پیک هه‌تا‌بوون په‌شدار بوون. دیاره‌ پیتیش‌ش شوونه‌ی له چه‌شه‌ هه‌روه‌ و کوران و کچانی بنه‌مه‌له‌ دیموکراته‌کان، په‌که‌م جارێن نیه‌ په‌شداری خوله‌کانی فیزیکرن و چالاکیه‌ جه‌وره‌ه‌کانی جزیری دیموکراتی کوردستان ده‌ین.

له هه‌ر دوو خۆلی نهم هه‌وینه‌ و هاوینی سالی رابردوو دا شانه‌سای نهم هه‌روه‌ بایه‌تی به‌رنامه‌ی جزیری دیموکراتی کوردستان وک واته‌ به‌و لاونه‌ بله‌ه‌وه‌ نایشانه‌وه‌ که هه‌سته‌ی زور خۆشه‌ هه‌روه‌ که فیزیکزان و فوناییه‌کانم نو لاونه‌ن که منگالی بنه‌مه‌له‌ حه‌مه‌یی‌ه‌کان، له‌وانه‌یه‌ نهم به‌رسن هۆی نهم خۆشه‌الی و روزه‌مه‌نیه‌م بوو؟

با به‌راشکۆری بۆم من نه‌ نهمه‌سه‌ ده‌مارگه‌رم که پیم وایی هه‌ر کسه‌ی دایگ و بابی نهمه‌سای جزیری دیموکراتی کوردستان بێ، ده‌ین بۆ خۆشی بیته‌ نهمه‌سای نهم جزیره‌ی. مافی نهمه‌ی نیه‌ حه‌زه‌ییکه‌ی دیکه‌ و ریگا و ریبازیکی دیکه‌ هه‌ل به‌ه‌زیی، نه‌ نهمه‌سه‌ل دێل تاوه‌لام که پشتگه‌رنی نه‌وان له رابردوو و بیروباوه‌ری دایگ و بابیان، به‌ شته‌کی ئاسایی بزانه‌ کورت و کورمانه‌ی پیم خۆشه‌ نو لاونه‌ی له‌ نیو بنه‌مه‌له‌ی دیموکرات له داوینی جزیری دیموکرات دا له دایگ بوون و گه‌وره‌ بوون. له کوردستان ده‌ه‌ین یا له ده‌روه‌ی ولات یا له یه‌وه‌ی رۆژه‌ه‌لاتی کوردستان، هه‌ر نهمه‌ی کسه‌ییکه‌ نهمه‌وه‌ی بێ و هه‌تیه‌تیه‌مان به‌ زمان و میژوو و کۆلتوری نهمه‌وه‌مان و پرسی کورد له ئه‌روایه‌تی خۆی داو به‌ تاییه‌تی له رۆژه‌ه‌لاتی کوردستان هه‌ین. نهمه‌ر خۆیان بۆ گه‌نگه‌ری و باشترین فکر و بزونه‌وه‌ه‌کانی نهم سه‌رده‌مه‌ش نه‌رخان بکه‌ن به‌لام له ناست نهمه‌وه‌مان بیه‌سه‌ت و بیه‌مه‌ و بیه‌ه‌وه‌ست بێ، هه‌ر به‌ خه‌ری نهمه‌لام لایکی کورد له هه‌ج بارووخه‌یک دا، نهمه‌ی پرسی نهمه‌وه‌که‌ی که پرسی نهمه‌وه‌یه‌کی دابه‌شکار، بده‌سه‌ت، بیه‌اف و نیشه‌مانه‌گه‌ریگه‌رگه‌وه‌، پشتگۆی بێد لایکی کوردی رۆژه‌ه‌لاتیه‌ی که پیم باشه‌ کسه‌ییکه‌ نهمه‌وه‌ی بێ، نهمه‌ر خۆی بۆ پرسی کورد له هه‌موو به‌شه‌کانی کوردستان نه‌رخان بکه‌د واته‌ له باکووریه‌کان باکووریه‌کان، له باشووریه‌کان باشووریه‌کان له خۆرواییه‌کان خۆرواییه‌کان بێ که چه‌ی کاری به‌ سه‌ر پرسی کورد له رۆژه‌ه‌لاتی کوردستان نه‌وه‌ نهمه‌ی، گومان له نهمه‌وه‌ی بونه‌که‌ی ده‌که‌م و له جیه‌تی به‌ نهمه‌وه‌ی بزانم به‌ هه‌له‌ه‌له‌ تاوی ده‌زانم. کسه‌یک له ناست نو به‌شه‌ی کوردستان که بۆ خۆی دایگ و بابی له‌وه‌ هه‌تۆون و داهاه‌تۆشیا‌ن به‌وه‌یه‌ گه‌ریاوه‌، خۆی به‌ نه‌رکه‌ر نه‌زانی و هه‌سه‌ت به‌ به‌رپه‌سه‌یانه‌ی نه‌کا، ناچه‌ته‌ هه‌له‌وه‌ه‌ داسۆزیه‌یه‌که‌ی بۆ به‌شه‌کانی دیکه‌ راسته‌قینه‌ و سه‌رووشی بێ.

که‌واته‌ هۆی خۆشه‌الی‌م له دیتنی نو جه‌وره‌ لاونه‌ و په‌شداربوونی به‌ په‌که‌وه‌مان له چالاکه‌ی و کاریکه‌ی هاوینه‌، له پیتسه‌ هه‌ی نهمه‌ی که دله‌یا ده‌یم نهمه‌وه‌مان له بیه‌ نه‌کته‌وه‌ و بایه‌مان به‌ پرسی کورد له به‌شی رۆژه‌ه‌لاتی کوردستان، له له‌وه‌وه‌یه‌تی چالاکه‌ی فکری و سیاسیه‌یان دایه‌، هه‌یه‌کی دیکه‌ بۆ خۆشه‌الی‌م نهمه‌ی که ده‌یه‌یم نو لاونه‌ له گه‌ل بیه‌ر باوه‌ر و ریگا و رابردوو دایگه‌یا‌ن نهمه‌ هه‌ر هه‌سه‌ت به‌ نامۆی ناکه‌ن به‌نگه‌ر وک باوه‌ر و ریگای خۆشیا‌ن قبولیه‌نه‌ واته‌مانه‌ بۆ ده‌یه‌مان و به‌هه‌یه‌یه‌یه‌یه‌، خۆیان بێ په‌یه‌نه‌، له راسته‌یا هه‌ر ده‌شیا‌ن وایی، ریگا و باوه‌ریک که له سه‌روورترین و خۆروورترین ناوچه‌کانی رۆژه‌ه‌لاتی کوردستانه‌وه‌، لاونی کوردستان بروی تی ده‌که‌ن و به‌ سه‌مان کیلۆمه‌تر به‌ نیو ده‌یان سه‌ترسی دا ده‌ه‌رن تا بگه‌ته‌ سه‌ره‌چاوه‌کی، چون ده‌کری نه‌وانه‌ی له سه‌ره‌سه‌ره‌چاوه‌که‌ و له نیو سه‌ره‌چاوه‌که‌ن، هۆگری نهمه‌ی و هه‌ر و باه‌خی نه‌زانن؟

گره‌نگه‌ی کچان و کورانی بنه‌مه‌له‌ی تیکۆشه‌رانی دیموکرات به‌ ئاشنا‌بوون له گه‌ل بیه‌ر باوه‌ر و به‌رنامه‌ و میژوو جزیری دایگ و باوکیان و، خۆنه‌رخانه‌دێنیا‌ن بۆ خه‌مه‌تی ریگا و ریبازیکی که نازیه‌ترین کسه‌ه‌کان، ده‌یان سال له نهمه‌نی خۆیان تیا ته‌یه‌ر کردوه‌، هه‌نگه‌ی واته‌ یا په‌یاسی گه‌رگه‌، په‌که‌یک له واته‌کانی نهمه‌ی که دایگ و باه‌یکان و نه‌و نهمه‌ی نهمه‌ه‌یکه‌ له خه‌زه‌مت جزیری دیموکراتی کوردستان بوون، ریگه‌ه‌کان بێ ریه‌وار نامۆیه‌وه‌ و تالای ده‌سته‌یا‌ن له دوا‌ی خۆیان ناکه‌وته‌ سه‌ر زه‌وی و به‌ هۆی تریه‌ترین کسه‌ه‌کانی خۆیان، ده‌سه‌که‌ته‌وه‌، دووه‌م واته‌ی نهمه‌ی که نه‌و لاونه‌ی له داوینی جزیری دیموکرات و له باوه‌سی دایگ و باب و بنه‌مه‌یه‌کی دیموکرات دا، کوره‌ و په‌روه‌ره‌ بوون، بێ نهمه‌گ نین و ده‌زانن که نهمه‌ی جزیره‌ی سه‌ره‌ی هه‌سوو نو سه‌ختی و دۆروایه‌تی له گه‌لیان به‌هه‌روه‌و بووه‌، دیسانیش نه‌وانی له بیه‌ر بووه‌ و کومه‌لیک تیکه‌ن و شانس و ده‌ره‌قی بۆ خۆ په‌که‌یا‌ن نه‌رخان کردوه‌، هه‌ر بۆیه‌ ئیستا‌ کاتی نهمه‌ی نه‌وانیش نهمه‌ چا‌که‌یه‌ی بده‌نوه‌، سه‌یه‌م واته‌ی نهمه‌ هه‌له‌یه‌ستی لاره‌ دیموکراته‌کان نهمه‌یه‌ که هه‌سه‌ت به‌و ریز و خۆشه‌وه‌سته‌یه‌ ده‌که‌ن که دایگ و باب و بنه‌مه‌ه‌کیان به‌ هۆی بوونیش له ریزه‌کانی پیتسه‌رگه‌ و تیکۆشه‌رانی دیموکرات دا، له نیو کومه‌له‌ دا و ده‌سته‌یا‌ن هه‌تا‌وه‌، نه‌وان به‌ ده‌یه‌دانی ریگای دایگ و باوکیان، ده‌یان‌ه‌وی نهمه‌ خۆشه‌وه‌سته‌یه‌ بۆ بنه‌مه‌ه‌کیان به‌هه‌ریز و بۆ شه‌خسه‌ی خۆشیا‌ن به‌ ده‌ستی به‌یه‌تن.

ئیستا که جزیری دیموکراتی کوردستان به‌روه‌ جزیری حه‌فایه‌مین سه‌لۆوی ده‌مه‌زانی ده‌ه‌جی خۆیه‌تی فاسک له سه‌ر نه‌و هۆکارانه‌ دابننن که به‌ره‌وه‌ی و به‌ره‌وه‌یه‌یه‌ی نهمه‌ی جزیره‌یا‌ن سه‌ره‌ی هه‌سوو کاره‌سات و کۆسب و رووه‌وه‌مان دابنن و ده‌سه‌یه‌ر کردوه‌هاته‌ پیتسه‌وه‌ی نهمه‌ نهمه‌کان بۆ تیکۆشان له ریزه‌کانی نهمه‌ جزیره‌یا‌ و شه‌کاوه‌ راگه‌رتنی تالای خه‌بات و تیکۆشانی په‌که‌ له هۆکاره‌ گه‌رگه‌یه‌، با نهم به‌ختیاریه‌ سینه‌ن و قه‌دیری بزانن.

هه‌فتا ساله‌ فەخرو شانازی

هه‌مه‌دی قه‌دیری

هه‌فتا ساله‌ شورش و خه‌بات
هه‌فتا ساله‌ فەخرو شانازی
هه‌فتا میدالی سه‌رکه‌وتن
هه‌فتا شه‌می شه‌وه‌گار به‌زین
قوربانی دان و کۆل نه‌دان
به‌لگه‌ و کارنامه‌ی خه‌باتن
ئه‌ی حه‌زه‌ی پیتسه‌وا قازی!
تو ناسنامه‌ی گوردی گوردی
گه‌لاویژ که روون و ته‌رزه
تو خۆینه‌نگه‌ی لای زیری
سه‌رت له ته‌شقی ئاسمانه
روه‌ی هه‌ورت له ژیه‌ی په
تو مه‌شه‌خه‌لی داگیرساوی
بانگی هه‌ستان و رابوونی
هه‌ر تو بووی قه‌یله‌گای کوردان
میژوت له نوێ بروژنده‌وه
یه‌که‌م کۆماری کوردستان
هه‌یوای گوردی په‌نجه‌ر بویه
له ریی تو نا مه‌زن و سه‌ردار
له دوا‌ی هه‌فتا ساله‌ گۆل نه‌دان
ئیستا‌ش ئالاته‌ شه‌کاوه‌یه
هه‌لۆی به‌رزی لی نه‌پراوه
سه‌ره‌مشقی میژوی خه‌باتی
کویه، نازادی ژماره‌ دوو

٢٦ ی پووشه‌ری سالی ١٣٩٤ هه‌تاری

فر میسه‌که‌کانم به‌ تیشه‌کی په‌ره‌به‌یان
زینت
ده‌قه‌ری شه‌یرم
داته‌کاند
به‌ ئاراسته‌ی شه‌می باکوور
شه‌کانم هه‌له‌واند
به‌روه‌ شاری دله‌دایم
بۆ رۆژه‌ه‌لاتی زینت کراره
شه‌کانم دایه‌ ده‌ستی شۆلاوه‌که‌ی روپار
بوون به‌ پیره‌وکی زیان
باسی ئارادی به‌نهمه‌وه
بۆ نه‌لکی په‌تسه‌یرم
له رۆژه‌ه‌لات
نهمه‌کانم
په‌ر له ده‌ستان
په‌ر له تاله‌ی بیه‌که‌سات
په‌ر له ئارادی ده‌سه‌ر په‌ریمه‌کان

کونه‌ی - سه‌ره‌سه‌وور - سه‌مه‌که‌رگه‌
١٣٩٤/٤/١٤

مه‌رگى كچه كوردىك، دنياى له ئىران هينايه دهنگ

نازامة كرهيمى

نخشى بۇ دارىزۇمرايس كاتپان بۇ دەريپى نارەزايەتى سەرگۆنەگرىنى ئەم كارمسانە دلتەزىنە ديارى كرىو قىسەى خۇيان بىردەسەرو بىرپارى كۆيونەوى نارەزايەتى دەريپىيان بە كرىو ئەنجامدا. هيزە ئەمىنەتپىيەكانى رۆزىم رۆژانە بەردەركى «هۆنل تارا» ھەسۆ دەورسەرى شوپىنەكانيان كۆنرول كرىو و كارىنەوى ئوندايان لە بەرئەنر ئورە بوونى خەلك ئاوند ديارە ھەتا ئەو كالتە لىوانىك لە لاپەن ھىچ كاربەدەستىكى ئىرانىيەو بە رەسەو غەيرەرەسەى سەبارت بەم باپەتە بلۆ نەكراپەرە وەك ئەوى ھىچ شىك لە گوربىنا ئە.

كالتى هيزە ئەمىنەتپىيەكان تەقەبان لە خەلك كرىو وپنەى برىندار بوونى چەند كەس بە خۇيانى لە فەيسۆوكر پىگە شىرنىيەكان بلۆ بوو، شالۆرىكى ئونى ئورەى بەرپاەو و باسى ئەو ھاتە گورى شارەكانى دىكە بۇ دەريپى ھەسنى ھاوخەسى بۇ كۆزلىنى فەرىناز برىندارەكانى بەردەم ھۆنل تارا دىنە سەر شەقام، دەنگوى ئەوە بلۆ كراپەرە گولپە ئورسپىگەى سەروك كۆماری ئىران برىارى داو بەرنگارى خۇپشاندەران ئەنەنەو هيزە ئەمىنەتپىيەكان تەقە لە خەلك نەكەزو وئاز ئەووش باس كرا ئەو ھەوالە راست ئەو ئورسپىگەى ھەسەن روھانى ئەو باپەتەى بلۆ نەكرۆتەو.

كۆزلىنى ئەو كچه گەنجە مەھابادىيە لە ساوۋىيەكى زۆرگەسەا رووى نىگای ھەسو جىھانى بەردە ئىزانو رۆزەلانى كوردستان كرىو، ئەو چارەى كە ساوۋىيەك بوو دەگوترا ھىچ بىيەنىكى رۆزەلانى كوردستان نايىشى دىسانەو دۆزى كورد لە رۆزەلانى كوردستان كەوتەو ئەجىزىدى سىياسە. جىهان- كۆماری

ئىسلامى ھەرچەندە «شوك» بو بەلام بە گورپەى ئەزموونى درىزخاينى لە سەرگۆتگارى بەتاپەت دۇ بە كورد لە ئوۋپەرى دەرگۆتو ترسدا ھىزىكى پەكچار زۆرى ھەسارەى سەو مەھابادو شارەكانى دىكەى كوردستان كرىو ھەرەھا بۇ وپنە بەرنامەپەكى چەولشەكارانەى بە پەلەى بە ناوى «رۆزگرتن لە كۆزلىانى كوردى سەر

سەرگۆتگەر» تاپەتپىيەكانى كۆماری ئىسلامىيەو كۆنرول كرا- سەرەراى ئەم رووداوانە، جىزەكانى رۆزەلانى كوردستان بە تاپەتپى جىزى دىپوكراتى كوردستان بە بلاوكرۆنەو « بەياننامە» پەكى رەسەى پشتگىرى لە راپەرىنەكەى مەھاباد كرىو رووداوى مەرگەسەى خەمبارى كۆزلىنى فەرىناز خۇسروانىيان سەرگۆنە كرىو داواى

كوردىيان لە چوار پارچەى كوردستان سەبارت بە رووداوەكەى مەھابادو مەرگى گوماناوى كۆزىكى مەھابادى راگەبانو داوايان لە كۆماری ئىسلامى كرىو ھەرچى زووترە وردەكارپىيەكانى ئەم مەرگە ساتەو ھەرەھا سزادانى ئەو ھىزانەى كە تەقەبان لە خەلكى بەردەركى ھۆنل تارا كرىو بە كرىوە نىشان بەدەن. ھەرەھا پشتگىرى خۇيان

كۆماری ئىسلامى ئىران لە جىياتى بە كارھىتائى ھىن، لىژنەپەكى بىن لاپەن بۇ لىگولنەو لە رووداوى كۆزلىنى فەرىناز خۇسروانى پىك بەپىن. ھاوكت لەگەل ئەووشدا راي جىھانى ھاتە دەنگو بە گشتى كەشىكى پىر لە زەختو كوشار بۇ كۆماری ئىسلامى ھاتە ناراو دەزگا راگەبانەو گشتپىيەكان لە چوار گوشەى جىھانەو بەشپوارىكى بىوینە بە داواچوونيان بۇ رووداوەكانى مەھابادو شىرقەى باروونى رۆزەلانى كوردستان دەكر. بۇ نمونە كانالە ھەرە بەناو بانگەكانى «الجىزىرە»، «المسقىل»، سكاى نىوز، بى بى سى، كانال 2ى نىسرائىلىو مېدياكانى ئوكراپا سەووى و لاتانى دىكەى ھەرەمىو چەند كانالى ئەلەقزىپونى ھەرىمى باشسوورى كوردستان شىرقەى كەشو ھەواى ئالوزاوى رۆزەلانى كوردستانيان دەكر.

بەھەرھال ھەرچەندە ھەندى رۆزنامەو بلاوكرۆاوى كۆماری ئىسلامى ئىران باپەتى «ھۆنل تارا» پان كرى بە مانىجى خۇيان، بەلام ھۆنل تاراو سوناندنى، لە چاۋ گەرەپىي كارەسەنى كۆزلىنى كارمەندەكەى خۇى واتە فەرىناز خۇسروانى و برىندار بوونى چەند گەنجى دىكەى خۇ پىشاندەر ھىچ ئەو، ھەرەھا لە قاروانەوى ئەم رووانە لە لاپەن گەلى كوردە، سەرئىچى راي جىھانى، بەردە باپەتى ھەسپارى نىونەتەو ھى دۆزى كورد لە پارچەپەكى زۆر كرىنك بۇ گەلى كورد بۇ ھەسو جىهان راگىشا- ئىسوش «دوسىيەى رۆزەلانى كوردستان» كە ھەسو كات وەك خۇپشاندەرانو نارەزايەتى دەريپى: «پاشەنى آشپىل» ئىيران وپەو ئەزمون نىشاندەرى ئەو راستپەيە دۆزى كورد لە رۆزەلانى كوردستان كرا ھەو نەكرامەس، دەستەتەو.

بە رۆزىم» كە لە فەرەنگى جەماوهرىو ئورسارەى ھەسو نەتەوى كورندا بە «چاش» دەناسرىن رېكستو ئەم كارنوالە پىگەنپانوى ۋەرزىيەى سازكردو رايگەبانە خەلكى سەقز بە پادى «چاشە» كۆزلاوكانەو دەچن بۇ رېپوان و شاشەوانى ھەرچەندە لە سەردەشتو سە و مەريوان خەلك لە گەل هيزە ئەمىنەتپىيەكان كەوتە بەر بەرەكانىيەو بەلام باروونى كوردستان بە دۆزى لە لاپەن هيزە

لە خەلكى رۆزەلانى كوردستانو ھەسو ئەتەوى كورد لە سى بە ئەكەى دىكەى «كوردستانى گەرە» كورد پشتگىرى خەلكى رۆزەلانى كوردستانو راپەرىنەكەى مەھابادىكەن. دەرنەجاسى ئەم ھەلوپىستەى جىزى دىپوكراتى كوردستان، ئىمارىيەكى زۆر جىزىو پارتە سىياسىيەكانى ھەر چوار پارچەى كوردستان سەردانى بارگای جىزى دىپوكراتى كوردستانيان كرىو بەكرىزىو پەك ھەلوپىستى گەلى

لە خۇپشاندەرانى مەھابادو ھەسو رۆزەلانى كوردستان راگەبانە. لە لاپەكى دىكەو رېكفراوى «لىپورەىي نىونەتەو ھى» لە راگەبانەراو پىكدا داواى لە دەستەلاندەرانى كۆماری ئىسلامى ئىيران كرىو رۆز لە ماڤى خۇپشاندەرانو نارەزايەتى دەريپى: ناشىخوزانە بگرنو ئەووش دەلى: ئىمە بە بەنگەنامەو دەپسەلمىن ئىران مېزووپەكى درىزى ئەسەرگۆتگى خۇپشاندەران ھەم، بۇنە بىوپیستە

بەھەرھال ھەرچەندە ھەندى رۆزنامەو بلاوكرۆاوى كۆماری ئىسلامى ئىران باپەتى «ھۆنل تارا» پان كرى بە مانىجى خۇيان، بەلام ھۆنل تاراو سوناندنى، لە چاۋ گەرەپىي كارەسەنى كۆزلىنى كارمەندەكەى خۇى واتە فەرىناز خۇسروانى و برىندار بوونى چەند گەنجى دىكەى خۇ پىشاندەر ھىچ ئەو، ھەرەھا لە قاروانەوى ئەم رووانە لە لاپەن گەلى كوردە، سەرئىچى راي جىھانى، بەردە باپەتى ھەسپارى نىونەتەو ھى دۆزى كورد لە پارچەپەكى زۆر كرىنك بۇ گەلى كورد بۇ ھەسو جىهان راگىشا- ئىسوش «دوسىيەى رۆزەلانى كوردستان» كە ھەسو كات وەك خۇپشاندەرانو نارەزايەتى دەريپى: «پاشەنى آشپىل» ئىيران وپەو ئەزمون نىشاندەرى ئەو راستپەيە دۆزى كورد لە رۆزەلانى كوردستان كرا ھەو نەكرامەس، دەستەتەو.

دیموکراتو دیموکراتیزاسیون کردنی دیموکرات!

خالد محمدمهزاده

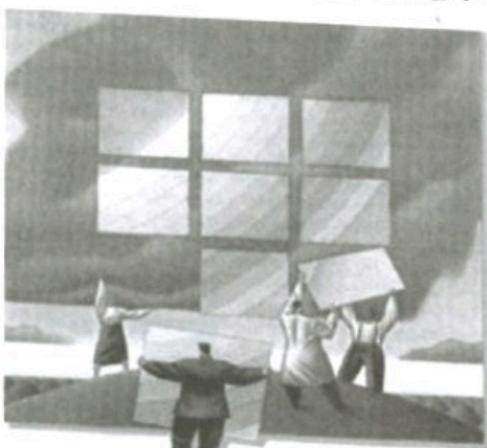
لینتون شپستین (epstein)

بهره‌مندی زانستی سیاسی دهلی، سهردمسی دایه‌شکرانی حیزبه‌کان به پای میژوی ئیژولوزی به‌سه‌ر چوهوه و دهسی له ئیستا قسه له سه‌ر دوو جور حیزب له پوئینه‌ندی حیزبه سیاسیگان بکین. ئه‌ویش بوونی له‌حزاسی دیموکراتیکو نادیموکراتیکه واته گرنگ تیه ئه‌م حیزبه‌کان به کام ئایینولوزیو فیکری سیاسی. ئه‌وه‌نده‌ی گرنگه که ئه‌م حیزبه‌کان له کارکردو رفتاری سیاسی و هه‌لسوکه‌وتیان له‌گه‌ڵ کومه‌لگا له نیو خویان چهنده‌ پابه‌ندی بته‌ماکانی دیموکراسین.

ئه‌م قسه‌به‌ده‌گه‌ین به‌ پیوه‌رو بته‌ماکه‌کان بو قسه‌گه‌ین له‌سه‌ر دیموکراسی حیزبی کوردیو به‌ره‌سین حیزبه‌گانی تیه‌ له‌ گۆنی ئه‌م پۆلین به‌ینه‌ی؟

ئه‌گه‌رچی ئایین ئه‌وه‌تمان له‌ به‌ر به‌ی دوخی دایه‌شکرانی کوردستان، ئایدیولۆژیک بوونی ئه‌حزاسی سیاسی و کلتوری گاری حیزبی که زه‌بان له‌ سه‌ر به‌نمای کاتالی بووه تا ئاستی زه‌بانی کردنی چمکی دیموکراسی به‌ بیانوی خه‌بات دژی ئیهریالیستو سهرمه‌به‌ناریو ئاسیونالیستو عمشیری ئه‌و مه‌جالی لای ئیسه که‌تر پیکینه‌وه بووینادان و قسه‌ کردن له‌ سه‌ر فۆرمی دیموکراتیک حیزب. به‌لام له‌ گۆمه‌لیک فونانی میژوویی هه‌م ئه‌حزاسی به‌ نیو «دیموکرات» سه‌ریان هه‌لداو هه‌م ریه‌رئینگ ده‌به‌بینن که له‌ ئیژولوزی کارکردی سیاسی خویان، چه‌سکی دیموکراسی بویان له‌ ئه‌وه‌یه‌تی گاری سیاسی بووه به‌ ئایینه‌ی ده‌یی به‌رو شینی ئه‌م چه‌سکو هه‌لگرتی له‌ رۆه‌ه‌لات له‌ حیزبی دیموکرات

ئه‌ندین له‌م قسه‌به‌ چۆن له‌ دواجار له‌ سینه‌نگه‌لی دیموکراسی ئیشتاب هه‌ج مانایه‌ک نه‌داو دیموکراسی له‌ سه‌ره‌ئایینترین پێناسه‌ی کۆکردنه‌وی

هه‌لگه‌ریو به‌ره‌سین ئایا ئه‌م حیزبه‌ وه‌ک ناوه‌کی دیموکراته‌؟ بێگومان چه‌ریه‌ک وه‌ک حیزبی دیموکرات نه‌گه‌ر به‌ به‌راورد له‌ گه‌ڵ حیزبه‌گانی تر زۆرترین قسه‌ی له‌ سه‌ر دیموکراسی گریت و کهمه‌کی وه‌ک قه‌سقلو گه‌له‌ ئه‌و ئاسته‌ له‌ به‌ره‌گه‌ردنه‌وه‌ که‌ به‌ی وای ئه‌نای به‌ بیانوی خه‌بات دژی دایه‌شکرانی خه‌بات بو دیموکراسی وه‌لا نه‌بێت. ئه‌وه به‌ره‌سپارده‌ی ئه‌م حیزبه‌ به‌ره‌سپار به‌ دیموکراسی ژارای هه‌م روو به‌ ئیخوی هه‌م روو به‌ ده‌ره‌وی. هه‌ج که‌تر تیه‌ له‌ هه‌ولێ ئه‌م حیزبه‌ بو رزگاری نیشتمانی به‌لام ئه‌زمونی ۷۰ سال چالاکي ئه‌م حیزبه‌ ئه‌م که‌تره‌ پیمان ده‌لی دیموکراسی حیزبی زۆری ساوه‌ بو ته‌ه‌ده‌به‌بوون هه‌م وه‌ک ساختاری کاری ریکه‌راوه‌یو هه‌م وه‌ک کلتوری کاری سیاسی. هه‌رکات غایب بوونی ریه‌رئانی دیموکراسیخواز له‌ پاره‌ له‌ زور فونان دا زه‌بانی زور گه‌وره‌ی تا ئاستی لیکتاران و به‌گه‌ر قه‌وله‌کردن ناوه‌ واته‌ له‌ نه‌بوونی ساخنه‌گه‌لی دیموکراتیک. تو هه‌میشه‌ پوئسته‌یت به‌ بوونی ریه‌رئانیکی دیموکرات بووه تا پارێزهری دیموکراسی حیزبی بێ.

دیموکراسی روشمبکی سیاسی تیه‌ ته‌نیا بو ده‌ره‌وی خوت و ته‌نیا روشمبک تیه‌ بو پاراستنی مافه‌گه‌مان له‌ هه‌واچوه‌ی ئیتران وه‌ک چۆن سالانگی زور روشمی دیموکراسی بو ئیتران وه‌ک زامینک بو پاراستنی خه‌وه‌خزاری سه‌یر ده‌کار. به‌لام ئه‌م دیموکراسیه‌ له‌ ئیخو زامینک نه‌وو بو پاراستنی جیاوازیه‌کان. بێگومان بوونی ئیشتابه‌کان موری

په‌ش ئیستاو به‌ دامه‌زرانی گوماری کوردستان گوماری به‌م به‌سه‌ هه‌تا. به‌لکوو عه‌لانیو جیاوازی ئیستای حیزبی دیموکرات له‌ گه‌ڵ لایه‌نه‌گانی تر.

ئه‌ندین له‌م قسه‌به‌ چۆن له‌ دواجار له‌ سینه‌نگه‌لی دیموکراسی ئیشتاب هه‌ج مانایه‌ک نه‌داو دیموکراسی له‌ سه‌ره‌ئایینترین پێناسه‌ی کۆکردنه‌وی

که‌ به‌شیک زۆریان نه‌ک هه‌ر نادیموکراتین به‌لکوو هه‌زی ده‌ دیموکراسیبه‌یان تیه‌ ده‌به‌ینی. ده‌سه‌ سه‌ر به‌رفراوانترکردنه‌وه‌ی مه‌ولکاتی دیموکراسی ئازادیه‌و ریزگرتن له‌ مافی سهرقوو نازادیه‌ کومه‌لایه‌تی و سیاسی و له‌ دواجار دا هه‌ولان بو بوینادانی کومه‌لگه‌یه‌کی تازله‌ له‌ سه‌ر به‌نمای ریزگرتن بو هه‌ولاتی بێ به‌لام

کۆی ئه‌مانه‌ مسوکه‌ر ئایین ئه‌که‌ر ئه‌م هه‌ولانه‌ له‌ ئیخوی حیزبه‌وه ئۆرگانه‌به‌ نه‌گه‌رتو هه‌ولی بو نه‌ه‌رت. حیزبی دیموکراتی کوردستان، خۆی به‌ره‌می نه‌بوونی دیموکراسی و ناسازادی و ریزه‌ نه‌گه‌رتن له‌ که‌مابه‌تی و نازادیه‌ی ده‌سته‌جهمعی و تاکه‌که‌سیه‌ه‌گه‌نه‌، واته‌ هه‌یه‌ک که‌ خۆی قوربانیه‌، بانوانی هه‌مه‌یه‌سان له‌ سه‌ر سیستی فوریاتی کردن بویناد به‌یترته‌وه‌، که‌واته‌ لیره‌وه‌ ده‌گری قسه‌ له‌ سه‌ر کۆی ساختار و کلتوری کاری سیاسی ئه‌م پاره‌نه‌ که‌گه‌ین له‌ په‌ناو حیزبیکی دیموکراتیک و تا ئاستی ئه‌وه‌ی جیاوازیه‌گانی کومه‌لگا خۆی تێ دا به‌یترته‌وه‌ و جیاوازیه‌گانی نیوخۆی حیزبیش به‌ په‌نارێزرای به‌ینه‌وه‌.

رهنگی له‌ یاداشتیکێ کورتی وادا نه‌گه‌نی قسه‌ له‌ سه‌ر کۆی به‌سه‌ر و ره‌هه‌نه‌گانی ئه‌م پرسه‌ ریکه‌رتن به‌لام لیره‌ ده‌کریت نازادی به‌ره‌سپار و نازادی نووسین و نازادی به‌ره‌سپار و پاراستنی عه‌قلانیه‌ت و به‌رفراوانترکردنه‌وه‌ی پانتانی ره‌خه‌ و نه‌قد وه‌ک ده‌رکه‌وتنی فه‌زای دیموکراسی و مه‌دینه‌تی قسه‌ی له‌ سه‌ر بکرت و داوا له‌ حه‌ک بکرت چه‌تری پاراستنی دیموکراسی و ده‌سه‌گه‌نه‌گانی دیموکراسی له‌ ئیخوی بێ.

حسک ده‌سی له‌م ره‌هه‌نده‌وه جیاوازی نه‌وست بکات و نه‌ی به‌ کۆپه‌که‌ له‌ حیزبه‌گانی تر و له‌ سه‌نگه‌ری ده‌فاع له‌ نازادی عه‌قل و نازادیه‌ تاکه‌که‌سیه‌ه‌گه‌ن و رای جیاواز به‌ینه‌وه‌. ئیسه‌ له‌وه‌ قوتابه‌ ته‌نیا پوئسته‌کان به‌ ئه‌حزاسی رزگاریخواز

حیزبی دیموکراتی کوردستان و مافی ئاین و ئاینزاکان

نازاد کهریمی

ده‌رگای ئومید بو دواوژی گه‌لی کورد ده‌گه‌لت. پێشاهه‌لکۆتن به‌ کۆماری کوردستان بو «کورد» چ به‌ واتای تاک و چ به‌ واتای «کو» بو ئه‌زمونیکێ سیاسی و فه‌رماتره‌وایی له‌ به‌شیک جیهان که‌ ناوه‌می ئیژولوزی و شه‌ر و پیکادانه‌کاندا پێگه‌ی شارستانیه‌ته‌ که‌واته‌گه‌لی ئیژولوزی مرفوایه‌تی بووه‌ کاتی مانادار ده‌ی و له‌ عه‌به‌ی «نافه‌رم کردنی دور ده‌ینه‌وه‌ نه‌گه‌ر چاوێک به‌ ئیستای واتانی ده‌ره‌وی سه‌ر کۆماری ئه‌وه‌گانه‌ی کوردستان له‌ مۆکریانی رۆه‌ه‌لاتی کوردستان و له‌ سه‌ر ده‌می کومار له‌ ۱۹۴۶ی زامینه‌ی دا ده‌خشین و ره‌وشی ناوه‌زۆکراوی ژبان و نازادی و ریز و که‌رامه‌ت و شه‌رفه‌تی مرفوکه‌کان ده‌یه‌ین. ئیشتای له‌ واتانی ئیتران ئایین و ته‌ریکه‌ و سواری و ... مرفوکه‌کان به‌ شیوازی جورلوجور له‌ ناسازی و ده‌ست و سه‌ر کردنه‌وه‌ ده‌سه‌لته‌کان ئاسووه‌ و ئازام نین. مرفوایه‌تی له‌م واتانه‌دا به‌ خه‌زاییه‌کی سه‌یر و چاوه‌روان هه‌له‌گه‌ری سه‌ره‌به‌ین و سووتاندنی مرفوق و ده‌ست و پێ په‌راندن و چاوه‌ره‌هه‌یان و لووت و گۆی برین و به‌ریه‌ده‌کردن و ده‌رگرتن و تالان کردن و هه‌تک کردن و ژن و مندال رفادن و بازرگانی کردن به‌ مرفوکه‌کان و ماده‌ هۆشه‌ره‌ه‌کان و هه‌موو جور که‌ره‌سته‌ی کوشن و پاکتاو کردن و زیندان کردن و په‌تی سپاره‌ هه‌لان و نووسینی یاسای ده‌ مرفوق و به‌کار هه‌یانان و پشت گوێ خه‌ستی نه‌ه‌و یاساو ریشه‌تی که‌ بوئی په‌شگیری کردنی مافی مرفوکه‌گانیان لیره‌ و دی و هه‌موو کرداره‌ خه‌په‌ه‌کان به‌ ناخه‌وه

وه‌ک نه‌رینه‌کی گه‌نی زووی له‌م ولاتانه‌ کروه‌ و به‌داخه‌وه‌ چونه‌ کورد دایه‌شکراره‌ و له‌ ئیتران ئه‌م چوار ده‌وله‌ت نایه‌ و به‌ شیکه‌ له‌ کومه‌لگه‌ی ئه‌م ولاتانه‌ به‌ ناگری نه‌هه‌مته‌ی و نه‌گه‌هتی ئه‌م ولاتانه‌وه‌ بسووتی و هه‌رکات به‌وه‌ی خۆی له‌ نه‌هه‌مته‌ی ئه‌م کومه‌لگه‌ «چه‌رخ ناوه‌ راستانه‌وه‌» (قرون وسطایی) ده‌ره‌هه‌ینی به‌ هه‌زاران نامزازی سیاسی و سه‌ره‌بازی و فه‌ره‌هنگی سه‌رکۆتی ده‌گه‌ن: به‌و پاساوه‌ی نه‌خه‌شی ئه‌م ولاتانه‌ نه‌گه‌رتن و نای هه‌لبه‌هه‌شته‌وه‌! چاکه‌ لاتی که‌م دان به‌وه‌دا ده‌نین ئه‌م ولاتانه‌ له‌ شه‌رکه‌ پێگه‌ی شه‌ره‌یه‌ت په‌ته‌یه‌کان پێک نوسوایان و به‌ شه‌ر و ماره‌که‌ پێگه‌وه‌ هه‌تاوون و له‌م ولاتنه‌ که‌ره‌ ده‌سه‌ت و ده‌سه‌ت و په‌که‌رچه‌ و په‌که‌ فه‌ره‌هنگ بێ. په‌که‌ دل و یه‌کرمان ده‌یی، نه‌ک تاوی نه‌ تاوی ده‌سته‌یه‌ک هه‌سته‌ سه‌ره‌ین ده‌مگۆتای بگه‌ن.

ئایینی فه‌رمی هه‌رله‌ سه‌ر ده‌می هه‌خمانشی (هه‌خمانی) په‌کانه‌وه‌ هه‌تا ئه‌م چه‌رکه‌ ساته‌ سیاسه‌تی نه‌گه‌ری ده‌سه‌لاتداری ئه‌م به‌سه‌ له‌ جیهانه‌.

کوردستان و خه‌لکه‌کی خۆی به‌ تهم‌ ره‌شه‌ گه‌ته‌وه‌، ئه‌مه‌ دیاره‌ تیه‌ پاکو سه‌ره‌سوورمان دروست بکات. به‌لکوو هه‌رکات ئالوزی و نه‌سازان بووی داوه‌ کومه‌لگه‌ی کوردی تووشی سه‌ره‌سووران کردوه‌... کاتی به‌ درێژایی میژوی هه‌موو ولاتان وه‌ک روم، ئیتران و مسر، یان ئه‌روپای کۆن و مۆدێرن پاکتاو کردن یان سووکایه‌تی کردن و ئایین و ئاینزاکان به‌شی له‌ ناب و نه‌ریتی کومه‌لگه‌کان بووه‌ شانازی بو خۆمانه‌وه‌ ده‌کین سه‌ره‌رای هه‌موو نه‌هه‌مه‌ته‌یه‌کان ده‌ست و داوینمان خاونه‌ت له‌ کورداره‌ ده‌ه‌ ته‌خلاقانه‌ کانی ده‌یه‌ین له‌ سه‌ر ده‌می ده‌سه‌لاتی هه‌تلیه‌ر به‌سه‌ر نیوه‌ی ئه‌روپا، دا، شه‌ش ملیۆن جوله‌که‌ نیست و نابود ده‌کرین شیوازی گیرانه‌وه‌ و ئاغه‌رین کردنه‌ جوله‌که‌گانی کوردستان به‌ دل و به‌ گیان له‌ خه‌زمته‌ به‌ره‌پاوونی کومار و گه‌شه‌ کردنی ئه‌م ده‌سه‌لاته‌ کوردیه‌ نا، بو وینه‌ داوێزاده‌ نوپه‌ری جوله‌که‌گانی مه‌هاباد له‌ رۆژی ۱ی ریه‌به‌نداندا لایه‌نگه‌ری جوله‌که‌گانی کوردستان بو کومار به‌ فه‌رمی راده‌گه‌ینی و نه‌سه‌تی ته‌نیا شاری مه‌هاباد ناگرته‌وه‌ و دیاره‌ گوردانی جوله‌که‌ی سه‌فر و بانه‌ و بکاڤیش ده‌گریتنه‌وه‌ و فیاکاری ئه‌و خوشک ویرا کورده‌ جوله‌که‌گانی ئیسه‌ ده‌گه‌انه‌ راده‌ خۆ له‌ نه‌ترسی خه‌ستنی وه‌ک کاری ئه‌هی کردن بو کوماری کوردستان (فه‌عالیته‌ تشکیلاتی) به‌تایه‌ت له‌ سه‌فره‌بانه‌ که‌ له‌ سالی ۱۳۲۱ی هه‌تاری دا به‌ گوبه‌ری کومار له‌ ۲ی ریه‌به‌ندان هه‌مان سالا له‌م بێرانه‌ی نووسه‌ری باه‌تی باسکرادا ده‌ره‌وه‌شپه‌ته‌وه‌ و نووسه‌ر له‌ په‌ری شاموونی و هه‌واداری دا باسی کرانه‌وه‌ی

به‌ پێچه‌وانه‌وه‌ کوردستان وه‌ک به‌که‌یه‌کی جوگرافیاپی و فه‌ره‌هنگی لانه‌ی شارستانه‌ت و هه‌ونه‌ و پێگه‌وه‌ ژبان و ئاسوده‌یی و هه‌واته‌وه‌ بووه‌، نازایه‌تی کورد له‌ خوراگری و نه‌به‌زی دا بووه‌ نه‌ شه‌ر فرۆشی و به‌ده‌فه‌ری دا... هه‌ریوه‌ی ئایینه‌کان چ ئه‌وانه‌ی وه‌ک ئایینی مه‌هره‌وانی (میترائیسم) و «په‌رانی موعان» ریه‌رئانی یان ده‌گورد و ئایینی سه‌ریدا که‌ زه‌رده‌شت سه‌رکایه‌تی ده‌گر و له‌

بۆم نه‌بوو له‌گه‌ڵ دایکم به‌ کوردی بدویم

که‌مال شه‌ریفی دوا‌ی جه‌وت سه‌ال زیندانی بون، سه‌بارته‌ به‌ ناخوشییه‌کانی ده‌وی وهرگیر: نازادکه‌ریسی

جه‌وت سه‌ال له‌ ده‌سته‌به‌سه‌رکردنی که‌مال شه‌ریفی زیندانی سیاسی کورد له‌ گرتووخانی «مه‌ناب» دا تیه‌ر بووه و ئیستا له‌ زیندانه‌وه‌ خه‌منامه‌یه‌کی نووسیه‌وه و ئیله‌دا باسی خه‌م و دله‌نگه‌کان و نازاره‌کانی ناخی کردو. به‌ گوێزهی رابه‌رتی «ریکخرای برگرێکاری مافی مرۆفی کوردستان» له‌ به‌شیک له‌ نامه‌کی ته‌م روژنامه‌نووسه کورد زیندانبه‌دا ده‌لی: جه‌وت سه‌ال زیاتره‌ زیندانیم ته‌نیا یه‌ک چاره‌له‌ ژیر چاودێرییه‌کی فورس و توندی ته‌منییه‌تیئا و به‌ شیوازی که‌ به‌رپرسی زینان له‌ویدا نامه‌ نه‌بوو. به‌لام جیگره‌کی له‌ به‌شی ته‌منییه‌تی و پاراستنی زینان و به‌رپرسی «ه‌رارگاه» و به‌ریوه‌به‌ری به‌شی فه‌ره‌نگی و چه‌ندین کارمه‌ندی دیکه‌ی زیندان له‌ویدا نامه‌ بوون. له‌گه‌ڵ دایکم دیاڕیکم هه‌بوو. بێجگه‌ له‌ چاکوچونی کردن مافی ته‌وه‌م نه‌بوو له‌گه‌ڵ دایکم به‌ کوردی سه‌ به‌کم. ته‌وه‌ له‌ کاتیگه‌یه‌ دایکم فارسی نازانی و ناتوانی سه‌ی بێ بکا.

که‌مال شه‌ریفی روژنامه‌وانی کوردی ته‌مه‌ن ۴۳ سه‌ال. له‌ زیندانی مه‌ناب له‌گه‌ڵ گه‌راوانی ئاسایی و تاوانبارانی ماده‌ هوشبه‌ره‌کان له‌و زیندانه‌ دایه.

ناوبه‌راو له‌ سه‌ره‌تای ده‌سته‌به‌سه‌ر کردنییه‌وه‌ هه‌تا ئیستا ریگی بێ نه‌دراوه که‌سی بیه‌نی و ته‌نیا یه‌ک جار دایک و براکه‌ی به‌ ئێزنی به‌رپرسی ده‌سه‌لاتی داده‌وه‌رییه‌وه‌، توانیوه‌ چاویان بیی بکه‌وی.

سه‌ بکا و پیلوی چاوی راستی نه‌ده‌نیشت و هه‌موو شه‌وان کاتی نووستن به‌ باندی چه‌سه‌پ چاوی نه‌نووقاند. له‌لایه‌کی دیکه‌وه‌ هه‌تا ئیستا هه‌ج جوړه‌ هه‌ولانه‌یک له‌ لایه‌ن به‌شی ته‌ندروستی زیندانه‌وه‌ بو چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌ی جموجولی ته‌ندامه‌ له‌کارکه‌وتوووه‌کانی ته‌نجام نه‌دراوه.

که‌مال شه‌ریفی ئیستا له‌ «به‌ندیخانه‌ی مه‌ناب» له‌گه‌ڵ چه‌ند گه‌راوی دیکه‌ی سیاسی. له‌گه‌ڵ تاولنبارانی قه‌تل، قاچاقچه‌یه‌کانی ماده‌هوشبه‌ره‌کان و هه‌تدا بێ ته‌وه‌ی هه‌ج جوړه‌ جیاکاری له‌ نیوان به‌شه‌ نیوخویه‌ی بکا و جوړی تاوله‌نگان کرابن. ماوه‌ی مه‌حکومه‌یه‌تی تیه‌ر ده‌کا... ده‌قی نامه‌کی «که‌مال شه‌ریفی» که‌ له‌به‌رده‌ستی «ناوه‌ندی برگرێکاری مافی مرۆفی کوردستان» دایه‌ ده‌مخرینه‌ روو بو شاگاداری رای گه‌شتی.

بیه‌نی چه‌سته‌ی بێ روه‌ی «تایلان» هه‌موو خه‌م و نازار و ناخوشییه‌کانی زیندانی له‌ بیرم بده‌وه. جه‌وت سه‌ال زیاترم له‌ زیندانه‌دا تیه‌ره‌کرد. ته‌نیا بو جاری ده‌ره‌تی دیاڕیکم له‌گه‌ڵ به‌مه‌له‌که‌مدا بو دروست بوو نه‌ویش دایه‌ ژیر چاودێرییه‌کی توندی به‌شی پاراستنی زیندانا و بێ ته‌وه‌ی به‌رپرسی گه‌شتی زینان له‌وی بێ. به‌لام جیگره‌کی و به‌رپرسی «اطلاعات» و زیندان و به‌رپرسی قه‌رارگاه و به‌ریوه‌به‌ری «یه‌گی فه‌ره‌نگی» و چه‌ند کارمه‌ندی دیکه‌ی زینان له‌ویدا نامه‌ بوون و بێجگه‌ له‌ چاکوچونی. بۆم نه‌بوو به‌ زمانی کوردی له‌گه‌ڵ دایکم وشه‌یه‌کیش سه‌ به‌کم.

ماده‌ هوشبه‌ره‌کانه‌وه‌ هه‌یه‌ و ژۆریه‌ی تاولنباران به‌ جوړی له‌ جوړه‌کان تووشی ماده‌ هوشبه‌ره‌کان بوون و به‌ هوی نه‌ماری و بیکارییه‌وه‌ له‌م شاره‌ما ده‌ی کردن پهی دووه‌می ریزه‌ی دیله‌کانی له‌م زیندانه‌ما هه‌یه‌) له‌وه‌ ناخوشر و کیشه‌ی هه‌ره‌ گه‌وره‌ی ئیبه‌ به‌ هوی هاوبه‌ندی بوون له‌ گه‌ڵ ته‌م تاولنبارانه‌. پشکنیی په‌تا په‌تای ئیبه‌یه‌ له‌ لایه‌ن به‌رپرسیانی زیندانه‌وه‌ به‌ بیانه‌ووی دوزینه‌وه‌ی ماده‌ هوشبه‌ره‌کانه‌وه‌. چه‌ند روژه‌و جاری له‌ کوته‌په‌دا خه‌لکیکی ژۆری کارمه‌ندمانی به‌ندیخانه‌ به‌ باتۆم و شوکی کارمه‌باییه‌وه‌ دینه‌ به‌شه‌که‌ی ئیبه‌ و ده‌چه‌ تاو ژۆره‌کانی نووستن و به‌ بیانه‌ووی دوزینه‌وه‌ی ته‌فویون.

ماده‌ هوشبه‌ره‌کانی ده‌دوژینه‌وه‌ وا له‌ لایه‌ن که‌سانی زیندانبه‌وه‌ دینه‌ ژۆره‌وه‌ ده‌تا ته‌و ماده‌ هوشبه‌ره‌تی وا کارمه‌نده‌کانی زیندانه‌که‌ هاوردی ده‌که‌ن هه‌ج کات ناوژینه‌وه‌! لیه‌ما هه‌موو شه‌ت هه‌یه‌: ته‌لیاک، به‌نگ و خه‌شیش. شیشه‌، هه‌رویه‌ن، ترامادول و هه‌مب ئیوانی پینجشه‌مه‌ و هه‌ینی ئیره‌ ده‌می به‌ شیره‌ کیشه‌خانه‌ کانی سه‌رده‌مانی (سه‌فه‌وی) و قاچار.

جه‌وت سه‌ال زیاتر تیه‌ره‌بوو. شه‌ش مانگ له‌ ژۆری تا که‌سه‌ی له‌ ئیاده‌ی «اطلاعات» سه‌نه‌ا له‌ ژیر ده‌یان جوړی نازار و ته‌شه‌که‌یه‌ کاته‌ستی و ده‌رنه‌دا. لیه‌ریسه‌وه‌ و لیه‌په‌ینه‌وه‌ یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌ک و نازاره‌ر و ته‌شه‌که‌جه‌

دیمان چار په‌ بۆنه‌ی رووت کردنه‌وه‌مان و ده‌ره‌تیانی جلوه‌یه‌ری زیندانبه‌یه‌کان و ته‌نه‌اته‌ شوته‌ و ته‌شیرتی ته‌وانه‌وه‌، له‌گه‌ڵ ته‌وه‌ کارمه‌ندانه‌ تیکه‌هه‌ ئه‌چوین و له‌ کوتاییدا تووشی شوکی کاره‌بایی. باتۆم و ژۆری تاکه‌که‌سه‌ هاتوین

چه‌قو و موبایل ده‌ست ده‌که‌ن به‌ رووت کردنه‌وه‌ی زیندانبه‌یه‌کان و پشکنیی که‌ل و په‌لی تابه‌تی و تیکه‌تی جیه‌کی خه‌وتن و هه‌موو شه‌تاک.

دیمان چار به‌ بۆنه‌ی رووت کردنه‌وه‌مان و ده‌ره‌تیانی جلوه‌یه‌ری زیندانبه‌یه‌کان و ته‌نه‌اته‌ت شوته‌ و ته‌شیرتی ته‌وانه‌وه‌، که‌ل ته‌وه‌کارمه‌ندانه‌ تیکه‌هه‌لچووین و له‌ کوتاییدا تووشی شوکی کاره‌بایی. باتۆم و ژۆری تا که‌سه‌ی هاتووین و هه‌موو جاری دوا‌ی ته‌م پشکنیانه‌ به‌شیک هه‌ره‌ ژۆری که‌ل و په‌لی ته‌وه‌ خه‌که‌ له‌ لایه‌ن به‌رپرسی زیندانه‌و یان دزراوه‌ یان به‌ بیانه‌وی قه‌ده‌قه‌ بوونه‌وه‌ له‌ لایه‌ن زیندانه‌وه‌ ده‌ستی به‌ سه‌رده‌اگیراوه‌.

ئیره‌ زیاتر له‌ که‌سه‌ی «هه‌که‌وه‌ بوون له‌ ماده‌ هوشبه‌ره‌کان» ده‌قی تاکوو زیندان. ته‌نیا جیاوازیه‌که‌ که‌ هه‌یه‌ نه‌ویش جیاوازی نیوان «میشاډون» له‌ ده‌مه‌ته‌ له‌گه‌ڵ «میشاډون» موخته‌مه‌کان. میشاډون بو هه‌موو که‌سه‌ و هه‌موو ته‌مه‌نی نازاره‌ و ناان و ته‌ره‌ک کردنی له‌ ده‌ستی خوت دایه‌ و دوزی به‌ کاره‌ینی له‌ لایه‌نی زیندانبه‌یه‌وه‌ ده‌سته‌تشان ده‌کری و دوکتور هه‌ج تیه‌یییه‌کی له‌م یاره‌ما نیه‌ له‌م زیندانه‌ ته‌نیا ته‌وه‌ ماده‌

برگه‌کانی ۱۸۶- ۱۹۰ و ۱۹۳ مه‌حکوم کرانوم به‌ ۳۰ سه‌ال زینان له‌ تاراوه‌کا (به‌ندیخانه‌ی مه‌ناب) و هه‌روه‌ها به‌ گوێزهی سه‌کالانه‌ که‌ له‌م ماوه‌دا بۆم نیه‌ چاوم به‌ هه‌ج که‌سه‌ی بکه‌وی له‌ هه‌موو جوړه‌ دیاڕ و نووسین له‌ که‌ل خه‌لکی دیکه‌ما بیه‌شم وده‌بی ماوه‌ی مه‌حکومه‌یه‌ته‌که‌م له‌ زیندانا تیه‌ره‌یکم. هه‌رچه‌نده‌ دادگی پیداهه‌وونه‌وه‌ی پارێزگای سه‌ ته‌وه‌تی « دزایه‌تی له‌ که‌ل خه‌لکی» ده‌ت کردوه‌ و جه‌ختی کردوه‌ته‌وه‌ په‌نابرن بو به‌لگی فوران له‌م باورده‌ما به‌ گوێزهی یاسا ره‌وا نیه‌. به‌لام له‌ کوتاییدا بریاری دادگی سه‌ره‌تایی دوپه‌ت کردوه‌ته‌وه‌ و به‌ نه‌گۆری زانیوه‌. ته‌مه‌ له‌ کاتیگه‌یه‌ بریاری دوورخه‌سته‌ووم بو مه‌ناب به‌ گوێزهی تابه‌تی ۳۲ سه‌وره‌ی مانده‌ ده‌رکرا و دادگی پیداهه‌وونه‌وه‌. ته‌م پشه‌ته‌سته‌ی دادگی سه‌ره‌تایی به‌ تابه‌تی فوران به‌ یاسایی نازانی به‌لام بریاره‌که‌ ناگۆری. له‌وگه‌تسه‌وه‌ وا که‌مازوی ئابووری سه‌ره‌تیران توندتیره‌ته‌وه‌ ره‌وشی ئالۆز و خرابی زیندانبه‌یه‌کان خرابته‌وه‌، خوارته‌ی که‌مه‌تر وچه‌نیته‌ی خه‌راسی خوراک نازاره‌ده‌ که‌سانیکی ژور که‌م ده‌یینی وا به‌ خوارده‌ی ته‌م خوراکه‌ تووشی به‌دخواری و جوړه‌کانی کیشه‌ی ته‌خوشیینه‌ هه‌تاو نه‌بووس! به‌لام دیسان به‌ ناچاری مه‌جبورن خۆیان ده‌ست بده‌نه‌ دروست کردنی چیه‌ت و خواردن و میوه‌ و... و زیندان بریاری داوه‌ له‌ شوینکا جیه‌یه‌که‌ بوجه‌شێتانی بکاته‌وه‌. ته‌وه‌ که‌سه‌ی خه‌ریکی قاچاقی ماده‌ هوشبه‌ره‌کان بووه‌ یان سه‌ر به‌ به‌مه‌له‌یه‌کی ده‌وله‌مه‌نده‌ ده‌توانی بۆخوی خوارده‌ی نیوه‌وه‌ و شیوی شه‌وان نامه‌ بکات به‌لام بو که‌سانی وا به‌ هوی نه‌ماری و هه‌زاریه‌وه‌ یان بو په‌یداکردنی زه‌مه‌ ته‌فویتی روژانه‌ی خوی ده‌یی کردوه‌ و ئیستا که‌وته‌ته‌ زینان یان بو ته‌وه‌ که‌سانی که‌ ده‌بی ماوه‌یه‌کی دوورو ده‌ریژ له‌ زیندانا بژین. نامه‌ کردنی زه‌میکی ریک و پیک ناوانیکی دووره‌ ده‌سته‌ هه‌رشته‌ن و باسوونی خه‌راپ بێ یان به‌ جوړی له‌ جوړه‌کان که‌لکی ته‌مینی ده‌بی له‌ پاره‌ی گه‌رفانی زیندانبه‌یه‌کان دیسانه‌وه‌ بگره‌دێته‌وه‌ له‌ ناقتاوه‌ و مه‌سیته‌ی توابه‌ته‌وه‌ هه‌تا گوێزهی گازی و سیم و کابل و ته‌وه‌ی شتی ناوه‌ شه‌که‌ی گرتووخانه‌ دایه‌ و پوول و پاره‌ی تیه‌هه‌ی ده‌بی له‌ لایه‌ن دیله‌کانه‌وه‌ دابین بکری.

چه‌ند زیندانی سیاسی کورد لیه‌ما وه‌ک من به‌ ته‌وه‌تی « دزایه‌تی له‌ که‌ل خه‌لکی» و ته‌نجام بوونی پارته‌ دزیه‌ره‌کانی کوساری ئیسه‌لامی مه‌حکومه‌یه‌تی سه‌رووی ۲۵ سه‌ال به‌سه‌رماندا داسه‌پاوه‌ و بو زیندانی مه‌ناب دوورخه‌راویته‌وه‌ دوورخه‌راوه‌کانسی دیکه‌ ده‌توانن دیاوردیانه‌ یان له‌ که‌ل خه‌لکی ده‌روه‌ هه‌ی به‌لام بو به‌مه‌له‌کانیان ژۆرسه‌خته‌ که‌ ۲۵۰۰ کیلۆمه‌تر ریکه‌ به‌چوون و سه‌ردانی ئیره‌ بکه‌ن تاکوو بتوانن بو نیو کاتزیمر سه‌داله‌کانیان بیه‌ین...

وه‌رگیراوه‌ له‌ ماله‌ری ناوانی چالاکانی مافی مرۆفی کوردستان وه‌رگیران بو کوردی. نازاد که‌ریسی

لبریزم از عشق

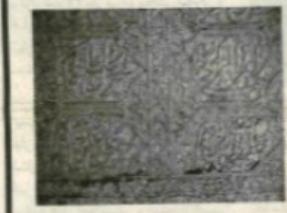
ترجمه امین گردگلانی

نگشتم در عشق نگشتم
لبهایم در اشتیاق لبهایم
حلقه
حلقه
برگ گیویست را می باقم
در سبزه زر چشمهایم
بیوتی ای خوهیم کرد
سبب سرخ گونه ات را می چنم
لبموی زرد لبم را
سنباب دلم او یزین است
بر شاخسار سبیدار قدت
نغمه
با نفست آمیخته خوه شد و
خونم با خونت
عشق سربوی است
راههای دورم را
زردیک خوه کرد
و ظلمت شامم را نورنی و آفتابی خوه کرد
در سرمای زمستان سخت زمان
گرمایم خوه بخشید
و شهایم اتی سرد و متروک درونم را
به جوش خوه آورد
عشق ما سربوی است
به حیات معنای دیگری خوه بخشید
عشق ما سربوی است
سرخ و غلیظ
ما را بر بال مستی پروز خوه داد
قلبی است
تومار تولدی دیگر را می نگارد
که من و تو ز رشته ی دیگری خلق شده ایم
زمان خوه ایستاد
و مکان معنی نخواهد داد

ی زبیرات را زبیرایی
مهربانتر از مهربانی
و تنی آیه ی عشق بر زبانتان جاری می شود
پرنده ها پر می زنند
رودهای سرسبز آرم می گیرند
گرچه همه ی درها
به روی ما بسته شده است
راه بازگشتی هم نیست
پاسبانان
همچون سایه سر به دنبالمان دارند
کوفته و تک و تنها
پشت حصار فولادین دلتنگی
جا مانده ایم
در آنسوی فاصله ها
صدایت
در گلویم می بیچد
و نفست
در سینه ام
رنکت
بازتاب رنگ من است
و فریادت
بزرگ فریاد خفه ی من
گناهیم
دیوانه وار از حرکت باز می ایستند
و اسیم زخمی و تشنه
ای آفتابی ی مرزهای نامحدود معقولی
در تو زخم تلاوت هار دویار باز خوهی کرد
در فرهنگ صنوع عاشقان خودباخته
زمان معال دنگری را
خوهی نوشت.

سرایدار موقوفه شخصی به نام «آغا عزیز سبیلی» معروف به «کله» بوده است که در سال های اشغال متفقین حدوداً ۱۳۲۲ تا ۱۳۲۳ شمسی در دنیا رفته و پسرش «آغا حسن» در زمان حیات سیف الله خان سلطنتی اردلان که تا ۱۳۲۲ شمسی فرماندار بوده، موقوفه ی مذکور را آثاره ای می کرده است بعد از مرگ شایر خان سیف الله خان نوه ی مجید خان در ۱۳۵۲ شمسی دو تن از برادرزادگان سیف الله خان به اسمهای «علی خان حاج امیر خان» (ارشد قایقه ی اردلان سفی در زمان نگارش این مقاله) و شایر خان «حسین خان علی رضاخان» پسرزنی ی شخصی مزار را دیوار و سقف کشیده و سنگ ها را مرتب نموده اما سنگ مزار محمد سلطان خان مفقود گردیده بود و از قدیم (قبیل از تعمیر) به جای آن دو سنگ نتراشیده ی ساده بر مدفن آن بزرگوار نصب کرده بودند که تا به حال باقی است ولی سنگ مزار سایر بزرگواران بسر جای خود است.

پیشهاد اینجانب تنها توصیه و تشویق اداره ی میراث فرهنگی کردستان و خاندان محترم سلطنتی اردلان سفی در جهت تلاش برای شناساندن این مکان تاریخی و با ارزش و ثبت آن به عنوان اثر ملی می باشد این مقبره ی خانوادگی بخش با ارزشی از تاریخ شهر سقز، کردستان و کشور ایران است. زیرا مدفن پنج تن از حاکمان قرن نوزده و اوایل قرن بیستم میلادی سقز است. اقامت خاندان محمدسلطان خان اردلان با آغاز حکومت آن بزرگوار همراه بوده است. اقامت دویمت ساله، از اواخر دوره ی سلطنت فتحعلی شاه قاجار تا امیریز. هر چه باشد وجود این مزار خانوادگی که تاریخ اولین سنگ قبر آن به ۱۶۴ سال پیش مربوط است سقز را به نام ولایت یا شهر می شناسند. شهری که قدمت آن به زمانهای دور با قبل از عهد ماد و هخامنشی و اسکندر مقدونی بر می گردد. با این همه آیا می توان از این مکان به عنوان یکی از جاذبه های صنعت گردشگری سود برد؟ این روزها سقز محل اقامت گردشگران بسیاری شده و پولهایی که خرج می شود قابل توجه است.

بخشی از سنگ مزار محمدسلطان خان حکمدار، حاکم ولایت سقز (موتوفه سال ۱۲۶۴ قمری ۱۲۲۶ شمسی)

درمناقصه می رقصید و می درخشید و یکی پس از دیگری بسر گونه اش راه می گرفت و از چاله اش بر خاک می چکید، و آه های تیره اش که فاصله به فاصله از دهان سبیلون می زد و تا آسمان سر می کشید.
آنگاه به درهای آرام مهتاب رسید؛ و ماه که در آن میان گند و ساکت و تنها به شنا بود. بوی زهم ماهی می آمد؛ و نسیمی که از آفتاب پوست را نوازش می داد. آب مهتاب نشست. گوش به بیرش لواج و سپر سینه ی مخره ها سپرد که گوپی هر موج سکوت و تنهایی را می آورد و به سنگ ها می سایید. بعد به سبیلون فوطه رو در آن فرقا چشم دوخت و به بازتاب نقش ستاره ها هزاران ستون نورانی که در حاشیه جمع شده، پا در آن فرو برده بودند. سایه ی کسی که زیر پرده ی تیره ای نشسته و تن تارک اش را خمانده بسود و همراه بسا تلاطم، در آغوش ماه، شده است.

ند به همراه گورهای چند متعلق به اطفال از جمله «غلامعلی خان» فرزند سیف الدین خان...
در فاصله ی شهادت سیف الدین خان مظفر السلطنه اول به دست غارتگران عثمانی در سال ۱۲۹۴ شمسی تا زمان درگذشت سیف الله خان مظفر السلطنه ی دوم در ۱۳۵۲، در محوطه ی داخل گنبد کسی به جز خاندان اردلان نتوانسته است میتی را دفن کند زیرا گنبد اردلانیه چه در حالت تعمیر

گنبد اردلانیه سقز در تاریخ

سیف الله خان (نوجوان نشسته)، سالار سقز (حاکم اردلان سقز) ایستاد چپ نشسته، سیف الدین خان مظفر السلطنه اول (فرار سمت راست نشسته)

جنگ اول و دوم جهانی بواسطه ی اشغال منطقه توسط آنان، مهاجر و آسینه و عمارات داخل آن و مالکیت عرصه و تعیین بود و نبود آن ملک اردلانی (به جز مزارهای مرحومان حاکمان اردلان سفی و برخی وابستگان آنها که در مجاورت آنها قرار دارد) از اختیار قایقه ی سقز فرار گرفته است و شاهد مدعا سنگ مزار مرحوم محمد سلطان خان اردلان حکمدار سقزی است که در مکانی خارج از معموله و در جای دیگری توسط اداره ی میراث فرهنگی کشف و به صحن اداره منتقل گردیده و چند سالی است که با احترام در آنجا نگهداری می شود. خسارت وارده به این دو سنگ حجاری و حکاکی شده غیر قابل تصور است. سایر گورها که عبارتند از مدفن مزار محمد علی خان بزرگ، «محمد خان»، سیف الدین خان «مظفر السلطنه اول»، «سیف الله خان مظفر السلطنه دوم» و سایر برادران و اعمام و بنی اعمام ایشان از جمله حاج شیخ «محمد خان اردلان» داماد حاج «صالح بزرگ» و همچنین دختر ارشد سیف الدین خان بانو «فریده خانم اردلان» که همسر شیخ «عابد عرفان» فرزند جناب حاج شیخ «مصطفی نقشبندی» هستند. آثار کهنه از گذشتگان خود شنیده ایم خامی غلیظه و شجاع و الحق لایق و زینارذ خاص و عام بوده

صدیق این شهر - که نسب محترمشان به جناب حاج سید حشکرالله پارسلیان» می رسد و سایر آقاها سقزی که محل و توق و اعتبار بوده و پسرخی از آنان دارفانی را وداع گفته اند - در باره ی مقبره ی اردلانیه با لفظ محلی «گومز اردلانی» یا «گومز سیف الدین خان» مطالبی را شنیده ام که دارای آیدانی خرم و شادان و شایبی بوده و در گذر ایام و بدبختی های وارده بر این شهر از ناحیه ی بیگانگان مانند روس و عثمانی در فاصله ی سقز موسوم به «سلطنتی اردلان» منسوب به محمد سلطان خان اردلان» حاکم سقز در اواسط قرن نوزدهم میلادی و مدفن قریب به ۱۲ تن (اگر قصور نکرده باشم) از خاندان و جانشینانش که در این مزار مدفون هستند در افراد سقزی ها به «گمزی اردلانی» (گنبد اردلانیه) مشهور است.
این آرامگاه خانوادگی در ضلع جنوبی دستان سیزده آبان و مشرف به محله ی قدیمی «سرفوران» (قبرستان) است. وجه تسمیه ی این محله هم به علت وجود قبرستان قدیمی سقز موسوم به «گور» (بزرگ) است. در سال ۱۳۲۹ این گورستان بزرگ تخریب شد اما گور خانوادگی سلطنتی اردلان در خانه ای با حصار و دیوار و بناهایی از زیبا و مرتب و در بخشی از املاک محمدسلطان خان» (خان حاکم سقز در قریب به دویمت سال قبل) قرار داشت و مرحوم «سیف الله خان اردلان» نیره ی ایشان، شخصی را به عنوان سرایدار در مجاورت مقبره استخدام کرده بود که بعدها ادعای ارضی و ملکی پیدا کرده و حنا لقدم به سرقت سنگ مزار شایر خان محمد سلطان خان حکمدار» بنامی سلسله حاکمان اردلان سقزی از ساله ی «عیسانقلی خان اول» میر امارت اردلان کرده است. سنگ قبر نامبرده مربوط به سال درگذشت ایشان ۱۲۶۴ قمری ۱۶۴ سال قبل است.

نگارنده در تیرماه ۱۳۸۲ این شانس را پیدا کردم که به اتفاق «علی خان سلطنتی اردلان» نوه ی «سیف الدین خان» و «محمد خان سلطانیه» داماد سیف الله خان و شایر خان «سیدمحمدغفور حسینی» به زیارت حاکمان قدیم سقز نایل شوم و دویمت گرمی ام «سلیمان محمودی» مکان معروف و حرقه ای سقزی به سفارش حقیر تعدادی عکس از نمای بیرونی و داخلی و سنگ قبرها تهیه کرد.

علاوه بر این ذکر نکته ای جالب در این موضوع مفید است و آن موضوع مکانی است که مدفن آن بزرگواران در آن قرار دارد. بنا بر مسموحات حقیر از اظهارات مرحوم سید محمد غفور حسینی از مردان بزرگ و امین و شوق و تمنا بود. پاسخی نشنیدم. دید حتی برگشت به طلب اما با اشاره ی دست او را به پیش خواند و همچنان که دستمال سفیدش را بر بوق مانند در هوا می تکاند، با همان دست که تازیانه ی کوچک چند سسر چرمی را در مشت می فشرد، ناقصه ی زرینی را در دوردست نشان می دهد و می تازد.
پرشوق به سمت ستون بمعی شناخت. در آن نیز جوان همچنان می رفت؛ با همان هیأت و طرزنگرند؛ در پی اش روان ششید، که ظنینه پوشش استون به ستون و هر ستون که نخست سرد بود و اندک اندک گرم می شد و گرمتر - در یکی - کسان خود را دید که بازو به بازو گردن حلقه زده اند، اجزاء مسخ شده شمشکشان، ششکک ها و هوشندارهای گوشخراش نشان و خوشش که می کوشد زنجیر سخت گوشتی را بگسلد. و در دیگری، رها شده از حصار تزیینگان، شتابان در پی

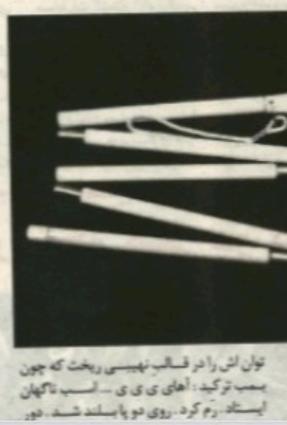
آرامگاه خانوادگی افرادی از خاندان اردلان سقز موسوم به «سلطنتی اردلان» منسوب به محمد سلطان خان اردلان» حاکم سقز در اواسط قرن نوزدهم میلادی و مدفن قریب به ۱۲ تن (اگر قصور نکرده باشم) از خاندان و جانشینانش که در این مزار مدفون هستند در افراد سقزی ها به «گمزی اردلانی» (گنبد اردلانیه) مشهور است.
این آرامگاه خانوادگی در ضلع جنوبی دستان سیزده آبان و مشرف به محله ی قدیمی «سرفوران» (قبرستان) است. وجه تسمیه ی این محله هم به علت وجود قبرستان قدیمی سقز موسوم به «گور» (بزرگ) است. در سال ۱۳۲۹ این گورستان بزرگ تخریب شد اما گور خانوادگی سلطنتی اردلان در خانه ای با حصار و دیوار و بناهایی از زیبا و مرتب و در بخشی از املاک محمدسلطان خان» (خان حاکم سقز در قریب به دویمت سال قبل) قرار داشت و مرحوم «سیف الله خان اردلان» نیره ی ایشان، شخصی را به عنوان سرایدار در مجاورت مقبره استخدام کرده بود که بعدها ادعای ارضی و ملکی پیدا کرده و حنا لقدم به سرقت سنگ مزار شایر خان محمد سلطان خان حکمدار» بنامی سلسله حاکمان اردلان سقزی از ساله ی «عیسانقلی خان اول» میر امارت اردلان کرده است. سنگ قبر نامبرده مربوط به سال درگذشت ایشان ۱۲۶۴ قمری ۱۶۴ سال قبل است.

نگارنده در تیرماه ۱۳۸۲ این شانس را پیدا کردم که به اتفاق «علی خان سلطنتی اردلان» نوه ی «سیف الدین خان» و «محمد خان سلطانیه» داماد سیف الله خان و شایر خان «سیدمحمدغفور حسینی» به زیارت حاکمان قدیم سقز نایل شوم و دویمت گرمی ام «سلیمان محمودی» مکان معروف و حرقه ای سقزی به سفارش حقیر تعدادی عکس از نمای بیرونی و داخلی و سنگ قبرها تهیه کرد.

علاوه بر این ذکر نکته ای جالب در این موضوع مفید است و آن موضوع مکانی است که مدفن آن بزرگواران در آن قرار دارد. بنا بر مسموحات حقیر از اظهارات مرحوم سید محمد غفور حسینی از مردان بزرگ و امین و شوق و تمنا بود. پاسخی نشنیدم. دید حتی برگشت به طلب اما با اشاره ی دست او را به پیش خواند و همچنان که دستمال سفیدش را بر بوق مانند در هوا می تکاند، با همان دست که تازیانه ی کوچک چند سسر چرمی را در مشت می فشرد، ناقصه ی زرینی را در دوردست نشان می دهد و می تازد.
پرشوق به سمت ستون بمعی شناخت. در آن نیز جوان همچنان می رفت؛ با همان هیأت و طرزنگرند؛ در پی اش روان ششید، که ظنینه پوشش استون به ستون و هر ستون که نخست سرد بود و اندک اندک گرم می شد و گرمتر - در یکی - کسان خود را دید که بازو به بازو گردن حلقه زده اند، اجزاء مسخ شده شمشکشان، ششکک ها و هوشندارهای گوشخراش نشان و خوشش که می کوشد زنجیر سخت گوشتی را بگسلد. و در دیگری، رها شده از حصار تزیینگان، شتابان در پی

سوزانده بود. به خود آمد. راه درازی پیموده بود. و آهنگ ضعیف ناله، پسر دیگری از زبانی ذهنش پنهانی سر می کشید. نفس نفس توانش را در فاصل نهیسی ریخت که چون بمب ترکیب: آغای ی ی... اسب تاگان ایستاد. رگم زد. روی دو پاسند شد. دور

نیزه های نور

داستانی از استیلا رحیمی

سوسوی ستاره ها که بی شماری بود، به می نالید. می ماند در هوا؟! می صیالی بود که به بی رفت. به آسمان برمه ای بود باز که های رف، وسیع و مخوف، دست به نیزه های نور مان را کاوید؛ همچنان پایه زیر پایش سر می شد و آرام و محتاط او گذشتند و رایحه ی ش منتشر می شد. شمشکشان هیچ نبود ای که به نرمی نسیم زید. ۱۴ها

مجاری است برای انتشار اشعار
ن. آخرین روزهای سال
۹۶ است.
www.hanar.bl
بای وبلاگ در اینترنت به نام
زاد که فضای مجازی بسیاری
گ به فراخوان شعر خرتکاران
روز رسانی آن نامعلوم است.

گزار و دیگر هیچ
www.nasogir.com

ب فارسی «مجموعه موسیقی»
برای آن شامل می شود که
دل جازی روز رسانی شد
برای انتشار اشعار کردی با نام
«م» دارد و با مطلبی تحت
ساخته نگه کافی» در ۲۲ مرداد
است.

۹۶ و ۹۷
www.tanikurun

یوکان به نوبه خود در فضای
د. «بیرا که سوری» نمونه
زبانیک و روون دارد.
زبان کردی و فعالیت دارد و
ب می شود. این وبلاگ ۲۲
حجت عنوان «جوابی چند
شده است.

اردلان شناسی
و گزار می شود

اردلان شناسی با موضوعات
بیانات، دوم و سوم آذرماه سال
بان برگزار می شود.
دانشان شناسی دانشگاه
خبر گفت: بررسی تأثیرهای
ن بر فرهنگ، مذهب، معماری و
های ایران و روابط حکمرانان
این همایش است.
«انظار داشت: این همایش با
اردلان و ایلیخان، نیویورک،
به و عثمانی، نعلمال و تقابلس
مخبر و عشایر و اهلات، سیر
اردلان، فرجام اردلان، دارالمعلم
سرسی این دوره معماری و
و شعرهای اردلانی و تعامل
اردلان برگزار می شود.
ن شناسی افزود: زبان و ادب
ب اردلان، هاد، سبک شناسی
بازنمایی ویژگی های فرهنگ
لار، فولکلور و فرهنگ عامه در
ن زبان شناختی آثار دوران
ی در پیوستن زبان کردی در
اقتصاد و معیشت در دوران
مغزبان خاندان اردلان از دیگر

ع امید
انه سینما رفت

فغان امید» ساخته «کیوان
گردستانی با تهیه کنندگی
بخش مسافه جشن خانه
، راه یافت این فیلم که روایت
ن مردم منطقه اورامان
ن است. با آثار فیلسازان
دینس جشنواره به رقابت می

م شهرپور ماه با حضور
شواره نقد و بررسی می

موازه «کوسالان» ویژه فیلم
گرفت و بهترین مستند این

بیوان و تاکنون هفت فیلم
دوخانه ای تا آن سوسی «م»

ن المالی خود در جشنواره
د فیلم «زنان شفا» به همراه
ساخته «عیسان»

آهنگه ایران در این جشنواره
میزبان است. فیلم «همه روزه
واره آب و خلیج فارس جایزه

مستند «کرمی» به نام
معرفی و به دستور ایشان، «خرتایش» و با
مشاهده ی لایق و کنایت یونس بگ پس از
مدت کوتاهی به امر کرمی بگ، «ایشیکچی
آغاسی» «دولتکومره» یانه شد.

در زمان حکومت «عزهد» فرهنگمیرزا
مستعدالدوله قاجار» بر ایالت کردستان در سال
۱۲۸۹ قمری، کرمی خان زندی رفت و یونس
خان نامه و تحفه ای شایان به حضور

«میرزا یوسف خان مشیرالدیوان»، پیشکار والی
کردستان تقدیم کرد و مشیرالدیوان وسامت
کرد که از سوی حاکم کردستان فرمان حکومت
بانه و خلعت و لقب و عنوان برسی یونس بگ
فرستاده شود و به امر فرهنگمیرزا والی از این به
بعد «یونس بگ» به «یونس خان» نامی گردید

دشمنان و مدعیانی چند از اختیارالدین ها که

کرمی خان در ایالت کردستان در سال
۱۲۸۹ قمری، کرمی خان زندی رفت و یونس
خان نامه و تحفه ای شایان به حضور

«میرزا یوسف خان مشیرالدیوان»، پیشکار والی
کردستان تقدیم کرد و مشیرالدیوان وسامت
کرد که از سوی حاکم کردستان فرمان حکومت
بانه و خلعت و لقب و عنوان برسی یونس بگ
فرستاده شود و به امر فرهنگمیرزا والی از این به
بعد «یونس بگ» به «یونس خان» نامی گردید

دشمنان و مدعیانی چند از اختیارالدین ها که

در نوع خود قابل بررسی است شعر آزاد با
خاصیت نثر گونه اش میز نثرانی و حماسی
را در خود جای داده است و مشخص
و پرداخت به آن مهارت خاصی می خواهد.
در این مجموعه شعر استفاده مطلقاً از
زبان کردی شده است. توانایی زبان کردی
و لایه های جدیدی از این زبان با کار کردی
مردن و به دور از عدم کارسردن واژه های
می کند و ادبیاتی نوپا و تازه در این مسلمان
شکل گرفته که شاعران زبانی مختلفی از
این زبان را از آن می دهند.

در این مجموعه تنوع شعری مختلفی
مشاهده می شود. چند نوع شعر که هر کدام
شعر آزاد نوپای کردی در کرمانشاه هر روز
در پیچه تازه ای بر روی مخاطب می کشاید با
تفاوت محسوس که در سبک اثر تولیدی
است.

هر چند هیچگاه به مجموعه ای برخوردیم ام
که توقع کامل مرا برآورده کرده باشد. اما با
همین تجربه هاست که ادبیات ادامه پیدا
می کند و ادبیاتی نوپا و تازه در این مسلمان
شکل گرفته که شاعران زبانی مختلفی از
این زبان را از آن می دهند.

در این مجموعه تنوع شعری مختلفی
مشاهده می شود. چند نوع شعر که هر کدام

روایی را در شعر با موفقیت طی کرده است. به
عبارتی می توان گفت مشکل کاربرد زبان
کردی منطبقه در این مجموعه باعث مطلقاً
حل شده و آن لگنت موجود کمتر حس می
شود و این مشکل یکی از ایرادات مهم و اولیه
برای یک اثر است که می تواند آن را متوقف
کرده و مانع خویش مخاطب شود.

در این مجموعه شعر می شویم
که علی حاتی با نگاه متفاوتش به نثر می شویم
در ایجاد ساختاری نثر در شعر را داشته
و حساسیت زیرساختی او بیشتر از ریاضات اثر
است تا جایی که تلاش او در خلق معنی نثره یا
به تصویر کشیدن عینیت ذهن، عین زبان را از

روایی را در شعر با موفقیت طی کرده است. به
عبارتی می توان گفت مشکل کاربرد زبان
کردی منطبقه در این مجموعه باعث مطلقاً
حل شده و آن لگنت موجود کمتر حس می
شود و این مشکل یکی از ایرادات مهم و اولیه
برای یک اثر است که می تواند آن را متوقف
کرده و مانع خویش مخاطب شود.

در این مجموعه شعر می شویم
که علی حاتی با نگاه متفاوتش به نثر می شویم
در ایجاد ساختاری نثر در شعر را داشته
و حساسیت زیرساختی او بیشتر از ریاضات اثر
است تا جایی که تلاش او در خلق معنی نثره یا
به تصویر کشیدن عینیت ذهن، عین زبان را از

ای خود همچون شاعران موفق از این وضعیت
بهره می برد یکی دیگر از ویژگی های زبانی
این مجموعه آشنایی مناسب شعر با هنرمندان
است که شاکه اثر را تشکیل داده است.
اما پرتین ویژگی مجموعه شعر حماسی
تصویر ایجاد شده و ترسیم فضاهای
سینمایی است. شاعر ذهن زیبا و توانمندی
در ایجاد این مسئله مهم و ضروری در شعر را
دارد تا جایی که به حدی شیفته این تصاویر
و کاراکترها می شود که زبان را ناگاهانه رها
می کند مقوله ها یا سطرهای این مجموعه
دایره و ازگان گسترده ای دارند که موجب
حرکت اثری در اثر شده اند.

بی شک یکی از ویژگی های مجموعه های
موفقی گسترده و ازگان است که خلقت
سطوحی زیبا و متنوع را در پی دارند. من فکر
می کنم اگر حاشی چپش شعر را با حوصله
بیشتری رعایت می کرد، این اثر مستحق
موفقیتهای بیشتری می بود.

در مجموع می توان این اثر را از معدود آثار زبان
کردی در این منطقه دانست که فاقت های
اصلی شعر امروز را رعایت کرده و زبان شعری
لتن نیز از ساحت ایل و روستا عبور کرده و رنگ
و بوی جدی مدنی را دارد. مسئله ای که باید
آن را جدی گرفت و می توان گفت در اکثر آثار
شاعران نثر و شعر و گنگ است.

امیدواریم این روزگار با موفقیت سیری شود تا
ماتر شعر دلخواه مخاطبان حرفه ای را از آن
دهیم

روایی را در شعر با موفقیت طی کرده است. به
عبارتی می توان گفت مشکل کاربرد زبان
کردی منطبقه در این مجموعه باعث مطلقاً
حل شده و آن لگنت موجود کمتر حس می
شود و این مشکل یکی از ایرادات مهم و اولیه
برای یک اثر است که می تواند آن را متوقف
کرده و مانع خویش مخاطب شود.

در افاق پُشتی مسجد خان دربانه؛ چه می گذرد؟

ارایشان نامن و جنم ساخت و این افتخاری
است برای یونس خان سرهنگ. در وصف
مردی که او همین بس که متبحر زما طبعی
شاعر معروف کردستان در قرن نوزدهم میلادی
وی را مدح نموده است. اگر غیر از این بود شیخ
رضا که مجیز گوئی در او راه نداشت و به قیول
خوش از نیش زماش اهوویت مکتوب او با رها
چاپ و نشر گردیده است) در هیچ جا دوست و
یار مرفقی نداشت زبان به مدح او نمی کشود که

۱- حقیقه ی نامر به جغرافیا و تاریخ
کردستان به قلم ایل ابرقویق نگار کردستانی
به تصحیح توکلی، چاپ اول ۱۲۴۲ انتشارات
ازنگ، تهران
۲- جغرافیا و تاریخ سه
کردستان نوشته ی رفوف توکل ی چاپ اول
۱۲۸۷ انتشارات توکل ی تهران
۳- تحفه ی نامری تاریخ و جغرافیای
کردستان، کتاب تالیف میرزا شکر الله
سنندجی (فخرالکتاب)، مقابله و تصحیح
دکتر حجت الله طبیبی، چاپ دوم انتشارات
امیرکبیر ۱۳۷۵ تهران

▲ یونس خان پناه (نشته) و پسرش عزیز خان

تلفان زنده می شوند. اما آیا می شود امیدوار
بود به اینکه تلفات به او از طریق بازسازی
مزارش و ثبت مدفن او در
فهرست آثار ملی در گرمی داشتند یاد او
تولیدی؟

۱- حقیقه ی نامر به جغرافیا و تاریخ
کردستان به قلم ایل ابرقویق نگار کردستانی
به تصحیح توکل ی، چاپ اول ۱۲۴۲ انتشارات
ازنگ، تهران
۲- جغرافیا و تاریخ سه
کردستان نوشته ی رفوف توکل ی چاپ اول
۱۲۸۷ انتشارات توکل ی تهران
۳- تحفه ی نامری تاریخ و جغرافیای
کردستان، کتاب تالیف میرزا شکر الله
سنندجی (فخرالکتاب)، مقابله و تصحیح
دکتر حجت الله طبیبی، چاپ دوم انتشارات
امیرکبیر ۱۳۷۵ تهران

تلفان زنده می شوند. اما آیا می شود امیدوار
بود به اینکه تلفات به او از طریق بازسازی
مزارش و ثبت مدفن او در
فهرست آثار ملی در گرمی داشتند یاد او
تولیدی؟

▲ یونس خان پناه (نشته) و پسرش عزیز خان

کژوان ضیاءالدینی
عروسی هم عروسی قدیم، برای نمونه یک بار
نشد که به عروسی بسروم و این جمله را
میانسالگان و دنیادیدگان نشنوم. خوب، شاید برای
ما جوان ترها درک این موضوع سخت باشد که
واقعاً چرا آن ها از عروسی های این دوره، به اندازه
ی عروسی های دوره ی جوانی شان لذت نمی
برند. ما که نسوده ایم ببینیم؛ اما به هر حال می
توانیم نسبت به دلایل این دلزدگی کنجکا باشیم.
مراسم عروسی کردها در کن اساسی، لازم، و
انکارناشدنی دارد؛ موسیقی و رقص، پس دلیل،
هرچه هست، باید آن را در تحولات پیش آمده در
این دور کن واکاوی کرد.

هرچند محل مراسم، نوع رقص و به خصوص
پوشش رقصندگان در طول این سال ها تغییرات
حسیبی کرده، برای مثال نوع پوشش رقصندگان،
که بیشتر برای دیسکوهای مناسب است، با آنچه
که در تصورات مثلا یک غیر کرد وجود دارد کاملاً
بیگانه است؛ ولی عاملی که در یک دهه ی اخیر
دیگر دگرگونی های بنیادینی شده است، موسیقی
رقص عروسی های ما است.

موسیقی سبزه را رقص است و رقص، تعیین
کننده ی نوع مناسبات و برخورد های حاکم بر
مجلس. و اگر نظر من را بخوابید، می گویم اصلی
ترین دلیل پس از مژگی عروسی های کنونی مان
همان دگرگونی های ساختارهای موسیقایی آن
است.

دقیق تر شویم-

تا قبل از دهه ی گذشته ورود سینتی سایزر -یا
آنچه که مردم ما به آن آرگ می گویند- ساز اصلی
مجالس شادمانی ما یا دهل و سرتنا بود، یا دوزله و
نرمة نای و ضرب و دایره. جالب است بدانیم که
رقص های ما در طول تاریخ، با نوع صدای این
سازها رشد کرده و شکل گرفته است. ساده تر
بگویم موسیقی در طول تاریخ، نقش سنتونی را
داشته که رقص، همچون لولایی به دور آن پیچیده
و رشد کرده و هر دو قامت، سایه ای دلچسب بر سر
مجالس شادی ما انداخته اند.

مثال می زنم؛ ضربه هایی که با دست راست بر
میدان وارد می شود، علاوه بر صدا، یک سری از
امواج زیر ۱۶ هرتز را تولید می کنند که بسا گوش
انسان شنیده نمی شود، بلکه فقط ایجاد لرزه می
کند. این لرزه های تولید شده، به وسیله ی دهل،
تأثیرات فیزیکی و روانی خود را بر روی رقصندگان
شود و چه بسا که باعث بالا رفتن میزان شور و
خوشد آن ها نیز بشود.

نوازندگان این سازها نیز بالاخره کارشان را از
استادانی یاد گرفته بودند که آنان نیز به نوبت خود،
نزد استادان قدیمی ترشان مشق کرده بودند و هر
کدام از این استادان، اندکی از تجربه خود را روی
درس شان گذاشته اند و به نسل بعد سپرده اند.
بنابراین یک نظام آموزشی مناسب با موسیقی ما،
در این میان به وجود آمده است که پیچیدگی ها،
ظرفیات و اصول خود را دارد.

برای مثال، وقتی ما با نظم گریان می رقصیم، یک
چرخه ی شش قدمی را طی می کنیم. جالب است
بدانیم که یکی از اصول اصلی در شیوه ی سنتنی
نوازندگی دهل این است که باید با یک گریان طوری
زد که سر ضرب (سر چرخه یا دور نوبتیک)،
هنگامی یاخته شود که رقصندگان، فقط اول دور
این قدمی را شروع می کنند. شعر اهنگ نیز در
این حالت، دقیقاً با تعداد ضرب های دهل و تعداد
قدم های رقصندگان تنظیم می شود. مثلاً شعر ناخ
لی و دایخ له لی، ناخ له لی و دایخ له لی سه ری له
پلی بانو، با نوع شش قدمی گریان تناسب دارد.
پس در ازای هر شش قدم رقصندگان و یک دور
شش ضربی دهل، یک مصرع از شعر نیز خوانده
می شود.

افرادی مانند «برات نورانی» این اصول را به تدریج
و بسه صورت آموزش شنسنودی ناخوداگاه، از
استادانشان فراگرفته اند و اگر کسی در این نظام
پرسابقه و به صورت آموزش از طریق گوش به
تحصیل نیز داشته باشد، چنان ظرفیتی را نمی
تواند درک کند و بسه اجرایشان بهر دوازده. و این
اتفاقی است که امروزه برای ما افتاده است. مساله
ی ما، فقط ورود آرگ به مجالس عروسی هایمان
نیست؛ مساله این است که هیچ کدام از این
نوازندگان عزیز جدید، در نظام پرسابقه و ارزشمند
سنتنی، تکرار کرده اند، و نهایت تکلیکی که به خود
داده اند، یکی دو سال رفتن به کلاس پیانو و یا
خواندن کاتالوگ همراه سازشان است. این است
که نمی توان از آن انتظار داشت که ظرفیات و
پیچیدگی های نظام موسیقایی مراسم شادمانی در
کردستان را درک و به تبع آن، اجرا کنند و زنده
نگه دارند. سنتنی هم که کاربرد خود را از دست
دهد، محکوم به فناست.

اما حریف است. این پیچیدگی های موسیقایی -
نمایشی، حاصل قرن ها خلاقیت و تجربه و آزمایش
و خطاست که فراموش می شود. بدون اینکه اطلاع
داشته باشیم با ی بین رفتن تدریجی و نامحسوس
این ظرفیات، سنت هایمان، شهرینی مجالسمان،
روابسطمان، و نهایتاً هویت جامعه مان را از بسین
خواهیم برد.
جران تجدید طلبی، هر ماهیتی که می خواهد
داشته باشد، اما نباید مجال جسارت از بسین بردن
اندوخته های تاریخی ما، و خشکالندن ریشه ی
درختی چنان سترگ را به او داد.

و تاریخی که
ن افعال مورد
سیوزن در
سه حقوق
شود، بنا به
۱۳۸۸ بر ما
در چار چوب
بر می جمع
ی به متن
ز - جنتی با
فرد و امروز
صیف شده
خوشبختی
ر (پونکو) ز
رسید
ن فنارها
تلفی شده و
می قرار داد
سر از آن راه
ن در پیش
در وضعیت
ستی ادب و

و و ادب نشاء
و معارف و
بگو، فرهنگ
ی زندگی که
آثار فرهنگی
نه به این آثار
نته می شود
رف و معجزی
ن بین افعال
مائل متعدد
ن با عنوان
ن با نسبت
چه از طریق
سر می گیرد
عناصر نه تنها
ایر نظام های

هی، سازمان
نقد و ارتقاء
ایی از مقام
شده
حق آموزش
شده
ای زندگی در
ت محسوب
ی بر خیزند
ن گروه نیز
ن آنچه از طریق
می گردد که
قصر از من
صرف نظر از
منگی از جمله
آن به عرصه

بی قسار داد
بق اسل در
نوعه های
زبانی و ادب
برای پونکو
سالی ۱۳۹۶
تلاطم کرد
اجتماعات و
رهنگی، حق
و عمل به آن
ر کار از محیط
مشارکت در
فرهنگی من
حفظ سنت
و شرکت در
ط جدید بین
ک گروه با قوم
می شود که
نافته و دیگر
صورت است
روم به آن
بعد حقوقی
د داشت که
حق حفظ و
به لگرن یک
نگی را شامل
سرت فرهنگ

ای نیز به این اسناد داشته باشیم
توصیه تا مه ی مربوط به مشارکت و همراهِ انتشار مردمی در
زندگی فرهنگی منوب ۲۶ نوامبر ۱۳۶۶ پونکو بسا پادوری
قسمت اول از یک ماده ۲۷ اعلامیه جهانی حقوق بشر مبتنی
بر مشارکت ازادانه در زندگی فرهنگی با اشاره متعدد پونکو، با
اعتراف به این واقعیت که فرهنگ جزء اصلی زندگی اجتماعی و
یکی از مولفه های مهم زندگی انسانی و یکی از عوامل پیشرفت و
شرط اساسی شکوفایی و سازندگی جامعه است، مشارکت
فرهنگی را توجیه کننده ی هویت املاات و اعتبار جامعه دانسته
و بر این تئوریت آن توصیه ها، تضمینات و راهکارهایی را به دولت
های عضو توصیه کرده است.
۱- قسمت اول سند مذکور، توصیه شده است که دولت های
عضو، از طریق ایجاد شرایط اجتماعی و اقتصادی مناسب، زمینه
ها و امکانات لازم را بسازند تا امکان آرزش های فرهنگی و
سنتزسی به اطلاع آنها در نتیجه امکان مشارکت ازاد فردی و
گروهی در زندگی فرهنگی فراهم کنند این زمینه سازی ها پیشا
حفاظت های فرهنگی را به همراه خواهد داشت.
۲- قسمت دوم این سند، به دولت های عضو توصیه می کند
شرایط لازم را برای ورود افراد و گروه ها به مشارکت در زندگی
فرهنگی، که یکی از حقوق اساسی بشر و امکان ورود آنها به زندگی
فرهنگی داخلی و بین المللی است را بدین هر گونه تعیض فومی
زاد، مذهبی و جنسی فراهم کنند تا بدین وسیله در قومی
برخورد کدیده ها، تنش آفرینی و فرهنگی مردم بکاز افتد.

سیدیه باشد
۲- هر کس حق دارد از حمایت منابع معنوی و مادی آثار علمی،
فرهنگی یا هنری خود برخوردار شود. به عبارت دیگر زندگی
فرهنگی و منابع فرهنگی سسه طور صریح در این ماده از اعلامیه
مورد شناسایی و تاکید قرار گرفته است. اعلامیه دانست که این
شناسایی منحصر به اعلامیه ۱۳۶۸ نبوده و در سایر اسناد نیز مورد
توجه قرار گرفته که قبلاً به نسیب آن می ریزد.
حق فرهنگی اقربان بر اعلامیه جهانی حقوق بشر ۱۳۶۸، در سایر
اسناد حقوق بشر مانند میلتن ۱۳۶۶ نیز به تفصیل مورد تاکید
واقع شده است. هر دو میلتن بین المللی حقوق معنوی - سیاسی
و نیز اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی معترض این مولفه شده اند.
این دو سند که در شکل متناهیهای بین المللی به همراه نظام
اجرائی آنها طی قطعنامه ۲۲۰۰ در ششم نوامبر ۱۳۶۶
تصویب رسیده از اعتبار بیشتری از اعلامیه ۱۳۶۸ برخوردار
بوده به دلیل آنکه هر دو آنها به شکل کیوونسی و مشارکت
توجه های انصاف کننده به تصویب رسیده به عبارت دیگر رعایت
صریح و از استکثار آنرا را در تمام مفاد آن می رسد.
دو میلتن حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و حقوق معنوی -
سیاسی به همراه پروتکل اختیاری میلتن معنوی - سیاسی مجموع
این اسناد را شکل می دهد.
مواد ۱-۱۰ در دو میلتن مشلیه بوده که طی آن توصیه اقتصادی
اجتماعی و فرهنگی آثار تاکید ویژه شده است.

حقوق فرهنگی در عرصه حقوق بین المللی بشر

حسین احمدی نیاز

درمان اسناد بین المللی حقوقی بشر، اعلامیه حقوق بشر ۱۳۶۸،
نه به لحاظ اعتبار، که به لحاظ مقدم بودن بر سایر اسناد مشابه،
درود و دولت ها از مزیم به حمایت از اکنون خواهد کرده است.
ماده مثلیسی در میلتن معنوی - سیاسی نیز خواهد از عنصر
طبیعی و اساسی جامعه خواهد و آن را مستحق برخوردار برای
حفاظت جامعه و کشور دانسته است.
طرحی آنکه هر دو میلتن بر این گونه موضوعات تاکید داشته،
حق میلتن حقوق اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بشری از میلتن
بین المللی معنوی و سیاسی به این موضوع پرداخته و اصولاً بحث
زندگی فرهنگی را مطرح کرده است. ماده ۱۵(۱) این میلتن در
اشاره شرکت در زندگی فرهنگی را حق تمام افراد جامعه دانسته،
و با توجه به رویه های این اسناد، این را نیز تعیین کند.
بند ۱۵ از ماده ۱۵ مقرر می دارد
میتاری که برای تعیین کامل این حق توسط کشورهای طرف
این میلتن اتخاذ خواهد شد، باید شامل نامبرو لازم برای تأمین
حفظ، توسعه و ترویج علم و فرهنگ باشد.
همچنین در بند چهار از همین ماده دولت ها را تشویق به توسعه
همکاری ها در زمینه های علمی - فرهنگی کرده و اعلام می دارد
کشورهای طرف این میلتن به فوکه حاصل از تحقیق و توسعه
همکاری و تماس های بین المللی در زمین علم و فرهنگ اعتراف
می کنند.
همان گونه که از مفاد این اسناد مستفاد می گردد، موضوع زندگی
فرهنگی و توسعه، و حمایت فرهنگ به طور کلی از اهداف این
پیمان ها می باشد که به پیشی مورد تاکید قرار گرفته اند.
علاوه بر اسناد فوق در سایر اسناد بین المللی مربوط به حقوق بشر،
دوره تفصیل آن، مطالعه به مقاله «حقوق فرهنگی بین المللی» که در

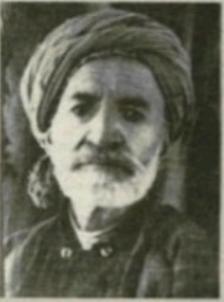
و آرزیهایی اساسی بشر را غیر قابل تحکیم دانسته و تحقق کامل
حقوق معنوی و سیاسی را بدین بهره مندی از حقوق اقتصادی،
اجتماعی و فرهنگی امکان پذیر نمی داند. این اعلامیه در ماده
۱۶ و حمایت از خانواده تاکید کرده لیکن رشد تکنولوژی در
جهان و نابودی عناصر تشکیل دهنده جامعه، در ماده ۱۸ آن را
یک خطر بالقوه و احتمالی برای حقوق و آزادی های بشری
دانسته، لذا دستور کرده که با تحولات اخیر در این زمینه ها،
حمایت و مراقبت مستمر از این حقوق ضروری است. این ماده
طرحی آنکه در سال ۱۳۶۸ یعنی زمانی که هنوز نامه علوم به
نشاء امروز نرسیده بود، به تصویب رسید اما حاکی از تاثیر رشد
علوم و تکنولوژی بر عناصر تشکیل دهنده جامعه از جمله
حقوق فرهنگی است.
علاوه بر اسناد فوق می توان به اعلامیه جهانی حقوق مردم
۱۳۶۶ الجزایر اشاره کرد که به روشنی حقوق فرهنگی را مورد
توجه قرار داده است.
همچنین می توان به اعلامیه و بیانیه ۱۳۶۳ اشاره کرد علاوه بر آن
شایسته است به کیوونسی منطقه ای اروپایی راجع به مسائل
فرهنگی منوب ۱۳۵۲ اشاره کرد که یک تلاش دسته جمعی
در ارتباط با حفظ آثار و حقوق فرهنگی ملل اقتصادی می
شود و خود حاکی از آن است که حقوق فرهنگی ملل کیوونسی
می تواند با آزادی های بین المللی مورد حمایت واقع گردد.
در ادامه با مطالعه مختصر بر اعلامیه حقوق بشر اساسی
قاهره (۱۹۴۸) می بررسی این حق در این سند می ریزد. اگر چه
اعلامیه قاهره هنوز به مرحله اجرا در نیامده و لازم الاتباع
نیست، لیکن بررسی مفاد آن می تواند در فهم نظرات کنونی
کنندگان آن کمک کند.
ماده ۱۵ از ماده ۱۵ اعلامیه خواهد از پایه و اساس نظام
جامعه دانسته و سپس در بند (الف) دولت های عضو را موظف
کرده تا از این عنصر پایه ای جامعه حمایت کنند.
در این اعلامیه راجع به فرهنگ و با حق فرهنگی به صراحت
سخن به بیان نموده لیکن این نکته در جای جای اعلامیه
مورد توجه واقع شده است که حیثیت و شرافت و کرامت انسانی
فراتر از هر فرهنگ و یا نژاد اعتقادی نبوده و وضعیت اجتماعی و
با سیاسی تاثیر فراین ویژگی نخواهد داشت.
نظر تهیه کنندگان اعلامیه البته آن است که طبقه صحیح می
تواند تنها تقسیم برای رشد این شرافت بوده باشد (پاراکرف
آخر بند ماده ۱۶) این اعلامیه سپس آزادی عقیده و با بیان
که معمولاً معرفت یک فرهنگ گامی نیز می باشد از مقام که
معنا با اصول شرعی نباشد آزادی می داند. ضمن آنکه تحریر یک
احساسات فومی، مذهبی و یا هر نوع تحریر یک حس انسانی
زاد را جایز نمی داند، با معافه در این مواد دو نکته را می توان
از اعلامیه قاهره استنباط کرد اول آنکه خانواده به استقلال
موسسین این اعلامیه دارای ارزش و اعتبار اولیه ای است که
پایه و اساس جامعه قرار گرفته است و لذا لازم است تا مورد
حمایت اساسی دولت و جامعه قرار گیرد.
نوم آنکه فرهنگ های مختلف در جوامع گوناگون را تنها وجود
متمیز این جوامع از یکدیگر دانسته و نه عاملی برای تبعیض
زاد می بیند. همان گونه که در قرآن کریم در آیه ۱۴ از
سوره ۲۹ مورد تاکید قرار گرفته است، بدیهی است حفظ
عنوانه از اسب های مختلف و حمایت از آن را رکن اساسی
جامعه که در این اعلامیه سزا خواهد بود توجه قرار گرفته خواهد
فرهنگ یک جامعه دارای اهمیت اساسی است و از این روی می
توان ادعا کرد که تنظیم کنندگان این اعلامیه به شکل اصولی
توجه به فرهنگ جوامع بین المللی نیز داشته اند.

تاکید اعلامیه جهانی حقوق بشر و دو میلتن بین المللی بشر
آزادی و حیثیت حقوق برابر قرار در جای خود، همین آن است
که همه افراد و گروهها، بدون هر گونه تمایزی، می بایستی حق
معاشرت فرهنگی و برخوردار برای ارزش های فرهنگی خویش را
داشته باشند. مود این مقدمه ماده ۲۷ اعلامیه مذکور و بند
یک آف ماده ۱۵ میلتن بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و
فرهنگی، مبنی بر آزادی مشارکت هر کس در زندگی فرهنگی
است.
در خصوص حق فرهنگی افراد اعلامیه جهانی پونکو مربوط
به نوع فرهنگی (۲ نوامبر ۲۰۰۱) با نگرشی ویژه به تفصیل
دولت های عضو را ملزم به تضمین حقوق هم فرهنگ و گروه های
قلمی در برخوردار برای حق و استقلال فرهنگی، پیشی کرده
است. در اعلامیه مذکور، ضمن قائل شدن به تحقق کامل
حقوق بشر و آزادی های اساسی مندرج در اعلامیه جهانی
حقوق بشر و دیگر اسناد حقوقی بین المللی و با یاد آوری دیدگاه
اسلامی حقوق معنوی بشری سرکنش از ارزشها و مفاد و استقلال صوتی
و تصویری ادبیه ها، تاکید بر این شده است که فرهنگ باید
مجموع اوصاف بارز معنوی، مادی، فکری، عقلانی و عاطفی
لیکنه تصرف یک جامعه یا یک گروه اجتماعی و پوشش دهان
و عارضه نداشته باشد، خصوصاً زندگی و مجموع ارزش ها، دانست ها
و اعتقادات جهانی جایگزین آن جامعه یا گروه، عواره مد نظر
قرار گرفته شود. مفاد اساسی اعلامیه نوع فرهنگی به ترتیب
زیر است:
۱- تنوع فرهنگی در املاات و کثرت و کثرت طایفه عینیت دارد که
توصیف کننده گروه ها و اجتماعات متشکل انسانی و وسیع
ملاعات، نابوری و اختلافات با سایر املاات مشترک بشری برای
نسلهای حل و پیمانه است.
۲- تنوع و کثرت فرهنگی، گوناگونی جوامع و هویت های انسانی
از آنها بسا در یک مرتب، همبستگی اجتماعی، در یک فضای
دموکراتیک می تواند زمینه ساز احترام، مدارا، گفتگو و میانگین
فرهنگی و همکاری در فضایی از اعتماد و تعامل متقابل شکوفایی
و در نتیجه بهترین نتایج حاصل از همبستگی باشد (ماده ۲)
۳- دفاع از تنوع فرهنگی، در جای خود نوعی آزام اخلاقی-
جانی نابوری از احترام به کرامت کامل این دفاع متضمن
تعمیر و احترام به حقوق بشر و آزادی های بنیادین به ویژه
حق حقیقت و پوستیستگن به قیابل مومی می باشد (ماده ۲)
۴- حقوق فرهنگی رکن اساسی حقوق بشر به شکل می رود
۵- حقوق فرهنگی رکن اساسی حقوق بشر به شکل می رود

آزاد کریسی

درباره ی آغا سید فرج هادی

بعضی وقتها ما بر مکررات اصرار
می ریزیم و جالب است کسی هم
در این باره غرض نیست به هر
قدر موضوعهایی وجود دارند که
کمتر به آنها می پردازیم، بسا این
حسالت در سرهای از زمان واحد
نقشی مهم و چشمگیر بوده و
رسالت خود را به بهترین حالت
ممکن انجام داده و اثر وجودی
خود را به یادگار گذاشته اند
می ماند قدرانی و پادوری نقش
و یادگارهای استخفاف آن
موضوع مورد نظر که بسیر
عهدی داشت و به قول معروف
هر چی زودتر به سر خودمان
زودتر با سیر غلاف دانسته

درباره ی جنب «آغا سید فرج هادی» (رحمت الله علیه) نویسم که از زمان
انقلاطان در سفرهای بارش و شایسته و با خبر و با برکت شهره بوده و اینک با
گشت پنجاه و پنج سال از درگشت ایشان، نام یک خود را در اندام بسیاری از
قلمی ها و چندین باره با یادگار گذاشته اند. در لیست سال ۱۳۸۲ تا زمان نگارش
این سطور که قول نامه درباری این شخص نبوده و معنا به مکتبی در رومه روی
بوده که مابدا که اکنون شایسته است به وعده وفا کند. در این محل به دست
آمده ابتدا به گزارش ایشان می ریزد، سپس خاطرات جنب حاضرین هادی
فرزاد این بزرگوار را از پدر بزرگوارشان نقل می کند. آقای سید سمرالدین هادی
فرزاد از شدت شادمانی آغا سید فرج هادی، رحمه الله علیه و در سال ۱۳۱۲ شمسی در
مجلس «کامل علم» سفر متولد شدند که هفت سالگی در محضر ابوی خود تمتد
نموده و قرآن کریم را ختم کرده و در مدرسه حکمت سلفی که در سال ۱۳۱۲
شمسی در محلی «کامل علم» تأسیس شده بود، دوران استادی را طی کردند.
آن مرتبه ابتدا در حسب پاساژ نیروی کشیده بودند و معنا به مکتبی در رومه روی
بلکه رفاه کارگران حالیه انتقال یافته است. علمانی که در اینجا درس می خواندند
بعنا دارای مکتبه خود بودند مانند مرحوم شیخ هلا محمد صدیق عارفی
که از علمای مشهور و سرشناس دوره خود بوده و مکتبه خاندانی (قبولخانه)
کرده و در کامل علم رومیزی هادی حاج محمد صالح اسکندری قرار داشته
بودند. همچنین در مدرسه خانی حکمت معلم قرآن و شریعت بودند. از سایر
معلمان می توان از آقایان شیخ محمد رحیم اسدی، (مدرسه «درسیه») و «بابی» و
اهدایت بسا که کل سند و خط را در لازم به ذکر است. مکتبه های
دیگری در سفر وجود داشته اند که همگام با مدرسه حکمت در سفر به روش
سنی به اطفال سواد می دادند، مانند مکتبه طویطون خان ملاشاید در منزل حاج
عبدولکریم نبوی و واقع در محله «سرخچه» مکتبه طویطون خان محمد اسدی، در
عنان محله طویطون خان، در محوم حصومه خاتم نام زاده، فرزند ملا محمد صالح
و در اندام ملا وهاب، در «کلی بریده» که بلوی محمیبه بوده و با معلوماتی
بودند. مکتبه های دوران استادی سید سمرالدین فرادی همگی از آقایان
فرزاد نبوی، محمد رسول دلیری، فریاد اسدی، فریاد نبوی، و
عبدولکریم نبوی، بودند. سید سمرالدین تحصیلات متوسطه را در دبیرستان
شاهپور سفر ادامه دادند و با فرادی که اینک بعضی از آنها دارای رواج گفتارند
همکلاس بودند. از جمله آقایان محمد کاکر، امیر جمعه، حضور انون، فرضا
ازدان، حلی مکی، حسن احمدی، سید محمد، حمید احمدی، امیر جمعه،
فرهنگ نبیچه ای، حاضر حسینی، گلبر و توفیقی و «عبدالله محمدزاده» در
دبیرستان شاهپور زوهای پنجاه لجنی انسی بر گزار می شده و افرادی همچون
شادروان مظفر، اشع فرخزاد، اشع فرخزاد، شیخ باقر، هلا محمد لغم جمعه
آغا سید فرج هادی، و شیخ علی عرفان، در این جلسات حضور یافته و شعر
می خواندند و سخنرانی می کردند. در یکی از این مراسم که در قلمی های
۱۳۱۳ تا ۱۳۱۴ در گزار می شد، مرحوم حسین صدیقی، «هو به اجری نمایش
داشت و پس از آنحد مکرر دیلم در سال ۱۳۱۳ وارد دانشکده دبیرانگی تهران
بودند و به مدت دو سال در آن کلاس درس تهران به صورت علمی تحت آموزش قرار
گرفتند. حضورهای ایشان فرادی چون آقایان محمداسلام دلویی، (مهدایت)،
مرحوم احمد طاهری، (فریاد ای) و هوشنگ فرخزاد علمانی، (سندسج) بودند.
در سال ۱۳۱۸ کلاس سفر را تعطیل کرده و به عنوان دبیرانگ در بخش
کنترل و نظارت مواد گوشتی و غلغی که وابسته به شهرداری بوده است مشغول به
کار شدند. این سمت بر سرستی، تا سال ۱۳۶۶ که بازگشته شدند در اختیار
منارلیه بوده است. لازم به ذکر است آقای سید سمرالدین هادی در سالهای قبل از
انقلاب بود و بعد از انقلاب به یک بار شهریار سفر بودند و اکنون یکی از
اعضای متعدد مسجد حاج حکیم هستند. دارای سه پسر به نامهای آقایان
«عادلان»، «صلاح الدین»، و «زهاده» دو دختر به نامهای «حسین» و «زهرا»
می باشند. همسر گرمی ایشان بانو سیده زینب تاج، که از بانوی و جبه و آزادی
میلتن سلوک بودند جناب سید علی باقری رواج گفتارند. آقای هادی
سمرالدین هادی در وقت تولد فرزندش در سال ۱۳۲۵ شمسی (طریق عهده
سمرالدین بر سرستی خلواده به دوره علمی در تهران رفته. درباری بر مرحوم آغا
سید فرج می گویند: آغا سید فرج فرزند مرحوم حسین لطف الله و به مرحوم
سمرالدین گرجی، و متولد فرعی «حضر جمعه» (بابی اسد کنوی) می باشد. سید
لطف الله فرزند شادروان سید ماریف (معمروف) است و نسب ایشان به هلا شیخ
سید احمد باقیچا، «بابیچا» راجع به الله علیه می باشد. ایشان سیزدهمین فرزند و
نوزاد ششمین سوره می بود، در قریه ی بانو سیده زینب تاج، در آنجا به تریس
هفته و علوم قرآنی و ریاضت و در قریه ی شادروان سید ماریف دانسته و دی در همکلا
و باقی و باقی و باقی ایشان ریاضت سببازی از برمان و مستقلان منطقه ای
سند یافتند و دیدگاه «سید احمد مشالیه» به علم امام (عج) منسوب هستند. آغا
سید فرج در جایی از آنکه در پیارت کسب علوم و در خدمت ایشان بوده است.
در خصوص ازادگی خود که طی صاحب فرزند شده است، بعدا به سطر مهاجرت
کردیم در محلی کامل علم که در وقت تولد یافته و با پایان سفر در این شهر
میلتن ساکن بودند. فرزند اول، خلم سمرالدین «حسین» فرزند مرحوم سید
عبدولکریم ازادگی کردند که در قلمی حاج ایشان که به لقب هلا «اسلم»
تعمیر گشته است نام قرآنی همچون: «همیرا حاج الله» علیه احمد دولودره،
حسین علیحدید سفر، «حیال خان گلویی» به عنوان شهود عقد دیده می شود.
این مرحوم سید سفر، «حیال خان» و «حسین مشرب» و «عل سید الله» و «سید
برتری بودند و با همکار از اهل بیت و اهل سفر مشرب دانسته و همه را به
انعام و نایب تنویق می کردند. در طریقت ازادگی و عرفانی، دارای مکتب خود
بودند و در تکلیه که در معانه کلام خان بود کرده بودند سببازی از برمان و
شادروان نبوی در سفر می رفتند. توسعه داران و خوش شانس از روی می رفتند و آن
بر مرحوم به ازادگی سبب طریقت می بودند. دانشمندان حجاج مرحوم زلمانی و
حاج «امیر جمعه» بریان «ابوز لقیسی سفر» از اصحاب و منسوبین ایشان بودند
«عبدالله» خلم جامعه «حسین باقر» هفتاد «عبدالله» اسلم، که فرزند

تاریخچه عکاسی در سقز

آزاد کریمی

رفت. اما دوربین دیگر وسائل مورد نیاز عکاسی را به آقای حسین عطایی، فروخت. آقای عطایی تا سال ۱۳۳۰ در همان جلا طیفی ی دوم سری (احمد) مغازی ی عکاسی داشتند. در این زمان آقای همدانی خان فرخی که از یوکان آمده بود در مکان کنونی داروخانه اعتمادپور (میدان انقلاب - هه ن) عکسخانه اش را افتتاح کرد اما زیاد دوام نیاورد و کارش به تعطیل کشید (۱۳۳۳ ش) بعدها آقای همدانی خان فرخی که فرزند ایشان بود به مدت محدودی مغازی ی عکاسی اش را دایر کرد اما او هم دوام نیاورد و عکاسی اش را تعطیل کرد. از سال ۱۳۳۲ شمسی دوران طلایی عکاسی سقز آغاز می شود. سید امیر هاشمی آغازگر این دوره ی شکوفاست. او که در دوره ی نوجوانی به عکاسی علاقمند می شود با یک دوربین ابتدایی و ساده با مارک (BO) که در سقز به قیمت ۱۵ تومان خریداری شده بود به صورت آماطور شروع به تصویربرداری از مناظر طبیعی نمود. او توصیه ی یکی از دوستان تریزی اش که از خانواده ی هنرمندی بود اقدام به تأسیس عکسخانه کرد و نام آن را عکاسی هوشیار گذاشت. عکس های دهایی بزرگ متنوع و با ترفییش برخوردار است. علاوه بر این عکس های رنگ و بویی زیورآلیستی هم داشت. ثبت لحظات، فصول، باغها و بیستانهایی که اکنون اثری از آنها باقی نمانده. افرادی بسیار عالی از نضار مختلف مردم و حتی فرودستان (گاه) بدون دریافت کسرتین مزایا در یادگارهای این دوره ی عکاسی سقز است. در سال ۱۳۳۲ عکاسی توسط مرحوم بهظفر خسروان، خریداری شد و از آن زمان تا سال ۱۳۳۲ که قریب به ده سال از مرگ ایشان می گذرد هریسه همچنان پایرجاست و

امور آن را به صورت نیمه وقت آقای دهخادر رحیم پور انجام می دهد. آقای دهخادر رحیم پور در سال ۱۳۳۸ در سقز به نام هاشمی که بعد به آرزین، نیکل ششدر میبازرت حسینیه ی سقز کرد. دیگر اتفاقات شایسته تلاش برای ایجاد مستعینای عکاسان این شهر است. فرماتدر وقت (۱۳۳۰ شمسی) از این طرح پشتیبانی کرد و در آن سال تحصیلی ی عکاسان در این شهر آغاز به کار کردند. فعالیتهای دیگر عکاسی می توان به حضور عکاسان سقز در پارکها، باغها و تفریحگاههای سقز از قدیم تا به حال نام برد. اینها با همان دوربین های که عکس میاید می گرفتند. در همه ی رگه (محل کنونی اداره ی رانمایی و رانندگی) پلی سقز را قدیمی سر روی رودهخته ی سقز که در سال (۱۳۳۸) توسط چکسلواکی ساخته شد. پارک کودک (۱۳۳۵) و پارک بولوی (۱۳۳۵) و مخصوصا روزهای تعطیل حضور داشتند و عکاسی می کردند. با آمدن دوربین های جلازویده که عکس های رنگی فوری می گرفتند طرفداران این نوع عکس ها بیشتر شد. اگر چه در عکسخانه ها تصاویر رونوش شده میاید و سفید همچنان بازار گرم داشتند.

در سال ۱۳۳۴ هجری شمسی دو نفر ازین که اهل مکتوب بودند در محل کنونی عکاسی (پسران) مغازی ی خود را به نام پسران آلیان افتتاح کردند. هرازمیکه و دهخادرچیکه پس از دو سال مغازی ی خود را با دوربین و تجهیزات به آقای سید محمد وکیلان واگذار کردند. ایشان هم در اوایل دهه ی ۵۰ شمسی مغازی اش را فروخت. البته عکاسی و ایران هوز هم نامی است که مدیریت آن را آقای احمد مرادخانی به عهده دارند. از اواسط دوره ی ۵۰ شمسی های دیگری آغاز به کار کردند. پس از انقلاب فیلم های رنگی معمولی به بازار آمد. بازار این عکس ها هم با توجه به کیفیت عالی و رنگ که عمل اصلی جلالت این نوع عکس بود در ایران گرم شد. در این دوره فیلم ها و تریویژن ها هم رنگی شده بود و به اصطلاح دیدن تصاویر رنگی از هر نوعی که باشد عادت شد. در سقز هم مردم تصاویر رنگی را کمابیش می دیدند. اما بسیاری دیدن عکس رنگی خود باید مدت دو هفته را صبر پیشه می کردند تا عکس را که مثلا در عکاسی مهتاب گرفته شده پس بگیرند. ماجرا از این قسور بود که لایسرتواریهای چاپ عکس رنگی تنها در شهرهای بزرگ مانند تهران و تبریز وجود داشتند و می بایست نگارها را به تبریز می فرستادند تا عکسها ظهور و چاپ روی آنها انجام شود. با آمدن این سبک عکاسی کم کم بازار عکس های سیاه و سفید رونوش خورد و با عکس های فوری رنگی از رونق افتاد. در سالهای اخیر و تعداد لایسرتواریها در سقز افزوده شده است. تحول دیگری در این حرفه ی هنری عکاسی دیجیتال است. در این نوع تصویربرداری کار ظهور و چاپ را کامپیتر انجام می دهد. اکنون اکثر عکاسان حانه تا در سقز بلکه در شهرهای دیگر بسیاری چاپ عکس پرسنلی از این تکنیک بهره می برند. البته استفاده از فتوشاپ به بسیاری اصلاح تک و با رعایت احتیاطی دیگر نیز در کار عکاسی باب شده است. لازم به ذکر است افرادی مانند آقایان محبت نوری، د، محمد عطایی، همدانی، گریه، حسوم، آراس زاده سقزی، یوسفان حیدری، ایرادان جهان فروزی، ایرادان بایزات، عکاسان با سابقه ی سقزی هستند. اکنون در هزستان کار و دانش دکتر حسینی، دانشه ی عکاسی در مقطع متوسطه توسط آقای سلیمان محمودی، به صورت آکادمیک بیادینگی شده است. (سلیمان محمودی) فارغ التحصیل کارشناسی ارشد رشته ی عکاسی از دانشگاه تهران، مدرس عکاسی هيات علمی دانشگاه های هنر تبریز، تبریز، ی جایزه ی دیلم از انتشارات و روان ایس فستوال عکاسی هنری جوانی، کرسی ارتانیا در سال ۲۰۰۲ میلادی و برگزیده ی اول جشنواره ی عکس ۲۰۰۶ چین در بخش معماری می باشد. او هم اکنون رییس انجمن عکاسان سقز است که اخیرا توسط تأسیس شده و گروه دیگری از عکسهای جوان سقزی پایه گذاری شده است. حدود سی نفر عضو دارد. در خانمه حیف است (از افرادی که عکاسی بوده اما در گذشته های بسیار دور دارای دوربین بوده اند) و لحظاتی به یاد ماندنی را ثبت کرده اند، پادی تکمیل، سید ظهیر حسینیه (دارای سابقه ۵۸ سال کار هنرهای عکاسی (هنری) که اکنون ۷۳ سال سن دارند) با دوربینی که متعلق به ۶۵ سال پیش بوده از افراد ختواده ی خود عکس های خاطره انگیزی تهیه کرده اند که بسیاری از آنها را یی درخ در اختیار نگارنده قرار داده اند.

در سال ۱۳۳۲ میلادی کسی فکر نمی کرد که این جبهه (دوربین عکاسی) کمربند از دربار قلمرو تا اقصای قلمرو سرحدات کشور با نگاه جدیدی لحظاتی را ثبت کند که تصاویر مستندی از اوضاع و احوال زمته ی خود باشند و در دو قرن پس از خود در عصر تکنولوژی هسته ای و اکتشافات فضایی به مناسی ی اسناد قابل تکیه و قابل اعتمادی برای اثبات هویت گروههای مردمی در این کشور به طور به کار آید. دوربین عکاسی تا پایان قرن نوزدهم میلادی به میان قبایل و عشایر مهاجر در کوستان های باغی و یورف و اجناعات پراکنده در دشت های تپ دار و ترک خورده ی مرکز و سواحل دریای شمال و جنوب ایران راه یافت.

خارجی ها این پدیده ی مدرن را آوردند. آنها دوربین به دست از شاه و گذاراسب و رعیت، سران عشایر محکومین و... عکس می گرفتند. با این حال در ایران مردان هرگز راضی به این امر نبودند که زنان، مادران، خواهران و منتقدان جلا دوربین های اجنبی برونند و عکس بگیرند. دوربین سلطنتی دارای دوربین عکاسی و عکاسیهای مخصوص بودند. منظور که گفته شد اتباع خارجی منیم ایران و میسرهای مسیحی آمریکایی، آلمانی، فرانسوی و خوره نیز این امکان را داشتند که از اماکن و اسیه و مناظر طبیعی و جغرافیایی و همچنین مردان و یحدا زنان تصاویری را ثبت کنند و اولین عکسهای تاریخ عکاسی ایران را پدید آوردند که عکس مشهور روس آنتون سرورینگن از آن جمله است.

عکاسی در مناطق غربی و شمال غرب به علت تمرکز اجناعات اقلیت های دینی مانند یهودی ها، ارمنی ها و آشوری های مسیحی در ارومیه، سنندج، کرمانشاه و تبریز و حضور دقتار نمایندگان مذهبی مسیحی در این شهرها و کمابیش همزمان با پایتخت (تهران) آغاز شده است. گرچه خارجیان هر عکاسی را به کردها نیاوردند اما هر چه باشد این دیده ی جالب و عالی مدرن را به مناطق سرد کوهستانی کرمانان آوردند و توانستند سران عشایر کرد را که در دو سوی خطوط مرزی ایران - عثمانی برای ابدی ی حیات ختواده ی چند هسری و کنیر اولاد خود و افراد معاش سایر اقوام عشیره به پرورش دام و کشاورزی اشتغال داشتند به جلا دوربین عکاسی بیاروند و از آن ها تصاویری ماندگار ثبت کنند. به یمن وجود همین عکاسان خارجی ما می توانیم تصاویری از مشهور مشهور قرن گذشته را روی میز کار بگیریم و کتاب های تاریخی، و با مبیلات ایرانی وحشی خارجی داشته باشیم برای نمونه عکس از آقای حسن چوچاقی رئیس ایل لکه وور که که در یک مجله ی آمریکایی به نام (TIME) است. موافقین و منتقدین ایرانی، غربی، ترک و اروپایی و آمریکایی در کتاب های خود که مربوط به تاریخ و فرهنگ کرمانان می باشد از این عکسها استفاده شایسته کرده اند. مثلا دواوسلی نیکیتین، محقق مشهور و گردشگر روس که در سال های جنگ جهانی اول در کرمانان اقامت داشته عکس های منحصر به فردی از کردهای ایران را در کتاب خود آورده که سوره های متعدد و قابل توجهی دارند. مثلا کردهای مسیحی، سلیمان خان زوزنه، دکریم خان هرکی، همدانی آقای شکاک (مسکو)، حرتی، شایر معروف و... این عکس های زیبا و تاریخی علاوه بر قیمت، فرصت فراهم می آورد تا در زمینه ی مردم شناسی تحقیقات دقیق تر و به هدایت اندازه، قدرات صحیح تری صورت پذیرد. نیمه ی دوم قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم دوره ی افتخار و نفوذ مشایخ و سادات که رهبر معنوی و اخلاقی دنیوی رعایا و جوانان روسی است و نیمه دوم است. به نظر است بگویم نیمه شهری کرمانان بودند، مشایخ و رهبران طریقت قادری و قشیشی به این پدیده (عکاسی) چندان روی خوش نشان ندادند و در همین سبب تصاویری از شیخ و سادات قرن نوزدهم کرمانان - به جز یکی دو مورد - در دست نیستند. قدیمی ترین عکس ها از مشایخ کرمانان مربوط به جنگ جهانی اول (۱۹۱۲ م - ۱۳۳۲ م) و تصاویری از مشایخ بابا سید و مشایخ شمس الدین هرازی می باشد. که به دست سرایان مهاجر و استادانگر عطایی در روستای غوث آباد مکران کشته شد. عکس دیگری مربوط به شیخ احمد قادری است که در زمان حکم خان اختیار لندی، حاکم بنام برداشته شده است. عکس های دیگر مثلا از شیخ حاکم الدین قشیشی، شیخ محمود زنجیری، و دیگران مربوط به سالهای اولیه قرن بیستم و مخصوصا بعد از جنگ جهانی اول است. در این دوره جبهه ی عشایر و مکران آنها به تعداد زیادی به تصویر کشیده شدند. بسیاری نمونه از

انمن توانم به صدای محمداقتر گوش دهم؛
توان شنیدن آن را ندارم...
این را صادری می‌گفت که گویا گوش دادن به صدای فرزندش که در آن زمان فریب به دو دهه ریخت غربت بر تن کرده و در سرزمین مه و باران مسکنی گزیده بوده نزهت شرفمند، صادری که کردستان به واسطه‌ی صدای پرسوز و گرم فرزندش که مردم به نام مظهر می‌شناسندش و به نام باقر، چرا که در سجنش این‌گونه ثبت شده است؛ به خود می‌بالد. از همان اوان نوجوانی شیفته‌ی صدایی شدم که به زلالی آب و به لطافت حریر بود؛ آری، صدایی نبود جز صدای مظهر. از این رو به حکم نوجوانی و عشقی که به صدای او داشته، هر هفته روانه‌ی خانه‌ی مادرش که خدایش پیام‌زاد می‌شدم و پای ذکر خاطرات وی از مظهر می‌نشستم. هر وقت از او می‌گفت؛ اشک در چشمانش حلقه می‌زد و با آه و حسرت از گذشته می‌گفت؛ از این‌که به مظهر بی‌مهری کردند و وی به ناچار راهی دیار غربت شد. بی‌شک مظهر خالقی ستاره‌ای تابناک در آسمان موسیقی کردی است که دگر مادر گیتی چون او فرزند نژاد، نخبه‌گشی و بی‌ارح بودن نخبگان در جامعه‌ی کردی دردی است به دازاری تاریخ که، گویا طنز تاریخ است که وقتی آن‌ها از میان ما رفتند و احساسنا سردیم و در فراقشان افسانه‌ها بسزاییم. خوانندگان زیادی در ساخت موسیقی کردی درخشیده‌اند؛ اما به طور قاطع باید گفت که مظهر خالقی از جنس دیگری

برای مخملی‌ترین صدای کردستان

اجلال قوامی

است؛ یادگیری ردیف‌های آواز در اوان نوجوانی زیر نظر استادان بنام آن دوران و تحصیلات آکادمیک، از وی چهره‌ای دیگر ساخته است. حساسیت و احساس مسئولیت وی در قبال موسیقی کردی نیز جای تأمل بیشتر دارد؛ نگاه هنری توأم با علم به موسیقی کردی از بارزترین خصوصیه‌های این هنرمند ملی است. مظهر خالقی نه جوانی نام بوده و نه مقام، بلکه

این نام و مقام بوده که جوانی وی بوده است و توانایی خدادادی وی که به علم نیز پیرامته شده است؛ وی را شایسته نامی درخور توجه نموده است. خدمات صادقانه و به دور از ریای وی در دوران ریاستش در رادیو و تلویزیون کرمانشاه گواه این ادعاست؛ ارج نهادن به هنرمندان آن دوران چون: حسن زبیرک، علی‌مردان، ناصر

رزازی و... و کار شایسته‌روزی توأم با احساس تعهد در جهت اعتلای موسیقی کردی؛ از بارزترین و درخشان‌ترین صفحات تاریخ رادیو و تلویزیون کردی بوده است. شخصیت آرام، متین و باحجب و حیای وی نیز به شخصیت هنری وی جلوه‌ای دیگر بخشیده است؛ کسانی که با وی حسرت و نشری داشته‌اند به درستی گفته‌اند که: مظهر خدای نجابت و منابت است. گوهری که در دنیای هنر کونی نایاب

است بی‌شک نقش و تأثیر مظهر خالقی بر موسیقی کردی بر هیچ کس پوشیده نیست؛ سبک خاص و بدیع وی در خواندن را کمتر کسی توانسته در حال حاضر با وجود امکانات پیشرفته‌ی صدا، حتی تقلید نماید. پرهیز از تقلید و سبکی نو در عرصه‌ی موسیقی از دیگر تمایزات مظهر و دیگر هنرمندان می‌باشد، چرا که ابتذال و تقلید و مصری‌گری نزد مظهر بیگانه‌اند؛ این تولید، خلایق و

در شماره‌ی قبل راسان (شماره‌ی ۲۲ - مهرماه) مطلبی با عنوان «تاریخچه‌ی عکاسی در سقر» نوشته‌ی آقای آزاد کریمی به چاپ رسید که به علت کمبود فضا ناچار به حذف سطرهایی از این مقاله شدیم. بنابه درخواست آقای کریمی و با عرض پوزش از ایشان سطور حذف شده عیناً در اینجا آورده می‌شود.
اکنون در هنرستان کارودانش «دکتر حسایی» رشته‌ی عکاسی در مقطع متوسطه توسط آقای «سلیمان محمودی» تدریس می‌شود که نام‌سرده بانی این رشته‌ی تحصیلی در شهرستان سقر می‌باشد.
سلیمان محمودی فارغ‌التحصیل کارشناسی ارشد رشته‌ی عکاسی از دانشگاه هنر تهران مدرس عکاسی دانشگاه‌های تبریز و برنودی جایزه‌ی دیپلم افتخار و رویان آبی فستیوال عکاسی هنری جوانی کریمیی ایتالیا در سال ۲۰۰۴ میلادی و برگزیده‌ی اول جشنواره‌ی عکس ۲۰۰۶ چین در بخش معماری می‌باشد.
از شاگردان او «بهنام علایی» دانش‌آموز رشته‌ی عکاسی در تابستان ۸۲ موفق شد به مقام اول کشوری در مسابقات علمی کاربردی فن و حرفه‌ای دست یابد و به همین مناسبت بدون کنکور وارد دانشگاه شود. از جوانان علاقمند و مستعد دیگر سقزی که در رشته‌ی عکاسی در سطح دانشگاهی و یا به صورت تجربی در حال آموختن این هنر مدرن و کاربردی هستند می‌توانیم «شمال مرتضایی» دانشجوی کارشناسی عکاسی را نام ببریم. «هیوا رشیدزاده» و «بهنام رضایی» که علاوه بر داشتن ذوق عکاسی، نقاشان خوبی هم هستند و مجلدانه در راه کسب هنرهای تجسمی گام برمی‌دارند از دیگر علاقمندان این هنر هستند.

شعر

* «و باز هم به تو...»

• ا. زیلان

دیار عشقی

-تو!-

دیار پرحادثه‌ی عشقی

-تو!-

و من:

حارت ماه

مسافر آشنای هر روزی این حادثه‌گاه.

نم بوسه‌ی بارانی

بر زمین خشکیده‌ی سینه‌ام

تنگ کی تبار

هوای تازه‌ی دو جبهه‌ی سرشار بادی

تو،

تنفس آرام شبدری

بر پهنه‌ی علفزار!

ژاله‌ی صبحگاهان، تراوش نگاه توست

ای شکوه پرملال جزیره‌ای بکر

بر سینه‌ی دریاها‌ی دور!

آزاد کریمی

هر فرهنگي انگره‌هاي رقتساري منحصر به فرد خود را دارد که براساس فرهنگي است که از زمينه‌هاي فرهنگي ديگري هستند بيگانه مي‌نمايد. غريزي حفظ حيات با طبيعت انسان آميخته است و اين گشتش طبيعي که تجاوز به تماميت جسمي و رواني بشر در هر برهه‌اي از زمان پاسخ داده است. اين پاسخ و عکس‌العمل در غالب موارد به شکل انتقام ظهور پيدا مي‌کند. به امروز تاريخ بنيادهاي حقوقي جود البته نه به شڪلي ثابت و همگاني، به تعديل کلي در جهت محدوديت انتقام و گسترش تحولات به سوي نفع اجتماعي پيش مي‌رود.

در دوره‌ي انتقام خصوصي در طبعي تمدن - جامعه معمولاً خشک آن که جسم در داخل خانواده، قيله با عشيره واقع شده يا عليه يکي از اعضاي آن‌ها رخ داده باشد يا خارج از اين گروه و عليه يکي از اعضاي خانواده، قيله يا مشيريه ديگر و يا کليه آن‌ها اتفاق افتد يا جسم بر خود مي‌کند. در مورد اول رئيس خانواده که معمولاً پادشاه حاکم مطلق سرنوشت افراد و اجراکننده عدالت است. در مورد دوم عکس‌العمل به صورت جمع ظاهر مي‌شود و در اين جا رئيس قيله يا عشيره با قدرت کاسل دارد. در اين دوره که برخي حقوق‌دانان آن را دوروي دادگستري خاتولواکي ناميدند داري دو خصوصيت، جمعي بودن مسئوليت و بي‌عدالتي در مجازات، مي‌باشد. يعني فرد در جامعه حل شده و خانواده يا قيله جاي او مي‌گيرند به عارت ديگر فرد شخصيتي مستقل و جدا از جامعه ندارد پس اگر فردي مرتکب جرم مي‌شود نه تنها خود او بلکه خانواده و گاه قيله يا عشيره او نيز مورد تهاجم قرار مي‌گيرند و نتيجه‌اش اين است که هيچ گاه معيار و قاعدي مشخص براي کيفر بزه‌کاران وجود ندارد و بين جرم انجام‌داده و کيفر مصوب هيچ گونه رابطه‌اي نيست. انواع جرائم در نامه‌ي تانسر (Tenser) اين گونه عنوان شده است:

- ۱- جرم عليه دين مانند توهم به الشياي مقدس.
- ۲- جرم عليه پادشاه مانند توهم با سوء قصد به شهنشاه شاه و مال او.
- ۳- جرم عليه خانوادتي پادشاه مانند توهم و سوء قصد به هر يك از افراد خانوادتي شاهي.
- ۴- جرم عليه فرودمان مانند رابطه برقرار کردن با زن شوهردار، گرفتن رشوه، زدني حيوانات و ايراد ضرب و جرم.
- ۵- بايد پادآوري کرد که شخص شاه از حيث انجام جرم در مصونيت کامل بوده و به هيچ عنوان تعرض نيست به او جايز نبوده است. بدین سان شاه داري مصونيت قضايي و کيفري است که نشاء حقوقی آن تعاليم مذهبي آن عصر بوده که شاه را سايه خداوند و قدرت او را ناشي از ارادي خداوند و موهبت او به شخص شاه مي‌دانستند. عقيدتي فقر ايسردي يا موهبت يزداني که شامل حال پادشاه نبود در تمام ادوار تاريخي پادشاهي ايراني از هخامنشيان تا پهلوي يکي از اصول ترديدناپذير پادشاهي بوده است.
- ۶- در شاهنامه‌ي فردوسي آمده است: جمشيد با موهبت فر يزداني بر هفت اقليم جهان حاکم بود اما به واسطه‌ي غرور و کبر به پاي ضحاک که از بايل آمده بود گرفتار و با آزه به دويم گرديد. جمشيد که در قديم‌ترين بخش کتاب اوستا به نام گانه‌ها با عنوان پييم yim معرفي شده و مورد لعن و نفرين قرار گرفته قرباني غرور و تکبر واهي و خاتمان برانداز مي‌شود و ملکت را در کام دژميد ديگري به نام ضحاک نازي يا بايلي مي‌تازد.
- ۷- ضحاک در کتاب شرفنامه به نام ضحاک

ايجاب حقوقی - تاريخی اجزای روايتی اسطوره‌ی ضحاک

مآرانه پادشاه چهارمين سلسله‌ي پيش‌دادی آمده است و او را صاحب خوي و خصلت خون‌خواری و ددمنسي مي‌شاساند. پرتز بوسه مشوم بايلي بر دو کتف مجبور به تحمل دو مار سهندک مي‌شود که از موضع بوسه شيطان بر شانه‌اش سبزآوردند. پس از مدتي بايلي به هيات طبيع او آمده و توبيه مي‌کند براي آرام کردن اين دو مار هر روز مغز دو انسان نرته‌ي جوان را خورش کرده و خوراک آن دو موجود اهرمني سازند و بدین سان زمينه براساس نسل‌کشي فراهم مي‌شود. جوانان بسياري سرريده مي‌شوند تا عمر دولت ضحاک مستدام و بي‌زوال شود. تا اين که کرمابيل و ارمابيل دو برادر که در سطح شاهي آتيز مخصوص سحرکند، تصميم به نجات جان جوانان بي‌گناه مي‌گيرند آن دو هم‌داستان شده و هر روز از دو جوان قرباني يکي را از مرگ رهاينده و به کوهستان فرستاده، ديگر جوان را کشته و مغز او را با مغز گوسفند خيج شده‌ي به خوراک آن دو موجود اهرمني مبدل کرده‌اند.

بدین سان عده‌ي بي‌شمار از فرزندان در کوهستان‌ها جمع گشته و بعدها در انقلاب عظيم اجتماعي به رهبري کاوي آنگر که عليه ضحاک برپا شده شرکت نموده و بساط ستم او را برچيدند. يکي از اين اشخاص فرزندخوانده فرزند آئين/آبين، يکس از بي‌گناهاني که مغزش به کام ماران شده بود، سال‌ها در غاري پنهان گرديده تا روز موعود که مردم به ترحمي يک کاه او را به پادشاهي رسانيدند. اين ماجرا در ماه آذر (سفيد) و مصادف با نوروز با آمدن فصل بهار است. مردم به ياد براندازي ضحاک دستگر و رفت و قه و پاي نسل‌کشي هر ساله در روزگان و لشکريان بود نه شورش و به رقص و شادمني مي‌پرداختند.

اين اسطوره، شرح اسطوره‌ي ضحاک و شرايط وجود آن است. در اين مقال سعی بر اين است بنيادهاي تاريخي اين اسطوره‌ي کهن مردمان زاگرس را که از هزاران سال پيش موطن و مامن مردم باستاني کوه بوده است ريشه‌پاي کرده و امکان وجود حقوقی آن‌ها را بررسی نمايم. سؤالي در اين جا مطرح است که چرا بايد اسطوره با اسطوره‌ي کاشکي کرده و يا به زعم عده‌اي آن را شالوده‌شکني نگارنده عقیده دارد ساختار شکنی اسطوري ملي يا فرملي در بستر زمني و عقلي خاص يک اجتماع و در يک جغرافياي سياسي، فرهنگي و حقوقی منحصر به اين مهم در دفاع يک فرهنگ پيش‌رفته‌ي اجتماعي مراتب بالديکسي خود را تجربه مي‌کند که از مصيبت به تا تعريف اين خلودن - فاصله گرفته و به مراتب عالي تر و پيش‌رفته‌تر از فهم و ادراک و واقعات تاريخي و جاري رسیده باشد. در اين جا سعی مي‌شود برخي از زواياي مباحث حقوقی اسطوره‌ي ضحاک را با برخي واقع تاريخي که مرون کشفیات باستان‌شناسي يکس دو قرن اخير است تطبيق دهيم. البته در اين مجال و موقعت که دانش بنده در اسطوره‌شناسي و مطالعات تاريخي و رشتي تحصيلي خود بسيار اندک است اميدوارم بحثي منطقي و علمي را پيش کشيده و حداقل ادلکي از آن را تحليل و بررسی نمايم.

به جمله‌اي فردي برمي‌گردم که براي هر فرهنگ الگوهاي رفتاري خاص را معرفي مي‌کند و علامت مشخصي آن را همانا يگانگي و نامأنوس بودن از ديگر تمدن با فرهنگ ديگر مي‌داند. يعني درک رفتاري مردم که عليه پادشاه خود قيام کرده‌اند تحت به زير آورده و سپس با

مردم معطلي نيز درباري شورش‌هاي مردم عليه مستمربان يگانگ در دست است. اما برقرارتن علم عصاب عليه مستمربان خودي ضحاکي از چنان فاعليت اجتماعي و تعاون دروني عامي مردم است که ديگر اقوام به سبب برخي شرايط تاريخي جامعه‌ي برده‌زدي شرفي در آن زمان فاقد آن بوده‌اند.

مردم کشورمان تا جودم آن سازمان قبيله‌اي خود را تا حدي حفظ نموده بودند. منابع آشوري تقريباً هميشه آن را کشور قبائلي مي‌خوانند. در اين کشور قبائلي فراواني از دوران جماعت بسوي در زندگي و رسوم مردم وجود داشته و همگان برخلاف ديگر کشورهاي باستاني شرق در حيات اجتماعي سا فاعليت مستمربان مي‌کردند.

بايرين وجود انقلاب اجتماعي در اسطوره‌ي ضحاک با آن شدت وحدت که منجر به سقوط آن شاه دستگر شود در بستر ماهوي چنين جامعه‌اي توجيه‌پذير است. در يکي از کتيبه‌هاي آشوري بني سلطان آشور آمده است: در سرزمين ما قيام مردم کشور آغاز شد. مردم کشور (بستاني) - آشوري آشوري پادشاه (۶۵۸ ق.م) را کشتند و نعل او را در کوبه افکندند و تقريباً تمام افراد خانواده‌اش را نابود کردند. تخليق وضعيت تاريخي اين شاه ماتاي و گونگري براندازي او با سرنوشت اسطوره‌ي ضحاک شگفت‌انگيز است که او را مابل نينم تاري يا بايلي بدانم.

در اين که ضحاک عراب باشد، شڪي نيست به نعت نائسي از شلمب اعراب مسلمان بر ساسانيان و از رواج الفاظتن آيين زدنستي راجع است. در حالي که اسطوره‌ي ضحاک به قربنا قيل از اسلام برمي‌گردد و اين صفتي است که فردوسي، برگرفته از روايات مغول و از قبلاي فرهنگ ساساني در باکتريا و خراسان که ساساني‌ها پرچيدار آن بودند به ضحاک بخشيدند است. و اين که ضحاک، بايلي آزماي - کلفاني است

مردم هاي کردستان و بهودي‌هاي شمالي را که خود نيز به مرور زمان بومي شده بودند نشان مي‌دهد. حتی داستان پنهان کردن فرديون توسط مادوش، در يک طار در کوهستان ملهم از روايت سامي زندگي (حضرت ابراهيم) است، در حالي که فريدون در اوستا با نام پرتي تونه و از طايفه‌ي آتويي که پکس از حاکم محلي است معرفي مي‌شود.

بومي‌هاي کردستان و بهودي‌هاي شمالي را که خود نيز به مرور زمان بومي شده بودند نشان مي‌دهد. حتی داستان پنهان کردن فرديون توسط مادوش، در يک طار در کوهستان ملهم از روايت سامي زندگي (حضرت ابراهيم) است، در حالي که فريدون در اوستا با نام پرتي تونه و از طايفه‌ي آتويي که پکس از حاکم محلي است معرفي مي‌شود.

بومي‌هاي کردستان و بهودي‌هاي شمالي را که خود نيز به مرور زمان بومي شده بودند نشان مي‌دهد. حتی داستان پنهان کردن فرديون توسط مادوش، در يک طار در کوهستان ملهم از روايت سامي زندگي (حضرت ابراهيم) است، در حالي که فريدون در اوستا با نام پرتي تونه و از طايفه‌ي آتويي که پکس از حاکم محلي است معرفي مي‌شود.

مآرانه پادشاه چهارمين سلسله‌ي پيش‌دادی آمده است و او را صاحب خوي و خصلت خون‌خواری و ددمنسي مي‌شاساند. پرتز بوسه مشوم بايلي بر دو کتف مجبور به تحمل دو مار سهندک مي‌شود که از موضع بوسه شيطان بر شانه‌اش سبزآوردند. پس از مدتي بايلي به هيات طبيع او آمده و توبيه مي‌کند براي آرام کردن اين دو مار هر روز مغز دو انسان نرته‌ي جوان را خورش کرده و خوراک آن دو موجود اهرمني سازند و بدین سان زمينه براساس نسل‌کشي فراهم مي‌شود. جوانان بسياري سرريده مي‌شوند تا عمر دولت ضحاک مستدام و بي‌زوال شود. تا اين که کرمابيل و ارمابيل دو برادر که در سطح شاهي آتيز مخصوص سحرکند، تصميم به نجات جان جوانان بي‌گناه مي‌گيرند آن دو هم‌داستان شده و هر روز از دو جوان قرباني يکي را از مرگ رهاينده و به کوهستان فرستاده، ديگر جوان را کشته و مغز او را با مغز گوسفند خيج شده‌ي به خوراک آن دو موجود اهرمني مبدل کرده‌اند.

بدین سان عده‌ي بي‌شمار از فرزندان در کوهستان‌ها جمع گشته و بعدها در انقلاب عظيم اجتماعي به رهبري کاوي آنگر که عليه ضحاک برپا شده شرکت نموده و بساط ستم او را برچيدند. يکي از اين اشخاص فرزندخوانده فرزند آئين/آبين، يکس از بي‌گناهاني که مغزش به کام ماران شده بود، سال‌ها در غاري پنهان گرديده تا روز موعود که مردم به ترحمي يک کاه او را به پادشاهي رسانيدند. اين ماجرا در ماه آذر (سفيد) و مصادف با نوروز با آمدن فصل بهار است. مردم به ياد براندازي ضحاک دستگر و رفت و قه و پاي نسل‌کشي هر ساله در روزگان و لشکريان بود نه شورش و به رقص و شادمني مي‌پرداختند.

اين اسطوره، شرح اسطوره‌ي ضحاک و شرايط وجود آن است. در اين مقال سعی بر اين است بنيادهاي تاريخي اين اسطوره‌ي کهن مردمان زاگرس را که از هزاران سال پيش موطن و مامن مردم باستاني کوه بوده است ريشه‌پاي کرده و امکان وجود حقوقی آن‌ها را بررسی نمايم. سؤالي در اين جا مطرح است که چرا بايد اسطوره با اسطوره‌ي کاشکي کرده و يا به زعم عده‌اي آن را شالوده‌شکني نگارنده عقیده دارد ساختار شکنی اسطوري ملي يا فرملي در بستر زمني و عقلي خاص يک اجتماع و در يک جغرافياي سياسي، فرهنگي و حقوقی منحصر به اين مهم در دفاع يک فرهنگ پيش‌رفته‌ي اجتماعي مراتب بالديکسي خود را تجربه مي‌کند که از مصيبت به تا تعريف اين خلودن - فاصله گرفته و به مراتب عالي تر و پيش‌رفته‌تر از فهم و ادراک و واقعات تاريخي و جاري رسیده باشد. در اين جا سعی مي‌شود برخي از زواياي مباحث حقوقی اسطوره‌ي ضحاک را با برخي واقع تاريخي که مرون کشفیات باستان‌شناسي يکس دو قرن اخير است تطبيق دهيم. البته در اين مجال و موقعت که دانش بنده در اسطوره‌شناسي و مطالعات تاريخي و رشتي تحصيلي خود بسيار اندک است اميدوارم بحثي منطقي و علمي را پيش کشيده و حداقل ادلکي از آن را تحليل و بررسی نمايم.

به جمله‌اي فردي برمي‌گردم که براي هر فرهنگ الگوهاي رفتاري خاص را معرفي مي‌کند و علامت مشخصي آن را همانا يگانگي و نامأنوس بودن از ديگر تمدن با فرهنگ ديگر مي‌داند. يعني درک رفتاري مردم که عليه پادشاه خود قيام کرده‌اند تحت به زير آورده و سپس با

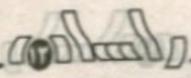
مردم معطلي نيز درباري شورش‌هاي مردم عليه مستمربان يگانگ در دست است. اما برقرارتن علم عصاب عليه مستمربان خودي ضحاکي از چنان فاعليت اجتماعي و تعاون دروني عامي مردم است که ديگر اقوام به سبب برخي شرايط تاريخي جامعه‌ي برده‌زدي شرفي در آن زمان فاقد آن بوده‌اند.

مردم معطلي نيز درباري شورش‌هاي مردم عليه مستمربان يگانگ در دست است. اما برقرارتن علم عصاب عليه مستمربان خودي ضحاکي از چنان فاعليت اجتماعي و تعاون دروني عامي مردم است که ديگر اقوام به سبب برخي شرايط تاريخي جامعه‌ي برده‌زدي شرفي در آن زمان فاقد آن بوده‌اند.

مردم معطلي نيز درباري شورش‌هاي مردم عليه مستمربان يگانگ در دست است. اما برقرارتن علم عصاب عليه مستمربان خودي ضحاکي از چنان فاعليت اجتماعي و تعاون دروني عامي مردم است که ديگر اقوام به سبب برخي شرايط تاريخي جامعه‌ي برده‌زدي شرفي در آن زمان فاقد آن بوده‌اند.

مردم معطلي نيز درباري شورش‌هاي مردم عليه مستمربان يگانگ در دست است. اما برقرارتن علم عصاب عليه مستمربان خودي ضحاکي از چنان فاعليت اجتماعي و تعاون دروني عامي مردم است که ديگر اقوام به سبب برخي شرايط تاريخي جامعه‌ي برده‌زدي شرفي در آن زمان فاقد آن بوده‌اند.

نژاد کهریمی

کام رنگ له ژن ئەکالیتهوه؟

به راستی شهم پرسپارم زور چار له خنوم کردوه. بێم وانیه ته مەش په یوه تدهیکی ته وتوی به منوه بێت به لأم وهک بهاریک که له کومه لگا که پدا نه ژیت و ههندن جهزی له قوته قوت (11) بێن ته م پرسپارم و زور پرس ئرش که په یوه تدهیکی به ویشه وه ته بێت له خنوم ته که...

ئێستا که «فراسان» به دهنگه وه هاتوه له خنوه ههستیم چۆل که ته م کێشه به به بهر ده رکێ. به لکو که سێکی وهک خنوم ههستار. ههستی ببولیت و کاتێ له کولانی بهر مانی راستانه وه ده ریز ته بێن ناو ریک و ولامیک پداته وه!!!

با ههه له ئێستا وه بێم سن به ههه ولامیک دلنسا نابسه وه. وهک شه و به زه منی سن ته بێت که «دایکه که» له بهرانیهر پرسپاری کوره شهش سالانه که دا وێ:

روژێ منالیکێ پینج شهش سالانه به دایکی ون «دایه گیان ته وه تۆ بزان منال له کویزه له دایک ته بێت» دایکه که وێ: «رۆله گیسان له ده مبه وه»!!!

که واته ههولی ته وه مه دن به مخته له تهن و سه رزاره کی به چوار قسه ی سارت و سوک بان سه رسه زه له کولی خوتدم بکه شه وه... به لیتان پینسه دم وهک گوشتی گه رده مل به ملتان وه دم و به م زوانه به ده مبه وه بزگار تاین.

یو. که دایکم زوری خوش ته و بێست. وینهی ناو بوستال کارته که ش ژنیک به جلی سه قزه وه بو که له ناو جیمه من میرگیکدا هه ریکێ گول بچینه.

نازانم دواتر چی به سه ر ته و وینه پدا هات و چون سو که له ناو جو. به لأم له بهرم دن ته یانوت. شه و ژنه ته کته ریکسی به ناویانگی سپنه مانی «فراسه» و ناوی «روفیه» به.

روفیا له پهنجگانی زایینی دا (1950-1960) زور به ناویانگ سو. چله گانی ته و ژنه ی بوستال کارته که یه ر ناوینسه مانی باوکم زور جوان و ده نگامه بونه «

له جهنگی شه ری تهران و ئیراقدا (1980-1990) و ههه نزیکی هه مان بېست و جهن سال پینج ئێستا کاتلی به کی ته له ویزه یی ئیران. بانسی ته وه ی کرد که فرۆکه جهنگیه گانی ئیراقی اسلام آباد (ههرون ناو) بان بۆرمان کردوه

کوت بکه وه بهری ته و بهراره م و دلته هتور بېته وه... په لکه زه رینه ش له م رنگ توخ و زاقانه پینک هاتوه: زهرد. سور. شین. به نه وش سه و. گه زه زه یی و نارنجی... شتر له کویخا خودا رهنگیکسی تابه تی بو جوان و بهر. یان ژن و بهاو ده ستێشان کردوه!

م دو سال له کرمانشان سه ر یاز بوم. به که م چار که له سه ر یاز خانه هاتمه ده ره وه و هاتمه ناو شان. له شه قامی شه ریعه تی. ژنیکسی کرمانشانیم بېشی کهه جلی کوردی له بهر کرد بود سه رتا به یین رهش و سور. که ونه به سوری ته و ژنه جهرگ سو تا وه ی بۆر ده مانی فرۆکه ئیراقیه گانی ساله گانی شه ری ئیران و ئیراق و له ته له فیز یون بېنیه بوم... دلته ته نگ بو. له ماره ی ته و دو ساله دا من ژنیکسی کرمانشانیم ته بېشی کهه جلی کوردی له بهر کرد بېت و تیدا بېت... نازانم و سو ر ده نگیکسی ته ی تیدا بېت... نازانم بۆ؟ گونده گانی شه ری ههه به و چۆره یون. سروق له رهنگی رهش و موری جلی ته و ژنانه مان ته بو!

درومن... من هه سا ته مانی بېست و پینج ساله بېم ته و شه رده م ته بېنیه بو... شینتایی به خرا و ره من. هه ره وهک شاکه گه کان ته لێن هه ره له ریه و دلته ته و قه تن...

له شه قامی «خه پام» جهن ژنم بېشی کهه جلی کوردی بان له بهر کرد بو. رهنگی جلی شه م ژنانه زور شوخ و تیز بون! ته ره خه وان که سکا زه رد. نارنجی. زه رد. سور. سه و. و لیمویی...

به ربارت بێ ته دم قهت کاره ساتی وه سا یه سه ر بېناه ده دا نا هتیم. هه ر کات چاوت به کۆله که زه رینه کوت بکه وه بهری ته و بهراره م و دلته هتور بېته وه... په لکه زه رینه ش له م رنگ توخ و زاقانه پینک هاتوه: زهرد. سور. شین. به نه وش سه و. گه زه زه یی و نارنجی... شتر له کویخا خودا رهنگیکسی تابه تی بو جوان و بهر. یان ژن و بهاو ده ستێشان کردوه!

زنان کوهستانی در سقز

تاریخچه‌ی عکاسی در سقز

آزاد خرمی

در سال ۱۸۴۴ میلادی کسی فکر نمی‌کرد که این جمیع (دوربین عکاسی) بیرون از دربار قاجاری تا اقصی نقاط کشور با نگاه جادویی و گزارشگرش تصاویر مستندی از اوضاع واحوال زمانه‌ی خود باشند و در دو قرن بعد، در عصر تکنولوژی هسته‌ای و اکتشافات فضایی به مثابه‌ی اسناد غیرقابل انکار و قابل اعتمادی برای اثبات هویت گروه‌های مردمی در این کشور پهناور به کار آیند.

دوربین عکاسی در پایان قرن نوزدهم میلادی به میان قبایل و عشایر ساکن کوهستان‌های صعب‌العبور و پیرسرف و اجتماعات پراکنده و کویر نبدار و ترک‌خوردی مرکز و سواحل

دریای شمال و جنوب ایران راه یافت. خارجی‌ها آورنده‌ی این پدیده‌ی مدرن بودند. آن‌ها دوربین به دست از شاه و گدا، ارباب و رعیت، سران عشایر، محکومین و ... عکس می‌گرفتند. بسا این حال در ایران مردان هرگز راضی به این امر نبودند که زنان، مادران، خواهران و متعلقاتشان جلوس دوربین‌های اجنبی شوند و عکس بگیرند. دربار سلطنتی دارای دوربین عکاسی و عکاس‌باشی مخصوص بود، همان‌طور که گفته شد اتباع خارجی مفیم ایران و مسیونرهای مسیحی آمریکایی، آلمانی، فرانسوی و غیره نیز این امکان را داشتند که از اماکن و ابنیه و مناظر طبیعی و جغرافیایی و

همچنین مردان و بعداً زنان تصاویری را ثبت کنند و اولین عکس‌های تاریخ عکاسی ایران را بدید آوردند که عکاس مشهور روس آنوان سربوگین (۱۸۸۰-۱۹۰۰) از آن جمله است. لازم به ذکر است که عکاسی در مناطق غربی و شمال غرب به علت تمرکز اجتماع اقلیت‌های دینی مانند کلیه‌ها، ارمنه و آشوری‌های ارومیه، سنندج، کرمانشاه و تبریز و حضور دفاستر نمایندگی‌های مذهبی مسیحی در این شهرها کاملاً پیش‌هیزمان با پاینخت (تهران) آغاز شده است. گر چه خارجی‌ان هر عکاسی را به کردها نیاموختند اما هر چه باشد این پدیده‌ی جالب و مدرن

را به مناطق سردسیر و کوهستانی کردستان آوردند و توانستند سران عشایر کرد را که در دوسوی خطوط مرزی ایران - عثمانی برای ادامه‌ی حیات خانوادگی چند همسری و کثیرالاولاد خود و امر معاش سایر افراد عشیره به پرورش دام و کشاورزی اشتغال داشتند جلو دوربین عکاسی بیاورند و از آن‌ها تصاویری ماندگار ثبت کنند. به یمن وجود همین عکاسان خارجی ما می‌توانیم تصاویری از افراد مشهور قرن گذشته را روی میز کار، انبوم و کتاب‌های تاریخی، و با محلات ایرانی و حتی خارجی داشته باشیم.

مثلاً «وانسلی نیکیتین» محقق شهیر و کردشناس روس که در سال‌های جنگ جهانی اول در کردستان اقامت داشته عکس‌های منحصر به فردی از کردهای ایران را در کتاب خود آورده است که سوزهای متعدد و قابل توجهی دارند. مثل کردهای مسیحی، هسلیمان خان رزازه، «کریم خان هرکی»، «اسامیل آغای شکاک» (سنگو)، «جرنی» شاعر معروف، کردهای یهودی مثل خانوادگی مصری‌ها و ... این عکس‌های ربا و تاریخی علاوه بر قدمت، فرصتی فراهم می‌آورد تا در زمینه‌ی مردم‌شناسی تحقیقات دقیق و فضاوت صحیح‌تری صورت پذیرد.

پس از پایان جنگ جهانی اول (۱۹۱۹ م - ۱۹۱۸ ش) و پایان سلطه‌ی قاجاری و روی کار آمدن سلسله‌ی پهلوی (۱۹۲۵ م - ۱۳۰۴ ش) و هم‌زمان در این دوره فرمان کشف حجاب و پوشش یک‌دست برای تمام احاد مردم صادر شد. عکاسان در این دوره با فراغ خیال تصاویر متعددی را با مضامینی مختلف عکاسی کردند. در این زمان «پرویز خان ارمنی» که از مسیحیان آذربایجان و ساکن شهر سقز بود عکس‌های متعددی را با سوزهای مختلف ثبت نمود. در این عکس‌ها زنان حضور زیادی دارند، زنانی که بی‌حجاب هستند و همراه همسران خود جلو دوربین ظاهر شده‌اند. البته زنان بومی بسیار دیرتر از این دوره در عکس‌ها دیده می‌شوند، عرف اجتماعی، زنان را از حضور بی‌پروا و آزاد در مقابل دوربین عکاسی بازمی‌داشت، زنانی که با سر و روی باز جلو دوربین پرویزخان نشسته‌اند و عکس گرفتند، کارمندان دولتی غیربومی بودند و به ندرت بانویی سقزی را در میان آنان می‌بینیم. حتی در زمان کشف

حجاب، عکس گرفته شده در سقز چند زن کرد را نشان می‌دهد که حجب هستند و از روی پوشش ظاهری آن‌ها می‌توانیم تفاوت کنیم که از یهودیان هستند. «پرویز خان» از رجال مذهبی، صنفی و حکومتی سقز تصاویر زیادی را برای ما برجای گذاشته است. عکس منحصر به فرد از «شیخ رفوف صیاتی» (خرانه‌دار کل ایران در دهه‌ی سی شمسی) و مجموعه‌ی دیگری از عکس‌های قدیمی سقز با دوربین او برداشته شده‌اند، لازم به ذکر است که مسیحیان (ارمنی و آشوری) در کردستان جزو اولین ایرانی‌ها بودند که از اتباع خارجی ساکن در کشور هر عکاسی را آموختند و «پرویز خان» یکی از این افراد بود.

نامبرده که در محل کنونی عکاسی مهتاب، عکاس خانه‌ای دایر نموده بود. در همان سال‌ها سفر را ترک کرد اما در همان دوره «داوود عکاس» که از کلییمان سقز بود در منطقه‌ی دوم کاروانسرای «تازه‌وانچی» (سرای اتحاد) عکاس خانه داشت. «داوود» از جوانان سقزی علاقمند به این هنر بود و در سال‌های منحصراً (۱۳۲۰ - ۱۳۳۰) توانست عکس‌های منحصر به فردی از عشایر سقز، مراسم و مناسبت‌های دولتی مانند زره‌ی پیش‌آهنگی و مضامین دیگر را تهیه کند. سال ۱۳۳۰ شمسی، داوود

عکاس از سفر مهاجرت کرد. اما دوربین و دیگر وسایل مورد نیاز عکاسی را به آقای «حسین عطایی» فروخت. آقای عطایی تا سال ۱۳۴۰ در همان جا (منطقه‌ی دوم سرای اتحاد) مغازه‌ی عکاسی داشت. در این زمان آقای «اسامیل خان فرخی» که از بوکان آمده بود در مکان کنونی داروخانه‌ی اعتمادپور (میدان انقلاب - ههلو) عکاس‌خانه‌اش را افتتاح نمود اما زیاد دوام نیاورد و کارش به تعطیلی کشید (۱۳۴۴ شمسی). بعدها آقای «عباس خان فرخی» که فرزند ایشان بود به مدت محدودی مغازه‌ی عکاسی‌اش را دایر نمود اما او هم دوام نیاورد و عکاسی‌اش را تعطیل کرد. در سال ۱۳۴۲ شمسی دوران طلایی عکاسی سقز آغاز می‌شود، «سید امیر تهامی» آغازگر این دوره‌ی شکوفا است. او که در نوجوانی به عکاسی علاقمند می‌شود با یک دوربین ابتدایی و ساده با مارک (BOX) که در سندج به قیمت ۱۵ تومان خریده‌اری شده بود به صورت آماتور شروع به تصویربرداری از مناظر طبیعی نمود و به توصیه‌ی یکی از

دوستان تیزبازی‌اش که از خانوادگی هنرمند بود اقدام به تأسیس عکاس‌خانه نمود و نام آن را عکاسی «پرسا» گذاشت. عکس‌های «تهامی» از مضامین متنوع و ناباورالیشی برخوردار است. علاوه بر این‌ها عکس‌های او رنگ و بوی زورنالیستی هم داشت. ثبت لحظات، فضول، باغ‌ها و بستان‌هایی که اکنون اثری از آن‌ها باقی مانده، افرادی بسیار عادی از

مدرسه یهودیان در غرب ایران

افشار مختلف مردم و حتی فرودستان (گداها) بدون دریافت کمترین سزای از یادگازها این دوره از عکاسی سقز است. در سال ۲۵۲ عکاسی توسط مرحوم «مظفر شمشیران» خریداری شد و از آن زمان تا سال ۲۸۲ که فریب به ۱۰ سال از مرگ ایشان می‌گذشت «پرسا» همچنان پابرجا است و اداره آن به صورت نیمه‌وقت آقای «خالد رحیم‌پور»

ناطق سردسیر و کوهستانی کردستان، و توانستند سران عشایر کرد را که سوی خطوط مرزی ایران - عثمانی دامه‌ی حیات خانواده‌ی چند همسری برالاولاد خود و امرار معاش سایر افراد ره به پرورش دام و کشاورزی اشتغال د جلو دوربین عکاسی بیاورند و از آن‌ها سری ماندگار ثبت کنند. به یمن وجود عکاسان خارجی ما می‌توانیم تصاویری مشهور قرن گذشته را روی میز کار، و کتاب‌های تاریخی، و یا مجلات ایرانی خارجی داشته باشیم.

«واسیلی نیکیتین» محقق شهیر و ناس روس که در سال‌های جنگ جهانی کردستان اقامت داشته عکس‌های سر به فردی از کردهای ایران را در خود آورده است که سوژه‌های متعدد توجهی دارند، مثل کردهای مسیحی، یمان خان زرزا، «کریم خان هرکی»، عیل آغای شکاک» (سمکو)، «جزنی» معروف، کردهای یهودی مثل خانواده‌ی ها و ... این عکس‌های زیبا و تاریخی بر قدمت، فرصتی فراهم می‌آورد تا در هی مردم‌شناسی تحقیقات دقیق‌تر و صحیح‌تری صورت پذیرد.

س از پایان جنگ جهانی اول (۱۹۱۹ - ۱۲۵ ش) و پایان سلطه‌ی قجری و کارآمدن سلسله‌ی پهلوی (۱۹۲۵ م - ۱۳۰۷ ش) و هم‌زمان در این دوره فرمان حجاب و پوشش یک‌دست برای تمام مردم صادر شد. عکاسان در این دوره با تصاویر متعددی را با مضامینی عکاسی کردند. در این زمان «پرویز ارمنی» که از مسیحیان آذربایجان و ن شهر سقز بود عکس‌های متعددی سوژه‌های مختلف ثبت نمود، در این ها زنان حضور زیادی دارند، زنانی که تاب هستند و همراه همسران خود جلو ن ظاهر شده‌اند. البته زنان بومی بسیار از این دوره در عکس‌ها دیده می‌شوند، اجتماعی، زنان را از حضور بی‌پروا و آزاد ابل دوربین عکاسی بازمی‌داشت، زنانی سر و روی باز جلو دوربین پرویزخان تند و عکس گرفتند، کارمندان دولتی می‌بودند و به ندرت بانویی سقزی را ان آنان می‌بینیم. حتی در زمان کشف

حجاب، عکس گرفته شده در سقز چند زن کرد را نشان می‌دهد که محجبه هستند و از روی پوشش ظاهری آن‌ها می‌توانیم قضاوت کنیم که از یهودیان هستند. «پرویز خان» از رجال مذهبی، صنفی و حکومتی سقز تصاویر زیادی را برای ما برجای گذاشته است. عکس منحصر به فرد از «شیخ رئوف ضیائی» (خزانه‌دار کل ایران در دهه‌ی سی شمسی) و مجموعه‌ی دیگری از عکس‌های قدیمی سقز با دوربین او برداشته شده‌اند، لازم به ذکر است که مسیحیان (ارمنی و آشوری) در کردستان جزو اولین ایرانی‌ها بودند که از اتباع خارجی ساکن در کشور هنر عکاسی را آموختند و «پرویز خان» یکی از این افراد بود.

نامبرده که در محل کنونی عکاسی مهتاب، عکاس‌خانه‌ای دایر نموده بود. در همان سال‌ها سقز را ترک کرد اما در همان دوره «داوود عکاس» که از کلیمیان سقز بود در طبقه‌ی دوم کاروانسرای «تاژه‌وانچی» (سرای اتحاد) عکاس‌خانه داشت. «داوود» از جوانان سقزی علاقمند به این هنر بود او در سال‌های (۱۳۲۰ - ۱۳۳۰) توانست عکس‌های منحصر به فردی از عشایر سقز، مراسم و مناسبت‌های دولتی مانند رژه‌ی پیش‌آهنگی و مضامین دیگر را تهیه کند. سال ۱۳۳۰ شمسی، داوود عکاس از سقز مهاجرت کرد. اما دوربین و دیگر وسایل مورد نیاز عکاسی را به آقای «حسین عطایی» فروخت. آقای عطایی تا سال ۱۳۴۰ در همان جا (طبقه‌ی دوم سرای اتحاد) مغازه‌ی عکاسی داشت. در این زمان آقای «اسماعیل خان فرخی» که از بوکان آمده بود در مکان کنونی داروخانه‌ی اعتمادپور (میدان انقلاب - هه‌لو) عکاس‌خانه‌اش را افتتاح نمود اما زیاد دوام نیاورد و کارش به تعطیلی کشید (۱۳۴۳ شمسی). بعدها آقای «عباس خان فرخی» که فرزند ایشان بود به مدت محدودی مغازه‌ی عکاسی‌اش را دایر نمود اما او هم دوام نیاورد و عکاسی‌اش را تعطیل کرد. از سال ۱۳۴۲ شمسی دوران طلائی عکاسی سقز آغاز می‌شود، «سید امیر تهامی» آغازگر این دوره‌ی شکوفا است. او که در نوجوانی به عکاسی علاقمند می‌شود با یک دوربین ابتدایی و ساده با مارک (BOX) که در سنج به قیمت ۱۵ تومان خریداری شده بود به صورت آماتور شروع به تصویربرداری از مناظر طبیعی نمود او به توصیه‌ی یکی از

دوستان تبریزی‌اش که از خانواده‌ی هنرمند بود اقدام به تأسیس عکاس‌خانه نمود و نام آن را عکاسی «پریسا» گذاشت. عکس‌های «تهامی» از مضامین متنوع و ناتورالیستی برخوردار است. علاوه بر این‌ها عکس‌های او رنگ و بوی ژورنالیستی هم داشت. ثبت لحظات، فصول، باغ‌ها و بستان‌هایی که اکنون اثری از آن‌ها باقی مانده، افرادی بسیار عادی از

مدرسه یهودیان در غرب ایران

اقتشار مختلف مردم و حتی فرودستان (گداها) بدون دریافت کم‌ترین مزدی از یادگارهای این دروه از عکاسی سقز است. در سال ۱۳۵۴ عکاسی توسط مرحوم «مظفر ضمیران» خریداری شد و از آن زمان تا سال ۱۳۸۴ که قریب به ۱۰ سال از مرگ ایشان می‌گذرد «پریسا» هم‌چنان پابرجا است و اداره آن را به صورت نیمه‌وقت آقای «خالد رحیم‌پور»

میرزا آقا هیمند در لباس کردی - ۱۳۲۰

انجام می‌دهد. آقای «تهامی» پس از واگذاری آن به مرحوم «ضمیران»، دوباره اقدام به برپایی عکاس‌خانه‌ی دیگری به نام «تهامی» که بعداً به «اروین» تبدیل شد، در مجاورت حسینیه‌ی سقر نمود. از دیگر اقدامات نام‌برده تلاش برای ایجاد سندیکای عکاسان این شهر است. در سال (۱۳۶۰ شمسی) فرماندار وقت از این طرح پشتیبانی نمود و در آن سال اتحادیه‌ی عکاسان در این شهر آغاز به کار کرد، از فعالیت‌های دیگر عکاسی می‌توان به حضور عکاسان بسیار در پارک‌ها، باغ‌ها و تفریح‌گاه‌های سقز از قدیم تا به حال نام برد. آن‌ها ابتدا با همان دوربین‌هایی که عکس‌های سیاه و سفید می‌گرفتند در «سه برگه» (محل کنونی اداره‌ی راه‌نمایی و رانندگی) پل سقز (پل قدیمی) بر روی رودخانه‌ی سقز که در سال ۱۳۱۸ توسط چک‌وسلوواکی ساخته شد) پارک کودک (۱۳۳۵) و پارک شهر (۱۳۵۱) و مخصوصاً روزهای تعطیل حضور داشتند و عکاسی می‌کردند، با آمدن دوربین‌های «پلاروید» که عکس‌های رنگی فوری می‌گرفتند طرفداران این نوع عکس‌ها بیشتر شد اگر چه در عکاس‌خانه‌ها تصاویر روتوش

شده‌ی سیاه و سفید همچنان بازار گرمی داشتند و اصولاً نوع پرسنلی آن که برای امور اداری و تحصیلی کاربرد فراوانی داشتند. در سال ۱۳۴۷ دوش دو برادر ارمنی که اهل میاندوآب بودند در محل کنونی عکاسی «برادران» مغازه‌ی خود را با نام «برادران النیان» افتتاح کردند. «رازیک» و «خاچیک» پس از دو سال مغازه‌ی خود را با دوربین و تجهیزات به آقای «سید محمود وفاپیان» واگذار نمودند، ایشان هم در اوایل دهه‌ی پنجاه شمسی مغازه‌اش را فروخت، البته عکاسی برادران هم‌اکنون نیز دایر است که مدیریت آن را آقای «احمد مرادخانی» به عهده دارد. از اواسط دهه‌ی پنجاه عکاسی‌های دیگری آغاز به کار کردند، پس از انقلاب فیلم‌های رنگی معمولی به بازار آمدند، بازار این عکس‌ها هم با توجه به کیفیت عالی و رنگ که عامل اصلی جذابیت این نوع عکس بود، در ایران گرم شد. در این دوره فیلم‌ها و تلویزیون‌ها هم رنگی شده بودند و به اصطلاح دیدن تصاویر رنگی از هر نوعی که باشد مرسوم شده بود. در سقز هم مردم تصاویر رنگی را کمابیش می‌دیدند اما برای دیدن عکس رنگی خود باید مدت دو

هفته صبر می‌کردند تا عکسی را که در عکاسی «مهتاب» گرفته شده بود پس بگیرند. ماجرا از این فرار بود که لابراتوارهای چاپ عکس رنگی تنها در شهرهای بزرگی مانند تهران و تبریز می‌فرستادند تا عملیات ظهور و چاپ روی آن‌ها انجام شود. با آمدن این سبک عکاسی، کم‌کم بازار عکس‌های سیاه و سفید رونق خورده و پسا عکس‌های رنگی فوری از رونق افتادند. لزوم ایجاد سبک لابراتوار چاپ عکس رنگی احساس می‌شد تا این که آقای «هیوا زمانه‌سازی» این اقدام را به عمل آورد و در سال ۱۳۶۷ لابراتوار چاپ عکس رنگی فوجی (Fujil) را در همان مغازه‌ای که سال‌ها قبل از آقای «اسماعیل فرخی» داشت، دایر نمود. البته در سال‌های اخیر بر تعداد این لابراتوارها افزوده شده است.

منابع:

- ۱- عمرفاروقی - نگاه به تاریخ سقز، جلد اول.
- ۲- واسیلی نیکیتین، کردها، ترجمه‌ی محمد فاضل ۱۳۶۶ چاپ اول.
- ۳- تاریخ مکریان، جلد اول، مرحوم افخم.

گزارش و گفت‌وگو

درباره‌ی شادروان عزیز خان آزان نوشته و تنظیم: آزاد کریمی

عزیز عزیزی نوبهار مشهور به عزیز خان آزان، متولد سوم اسفندماه داد (ماه) ۱۲۸۹ شمسی برابر با ۲۱ رجب المرجب ۱۲۲۹ قمری در سر به ی قلعه...

مرحوم آغا ی کریم آباد عزیز بگ فیض الله بگی آغه چکلر فرزند ارشد حاج عبد العزیز بگ بزرگ شهر به عزیز بگ نوبهار و بانو خورشید خانم فرزند یونس خان سرهنگ حاکم بنام (متوفی در سال ۱۳۰۸ قمری) می باشد...

پس از مرگ عزیز بگ نوبهار به علت تعدد فرزند و وسعت املاک و پرداختگی اراضی موروثی ایشان و صغر سن پسران وی با سوابق بد شادروان حاج کبکسر و بگ برادر بزرگتر او که قلم و سرپرست فرزندان وی نیز بود خورشید خانم از نوبهار به قلعه کهنه نقل مکان کرد...

پس از اتمام سربازی ایشان به نوبهار برگشتند و به علت عدم تعلق املاک و اربت به وی تصمیم به مهاجرت به سفر گرفته و در آنجا متوطن شدند در سال ۱۳۱۶ شمسی با یونسی سقری به نام زهر خانم از دواج کردند...

آن زوج تا سال ۱۳۳۰ شمسی تداوم داشته و نهایتاً در همان سال عزیز خان با خنسی از اهالی نوبهار با نام آینه خانم نواهی در مرحوم کدخداسخرو نوبهار ازدیگن و معتمدان محمد بگ نوبهار از دواج کرده و دارای سه دختر به نام های طریا خاتون، فریده و شهناز شده اند...

۱۳۱۸ شمسی به اداره کل شهرستانی استان چهارمحال و بختیاری (حضار شده و با درجه ی پاسبان سوم آجودان به شهرتای مقر بزرگ گشت نموده و در رکن یکم شعبه ی اجباری نظام وظیفه) مشغول خدمت شد...

ایشان در سفر و فیض الله بگی به عزیز خان آزان مشهور گشته اند آن مرحوم دارای حسن سلوک بوده و قاطبه ی اهالی سقز و منطقه از منشا و خلق و خوی وی رضایی و خرسند بوده اند...

سرپرست خانواده و نان آور سوخته اند در اخذ کارت معافیت کفالت بازی کرده اند رفتار مهربان و برادرانه و پندارنده اش سبب شده بود که بسیاری او را دایی یا خالو خطاب کنند...

البته و پوشاک های ممتاز برایش فراهم آورده است، همیشه و همه حال و به هر جا که رفته است وی را همراه خود برده است در بیست و پنجم فروردین ۱۳۰۹ شمسی مرحوم حاج محمد بگ نوبهار اقدام به اخذ شاستامه برای اهل بیت خود کرده و برای خود نام خانوادگی بزدانیا به سر گرفته و بسری برادرزاده اش عزیز خان، نام قاضی عزیز نوبهار را انتخاب نمود...

عزیز خان فرزند عزیز بگ نوبهار در سال ۱۳۲۱ شمسی با توجه به نقل عبارت عزیز عزیز نوبهار اداره ی ثبت احوال سقز نام خانوادگی ایشان را به عزیز نوبهار تغییر داد...

مشهور به سید عسکر آشنا شد و به علت صدای زیبا و فوق العاده اش مورد توجه آن بزرگوار قرار گرفت...

عزیز خان فرزند عزیز بگ نوبهار در سال ۱۳۱۶ شمسی با یونسی سقری به نام زهر خانم از دواج کردند...

آن زوج تا سال ۱۳۳۰ شمسی تداوم داشته و نهایتاً در همان سال عزیز خان با خنسی از اهالی نوبهار با نام آینه خانم نواهی در مرحوم کدخداسخرو نوبهار ازدیگن و معتمدان محمد بگ نوبهار از دواج کرده و دارای سه دختر به نام های طریا خاتون، فریده و شهناز شده اند...

۱۳۱۸ شمسی به اداره کل شهرستانی استان چهارمحال و بختیاری (حضار شده و با درجه ی پاسبان سوم آجودان به شهرتای مقر بزرگ گشت نموده و در رکن یکم شعبه ی اجباری نظام وظیفه) مشغول خدمت شد...

ایشان در سفر و فیض الله بگی به عزیز خان آزان مشهور گشته اند آن مرحوم دارای حسن سلوک بوده و قاطبه ی اهالی سقز و منطقه از منشا و خلق و خوی وی رضایی و خرسند بوده اند...

سرپرست خانواده و نان آور سوخته اند در اخذ کارت معافیت کفالت بازی کرده اند رفتار مهربان و برادرانه و پندارنده اش سبب شده بود که بسیاری او را دایی یا خالو خطاب کنند...

پسرک را هنوز که هنوز است سقری ها با عنوان محمود عزیز خان به یاد می آورند زیرا او را به فرزندی پذیرفته بود سقزی ها هم بسیار احترام او را داشتند و بسیاری از اشخاصی که وی را به یاد دارند درباره ی رفتار مناسب و نیک وی خاطراتی را نقل می کنند...

عزیز خان فرزند عزیز بگ نوبهار در سال ۱۳۲۱ شمسی با توجه به نقل عبارت عزیز عزیز نوبهار اداره ی ثبت احوال سقز نام خانوادگی ایشان را به عزیز نوبهار تغییر داد...

مشهور به سید عسکر آشنا شد و به علت صدای زیبا و فوق العاده اش مورد توجه آن بزرگوار قرار گرفت...

عزیز خان فرزند عزیز بگ نوبهار در سال ۱۳۱۶ شمسی با یونسی سقری به نام زهر خانم از دواج کردند...

آن زوج تا سال ۱۳۳۰ شمسی تداوم داشته و نهایتاً در همان سال عزیز خان با خنسی از اهالی نوبهار با نام آینه خانم نواهی در مرحوم کدخداسخرو نوبهار ازدیگن و معتمدان محمد بگ نوبهار از دواج کرده و دارای سه دختر به نام های طریا خاتون، فریده و شهناز شده اند...

۱۳۱۸ شمسی به اداره کل شهرستانی استان چهارمحال و بختیاری (حضار شده و با درجه ی پاسبان سوم آجودان به شهرتای مقر بزرگ گشت نموده و در رکن یکم شعبه ی اجباری نظام وظیفه) مشغول خدمت شد...

ایشان در سفر و فیض الله بگی به عزیز خان آزان مشهور گشته اند آن مرحوم دارای حسن سلوک بوده و قاطبه ی اهالی سقز و منطقه از منشا و خلق و خوی وی رضایی و خرسند بوده اند...

سرپرست خانواده و نان آور سوخته اند در اخذ کارت معافیت کفالت بازی کرده اند رفتار مهربان و برادرانه و پندارنده اش سبب شده بود که بسیاری او را دایی یا خالو خطاب کنند...

پایان ناخوشایند نمایشگاه بهاره برای غرفه دا نمایشگاه بهاره در تاریخ ۲۰/۱۲/۹۰ آغاز و در تاریخ ۲ کار خود پایان داد شرکت مدیران گستر کردستان مساعد بسودن هوا

واحد با بارش نزولات آسمانی، تدابیر لازم را نیندیشیده به طوری که در دو روز بارندگی غرفه داران با مشکل مواجه شده و گاه...

دیگر گلابه غرفه داران اعتراض به تعطیلی یک روز متوالی برگزاری نمایشگاه در خواست تمدید یک روز میسر نگردد.

نمایشگاه عکس در بیمارستان امام خمین بیمارستان امام خمینی شهر سقز به مناسبت هفته سلامت این عنوان در مورخه ۲۰/۱/۹۱ در سالن بیمار، نمایشگاه از نقای سطح سلامت جسمی و روانی سالم...

تحقق شعار تولید ملی حمایت از کار و سرمایه ایرانی تحریم ها را بی اثر می کند فرماندار شهرستان

خبرگزاری فارس گفت: تحقق شعار امسال با ع کار و سرمایه ایرانی زمینه ساز توسعه پیش از مختلف و بی اثر شدن تحریم های دشمنان خواهد مسعود منصوری امروز در گفت و گو با خبرنگار داشت: نامگذاری سال های متوالی از سوی مقام و تاثیرات خاصی است که در پایان هر سال می آنها را در حوزه های مختلف مشاهده کنیم.

به گفته وی، نامگذاری سال ها از سوی مقام معظ آن زمینه توسعه همه جانبه کشور در عرصه است. فرماندار شهرستان بانه به مسائل موجود در زمینه افزود: در حال حاضر وظیفه مردم و مسئولان حه منظور ایستادگی در برابر تحریم های دشمنان اس منصوروی خاطر نشان کرد: نامگذاری سال چار

حمایت از کار و سرمایه ایرانی از سوی مقام مع صورت گرفته و می تواند، گام ارزنده ای برای نه وی به نامگذاری سال گذشته با عنوان سال ج افزود: به منظور تحقق این شعار در شهرستان مر خوبی در زمینه های مختلف به ویژه در حوزه می تواند زیر ساخت خوبی برای تحقق فرامین م جدید باشد.

این مسئول با بیان اینکه مردم در راستای تحف سنگین بر عهده دارند، افزود: استفاده از کالا...

محمد سعید بگ قلعه کهنه

عزیز خان فرزند آغا کریم آباد حاج محمد بگ نوبهار

تاهر خان نوبهار

عبدالعزیز بگ بزرگ نوبهار

آغا کریم آباد نوبهار

موسسه تصویر برداری جیا فیلم

گوشه

سال دوازدهم، پخشیه ۷ اسفند ماه ۱۳۹۰ (مجموعه شماره ۴۲)

نشریه سیاسی، اجتماعی، فرهنگی شمانغرب کشور

صاحب امتیاز و مدیرمسئول: غلامرضا غنی زاده
 سردبیر: عبدالسلام مبروفی
 سرپرست ویژه نامه: (استان کردستان - سردهشت - یوکان و کتاب)

هیوا محیددی

مدیر اجرایی: فرزاد محمد جانی
 همکاران ویژه نامه: (نقش افشین مریوئی - رونق خسروی - سمان رشیدی - سلیمان شریعور - فواد زینبی - ژرژبارگامی - روزگار بهاری (نقش) - افشین مریوئی - رونق خسروی - سمان رشیدی - سلیمان شریعور - فواد زینبی - ژرژبارگامی)
 آدرس دفتر مرکزی: ارومیه، خیابان بوق، تقاطع معمار، پلاک ۲۱۳
 آدرس دفتر سزا خیابان کارگر، پایین تر از سزاخان آب، روبروی مکتب کمانک
 ایمیل نشریه: Kusha_2021@yahoo.com
 پخشیه: شماره و پست: ۰۰۹۱۸۷۶۳۷۳۰۰ - ۰۰۹۶۵۳۳۳۳۳۳۰۰

بزرگ بر مرز گاه مسطر بوده و در آن موقوفه مسجد بزرگ و زیبا یکی به نام مسجد خانی به همراه حیرات متعدد برای اقامت طلاب با حیاط و اشعار و حوض بزرگ و فواره و خانه ی سرایدار وجود داشته است. سرایدار موقوفه شخصی به نام آغا عزیز سیبلی بوده است که در سال های اشغال متعلق حدوداً ۱۳۱۲ تا ۱۳۱۳ شمسی در دایره و پسرش آغا حسن در زمان حیات سیب الله خان سلطان اردلان که ۱۳۲۱ شمسی خان به اسمای علی خان حاج امیر علی خان اردلان متعلق به اردلان متعلق در زمان نگارش این مقاله و شادروان احمد علی رضاخان با هر به ی شخصی مراراً بار و دیوار و سقف کشیده و سنگ ها را از بین برده اند اما سنگ مرمر محمد سلطان خان مقفود گردیده بود و از قدیم (قبل از تصدیق) به جای آن دو سنگ تراشیده ی ساده بر مدخل آن بزرگوار نصب کرده بودند که تا به حال باقی است. ولی سنگ مرمر بزرگوار بر جای خود استوار است. لازم به ذکر است گلپایان میسر خان در مدخل آن دو سنگ تراشیده ی ساده بر مدخل آن بزرگوار اردلان میباشند و هنوز به دست رانده و در خصوص تهیه مطالب و عکسهای مربوطه پاری داده اند.

۱- تصویر سیب الله خان
 ۲- مسجد خان و فرزندان سیب الدین خان و جمعی از اعیان سقر
 ۳- نمای داخلی گنبد اردلان
 ۴- سیب الدین خان، سیب الله خان، امیر محتشم اردلان و...

سیاب الله خان
 اردلان که حسیب
 فرزند حاج حاج
 شیخ مصطفی
 نقشبندی هشتاد و
 شش سالگی در
 گنبدستان خود
 شهادت یافته است
 و در سال ۱۳۲۹
 در سمرقند در
 گنبدستان خود
 شهادت یافته است
 و در سال ۱۳۲۹
 در سمرقند در
 گنبدستان خود
 شهادت یافته است

گنبد اردلانیه سقر در تاریخ آزاد کریمی

آرامگاه خاندان گرجی افرادی از خاندان سقر موسوم به سلطنتی اردلان منسوب به محمد سلطان خان اردلان حاکم سقر در اواسط قرن نهم میلادی و مدفن قریب به ۱۲ تن از بزرگان مشهور نکرده باشم از خاندان و جانشینانش که در این مرز مدفن هستند در فواره سقری ماه گزری اردلان (گنبد اردلانیه مشهور است این آرامگاه خاندان گرجی در جنوب جنوبی دهستان سیزده آبان و مشرف به محله ی قدیمی سقر در آن زمان است. وجه تسمیه ی این محله هم به علت وجود قبرستان قدیمی سقر موسوم به گنبد بزرگ است. در سال ۱۳۲۹ این گورستان بزرگ تخریب شد اما گور خاندان سلطنتی اردلان در خانه ای با حیاط و دیوار و با شیشه ی زیبا و مرمر آبی و در بخش از ملکات محمد سلطان خان (خان حاکم سقر در قریب به دوست سال قبل از شهادت و مرحوم سیب الله خان اردلان زیاده ای ایشان شخصی را به عنوان سرایدار در مجاورت مقبره استفاده کرده بود که بعدها دعای ازبکی و ملکی پیدا کرده و حتی اقدام به سراف سنگ مرمر شادروان محمد سلطان خان حکیمداری سلسله حاکمان اردلان سقری از سلسله ی خاندانی خان اول سمرقند اردلان کرده است. سنگ قبر شادروان مربوط به سال در گذشت ایشان ۱۳۶۶ ق.م. ۱۳۴۱ سال قبل است. نگارنده در نیمه ۱۳۶۸ این شانس را پیدا کردم که به اتفاق علی خان سلطان اردلان نو ی سیب الدین خان و محمود و خان سلطان شاه سیب الله خان و شادروان سید محمد غفور حسینی به زیارت حاکمان قدیم سقر نایل شوم و دوست گرامی ام سلیمان محمودی عکاس معروف و حرفه ای سقری به سفارش خطیب تعدادی عکس از نمای بیرونی و داخلی و سنگ قبرها تهیه کرد. علاوه بر این ذکر نکته ای جالب در این موضوع مفید است و آن موضوع مکانی است که مدفن آن بزرگواران در آن قرار دارد. به باور مسوولان حقیر از اظهارات مرحوم سید محمد غفور حسینی از مردان بزرگ و امین و صدیق این شهر و سایر آقایان سقری که در محل تولد و اقامت بوده و برخی از آنان دارای روح و ادب گفته اند: «در باره ی مدفن اردلانیه با نظر محلی گوییم که اردلانیه با گورهای سیب الدین خان متعلقه است. که دارای آبیانه ی خرم و شادان و شایلی بوده و در گنبد ایام و بیعتی های ورده بر این شهر ازجمله ی بیگانگان مانده روس و عثمانی در فاصله ی سنگ اول و دوم جهتی برخاسته ی اشغال منطقه توسط آنان مهاجر و آئینه و عمارت داخل آن و مالکیت عرصه و اعیان بود و نموده آن ملک اردلانیه به چهره ی حرامی مرحومان حاکمان اردلان سقری و بر سر و ایستگاه آنها که در مجاورت آنها قرار دارد» از اظهار طایفه ی اردلان خارج از معصوم و در جای دیگری توسط اداره ی میراث فرهنگی کشف و به ضمن اداره معنای گردیده و چند سالی است که با احترام از آنها نگهداری می شود. عمارت وارده به این دو سنگ حصار و حاکمی شده قریب تصور است. سایر گورها که عمارت از مدخل و مرز محمد علی خان بزرگ، مسجد خان، سیب الدین خان سقر سلطان اول، سیب الله خان سقر سلطان دوم و سایر اردلان و اعیان و زنی اعیان ایشان از جمله حاج علی محمد خان اردلان داماد حاج صالح بزرگ و همچنین دختر از شد سیب الدین خان

عبدالوند رحسمان در آیه ۵۸ سوره نسا می فرماید: اِنَّ اِلَهَ یَا تُرْکِیْمَ اَنْ تُوکِّدُوا الْاٰمَانَتِ اِیْلِ اَعْظَمٰلِهَا مَا عٰلَمٰتِ خِدَیْتِ بَیْنِ سَمٰتِیْ فَرَمٰنِ مِیْ دَهْدَ کَ اَمَانَتِ هَا رَا بَ اَعْلٰشِ بَسْطَیْرِیْدَ اَمَقَصَهِ هٰلِیْ دَ مَوْرِدِ حَیٰتِیْتِ دَر اَمَانَتِ شَیْئِیْدَ اِیْمِ اَمَا دَر مَوْرِدِ حٰصِبِ اَمَانَتِ کَمْتَرِ کَفْتِ شَدَّه اَسْتِ و تَا بَ حَالِ بَ اِیْنِ تَجْرِبَهِ وَ نَیْجَهِ رَسِیْدَ اِیْمِ کَ رَ اَمَانِیْ رَا نَبَیْدَ دَسْتِ هَر کَسِّیْ دَا دَا اِیْ هِیْجِ اَنْسَانِ عَاقِلِ وَ تَلْذِیْبِیْ وَ سَبِیْلَ نَفْلِیْ خُوْد رَا دَسْتِ بَکَفَرِ دَ خَر دَسَلِ یٰبَیْ

هنر و انتخاب - امانت و سرنوشت
 ضمن عرض ادب و احترام مطلبی که بنده ی حقیر به عنوان یک شهروند به خوانندگان محترم در این ایام که نزدیک انتخابات مجلس شورای اسلامی است تقدیم می نمایم در دو عبادت هنر و انتخاب امانت و سرنوشت میباشد و ارتباط آن ها با زندگی و جامعه ای است که در آن عمر خود را سپری میکنیم و دیگری که با سه عرصه ی آن خواهد گذشت. عا

حداقل و تلذیبی و سبیل نفعی خود را دست بکفر در خردسال یابی

تاریخچه آن در سقز

اللهم

تاریخچه آن در سقز و گورستان

نحشی / کتاب منتشر نشده / آریتمو (پایه) / زاهد کرمانی

خداوند در قرآن کریم در مورد مردمانی که (زُرْتُمَ الْمُقَابِرَ) از اعمال برجسته‌ی آنها که همانا افتخار به اجداد و گرامی‌داشت پاد پدران و نیکان آنها بود سخن می‌گوید. زرتُم المقابر به معنای آراستن مزارها یا اشیای گرانبهاست و این تکریم و بزرگداشت تا آن مرحله بالا گرفت که بر اصول اعتقادی آن مردم تاثیر کلی گذاشت و آنها را به سوی مرده پرستی و غفلت از پرستش ذات وحدانیت سوق داد. جناب حق به صراحت این صفت را خرافه پرستی و جهالت می‌نامد و انسانها را از این رفتار باز می‌دارد. جدا از باورهای جاهلیت مردم حجاز در قرون اولیه میلادی، چند هزار سال قبل از این تاریخ، مصریان اهرام را به منظور خانه‌ی مردگان عالی‌قدر خود که سوار بر قایق به سوی حیات دوباره سفر می‌کردند برای فرعونهای مقتدر خود بنا می‌کردند. حتی اخناتون یکتاپرست و مصلح که از همسر کرد تبار خود تادوخیبا، آیین یکتاپرستی قدیم را آموخته بود در این خانه‌های ابدی (اهرام) دفن شد.

دنیای پس از مرگ همواره ناشناخته و پر رمز و راز است. دیار مردگان که مزار و گور دروازه آن دنیا است در ذهن کنجکاو انسانهای زنده‌ی این دنیا مکانی پر از ابهام و تعبیر و تغییرات است. به قول معروف (کسی از آن دنیا بر نگشته تا بگوید در آنجا چه خبر است) اماروایات و تعابیر مذهبی ادیان مختلف ابراهیمی (اسلام، یهود، مسیحیت) در این مورد کما بیش تصاویر یکدستی به ما ارایه می‌دهند و آن را سرای ارواح بدون جسم انسانها می‌دانند که در عالم برزخ (میان) به سر می‌برند و در انتظار فرمان خداوند هستند تا در روز محشر به داوری کشیده‌شوند تا در نهایت به سعادت

یامجازات
 ابدی دچار شوند، قصد ما تشریح عالم پس از مرگ و دنیای برزخ نیست اما تاثیر روحی و روانی فردی و اجتماعی بعضی از پدیده‌های بشری که ابعاد مختلف باشنندگان یک جامعه را شکل می‌دهند در اینجا مورد بحث است و صد البته با مروری گذرا تاریخچه مزارها یا به روایت عرفی ما (گورستان)های سقز را برای اطلاع و آگاهی خوانندگان محترم 'راگه' به استحضار می‌رسانیم.

قدیمی‌ترین گورستان شهر سقز با توجه به اسلگتهای کشف شده و هر آنچه که در آواه شنیده می‌شود مربوط به قبرستانی است موسوم به 'گوره جوله‌که' (gorre juleke) یا مزار یهودیان که در طی خیابان کشی و تخریبهای متناوب سالهای اخیر اثری از آن بر جا نمانده. 'گوره جوله‌که' در دامنه شمالی تپه‌ای قرار داشت (که بعدها هنگام ارتش که اکنون پادگان نامیده می‌شود بر روی آن استوار گردید) به همین دلیل آنجا را سقز کهنه (eaghezi kon) می‌نامند، اکنون بلوار وحدت از آن مکان می‌گذرد و حمام پرشنگ (pirshing) در همان حوالی قرار دارد و بر اساس اظهارات سالخوردهگان سقزی، یهودیان اموات خود را در آنجا دفن می‌کردند.

مسلمانان سقز در قرن نوزده میلادی دو قبرستان عمده داشتند. در آن زمان شهر سقز دارای دو محله بود که در قلمرو عمومی به آن 'که ره ک' (kerk) می‌گویند این محله‌ها عبارت بودند از 'نورقلا' (nawqella) و 'سره‌په‌چه' (serpeche) ساکنان این محلات تنها در یک امر با هم اشتراک داشتند و آن هم سکونت در یک شهر به نام سقز بود و گرنه همه چیز در هر محله خاص آنها بود.

حمام مسجد خاتمه گورستان تقریبا ده‌ها سال پراکن در هر محله مجزا بود برخی زیارتگاهها که جزئی از کلیت شعایر اسلامی بودند محل زیارت و اعتقاد عمومی بود. بعدها 'مجیدخان اردلان' در سالهای قبل از مشروطیت کوشید با بنا کردن مسجد جامع کنونی وحدت و یگانگی بیشتری به ساکنین هر دو محله بدهد از آن زمان به بعد مساجد جامع محله قلعه که به نام 'دیمه‌کالان' (demakallan) و 'جامع سره‌په‌چه' به نام (melabnyim) - ملا ابراهیم در مقابل مسجد جامع مجید خان از رونق افتادند و از زمان ناصرالدین شاه قاجار به بعد است که این مسجد محل نمازگزاران و مومنان هر دو محله است.

اما این یگانگی موجب اختلاط اموات و دفن مردگان در گورستانهای دو محله نگردید و تا سال ۱۳۳۵ که گورستان 'سره‌په‌چه' که به گورستان کوچک یا حاجی صالح معروف بود و به مناسبت احداث خیابان تخریب گردید مردمان این محله مردگان خود را در این گورستان دفن می‌کردند سقزی‌های محله 'نارقه‌لا' تا سال ۱۳۵۰ در گذشتگان خود را در گورستان بزرگ (gewre) به خاک می‌سپارند.

از این سال به بعد تخریب گورستان بزرگ آغاز می‌شود که در آنجا ساختمان شهرداری مدارس سیزده آبان و هفده شهریور احداث شد. تانده شصت شمسی بخشی از اراضی گورستان بزرگ همچنان خالی مانده بود تا عاقبت در آنجا دبیرستان دخترانه طالقانی و مرکز کاربانش عصمت بنا گردید. در گورستان بزرگ افراد معروفی همچون قاضی بزرگ (۱۲) و شیخ الاسلام معروف سقز که به قاضی کوثر مشهور بود همچنین دوازده نفر از خاندان اردلان از جمله محمد علی خان اول و دوم سیف الدین خان سیف الله خان، رابعه خانم دختر سیف الدین خان که در نزاکت و شجاعت و واجهت شهره بوده و همچنین ۲ تن از شهبانای معروف به ۱۱ دار، احمد خان فاروقی

معروف به سالار، محمدخان دانشور، عبدالقاسم متین، و جمع دیگری از خواص و بسیاری از عوام مدفون بودند. از دیگر ساکنان این دروازه ابدی ۲ سرباز ترک عثمانی بودند که در سال ۱۹۱۶ در محوطه‌ی جنگ اول جهانی در زمانی که ایران اعلام بی‌طرفی کرده بود و دول روس و عثمانی به سرحدات شمال غرب و غرب ایران تجاوز کرده و این خطه را میدان جنگ خود نموده بودند به دست سربازان روس کشته شده بودند. لازم به ذکر است که در ضلع غربی گورستان که اکنون پل در آنجا ساخته شده مکانی به نام شهیدگاه وجود داشت که آرامگاه سربازان ایرانی بود که در جنگ «قاروا» (۳) که در آن زمان در بیست کیلومتری سقز و در مسیر سقز-بوکان قرار داشت کشته شده‌بودند. از آن زمان به بعد این بخش از گورستان بزرگ به نام شهیدگاه معروف بود و تا سال ۱۳۵۱ که حسینیه سقز احداث گردید شیعیان ساکن سقز در این محل به عزاداریهای مرسوم در ماه محرم و صفر می‌پرداختند. این گورستان سند بسیار گویایی از روزگاران نا آرام و پر تنش این شهر بود که تخریب گردید، اما جالب این است که شهردار وقت آقای نوری در آن سالها (دهه‌ی پنجاه شمسی) به صورت نا موجهی اقدام به از میان بردن سنگ قبرهای تاریخی آن کرمانشاه سنگمزار حجاری شده قاضی کوثر اردبهرک شهر (مولوی کرد) به نیتک تبدیل کرده‌بودند!

اما راجع به گورستان «حاجی صالح» یا قبرستان کوچک (۱)، البته این گورستان به نوعی امامه گورستان بسیار قدیمی بود که در محل کنونی بانک ملی و کانون شهید باهنر (دبیرستان سعدی سابق) قرار داشت. گورستان حاجی صالح که بخشی از املاک «حاج صالح که وره» (بزرگ) بود به عنوان مزار یا آرامگاه خانوادگی این شخص مشهور و نیکوکار شناخته می‌شد. در این گورستان مرحوم حاجی صالح و برخی از پسران بزرگش دفن بودند. از اشخاصی که در این گورستان به خاک سپرده شده‌اند می‌توانیم از عارف ربانی «ملاسور» (malasour) یا «بوملکه» (bawemlke) که بسیاری نزد او می‌رفتند تا حاجانشان برآورده شود نام ببریم. همان‌طور که پیشتر ذکر شد تا احداث خیابان در سال ۱۳۴۵ مجبور شدند بسیاری از گورها را تخلیه کرده و به مکان دیگری نقل کنند.

خیابان مذکور قبرستان کوچک را دواپاره کرد که بخش شمالی آن بعداً میبدل به پارک کودک شد (۱۳۵۴ شمسی) او قسمت جنوبی آن تا سال ۱۳۷۷ که اداره اوقاف در آن بنا گردید همچنان بایر و بلا استفاده ماند و اثری از گور در آن یافت نمی‌شد اما به منظور ساخت اداره اوقاف این قطعه زمین که در پشت مسجد ملازاهد قرار داشت خاک برداری شد و بقایای سنگ الحد و استخوانهای بسیاری از آن مشهود گردید. گورستان دیگر در دامنه‌ی تپه‌ای که در آن چشمه‌ی حاجی حبیب (۵) قرار داشت ایجاد گردید. در آن سالها آن نقطه خالی از سکنه بود و آخرین نقطه شهر از این سمت، مکانی موسوم به نواقل بود که در

جای آن حالا پاساژ 'آزاد' در ابتدای خیابان شهدا قرار دارد. چشمه حاجی حبیب در یکصد متری نواقل واقع بود و از آنجا به بعدخانه مردگان بود. عمر این مزارگاه کوتاه بود زیرا به واسطه خیابان-کشی و ساخت مدارس و درمانگاه آنجا را تخریب کردند. مردهای بیچاره را به گورستان بعدی انتقال دادند که تنها پانصد متر از آن دور بود. آن‌هم روی تپه ای ماسه‌ای قرار داشت که بعدها در سال ۱۳۶۱ شمسی در کنار آن مسجد حضرت

عمرین خطاب (رض) ایجاد کردند. این گورستان هم در سالهای ۵۷ و ۵۶ به علت احداث خیابان تا حدودی تخریب گردید و بسیاری از مردم مردگان خود را به گورستان بالا انتقال دادند در این مکان اشخاصی مانند مرحوم حاجی مجید طباطبایی، مرحوم سید جلال حسینی،

مرحوم محمد قاسم نوری، و «ملا صدیق» امام جمعه سقز که در توتن اخیر در سال ۱۳۳۸ شمسی وفات نموده‌اند) قرار دارد، البته آرامگاه حاجی صالح بزرگ خاندان صالحی و جمعی از نوادگان و فرزندان در اینجا مدفون هستند که تنها سنگ مزار «میرزا محمد رسول» قابل تشخیص می‌باشد گورستان بالا که در سال ۱۳۵۱ احداث شد در انتهای خیابان شهدا قرار دارد و به نام قبرستان «قاضی» معروف است.

وجه تمسیمی آن به این علت است که مرحوم حاجی قاضی فرزند قاضی کوثر شیخ الاسلام در اینجا دفن شده است و اولین متوفی در این مکان است. شخص دوم مرحوم «محمّد الدین خلیفه زاده و شخص سوم «منصور خان اردلان» معمار باشی شهرداری می‌باشد که در دی ماه ۱۳۵۱ بارفانی را و باغ گشودند. قبرستان قاضی در حال حاضر بیشترین تعداد گورها و مزارها را در خود جای داده است و تاریخ جالبی دارد. برای نمونه در برگردیده پیکر شهدای بهارانهای جنگ ایران و عراق است که در فاصله سالهای ۱۳۳۷ تا ۱۳۵۶ به شهادت رسیدند یا بسیاری دیگر از

کشتمشندگان انقلاب ۱۳۵۷ و درگیریهای خیابانی سالهای اولیه انقلاب. از مشاهیر مدفون در گورستان «قاضی» می‌توانیم از مرحوم شیخ «نافع مظفر» شاعر کرمانشهری، استاد «محمد رسول شیرازی»، «رشید الدیوان دیوانی» و «علی رضاخان اردلان» نام ببریم. با احداث وادی رحمت در جاده سقز - بانه این مزارگاه نیمه تعطیل شد گرچه هزارچندگامی کسانی پیدا می‌شوند که عزیزان خود را در این مکان به خاک بسپارند.

تا یادممان نرفته از قبرستان آقای «سید فرج» نام ببریم که در خیابان حافظ (ضلع غربی دخانیات سقز) قرار دارد. به مناسبت آرامگاه و زیارتگاه جناب آقای سید «فرج هادی» (رحمت ا... علیه) که از بزرگان معرفت و طریقت بودند این مکان را به نام ایشان می‌خوانند.

در سال ۱۳۶۵ شمسی به دنبال ایجاد خیابان حافظ بخش بزرگی از این آرامگاه عمومی تخریب شد و بقیه آن نیز در پناه دیواری قرار گرفته‌اند و کلاً نزدیک ۳۰ سال است این مکان هم محل دفن کسی نبوده است. وادی رحمت اکنون در شرق روستای «آیچی» و روبه روی کوههای «هیجانان» (۸) و روستای «خهیر» (xeyr) قرار دارد و هر روز بر تعداد گورهای آن اضافه می‌شود. وادی رحمت اوایل دهه هشتاد شمسی افتتاح شد و اکثر در گذشتگان سالهای اخیر در این مکان مدفون هستند.

هفتیو
یکی مردودا
نیزه هر دهگری
سی بچی دهگری؟
دایهوه

پرسیاریان کرد. بچی دهگری؟
می نه دایهوه
بچی جوابت نییه؟
ناخر. بلیم بچ دایم دهگریم
اگه

له قهردا ده بیستی و
دهکا به گریان بچ من و
به ماله‌کی نهر من
نه‌فی نم بکیشن
ش‌تره
خومعه‌وه تاو بمبات

شیر
ادر علالین

اوامیق ام له خمو بیستی.
له وشه‌کانی دهچورا
دادایش له بیستونوه ده‌گه‌رایه‌وه.
له پنجه‌کانی ده‌کا
م به فولکی افاق‌اوه.
وم ناوی عشقیکی ترم
هر تاویران دهنه‌خشانند
ی ی له عشق.
کی چنده پر شه‌کنتی و شلال بوونه!!
زادایکی چنده پر نیرقانا بوونه!!

راموسانه‌وه به رچمدا ده‌رژینی.
ز و سه‌وزتر دهم
سه سووتانه‌وه به ناخمدا رده‌چی.
گر ناگرت دهم
یکم حزم له سووتان و راموسانه
بیریکم.
ر وهرزی سال.
بستیم به برووسکه و بارنه!!

خولیا

رینوار یوسفی (سلامت)

خوین‌ده‌لینه خاکی من لیره به دم زمانه‌وه
یان سه‌مای شیتی هه‌نسکه دی له نیو کولانه‌وه
من نه‌ونده باسی جوانی توم له لای نه‌ستیره کرد
تیک‌چوو لینی، وه‌یزانی توم ماچی به دم ناسمانه‌وه
باسی خاکم کرد، ولاتیک هه‌لفرین دابیز ده‌کا
چون سربوه‌ی سینه‌ری مه‌ل بی له بن هورانه‌وه
تو هه‌ناریکی شکاوی باسی خه‌ونی کزن ده‌کی
له‌م ولاته بووکی کانی رزی به دم گریانه‌وه
وا غه‌ریبی باوه لیره، شیه‌ره‌کانیشم ده‌با
تو نه‌کی جیمان بهیلی به‌و چریکه‌ی ژانه‌وه
هه‌ر له مزیسقای رزای روزه‌ی ده‌چی لیوت گولم
ژینی له نامیری شکاوی نوتیکی بن نانه‌وه
نازی لیوت بن بزهی ناسز و گه‌لای پاییز، به‌لام
من قومیکی لی ده‌دم هه‌ر چنده به‌و ناوانه‌وه
به‌رده‌بارانی په‌رسگی شیه‌ره‌کانیشم بکن
تاجی ناشق بوون دهنیمه گزری سه‌ره‌لدانه‌وه
شه‌و له‌کهل ماچی شکاوی په‌نجه‌ره تیک‌هه‌لگلام
نه‌و به بوئی تو پری نه‌شفه به دم بارانه‌وه
من پیاسی توم به رووبارا له ده‌ریا پر ده‌کرد
کوا له لیوی تو ده‌چی نیواره به‌و ره‌نگانه‌وه
شه‌رته نیتیر شاعیریش بی ده‌یکمه ماسی غه‌زل
با له فرمیسکی چیدا بیته‌ گویی خنکانه‌وه

بیره‌وه‌ریه‌گ له هه‌شقیکی کۆن

نازاد گه‌ریمی

خوشم نه‌وییت نه‌ی نه‌ستیره‌م
من ناسمانم. توش ناسز
نه‌تو سامال. منیش هه‌ورم
هه‌ر وه‌ک داریکی خورسکم
لیوت گه‌زو
پرچت گه‌لا
به‌ژنت وه‌کوو لاولویکه
نالامته ناوقه‌دی من
یادت وهرزی پاییزانه
عاشقت برووسک
فرمیسکه‌کانت لیزمه‌ن و
دانه‌بارن به‌و مزاردا
که شه‌تلی دوری هه‌ردوو‌کمان
له خوار و ژووری شیوی‌دا
چرزی داوه
پرچت په‌له و
شانه‌ی پنجه‌م خاکی تینوو
هه‌ناسی تو. شه‌په‌لی ناسی رووباره
بو هه‌ستی لووتکه‌ی که‌شتیبه‌ک له ناخی‌دا

یان خانه‌خوینی زماوه‌ندی لیلوپه‌ر و په‌پوله‌یه

ده‌روونی تو...
نه‌ی نه‌وییم خوشم نه‌وییت
نه‌ی ناسک‌به‌ژن
گولاو له سینه‌ری هه‌تری تو
ته‌لیسم شکاو
له شه‌ر دزراو
که‌نیزیکه له دیوانت
خانه‌م گوله‌ی وهرزی به‌هار
شاژن. شاه‌په‌ر. شاماسیه‌که‌م
من پانتایی ده‌ریای دورم
گر و گه‌رمای هاوینی سوور.
سه‌ره‌لدانی شه‌پولیکم
به‌ره‌خواری شه‌لالیکم
وا نه‌مبانه بن میژوری به‌رد
به‌رم نه‌دا به‌رم رچوون. به‌ره‌و لافاو
کی وه‌ک منه و پیاوی مه‌یدان؟
کی وه‌ک تویه و زینی ده‌وران؟
ژنیک وه‌ک تو لاول و لاولم
پیاویک وه‌ک من له دیل و به‌ند
چاوه‌روانی هه‌والیکم
له دم زریان له دم شه‌مال
شنه‌ی ناوازی په‌لیقینی توم بو بیستی
خورگه زه‌مان تومارگه با
به شریتی زه‌ینی ساتیک‌دا
ناوازیکی بی کزانی تومار نه‌کرد
بو مانه‌وه‌ی سترانی تو
له هه‌رم‌دا
که پر ژینی. گر و تینی. هه‌ستی زینی
بو برانه‌وه‌ی ژینی ده‌بان هه‌زار هه‌می وه‌ک من ...

باغی نه‌ویین

تومید محمودی (اژوه‌ن)

گوله‌که‌م باغی دلم پر تهمه ده‌ی هه‌سته وهره
بوومه فه‌ره‌ادی نه‌ویین نه‌ی هونه‌ر و به‌سته وهره
نیو دلی پر تهم و پر شیومن و سوونای من
بو نه‌وه‌ی ناوی هه‌بی نه‌و دله پر هه‌سته وهره
ناسه‌بارم گوله‌که‌م بو دهمی دیداری تو
نین و هیزی له‌شی خه‌مباری منی خه‌سته وهره
ناگری سه‌ختی ستم به‌ریووه لانه‌ی دله‌که‌م
با نه‌سووتی په‌روپه‌رم و ته‌لی تهم خه‌سته وهره
گیژه‌وه‌ی شه‌ونه‌می شه‌ویبوم پر نه‌کا باغی نه‌ویین
مه‌لی ناوانی خه‌پالم دهمی سه‌ره‌به‌سته وهره
رونده‌کی چاوی فه‌لعم پر بووه نه‌مشو له کسه‌ر
با نه‌ژانگی فه‌لم و دهنه‌فر و هه‌لبه‌سته وهره
خور و هه‌زای چه‌م و کانیبای چه‌پاب و شه‌پا
گه‌ر نه‌ی تو له کانه‌رم نییه چیژ. هه‌سته وهره

مجموعه‌های

له ژین چاوه‌ری: ناخه‌ری کزیم

لۆرکا

شازادە ئىككىنچى

ۋا ئەسنىرە بە چاۋىدا رۋالى بەسل
 لاي ئۆۋە يىن لە گرانادا
 بان لېرە يىن لە شار، لە دىن
 خۇشم ئەۋى، ھەرۋە گو تۇ خۇشت ئەۋىست
 گرانادا...
 لۆرکاي نەمر!
 مېنىش ۋەك تۇ
 ئەۋىندارى و بۇنى باران بلان ھەست ئەكەم
 چيا و كوئىستان
 مېزگ و شىمال و باغۇرەم
 زۇر خۇش ئەۋى
 ئەمبورى دەستى كېرەكلى مال بە كۆل
 ۋەك كېنارى قەرەچىپە كالى ئەندەلوس
 لە كېۋەكالى كوردستان
 ۋەك ناۋچەي تۇ، گرانادا
 گوچكەي سنوور ئەزرىگىن
 خۇشم ئەۋىت لۆرکاي نەمر!
 برى ھەموو شاعېرلى ھاۋىبرى تۇ!
 برام لۆرکا...!

برام لۆرکا
 گرانادا شارى تۇپە و
 كوردەۋارى دالغەي مە!
 قەرەچىپە كالى ھەلبەستت
 ۋا ئەۋىتتىن
 دلەراۋىكى ناخى مەن
 بۇپە مېنىش ھەرۋە گو تۇ خۇشتەر ئەۋىن
 ئەۋ كچە كولۇۋار بە كۆلە
 بەۋ پرواينە نەرم و نۆلە
 چلو پر لە كل
 ئەۋىن لە دل

چەند شىعەرىكى بىي ناۋىشان

ئەسكەندەر زوار

ئەۋكات لە مندالى
 لە پارى چاۋشار كىندا
 كاتن خۇم لېت دەشاردەۋە
 لەزىر كىرسە كەت خۇم ھەشار دەدا
 نا زوو بىمدۆزىۋە و بىنىمە ۋە
 ئىستانا لە غەشقدا
 لە دلشار كى
 تۇ خۇت لە ناۋ دىندا ۋن دەكەي
 كەچى ناھەتايە ناۋدۆز مەۋە
 ناخ عېشق
 چ كەمبەكى مىندالغەبە!؟

كەر لەم زەمبە دەرم كەن
 بەرد بارانم كەن
 ۋەك پەيكەرى ئىلخاد
 بىمكۆز لە دارم دەن
 كەر لەم مائە دەرمكەن
 مەحرۇم كەن لە قومىك ئاۋ
 زەھر بەخەنە ھەناسەم
 نېۋەزۇم بگەن بە ئەنگۈستەچاۋ
 باكم نىبە

تۇ كەر دلت ھەزار ھېندەي
 ئەم جىپانەش بەرەن يىت
 پىراشنى لەناۋ ھەلكىراين
 باچى دەچىن
 كە لە ناۋ پەرداخچىك تارىكى
 تىل كراين!

لە جىلادىكى قامچى بەدەست و
 پارىكى لە ئانس
 بۇلت ۋايە شىمەي باۋ
 بىرىشتەبە كىت لە پىاۋ

تۇ كۆيۈكى سوۋناۋىت
 تۇت بە ئەسنىرە و
 تىكى تاپان مەيىنە

ئىش كەمبەكى مىندالغەبە

بهار

مانگاندهیه کی روشنبیری گشتیه - رامان دهری دهکات
خولی ستییم / سالی شازده / نیسانی ۲۰۱۲ / کولانی ۲۷۱۲

۱۷۹

- ههقیهقیینیک لهکەل هونەرمند (محمدەد قەدری)
نا: نازاد عەبدولواحید
- له دیداری هونەر و هۆشیاری شیعردا
تەکرەمی میهراد
- هه لاله و تاره زوویه کی ترساو
له پلا سالخی
- نه ورۆز، بوورانهوه، هه له سوون
حوسین شتیرهکی
- چون دهسته واژه کان دهینه نامرازی که مه سیاسیه کان
له فارسیه وه: مقداد شاسنواری
- میژووی جزیر
نازاد کهریمی

کراوه و گزوی هم و زین له جهوشی تم مزگوتهدایه، ههروهه مهدرسه سلیمانیه و مهدرسه مجیدییهش خاوند پله پگی بهرز و شیاون، لم شارهدان. ههروهک پیشتر باس کرا، جزیر لانکی پهروهردهیی بووه و کسانتی وهک نیسماعیل جهزدهی (۱۱۵۳-۱۲۲۳زایین) که بز پهکده جار له جیهاندا رۆبۆتی دروست کردووه. ههروهه کاتزمستیرو ئاوی و کاتزمستیرو مۆمی دهشتاوه و ئیبنولکسیمیر نهلهجزیری (ابن اثیرا) که له سالی ۱۹۶۶ز کۆچی دواپی کردووه و میژوونوستیکی هههه پابه بهرز و کسانتی تری وهک شیخ نهحمدهی جزیری، شیخ سهیدا و سهید عسلی فندگی، له زانایان و کسهسایهتیسه بهناویانگهکانی جزیرین. شیخ نهحمدهی جزیری (مهلاین جزیری) به دیوانه هیناگهپوه ناسراوه و مامۆستا ههوار له سالی ۱۹۸۲ دا له زارابوی کرماسنجی ژووربووه هیناویهته سه زارابوی کرماسنجی خواروو.

کنجین ل شیخ شال و قوماش
کنجین ل سۆلی چادری
زانا دزانه نو کویه
بین کهر دیتزه کافره

سهید عسلی فندگی به دیوانهکهبوه ناسراوه:
عسلی پابه وهانابه
ب حیل و بهلاچن نابه
عهمر بۆزی مرین هاین
چه تدهبهرکی ناگی؟

جگه لهو چهند کسه پابه بهرز که ناویان برآ، کسانتی تریش ههن. بهلام تم کسانتهمان گولبۆتیر کرد. له سهردتای پابه تکهدا باسی نهوهمان کرد که جزیر بههزی ئهوینی ههمم و زین ههوه دنگی داوهتهوه. ئیمه دهواتین باسی پیارمافولانی تم شارش بکهین که ژۆر نوکته بهاز و حازر جواپ بوون: بۆ وینه کسهسایهتی بهناویانگ و ههیدی ناگه (۱۸۵۲ز) که به رهئیسین خورتا (سهروکی لاران- ک. خواروو) دهناسی، یهکن لهو کسهسانه بووه. رهئیسین خورتا ههتا بلتی کسهستیکی لهخۆ سهمنوون و له خۆتایی بووه. ههچ کات خۆی نهدهخورت! ههموو بهیانیههک خۆی دهشوشت و رۆژن دووجار جلی دهگسۆزی! ههچ کات پالی نهدهدا به پالیشتنهوه، ژۆر زانا بهوو، ولامی ههموو قسهیهکی له گیرفاندا ههبوو.

له سالی ۱۹۳۰ی زاییندا دوهله تانی تورکیا و فهرهسه لسهردیارکردنی هتلی سنوور پتک نههاتن.

نوێتهری فهرهسه دهیوت: با ههتا «ههسهستن» لهوێر دهسه لانی ئیمهدا بچینهتهوه، بهلام نوێتهری تورکهکان دهیوت: ئیمه ناھتین ئیوه له «ناندقره دوریا بن. بهم جزیره ههردوو لایین لسهرد تم ناوچهیه له کوردستان بریار بدن و بلتین: با له جزیرا بۆتانهوه مرۆفیتیکی زانا ببت تم کیشه بپهشتهوه. بانگیان له رهئیسین خورتا کرد، هات و بهم چیرۆکهوه قسهی دهست پتکرد: رۆژن ژن و پیاویک پتکهوه دانیشتون، ژنکه له مێردهکی پرسی: «پیاوهکه تۆ چهنده منت خۆش دهوێ؟» پیاوهکه وتی: «من لسهرد تا بهپیتی تۆ بخۆم تیر ناخۆم. دهی ئیستا تۆ بلتی چهنده جهزت له منه؟». تم چاره ژنکه ولامی دایهوه و وتی: «منیش نهگهر لهین ههتا سهری تۆ بخۆم له تۆ تیر ناخۆم».

پیاوهکه به ژنکهکی خۆی وت: نا! کچین نا! نه تۆ له خوار تاسهری من بخۆ و نه من لسهرد تا خوارێ تۆ دهخۆم. با ئیمه لهناو قهددا به یهک یگهینهوه». دواپی تم چیرۆکه سنووریان ههه لهو شونهدا دیاری کرد که نوێتهرانی ههردوو لایین تینیدا کۆبیونهوه و کیشهکه کۆتایی بێن هات.

جزیر له شویتیکی قسولدایه، له رۆژاوه چسای جوودییه و جهمی دیجلمش ههه لهو ناستهوه به خورمی به قهراغ شارهکهدا تیجهم دهبن. له باکووروه چسای «گابارمه و له باشوریهوه سنووری سووریایه. جزیر له هاویندا ژۆر گهرمه. دهگینهوه: «ههركهس به هاوینان له جزیر بچینهتهوه، له رۆژی مهحشرهرا ناچینهته دۆزوخ» ههروهه زستانیکی ژۆر ساردی ههیه. بهلام بههاری جزیر وهرزکی خۆش و دلرفینه. ههركهس بههاری جزیری بپشو: نا، خۆزگه بهههشتم بپشیا به!

خهلكی جزیر له وهرزی بههاردای ئیوی کاتی خۆیان به گهشت و سهیرانهوه رادهبوین و دهچنه: قهسریک، ناندابۆز، ساکلین، شکهفتان. جهمعهف سادق و بانی جرف. خهلكی جزیر حهزبان له خوارونی دۆلعه و گهریا و «کمل و پینه»یه. ههركهس له جزیر له دایک ببت و نمو چیشانهی نهخواردین و پاشان بمرن، ناوین بهخۆی بلتی جزیریم!

سههراوه:
 نووسین به کرماسنجی: حهسین جزیری. (گرفاری تیکهس- بههههه- سالی سێجم- ژماره ۱۲- سانس/ حوزیره ۲۰۰۳)

پهيوهستیوونی هونرمه‌ندانى هه‌رواران به موزیکه‌وه

دارا محمد عوسمان هه‌روامانى
 (به‌لغه - هه‌روامانى)

ژۆریه‌ی هونرمه‌ندانى ده‌قه‌رى هه‌رواسان په‌یوسى ئاراژاگان، بۆ په‌ركرده‌وى موزیک ژۆر شاره‌زایانه‌ به‌پته شیمیرییه‌كان له‌گه‌ڵ موزیکدا به‌كارده‌هێنن. واته‌: له‌ریه‌وى ده‌نگه‌ ژێكانیسان، ژۆرچار له‌گه‌ڵ موزیکى ئاراژكه‌ په‌كان ده‌بن.

له‌ ده‌قه‌رى هه‌رواساندا خه‌لكىكى وا هه‌به‌ ژۆر به‌ نه‌شاردایانه‌ گه‌نگۆی واده‌گه‌ن و له‌خۆیانوه‌ به‌ریارى وه‌ها ده‌دن، مێژوو بۆ ماوه‌یه‌ك ناوانیت ولامیان بداته‌وه. من ده‌لشتم: نه‌و هه‌نهر و ئاوازه‌ ره‌سه‌تانه. كه‌ له‌ ده‌قه‌رگه‌دا هه‌ن، هه‌ر هه‌موویان پرتمی تاپه‌تیسان هه‌به. چاران، یان ئیستا ئه‌و نه‌و گۆزانیسانه، كه‌ به‌ چه‌پله‌ ده‌وترین، چه‌پله‌ لسه‌رد سه‌روای شیعری پركه‌ی ژۆر به‌ سانایی ده‌وترین، چونه‌كه‌ میرانگری شیعری (پركه‌) له‌ ولامی نارینانچاچه‌كاندا، له‌و ساته‌وه‌ تا نه‌مسۆ، له‌ ولامه‌دا جینگیره، شیعری شاعیره‌كان، تا كۆتایی سه‌ده‌ی نۆزده، بگه‌ ده‌واتریش شیعری هه‌روامان سه‌رتاپای ولامی كوردانی دابۆشیه‌بوو. هه‌ر ده‌قه‌رتیکی هه‌روامان بگه‌رێت و نوێتیه‌وه‌ی لسه‌رد بگه‌ین، هه‌رچی ده‌قی نه‌ده‌می هه‌به، له‌و شونه‌ پیرۆزدا به‌دی ده‌كریت.

له‌ هه‌مسو بۆنه‌ تاپه‌تیسه‌كاندا ته‌ماشای ده‌كه‌ین، هه‌ر هه‌موویان سه‌رچاوه‌كه‌یان بۆ سه‌رده‌می میترانیسه‌كان و زه‌رده‌شیه‌كان ده‌گه‌رێته‌وه، ناگه‌كه‌كان له‌ سه‌رتاسه‌ری كوردستاندا هه‌بوون، ئیستا ژۆری نه‌و ئاتشه‌گه‌دانه‌ بپه‌وته‌ (كسه‌لاوه‌ی وێترانه) وه‌ك ئاتشه‌گه‌ده‌ی (ده‌ربه‌ندیخان) نه‌گه‌ر ته‌ماشای نه‌خوشنیگاره‌كانی بگه‌ین، نه‌وه‌مان بۆ ده‌سه‌لمیته‌ت كه‌ چه‌ند پابه‌خ به‌ موزیک دراوه.

له‌ كۆتییی كاریگه‌ری ناویستا به‌سه‌ر پاره‌ران و په‌یرانی پارسانه‌وه، نووسینی ئه‌یوب رۆسته‌م هاتوو: «دیالكتسی (ساچۆ- هه‌رواسی) وه‌ك له‌ پێشدا وغان پێشینه‌یه‌کی

میژووی جزیر

نازاد گهری

کاتن گهره دلولی نوح له دنیا دا ههستا. ههسو شونجیک کهوته ژیر ناووه و هیچ جیگه یهک بز و دهستانی که شتیبه کهمی نوح (س) نهما بوووه. هیچ چیا بهک له بهر چای نوح دا سهری نرم نه ده گرده که گهمیبه کهمی نوح له لووتکه که بیدا بوه شتیبتن. پروی کرده جوودی وتی: مه گهر تو سهری خوت بز من دانه وتی! جوودی وتی: بز مه گهر من نه ونده سهره فزایم که گهمیبه کهمی تو بهسره مندا بهووتیوه...!!

چیا جی جوودی سهری خوتی نرم کرد و که شتیبه کهمی جزیره نوحی لهسره خنیدا جه وانه دوه. هه نهن کهس دهلین ههشت و هه نهنیک دیکه دهلین ههشتا کهس له کوران و دوست و برادرانی جه جزیره نوح بز به کام جار له (هه شتان) کویووه و در ژوبان به ژبانی خنیا دا. دوی نوره هاتن شاری شهر نه خ (شاری نه خ) نوح ایان نارودان کردهوه. پاشان هاتن و شاری جزیران بنیاد نا و لویتا مانهوه.

تو فانی نهی نوح له قورتانی پیروژشدا باسی کراوه. قورتان سهارت به شونجی جه وانه دوی گهمیبه کهمی جه جزیره نوح دهه رسمیت قهرمانی خودا بهم جزیره راگه پشت:

نوی زوی ناووه کی خوت قووت بهر ووه. نی تاسمان ناووه کی خوت راگه کرد.

قهرمانی خودا به جن هات و نار دوی بی هات.

که شتی لهسره چیا جی جوودی راوستا. (سووره نوحی هورود.

ناپهتی ۴۴).

به پیتی گوسانه قایبسه کهان نوح ههتا کاتی دوی هاتنی ژبانی خوتی له جزیره دا مسابهوه. له بهر نوره می هزار کهمی نوح پیخته میبه ره له جزیره بوتانه. به پیتی نوح به لکه نامانه که له لایه ن شونجه و ازانسه کهانوه که پشتیوه ته دهستان. وا در ده گه بوی شاری و جزیره شاری تکی

میژووی به

جزیره له میژووی خنیدا که وونه دهستی گه لاین جوگمدار و هه لکی جزیره جزیره، به لام هیچ کات و ایران و ناوولا نه بووه. جزیره له پیشدا له ژیر دهسه لاتی گوتیبه کاندای بوو. دوی نوره کهوته ژیر دهستی ناشوور، نیسپران ژبانی مدد. پارته کان و ههتا گه شته سهردهمی نیسلا و بهو به به شتیگ له ولاتانی سهر به دهوله تکی نیسلاسی و له سهردهمی خه لیسقی دوهدهم جزیره نوحی عومره دا دهستی بهسره دا گیرا.

نلوی جزیره

جزیره عومره، جزیره نوشهرش (شهره) و جزیره بوتان. هه حکومتیک که دهستی بهسره جزیره دا کرتووه ناری خوتی بهسره دا سه پانه دوه. جزیره به واتانی دورو که به له بهر نوره پرویاری دجله جزیره گه سارژ داوه. جزیره سهردهمیگ له دهستی بوتیبه کاندای بووه. هه بهر جزیره پیتی دهلین جزیره بوتان. که به سوزانی پیتی دهوتری جزیره بوتان. جزیره له سهردهمی عوسانیبه کاندای. له سالی ۱۸۳۵ دا کهوته ناو نه خشی جیوگرافیا سیاسی میرنیشینی به درخان به گهوه. میر به درخان به گه له سالی ۱۸۷۰ دا له شاری شام. واته ده شتی کوی دوی کردوه.

دوی نوح سهره به ناویانگه. که سیک به ناوی میر نه ویشتر و دوی نوح سهرزگی عه شیردهمی «میرا» مستوین میری هاتووه. مستوین میری مرز قیتی نه ویشتر ده واره بوو. به لام میری تکی زیوگ و لیتهانو بوو و به زولم و سته مکاری ناویانگی ده کردهوه. میری پیتی نیسارشی جزیره له پاش ههسو میرنیشینه کاتی تری کوردستان له ناوچوو.

جزیره له میژووا له لایه نی نویندانیه بووه به ناری و مهم و زین) و له لایه نی زانستی پیشکه و تخته خوازیه بووه به «نیساعیل نهولیز» ناسراوه. جزیره له میژووا به قهباری تابه نیسیه و ناو داره. جه ساری شاری جزیره به چه شتی گهمیبه کهمی جزیره نوح دروست کراوه و دوو دهروازی له خوت کرتووه. دهروازی دهشت و دهروازی بهر ناو.

هه روگ و ترا جه ساری جزیره به فزومی که شتی دروست کراوه. که واته نوح دوو دهروازی له لووتکه و دهماخی که شتیبه که دهان. بهر ژابی دیواری جزیره ۱۴-۱۵ متره. پانسیه که کیشی ۲ متره. ههسو جه ساری که له بردی

برای تشارا پیکهاتووه. ههتا تیتستا ههشت بوهری نوح هه ساره به ساغی ماوه توه.

جه ساری جزیره زور جارن کارل کراوه. به لام دیسانهوه دروست کراوه توه. لغناو نوح دووباره نارودان کرده وانه دا نایه تکهانی قورتانی پیروژ به شتیواری کوفی بهسره بهر دهگانی جه ساری که دا نووسراونه توه. گوتیبه کهان له باکووری جزیره قهلاقی نوح شاریان نارودان کردهوه توه. پاشکوی زیندان و بوهری نوح قهلاقی ساروده توه. بهو بوهره دهلین «بورجا به لک» و له کاتی خنیدا ۳۶۵ کونگره «سه زله» ی هه بووه. له پرژوه لاتی جزیره پردی «پیریافت» هه به. هه نهن کهس دهلین یافت کوری

جه جزیره نوحه و نوح نارودانی به کونجیک له تهنیشت ههسان پردها به خشیوه و جگه لهو پرده بهو کونجیش دهلین پیریافت. به لام نوح پرده له سهردهمی جزیره نوحی عومره دا بنیاد نراوه. لهسره نوح پرده ههشت تاق و دوازه بووچ دروست کراوه.

گرنگی و سهره کیشی نوح پرده له و دایه که له سالدا که دوازه مانگه. له سهره نای هه مانگدا. کاتی مانگ هه لپین له پیتی به کن له بوهره نایه اراوه دهستی.

له سالی ۱۱۵۹ ای زایینسدا به بریاری سهرودوخان کسوری نیساعیل ده پیتی زندگی. پردی دهشت. پان «پرادهشتن» له باشووری جزیره ایسا کراوه. جگه لهوش مرگه و تیکی معزن که به میکتوت لهسره درگی خنیدا به نند کراوه ناویانگی داوه توه. نیساعیل نهولیز به دهستی ختی لهسره نوح میکتوتانه وینه شتی و بالتده و گیسانداری تری نه خشیاندهوه. تهنانهت نوح میکتوتانه بوونه ته هیمای شاری جزیره.

له جزیره شونجه واری چند دیر و هویان و کوشک ماوه توه. کوشکه له لهسره ریگه شنه خدایه و له ناویدا وینه بووک و زاویه ک که ساری نیسپکن نه خشیاندهوه که زور سهرنج راگیشه. دانیشوانی جزیره بز سهران سهره نای نوح کوشکه له و دیر و شونجه واره کونه کاتی تری نوح شاره دهگن.

جزیره له بواری زانستهوه زور پیشکه و توه بووه. له میژووا پشکه ی بهر و دهگرنی خوتنگاران و قوتایان بووه. گه لاین خوتنگاری تیتدا دروست کراوه و گه لاین ماموستای پین گه باندوه. مدهرسه می سوور که به ناری (المدرسه الحمرای) به قهرمانی میرشهره و فغان بیبا کراوه، مدهرسه می عهبدال (۱۴۳۷ ز) که به دهستوری میر عهبدال کوری میر عهبدوللا سهره ده پیتی بوئی دروست

کاروبه‌گان و گانزنده‌ی خویشی بؤ ده‌نوسم تاگو ماسم بستنیتنه‌توره. هر لو کانه‌شدا دوستی خسته گیرفانی که‌لپتوسه به قیسه‌تکه‌ی و سهری خوار کرده‌ه تاگو په‌یکره بجوکه‌گی خودای «دایکه» بپسین. «خودای دایکه» قاجی راکتیشابوو هر دور مسمگی نه‌ونده گوره برون که به‌سهر رانه‌کانه‌شدا شخز بسپورنه‌ه. چاری به په‌یکره که‌گوت دلی گرم داهات، که‌وته بپری راستی و مافی نینسانی نه‌مردون. له‌بهر نه‌وی مرزقه باشه‌گان له سرتاسری حسیهان خهریکی ماسفیروروی و تیکوشان تاگو داد و راستی له جیهاندا بچسپون. هر بهو هژیوه ویستی بچی بؤ هینزیرتوه له‌بهر نه‌وی که نه‌وی شویتیکگی پسرلوز بوو. هر له کسزه‌ه شاری دادپه‌روری بوو. دادپارنکی بئ لاین لوئ کیشیسه‌ی خهلکی هرغیمه جبارزکاتی ولاتی ده‌رانه‌ه. دادپاری دیوانی بالای داد کسیتی زانا و خویندوار و ناویده بوو. هه‌مسو کسم به باشی باسی ده‌گدره. لوئ، له هینزیرتوه‌ی پایتخت که له دلی هرغیمی «خوی‌باش» و له که‌ناری چمی وگوره‌دا دادگی بالای ولات به‌ریا کرابوو دادپار که بیاریکی پیش سپی و به‌تعمن و به چهرگ بوو سکالانامه‌گانی ده‌خویندوره و دوستی به لیکدانه‌وه‌ی سکالانامه‌گان و شوقه‌ی داخواره‌گان و لپه‌رسینه‌وه‌ی لایه‌تکگانی نه‌و په‌رونده ده‌گدر. دادپاری بالا و دادپارگانی ژیر دوستی پاک و پیسیان له‌بیک ده‌گدره. هر بؤیه دهرگرنی به‌پاری دادگی بالا له چار هه‌ندئ دادگه هرغیمیسه‌که‌بیانه‌وه ماسوه‌ی درینژیری ده‌خایاند. به‌لام مرزق دلنسا بوو نه‌گرمی زولم و بنیاد لوئ که‌مشر بوو. نه‌و دادگایه ترسنگ ده‌بوو. هیچ کاروبه‌ک له دادگی بالای پایتخت نه‌دترسا. نه‌وان له به‌پاری نه‌و دادوره پایه‌میزه دترسنان له‌بهر نه‌وی به‌پارگانی دادگی بالا نه‌گدر دؤ به کاروبه‌ک بویه. به تاییه‌ت نه‌گدر سکالی حیویتیبار. بان شراتنک له‌وتدا پشتگیری بکرایه- وک سرشوییه‌کی کومه‌لا‌به‌ی له قه‌لم ده‌را و جوزه به‌داواییه‌کی بؤ نه‌و کاروبه‌ پیک ده‌هینا و نه‌وش ده‌بوو هژی کرپونی هژی ده‌سلا‌ت و نرم بوونه‌وی پله‌ی جهریه‌زیی له‌ناو قه‌لا و هروره‌ها هژر و عمشیره‌تکگانی دوروبه‌ری، بهو واتایه که سهرزک هژرکسان گوسرپایی له نه‌دهسان و رعصیه‌تکگان لئی ده‌تاگانوه و خویان له فهرمانه‌ری گاری سهرزکونه‌گرو دده‌زییه، بهم جوزه توشی زاننکی گوره‌ی مادیش

دهات: جوی‌تیار جوونی نه‌ده‌گرد و زوی بوره ده‌ماوه، شوان به‌رغمل و مینگیلی بؤ نه‌ده‌له‌وه‌واند. له ناکامدا خوی و چند به‌غیبه‌ر و رشایی بین ده‌سلا‌ت که تنیا نه‌رگه ناساییه‌گانان جیبه‌چن ده‌گدر و نه‌وانیش دواتر له برسیه‌تی و بین موچه‌بیدا رایان ده‌گدر و ده‌بوون به چته و خهلکی ناساییان دهره‌وتانه‌وه... بهم جوزه‌ش پتگه خوی ده‌گرا بؤ سهرزک هژرگانی هاریه‌پانی گاری که نینسا لئی وهرگه‌اپوون تاگو سکالانامه‌بیک ناراسته‌ی وگاوییه‌گان به‌کن و دوا بکن نه‌م کاروبه سهرزقه بین ده‌سلا‌ت دور بخه‌نه‌وه. له‌بهر نه‌وی هژی به‌پتوبه‌رینی ناسایش و نه‌ناهی نارچه‌گی خوی نییه، به‌لکو به جویئ یارمته‌ی جهره‌وانانیش ده‌دا.

نه‌م کاروبه‌ تریزگراوه، ده‌سگسر ده‌گرا و گشت داراپه‌گانی زوت ده‌گرا و ده‌ریه پایتخت و سزا ده‌را: زندان، گوشک، بان توکه‌ری کردنی گوره‌ی گاریان له پایتخت. قه‌لاکه‌شی ده‌را به کسیتی تر و نه‌وش که‌سکاری خوی دهره‌ه قه‌لا و دوستی به نارذنی په‌پام بؤ عمشیره‌تکگانی دوروبه‌ری قه‌لاکه‌ی ده‌گدر بؤ پتیک هینانی سیستمکی هاریه‌پانی نوئ.

«پیرشات» هه‌مسو نه‌م شتانه‌ی ده‌زانی، بویه وتی ده‌جم بؤ نینزیرتوه سکالانامه ده‌دم به دادگی بالا، به‌لام دواتر بییری کرده‌ه که «شیدی په‌رنه‌وه‌ی کادی قه‌لا‌ی زهره‌دوکه». زولمتکی نه‌خلالی لئ کردوه. نه‌وش ناییته هژی مده‌کوم کردنی له روانگی دادوروبه‌ه، بییری له‌وش کردوه که ناری خوی نینزان هژرگاندا ده‌زئی و ناراسته‌وخ‌ناپرووی ده‌چن، نه‌گرمی کاریکی نه‌وتئی نه‌کردوه که شیاری سرگزنه و بین ناپرویی بین، به‌لام هه‌ندئ له پرودالوگان به‌جوزیک بؤگن و پیسن که نه‌گرم ناری مرزق نه‌انته‌ت وک شایه‌تخالیش له نارادا بپت، ناری ده‌گه‌رتنه سهرزازی خهلک و ج بگا به‌وهی که به جویئ باسی بکن که گویاه ده‌سگسرایه‌کی لئ داگیرکراوه.

هه‌ستی به پروغسان و دارمان کرد... به‌لام ده‌سگسرایه‌کی بین تاران بوو، «لولویه» بین تاران بوو، تاران له‌خویه‌ه بوو، نه‌ونده شرمی کرد و نه‌په‌رما که بچن داری بگا که ده‌نگ کسوت، کساتن چوو بؤ خوازینتی که توروکه‌ی بارکی «لولویه» له زپه‌گانی «شیدی په‌رنه» پر کرابوو. نه‌گرمی هه‌مسو کس ده‌زانی

«پیرشات» و «لولویه» نه‌وینداری بکن و په‌گیان خوی ده‌وئ... چند جار «شیدی په‌رنه» به «پیرشات»‌ی وتبوو: نه‌گرم پیت خوی من دور بپار بؤ مالی «گاوه سپه» به‌پرن ده‌گم تاگو خوازینتی «لولویه»‌ت بؤ بکن... «پیرشات»‌یش هیچی نه‌وتبوو... هژگارگمش نه‌وبوو که له «گاوه سپه» ده‌ترسا، ده‌ترسا بلی کچه‌گم به تو نادم! پالیشتی نه‌م ترسش نه‌وبوو که گوری چند سهرزک هژی تری دوروبه‌ر وک «گاوار»‌ه‌بان کادی قه‌لا‌ی «سور»‌ده‌ه له «لولویه» خوازینتیان کردبوو. نه‌ویش ولامی «نای دایوبوو»... نه‌ی باشه چاره‌روانی کن بوو که پیت و کچه‌گی بخوازئ!!

راومستا... له دوروه ره‌شایی چند کسمی بینی که به‌وه زوی ده‌هاتن. دوستی دایه شمشیره‌گی کانتن که‌بشته پیتشه سلویان له «پیرشات» کرد:

- پوز باش!

پوزی هه‌مورتان باش! به‌وه کوئ ده‌چن براکل!!

نه‌و چند کسمه له پر بین ده‌نگ بوون، ولامسیان نه‌دارو... «پیرشات» زوو تیکه‌بشت بؤ کوئ ده‌چن... سرتیکی پاروشاند و وتی:

دردی نیمه تنیا نه‌وه نییه پاشاگه‌مان هاریه‌پانی ناشوره، دوردی نیمه تنیا په‌رتوازیی خۇمانه: هه‌زار هژر و سه‌دان کادی، ده‌ه‌زار نسیسی تیزه‌پ و سه‌دان قه‌لا به‌سهر سه‌دان لووتکی به‌رزوه و سه‌دان هه‌زار هژی شه‌رگرم له مانتا و نوزاندا بین که‌لک مارنه‌وه بؤ نه‌وی «نازار حا دوونه» به سه‌د فابنونی جه‌نگیبه‌ه که نه‌سپه‌کسی هی ده‌شتی هانی گالیاتانه و داروتخسته‌گانی له دارسشانی «نارنه‌تبه» دیت بؤ داگیرکاری، نیمش له خاکی خۇمانده به سه‌دان دیزه و گژزه شهربانی بین ده‌دین که به‌ش‌راب و ناردی خۇمان میزانداریان بکات... به‌رژن برا به‌رتزکانت... هیوادارم سهرکه‌وتوون بن.

به‌کن لهو که‌سانه وتی:

- نی تو بؤ نایه‌ی!

نه‌ونده نییه هاتومه‌توره، له سالی پاروه لوئ بووم هه‌تا چوار مانگ پیتش له نینسا، هه‌مسو گیانم بریندار بوو، نه‌ونده نییه سارپزبونه‌توره، هه‌تا عیلامسیه‌ک تیرتیک دنارپزئ و بابیلیه‌ک گورزنگ دوه‌شختن، سوارنکی «ناری زنده» چوار سه‌ریازی «ناشور»‌ی له خوریندا گسوزانده‌وه، به‌لام ج فایده کانتن سهر

طرح توجیهی نخستین جشنوارهٔ تئاتر کردی

در راستای اجرای سیاستهای فرهنگی دولت محبوب جناب آقای خاتمی و نقش ارزنده و تلاش مجدانه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در رشد و توسعه فرهنگی پایدار متناسب با نیاز و اقتضای جامعه و با اعتماد به این مهم که احترام به حقوق اقلیتها در چارچوب قانون اساسی از ارکان ویژه جامعه مدنی بوده و با اذعان به این امر که ناشناخته ماندن هنر سترگ تئاتر در مناطق مختلف کشور، بیش از هر چیز معلول فاصله زبان محاوره مردم و زبان متون نمایش اجرا شده می‌باشد، اجرای جشنواره تئاتر در هر منطقه و به زبان محلی مردم به منظور:

- ۱- شناسایی و معرفی فرهنگ مناطق با بهره‌گیری از غنای ادبی آن در ادبیات نمایشی.
- ۲- تشویق و ترغیب نویسندگان و صاحبان قلم مناطق به نوشتن متون نمایشی براساس اصالتها و ارزشهای فرهنگی مناطق.
- ۳- تلاش در جهت ترجمه متون نمایشی زبان محاوره مردم مناطق به زبان فارسی بمنظور کمک به ارتباط و مراوده فرهنگی مردم مناطق مختلف کشور.
- ۴- ایجاد پیوند با عامه مردم و جلب مشارکت آنان بمنظور رشد و اعتلای

هنر تئاتر در منطقه همسو با توسعه فرهنگی، لازم و ضروری می‌باشد. با عنایت به مطالب فوق برگزاری اولین جشنواره تئاتر کردی را با حضور گروههای منتخب نمایشی استانهای آذربایجان غربی، کردستان، کرمانشاه، ایلام در شهرستان سقز پیشنهاد می‌نماید.

در صورت موافقت کتبی مرکز هنرهای نمایشی و اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان کردستان به شرح زیر جهت برگزاری جشنواره، اقدامات عملی صورت خواهد گرفت.

ستاد برگزاری جشنواره متشکل از: فرمانداری، شهرداری، اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی، مجامع امور صنفی، انجمن نمایش شهرستان سقز که فرماندار شهرستان سقز به عنوان رئیس ستاد و رئیس اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی به عنوان دبیر اجرایی جشنواره می‌باشد.

وظیفه ستاد برگزاری جشنواره ایجاد تمهیدات و تهیه امکانات لازم برای برگزاری هرچه بهتر جشنواره می‌باشد که طی جلسات مستمر برنامه‌ریزی و اقدام می‌نماید.

میوانانی نازیز، هوگرانی هونهر؛

نه‌مرۆ شاری سه‌قز خۆی به به‌خته‌هر ده‌زانسی له وڤی که بووده‌ته خانه خۆیی هونهرمه‌ندانو شانۆگیرانی پر له مهستی ولات.

خۆشه‌ویستان وەک ده‌زانن داری ئاواتمان هاتوده به‌رو مه‌ست به به‌ختیاری کردن مچۆرکی خۆشی دیننی به له‌شماندا.

لۆمه‌مان مکه‌ن نه‌گه‌ردیتان سه‌ر مهستی شادین و فرمیسکی خۆشی و به‌خته‌وهری له چاوماندا هیلانه ده‌کات.

نه‌وه‌تای هه‌والی نه‌وه‌مان زانییو‌که بل‌خواز و خولییای چه‌ندین ساله‌ی نی‌مه‌و هه‌زاران که‌سی‌تری وەک نی‌مه‌هاتووده‌ته دی، هه‌ر نه‌ونه‌ی ماوه‌په‌ر ده‌رکه‌ین و بفرین، نوخشه‌بی له‌هاتنه‌ به‌ری باخی‌هه‌زو ئاواته‌ جوان و ده‌سه‌نه‌کانی نی‌وه‌ش، دیسه‌نه‌وه نه‌لین هاتنتان خیره و به‌ختی‌بین. ده‌سته‌ی نووسه‌ران

ناسنامه‌ی تاییه‌تنامه‌ی شانۆ

ده‌سته‌ی نووسه‌ران:

خوسره‌وی موعین نه‌قشار

عه‌لی زه‌فه‌ر قه‌هره‌مانی

سوله‌یمانی مه‌موودی

نازادی که‌ریمی

زاهیدی نارمی

ته‌راحی نارم:

موسته‌قای زه‌فه‌ر قه‌هره‌مانی

ببت‌چین: سورده‌ییا غه‌فاری

سروه‌ غه‌فاری

اعضای ستاد اجرایی نخستین جشنواره تئاتر کردی سقز شهريور ۷۸

محمد حسين عباس آبادی	فرماندار شهرستان سقز	دبیر ستاد اجرایی
حسین فیروزی	معاونت فرمانداری سقز	مسئول کمیته مالی و تدارکات
عثمان کریمی	رییس اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی سقز	دبیر ستاد اجرایی
جعفر معینی	مدیرکل دخانیات منطقه سقز	عضو ستاد اجرایی
ابوالقاسم جمشیدلو	رییس اداره آموزش و پرورش	عضو ستاد اجرایی
عمر کاظمی	دبیر مجامع امور صنفی	مسئول کمیته مشارکت مردمی
رشید امیری	مسئول امور مالی فرمانداری سقز	عضو ستاد اجرایی
علاءالدین اخوان	مسئول امور اجتماعی فرمانداری سقز	عضو ستاد اجرایی
اسماعیل پاشایی	رییس انجمن نمایش سقز	عضو ستاد اجرایی
هادی یزدانی	خزانه دار انجمن نمایش سقز	عضو ستاد اجرایی
خسرو معین افشار	هیئت بولتن	عضو ستاد اجرایی
علی ظفر قهرمانی نژاد	هیئت بولتن	عضو ستاد اجرایی
سلیمان محمودی	هیئت بولتن	عضو ستاد اجرایی
زاهد آرمی	هیئت بولتن	عضو ستاد اجرایی
آزاد کریمی	هیئت بولتن	عضو ستاد اجرایی

با تشکر از مساعدتهای همه جانبه:

- ۱- مرکز هنرهای نمایشی
- ۲- استانداری کردستان
- ۳- اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی کردستان
- ۴- فرمانداری محترم شهرستان سقز
- ۵- اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی سقز
- ۶- اداره آموزش و پرورش
- ۷- انجمن نمایش سقز
- ۸- اداره کل دخانیات منطقه سقز
- ۹- دانشگاه پیام نور سقز
- ۱۰- مرکز آموزش فنی و حرفه ای
- ۱۱- شهرداری
- ۱۲- تربیت بدنی
- ۱۳- بنیاد شهید
- ۱۴- دادگستری
- ۱۵- جهاد سازندگی
- ۱۶- بهزیستی
- ۱۷- اداره غله و سیلو
- ۱۸- شبکه بهداشت و درمان
- ۱۹- نهضت سواد آموزی
- ۲۰- آموزشگاه کودکان استثنایی
- ۲۱- سازمان آب و فاضلاب
- ۲۲- نیروی انتظامی منطقه سقز
- ۲۳- بازاریان و معتمدین شرافتمند سقز
- ۲۴- مدیران مدارس راهنمایی نمونه ادب و دبیرستان الزهرا
- ۲۵- هنرمند ارزنده کرد آقای هادی ضیاءالدینی طراح پوستر جشنواره

امام خمینی (ره)

هنرمندان متعهد راه و روش زندگی شرافتمندانه و آزاد منشانه را با هنرها و نمایشنامه‌ها به ملت بیاموزند.

گزارش افتتاحیه مورخه ۲۸/۶/۱۸

تعریف و فریبرز صالح‌پور و علیرضا خسه خیرمقدم گفت. در بخش دیگر برنامه افتتاحیه آقای سبحانی مدیرکل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان کردستان پس از تبریک و تهنیت نکاتی را عنوان کردند: «فکر برگزاری جشنواره تئاتر کردی نخستین بار در سال ۷۶ با اجرای تئاتر فولکلوریک (مام هومه‌ره) نوشته و کارگردانی خانم «مفیده مظهر» در جشنواره استانی ایجاد شد. هدف این جشنواره احیای سنن و آداب و رسوم ملی کردها است.» ایشان بازنویسی افسانه‌های فولکلور را برای زنده نگاه داشتن ادب شفاهی کردستان لازم دانستند همچنین جریان اطلاع‌رسانی به استانهای همجوار را برای شرکت در جشنواره ضعیف ارزیابی نمودند و آرزو کردند که بتوانیم در سالهای آتی با یک سرویس خبر دهی و اطلاع‌رسانی بهتر با کردها در خراسان و گیلان ارتباط نزدیک داشته باشیم و از آنها هم برای حضور در جشنواره دعوت به عمل آوریم. در خاتمه از همه هنرمندان و مهمانان و برگزارکنندگان جشنواره تئاتر کردی و سازمانهای ذیربط تشکر کردند. در ادامه برنامه، آقای عثمان کریمی رئیس اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی سقز پس از خیرمقدم و اظهار تشکر از حضور سبزه مهمانان و گروههای شرکت کننده، روند شکل‌گیری جشنواره را تشریح کردند و ضمن ابراز خرسندی از برگزاری جشنواره برای کلیه گروههای نمایش آرزوی توفیق نمودند.

گزارش: آزاد کریمی

نهمین

مراسم افتتاح اولین جشنواره تئاتر کردی با بخش سرود ملی آغاز شد پس از آن مجری برنامه جناب آقای مناف ایرانبند با چند بیت شعر کردی برنامه را آغاز کرد ایشان بر یادداشتن این رویداد را به مردم کرد و هنرمندان خطه کردستان تبریک گفت و پیشرفت کردها در زمینه هنر را آرزو کرد. پس از آن فرماندار محترم سقز آقای عباس‌آبادی به میهمانان وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، مرکز هنرهای نمایشی، خبرنگاران و سایر عزیزان خوش آمد گفتند و در سخنانی بیان داشتند: هنرمند نبودن و دریغ از هنر صحبت کردن کار بسیار سختی است. بنا به تکلیف، مطالبی را عرض می‌کنم. ویژگی‌های هنر و کار هنری متأثر از مذهب، فرهنگ و تمدن یک جامعه است. بنابراین هنرمند هنگامی که کارش را ارائه می‌کند فرهنگ و تمدن جامعه خود را به نمایش می‌گذارد. هنر، نمایشگر احساسات و عواطف هنرمند است. در علم، احساسات نیست اگر در کار علمی احساسات باشد ارزش علمی ندارد. لذا در هنر عکس این مطلب صادق است بدین معنا که هنر از قلب و احساس هنرمند برمی‌خیزد. هنر بهترین وسیله برای شناسایی تمدن، فرهنگ و آداب و رسوم یک ملت است و لذا باید مورد استقبال و توجه قرار گیرد بر همین اساس است که تئاتر بالاترین هنر است. در پایان جناب آقای فرماندار، این جشنواره را در جریان مرادیه فرهنگی و انتقال آداب و رسوم و تحکیم پیوند بین استانهای کردستان مؤثر دانست.

پس از رهنمودهای ایشان، مجری برنامه به آقایان دکتر قطب‌الدین صادقی و صدیق

هیوادارین می‌هه‌جانی یه‌که‌مین شانۆ کوردی له نیژاندا پارێزگاکانی (استان‌ها) ئەم دەوروپوشتەه‌ی له خۆ نزیك کردبێتەوه‌و هه‌ندێ مه‌سه‌له‌ی پشت گـوێخراو یـا به‌زه‌یدانه‌هاتووی بو زیندوو کردبێتێه‌وه‌.

ه‌ راستبێشدا شه‌رکی هه‌ر کۆر و کۆمه‌لیک گرێدانه‌وه‌ی ئەو مه‌سه‌له‌ لێک پساوانه‌ن که نیستا هه‌ست به دووری و نامۆیی له یه‌کتر ده‌که‌ن.

ئـیـمـه‌ش وه‌ک ده‌راویک بـۆ یه‌که‌خستنه‌وه‌یی رۆحی میلی، می‌هه‌جانیکه‌مان رێ خستوو ه‌ تا زیاتر خۆی تێدا ببینیته‌وه‌ و شانۆ بکه‌ینه‌ گه‌رووی یه‌که‌هنگی.

ده‌سه‌ی نووسه‌ران

ناسنامه‌ی تاییه‌نامه‌ی شانۆ

مۆدیری مه‌سئوول:

عوسمانی که‌ریمی

ده‌سته‌ی نووسه‌ران:

عه‌لی زه‌فه‌ر قه‌هره‌مانی

سوله‌یمانی مه‌حموودی

ئازادی که‌ریمی

زاهیدی ئارمی

ویراستار: زاهیدی ئارمی

ویه‌که‌ن: سوله‌یمانی مه‌حموودی

ته‌راحی ئارم:

موسسه‌فای زه‌فه‌ر قه‌هره‌مانی

ته‌کنیر: فاتیحی سالحی

نهمین

Federico garcia lorca (1898-1936)

فیدریکو گارسینالورکا (۱۸۹۸-۱۹۳۶)

فیدریکو گارسینالورکا (1898/6/5) له شاره‌ی جیکی، دینه واکه‌روس‌ی کرانادا له‌دایک بو. بنه‌مائه‌ی لورکا داوا، ده‌له‌مه‌ی سون، پیش له‌وه‌ی ناسر لورکای ساپروس بکه‌ین. یادنی له‌لورکای نوینداری موسیقا نه‌که‌ی نوینداری لای ته‌ودا وه‌دا. شایسته‌ی تیدا دانسه‌وه، که له لایسکه‌وه، له به‌روه‌ده‌کردن و بشکووتنی داها‌تووی ته‌ودا قوت بو‌ته‌وه له لایه‌کی دیکه‌وه ته‌ودا به‌ره‌مه‌ی شاعر و شانۆکانی پرله ریتی موسیقایی کرد.

به هۆی دژایه‌تی مائه‌ی بایبه‌وه سه‌بارت به‌خویندنی موسیقا، درێزه‌دان به‌خویندنی «حقوق» به‌سه‌ریا داسه‌پا. به‌لام خزم دۆستانی لورکا نه‌ئین هیچ کات له‌م بواره‌دا نه‌ده‌وه‌شایه‌وه. بی دسه‌لاتی نه‌بوونی سازادی، له هه‌لبژاردنی بواری ده‌رس خویندنه‌کێ‌دا بوو به‌هۆی نه‌یایی ده‌روونی ته‌وه‌، له شانۆکانی لورکادا «شه‌خسیه‌ته‌کان» نه‌بته‌قوربای جه‌بروداسه‌پاندن له‌سالی ۱۹۲۱دا یه‌که‌م به‌ره‌مه‌ی شیعری ب‌لاوکراوه. له‌سالی ۱۹۲۷ «ستران» له

سالی ۱۹۲۸ «سترانی قه‌ره‌چی» له‌سالی ۱۹۳۱ «هۆزان له‌نیویورک» ی چاپ کرده‌کۆمه‌لی به‌ره‌مه‌کانی لورکا، پرله ته‌وین و جوانی هه‌روه‌ها دل‌گه‌وره‌یی و سه‌غاوته. شاعیرانه‌ی به‌روه‌ده‌بوونی له رنگای گوتی‌دان به‌هه‌لیه‌سته‌ی شوانه‌کان، جه‌وت‌شان و په‌شایه‌کان هه‌لۆزه‌ته‌دی. مه‌زترین مامۆستایانی لورکا، مئروفا‌نی ژێرده‌ست و چه‌رساره‌بوون که هه‌مروکات له‌ریتی ته‌وان ناگادار بووه‌جگه‌ له‌شوین‌دانانی هه‌لبه‌سته‌سونه‌تیه‌کانی خه‌لکی ئه‌سپانیا به‌تایبه‌ت «ئه‌ندۆلۆزیا» له‌به‌ره‌مه‌کانی‌دا ری و شیعری شاعیرانی پایه‌به‌رزو گه‌لێ‌جار سرور ریالیسته‌کان به‌رچار نه‌که‌وت.

هونه‌ری لورکا له‌کیشه‌ته‌به‌زانه‌کانی‌دا به‌جیاوازی مروفه‌کان و هه‌ست‌کردن به‌سازکردنی په‌یوه‌ندی نیوان ته‌وانه‌یه‌ی بروای گارسینالورکا، شانۆیی که ته‌نیا له فانتازیا که‌لک وه‌رگرت، شانۆیه‌ی بناغه‌ی به‌ره‌مه‌کانی شانۆی لورکا نه‌وشته‌واقیعه‌یانه‌یه‌که‌خۆی ژێوته‌ی و هه‌ستی کرده.

له‌سالی ۱۹۲۹ له‌سازکردنی شانۆی «شانۆی لورکا» له‌سالی ۱۹۳۱ ده‌سته‌ی شاعیری ته‌نیا «لاباراکا» دروست به‌کوله‌ئیسپانیا، کوبابو و ئارژانتین جه‌نیه‌بووه‌وه‌ساز نه‌کات. «مانانا» ته‌وین به‌ره‌مه‌ی ئه‌وانی هه‌لیه‌ستی «تیرانی» و «ژانویه‌ی» له‌سالی ۱۹۳۲، «سهره‌» و «خا‌لۆری بی‌ناردانا» له‌سالی ۱۹۳۵ نه‌خولقیته‌ی شه‌خسیه‌تی به‌ره‌مه‌کانی شاعیر مروفی زیندوون که له‌ناخی زانی رزانه‌هاتوون به‌سه‌ر ته‌وه‌مووه‌توروی و کوشتنانه‌که‌له‌به‌ره‌مه‌ته‌رازکه‌کانی ته‌ودا هه‌ن ناسی ژیان نه‌که‌ن.

خه‌ریکێ‌گارسینالورکا کاتێ‌که‌ته‌خا‌ری هۆزان و شانۆگه‌ریکی مه‌زن دایه‌ناسی ده‌سته‌ی هیچ کومه‌لی غه‌یری شاعر و هۆنه‌ر نه‌بوو له‌ ۳۷ سالی‌دا له‌هه‌له‌ئین بوژه‌کانی شیری ناوخۆیی ئه‌سپانیا له‌روژی ۱۹/خه‌شتری ۱۹۳۶ که‌به‌ره‌مه‌لاماری فالانزه‌فاشیسته‌کانی هه‌رگه‌ری فرانکۆ و شه‌هید کرا.

به رده نووس:

ئەو كەسانەى كە دین بو
دیتنى شانوى ئیمە،
باوەریان بى كە پىيان
ئاوەتە شوینىكى كاپەت،
تابو ماوەپەى كەمیش بى،
ژیانى روزانەى خویمان لەبیر
بەرزنەوه، ئەرەوگانە

روژنىكى پیرۆزه!

ییرزى گروتوفسكى

هنر ترسیم روشن عدالت، شرافت و انصاف و تجسم تلخکامی کرسنگان مغضوب قدرت و بول است.

دهنگ ده‌مینته‌وو...

گهرچی دهنگمان ساواپه به‌لام له ناخمانه‌وه هه‌لده‌قولنو و بروابه‌کی پتھوی له پشته، جیاوازی نیوان نه‌ته‌وه‌دکان شتیکی رواله‌تیه‌و مرو‌فایه‌تی سه‌رده‌کی‌ترین سه‌به‌سته. سه‌ری‌ویه سه‌رچی مرو‌فه خوشمان ده‌ئی: میهره‌جانی شانوی کوردیش یک به‌خوی ها‌وارد‌ه‌کا پیرو‌زینی دو‌ستایه‌تی و برابیه‌تی هه‌وو گه‌لانی جیهان.

ده‌ته‌ی نو‌سه‌ران

تاسامه‌ شانو

یه‌رپر‌س: عوسمانی‌کهریمی ده‌سته‌ی نو‌وسه‌ران: عه‌لی زه‌ده‌سه‌ر قه‌هره‌دمانی، نازادی کهریمی، موسته‌فای زه‌ده‌سه‌ر قه‌هره‌دمانی، سه‌سوله‌ی‌مانی مه‌مموودی ویراستار: زاهیدی‌نارمی هادی یه‌زادانی پیت‌چین: سو‌رده‌یای غه‌فاری ته‌راحی‌نارم: مسته‌فای زه‌ده‌سه‌ر قه‌هره‌دمانی وینه‌گری‌تاییه‌ت: سو‌له‌ی‌مانی مه‌مموودی ته‌کتیر: فاتحی‌سالحی

گزارش روز دوم

دروژ جمعه‌ روز دوم جشنواره با نمایش «هیوا» اثر آقای فریدون حامدی آغاز شد. تم نمایش، داستان انسان امروز و تلاش او برای رسیدن به حقیقت و آرامش است. کسی که همه‌ مکان‌بشری را آزوده و سپس با استدلال و منطق به اسلام روی آورده و در جریان جنگ و گریز دو دسته قدرتمند به کلیسا پناه می‌آورد. در آنجا با راهبه‌ای که او هم درگیر مسائل ذهنی خویش است آشنا می‌شود. در پایان به خاطر برخی موانع، عشق هیوا و ستر ناکام می‌ماند و هیوا دوباره به دنبال پر از خشونت و جنگ برمی‌گردد. پس از پایان نمایش، جلسه پرسش و پاسخ منعقد گردید و حاضران از آقای حامدی سوالات خود را پرسیدند نکته‌ای که جالب به نظر می‌رسید و موجب دلخوری بعضی از حاضران گردید صحبت‌های آقای ایرتپناه مجری برنامه بود که موجب سکنه در گفتگوه‌های سنوان کنندگان و کارگردانان می‌شد. در بعدازظهر نمایش «مهر و وفا» کار آقای علیرضا اساعیلی به روی صحنه آمد.

در ساعات پایانی روز، کارناوال کوردی را بچه‌های ایلام، سفر و سندنج در پارک مولوی کرد برگزار کردند. مجوم می‌سابقه و ازدحام جمعیت جالب توجه بود. بلواری که مشرف به رودخانه سفر است و عنوان تفریحگاه را دارد، مملو از جمعیتی بود که دوست داشتند این کارناوال جالب ببینند. لباس‌ها و سربندهای زنان «بهله» با گل‌های مستشان و ضربه پای مردان ایلامی و دهل و

سرنای خوش‌نوا! با طبل گروه‌های رقص «سوزان» و فرماتهای «میر نه‌وروزی» و عروسک «بوکه‌باران» صحنه‌ای را آفرید که در نوع خود بی‌بدیل بود. در پایان کارناوال از گروه ایلام خواسته شد که نظریات خودشان را بگویند. آنها خیلی مهربانانه با لهجه زیبای «ه‌یل» جواب دادند: خیلی خوب و شایان توجه بود و

پیام گروه تئاتر ایلام: به‌ینی چه‌وو دنانیم! له کامیان فه‌رق بزاسنم!

آینده این کارناوال را خوب می‌بینیم، پیام ما به کرده‌های استان کردستان و آذربایجان غربی این است: ما آمده‌ایم پیام دوستی کرده‌های گوزران را به شما برسانیم، دوستان داریم. وقتی از آنها پرسیدیم آیا دوست دارید سال آینده جشنواره تئاتر کوردی در سفر برگزار شود یا در یکی دیگر از شهرهای کردنشین؟ پاسخ دادند چه فرقی بین چشم و دندانم بگذردم! بعد از شام نمایش «عروسک برف» کاری از گروه تئاتر پانه روی صحنه رفت که با استقبال خوب تماشاگران روبرو شد. ناگفته نماند دکتر صادقی با طرح گلایه‌ای دلخوری خود را از بعضی مسائل جانی بیان کردند. همچنین باخبر شدیم کارگردان گروه تئاتر کرمانشاه آقای هومن روح‌نالی کسالت داشته‌اند و به بیمارستان منتقل شده‌اند آرزوی سلامتی ایشان را داریم.

نظر خواهی تماشاگران:

هیوا - فریدون حامدی
ع خانم آقای نماینده مرکز هنرهای نمایشی از تهران، من تماشای بسیار زیبا بود و گشش داشت. به مشکلات انسان امروزی می‌پرداخت که از اصل و نیازمندی به (عشق و معنویت) دور افتاده‌اند. بازیگر مرد حرکات تصنعی و اغراق شده داشت.
ع خانم صادقی: دانشجوی علوم اجتماعی از کرمانشاه، موضوع جالبی را انتخاب کرده بودند ولی خوب پرداخت نکرده بودند. متناسبه اجرا آشفته بود. فضا فرار نداشتند حتی قادر نبودند شمی را که روی میز افتاد با ابتکار و شگفتی بازیگری درست کنند. کارگردانی ضعیف، میزبانان نگرانی و کشداری تم با موضوع، عدم استفاده صحیح از موسیقی.
عروس برف - رضا پاراحندی - رحیم ذبیحی
ع فزاد خدیو، کارشناس ادبیات فارسی، متن نمایش کاملاً شعاری بود - بازیها خیلی ضعیف بودند. مطلقاً کارگردانی نداشت. میزان سبهای نامطلوب داشت، بازیگران کنگ و آشفته بودند.
ع محمد صالح عبیدی: طراح صحنه عالی، کارگردانی ضعیف و بازی‌ها به جز نقش چاوش و نامزد کاران بقیه ضعیف بودند.
ع آقای یونس نوروزی: زیبا بود، مخصوصاً قسمت رقص و موسیقی. چشم کرد زیبا می‌بیند پس بدی وجود ندارد.
ع مهر و وفا - طریضا اسماعیلی
ع یک خانم خانه‌دار، موضوع جالب نبود، می‌توانست از موضوع‌های جالبتری در مورد جوانان استفاده کند، موسیقی بد نبود.
ع احمد امینی دانشجوی، طولانی بود، حوصله نداشتی از سر می‌برد، دکور خوب بود، حرکات‌ها نمایش خوبی نداشت و موسیقی هم جالب بود.
(کارناوال - مراسم آیینی کردها)
آقای علیرضا خدیو: خیلی خوب بود در زمینه تزیینی هنرمندان تئاتر با مردم و با توجه به تعریفی که برای تئاتر قائل شده‌اند این تزیینی را باید پاس داشت و بهترین بهانه برای این تزیینی استفاده از نوع و مراسم است که با آیین‌ها نسبت دارند.
دکتر صادقی: خوب بود و امیدهای زیادی را برانگیخت، بستگی به این دارد که این کارناوال به طور منظم هر سال برگزار شود چرفه‌ای که امروز در سفر زده شد با این روال در شهرهای دیگر مثل کرمانشاه، ایلام، مهاباد... شعله‌ور خواهد شد.

میهره‌جانی شانوی کوردی بو؟

نازانم مه‌به‌ست له وشه‌ی کوردیی چیه‌ که له پال وشه‌ی «شانو» هاتوو. وشه‌ که له‌بازی زمانه‌وانیوه، وشه‌به‌که‌ که تاییه‌تمه‌ندی مسلماتی بسیر هیته‌روه‌ی (Associative meaning) هه‌یه. نه‌م جو‌ره‌ وشانه‌ مانا‌که‌یان له خویان جیا ده‌بینه‌وه و سنووری سانایی ترده‌یری. کاتین ده‌بینه‌ کوردیی سانایه‌کی راماساری سانای کومه‌لایه‌تینانه‌ مانایه‌کی ده‌روه‌تینانه، مانایه‌کی کولتوریه‌انه، مانایه‌کی زمانتینانه... ه‌ی تر له‌زه‌بندای به‌رحه‌سته ده‌بینه‌وه. نه‌مه‌ تاییه‌تمه‌ندی مانایی وشه‌که‌به‌ دری له فوت بیوته‌وه‌ی نه‌م لایه‌ناته‌ی تریش ناگیرئ. نه‌گه‌ر نه‌م وشه‌ بخبرته‌ پال هه‌روه‌به‌کی‌تر، سه‌رحه‌می مانا‌کانی کیش ده‌کاته‌ سه‌رحه‌سته‌ی مانایی وشه‌که‌ی تر نیستا که نه‌م وشه‌ له پال شانو‌دا هاتوو. نه‌گر وشه‌ «کوردیی» رووتو قسوت بین و هیچ فورسایه‌کی نه‌خستینه‌ سه‌ر وشه‌ی شانو‌ بیتم‌داین هیچ خالیکی ناماتجدار نه‌پیکراوه‌ و به‌ دکارینه‌کی رامایه‌روه‌ به‌زمانی کوردیی که به‌کیک له مانا‌کاته، مانا‌کانی‌تری نه‌م وشه‌مان ده‌سخه‌رو‌کردوه‌ ده‌گینتینه‌ شانوی کوردیمان نیبه‌ وه‌ک چون شانوی عاربه‌ی و نینگلیزی... هندیمان به‌ مانا زمانیه‌که‌ی نیبه‌ کومه‌لگای کوردیی نه‌م سانایانه‌شی ده‌ویت. نه‌گه‌ر بیتم‌به‌کیک له‌م مانایانه‌ی این ده‌شکیت له‌وا وشه‌ی کوردیی به‌ شانو‌وه، دروشمیک و خشی کوزکراوه‌ی خومان به‌ وشه‌که‌ دره‌یژین.
ترسی نه‌وم این هاتوو که‌نه‌و که‌سه‌نای عیبارته‌ی «شانوی کوردییان» به‌یک خستوه له‌وه‌ پیشتر نه‌م روانه‌یگان له‌ زبیش خویاندا وینانه‌ کردین و نه‌م عیبارته‌یان رهمه‌کی و خوی دروستی کردین و نیتمه‌ له‌مدیوی کوردستاندا توشی خووروت و نوستازی بوو بیئین.

بکرتنه‌وه، به‌لام بین سه‌رده‌چوویی له هه‌موو مانا‌کانی وشه‌که‌ فینستیه‌اله‌که‌ بین سه‌سه‌ر ده‌بینه‌وه. که‌ نه‌م بین چه‌سه‌ریبه‌ له هه‌ندی کرده‌ی فینستیه‌اله‌که‌شدا به‌دی ده‌کرتن. خشی پسپورانه‌ له پشت سه‌ری نه‌م کارانه‌وه چه‌سه‌ر ده‌دانه‌ دست چه‌ماوری بانگه‌واز بو‌کراوه‌وه‌ له‌گه‌رانه‌وه‌باندا چه‌مکی خولقوی وشه‌ی کوردی به‌ هه‌موو مانا‌کانیه‌وه‌ به‌ باری ده‌بته‌وه‌ بو‌بازیره‌کاتی و بازی‌گاکانی خویان. نه‌گه‌ر نه‌م میهره‌جانه‌ نه‌توانن مانای نه‌سکی وشه‌که‌مان له‌زه‌مین ده‌رگا‌ر چه‌سته‌به‌کی سه‌گسرتوه‌ سه‌ره‌له‌ به‌ک‌و وشه‌به‌ک ناو‌رو‌کردارمان (Content Wert) نه‌داتن که‌مورکی شتی‌ش له‌خوگر‌بین سه‌ره‌نگرتن ده‌ین. بویه‌ من ناتوانم به‌زمانی کوردیی شانو‌نامه‌کاندا بگه‌ل بخله‌ نیتمه‌ شانوی کوردی و ده‌نگ قیزه‌وو‌نیشم بکا.
هه‌لیت لیره‌دا مه‌سه‌له‌ی ناو‌چه‌گری (Locality) و جیهانیه‌گری (Universality) دینه‌ ناراه‌وه‌ که‌ باس له‌ چه‌ماور‌یک‌ی تاییه‌ت بکرتن یان نا. به‌ لام خویندنه‌وه‌ی میژوو روونکاییه‌ک ده‌خاته‌ سه‌ر نه‌م مه‌سه‌له‌ که‌ جیهانیه‌گری نه‌ک له‌ شانو‌دا به‌لک‌ور له هه‌موو‌دینه‌کسانی، توشیدا به‌ ه‌ئوی ده‌سه‌لنداریه‌تی ناوچه‌ گه‌ریبه‌وه‌ بسوه کولتوری ده‌سه‌لنداری له‌م سانه‌وه‌خنه‌ی جیهان گه‌ریبه‌وه‌ی ده‌سه‌لاتی میژوویی نارچه‌به‌ یان ناین باسی شانوی کوردی بکه‌ین بان که‌ باسمان کردین قوژینه‌وه‌و دوزینه‌وه‌ی سه‌رحم مانا‌کان شانوی کوردی خوی به‌ ده‌سته‌وه‌ نادا هه‌لیت بانه‌وش له‌بیر نه‌ک‌ین ده‌نگ عیبارته‌ی «شانوی کوردی» ها‌وازه‌کی خوی دروستی کردین و نیتمه‌ له‌مدیوی کوردستاندا توشی خووروت و نوستازی بکه‌ر پیروزی

«رومانسیزم Romancism»

زاراوه‌ی رومانسیزم که به‌واتای خه‌بالاوی دیت، یان خه‌وێنه‌و خورافیه‌نه. نهم زاراوه‌یه‌ به‌ره‌چه‌لک ده‌چینه‌وه سه‌ر وشه‌ی «رومان» که وشه‌ی‌نکی کۆنه‌و بو روژانی سه‌ده‌کانی ناوه‌ راست ده‌گه‌رینه‌وه. نه‌وسا به‌واتای نه‌و چیرۆکانه‌ ده‌هات که سه‌رگوزشته‌و چیرۆکی دلیرانه‌ و قاره‌مانینی و رووداوی برمه‌ترسی و کاری جه‌ریه‌زه‌یی و شوهرسواری یان تیدابوو. له‌ گه‌ل دلخوازی و دلدارای پر وه‌قاداری و خۆبه‌خت کردن و پاکینی بن‌گه‌ردی. جان و چیرۆکانه‌ به‌زمانی شاعر هۆترانه‌وه یان به‌ په‌خشان نووسراين. بو جارینکی دی نهم زاراوه‌یه‌ تاسیه‌تی نه‌و ریبازه‌ هونه‌ری‌یه‌ی که له‌ سالانی بیست و سی سه‌ده‌ی نۆزده‌هه‌مدا له‌ نه‌وروپادا بلأو بوویه‌وه. نه‌و ریبازه‌ی جیگای کلاسیزمه‌ نوی‌یه‌کانی گه‌ته‌وه.

«پوخته‌و ناکام»

- یه‌که‌م: نهم زاراوه‌ی رومانسیزمه‌ به‌واتای ریبازینکی هونه‌ردی، که له‌ سالانی بیست و سی سه‌ده‌ی نۆزده‌هه‌مدا جیگای کلاسیزمی گه‌ته‌وه‌ وه‌ک قوتابخانه‌یه‌کی سه‌ربه‌ خۆکه‌وته‌کار.
- دووهم: چا‌وگ‌و سه‌ر هه‌لدانی بو شوهرشه‌کی «۱۷۸۹»ی فه‌ره‌نسا ده‌گه‌رینه‌وه. نه‌و شوهرشه‌ی چینی بورژوا

به‌ربای کردو دام و ده‌سگاکانی پاشایه‌تی و توبله‌کانی هه‌لگرت. که به‌ هۆی ململانی‌ی گه‌لانه‌وه به‌رامبه‌ر ده‌ره‌به‌گسایه‌تی و دام و ده‌سگا به‌ریسته‌کانی نازادیه‌وه درووست بووه‌ له‌و نه‌جانه‌وه شیوه‌و شیوازه‌کانی گۆن پووت بوونه‌وه‌وه هه‌ره‌سیان هینا. نه‌و بسزوتنه‌وه‌و گۆراتنکاری سه‌راپای نه‌وروپای گه‌ته‌وه‌ به‌رامبه‌ر حه‌قیقه‌تی سه‌ره‌که‌یان و هۆشیاری کردونه‌ته‌وه. له‌م رووداوه‌ می‌زوو‌ی به‌ گه‌رنگه‌وه‌ گه‌وره‌ترین گۆراتنکاری له‌ جیهانی هونه‌ردا رووی‌دا.
- سێهه‌م: بو به‌کار هینان و مامه‌له‌ کردن به‌ زاراوه‌یه. له‌ چه‌نده‌هاکاتی جو‌راو‌جو‌ردا به‌ کار هینراوه. بو نمونه: له‌ ناوه‌ راستی سه‌ده‌ی حه‌فده‌هه‌مدا - سالێ ۱۶۵۴ له‌ کتیبی «بیره‌وه‌ریه‌کانی تیغلین»دا به‌ کار هینراوه.

له‌ سه‌ره‌ناکانی سه‌ده‌ی هه‌ژده‌هه‌مدا سال ۱۷۰۵ له‌ لایه‌ن «نه‌دیسۆن» وه‌ له‌ کتیبی «تیینی‌یه‌کان له‌ سه‌ر هه‌ندێ ئا‌وچه‌ی نه‌وروپا» به‌کار هینراوه.
چواره‌م: وه‌ک هه‌موو زاراوه‌یه‌کی دی له‌ته‌ک په‌ره‌سندن و شارستانیه‌ ته‌کدا په‌ره‌ی سه‌ندوو هه‌ول بوته‌وه. بۆیه‌ مه‌ودا به‌ کارهیناتی نوێ و جو‌راو‌جو‌ری وه‌رگه‌رتوه. به‌تایه‌تی بو نه‌و شتانه. یان نه‌و دیاردانه‌ی لایه‌نیک‌ی بۆنی خاسیه‌ت و هه‌ری «رومانسیزم»ی ئی هاتین.

- پینجه‌م: نه‌و وشه‌یه‌ به‌واتا لاتینی‌یه‌ کۆنه‌کی. عه‌وام. واته‌ره‌ش و پووت و زۆریه‌ی جه‌ما‌وه‌ ده‌گه‌رینه‌وه.
- خاسیه‌ته‌کانی رومانسیزم
- ۱- سه‌ربه‌ستی
- ۲- ته‌م‌ومز. زالیوونی هه‌ستی ته‌م‌ومزای به‌سه‌ر بی‌ی روشن و ناشکرادا.
- ۳- ره‌شینی و ده‌راو‌کن و خه‌سناکی و هه‌ست کردن به‌ وون بوونی هاوتایی سایکۆلۆژیان.
- ۴- ریبازه‌که‌ به‌وه‌ ناسراوه‌که‌ به‌نالی خه‌یالدا سه‌رده‌که‌وی و زه‌مینه‌ی «واقع» به‌جی دین.
- له‌ناکه‌یی. یان ناکه‌که‌سی و خۆیه‌تی یان خودیستی و خودپه‌ره‌ستی.
- ع‌داکۆکی له‌ لاوازه‌کان و زۆر لیکراوان.

امام خمینی (ره):

هنر در مدرسه عشق نشان دهنده نقاط کور و مبهم معضلات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و نظامی است

گزارش روز سوم

بررسی پس از اجرا برگزار شد. این بار آقای خسرو معین‌افشار مجری جلسه بودند و نظرات تماشاگران عنوان گردید. دیشب نیز نمایش «دهنگ» کاری از نمایش سفنج اجرا گردید. «دیمه‌ن» و پدرش در اردوگاه پناهندگان سلیمانیه در انتظار موافقت «U.N» (دفتر پناهندگان سازمان ملل) با مهاجرت آنها بودند که «U.N» اعلام می‌کند آنها باید به هلند عزیمت کنند. در این حال پای «دیاکو» نامزد «دیمه‌ن» به میان می‌آید. او مخالف مهاجرت آنها است و «دیمه‌ن» در گیرودار راضی کردن پدر برای نرفتن دچار عذاب مضاعفی است. در پایان حاضران با تشویق‌های ممتد رضایت خود را از «دهنگ» اعلام کردند. جلسه نقد و بررسی پس از صرف شام برگزار شد. آزاد کریمی

روز سوم را با نمایش «کنایه» داوینچه‌بیه‌کان» کار علی سهرابی از سقز آغاز کردیم. این نمایش مجموعه‌ای از بازیهای کودکانه و قدیمی بچه‌های کرد مثل «هکل - مه‌کل»، «دایه مه‌مه‌ده به» «گورگه»، «دینو زمه» و... است. پس از پایان نمایش، جلسه نقد و بررسی برگزار و سؤالات بیننده‌ها مطرح گردید. بعد از ظهر نمایش «آسیاب کهنه رزاق» کاری از ابراهیم سعدالهی هنرمند کهنه‌کار کرمانشاهی روی صحنه رفت که یکی از اجراهای بحث برانگیز دیروز بود. بازی درخشان و زیبای شمسیه، صادقی نویدبخش ظهور بازیگران زن موفق در آینده تئاتر کوردی است. دیالوگ‌های آسیابان با لهجه اورامی و راضیه با گویش گوران «ذابیت ویژه‌ای را خلق کرد» به روح «دیمی» در آن صحنه همسر آسیابان جگرسوخته از مرگ فرزند به شوهرش بدگمان شده است و فکر می‌کند او می‌خواهد هوو به سرش بیاورد و در انتها با داس خرمن عمر شوهرش را درو می‌کند. پس از پایان نمایش بسیاری از تماشاگران روی صحنه رفتند و تبریک و تهنیت خود را به افتخار این نمایش و بازی خوب خانم صادقی عرضه داشتند. چنانچه نقد و

سیانمان روی، دووانمان ماوه...

راستیه‌کمی دوا‌ی سنی روژ بیرمان که‌وته‌وه چه‌ن پرسپاریک له خویمان بیرسین و هر خوشمان ولامی نه و پرسپاران، بده‌ینه‌وه، نه‌گه‌ر نه‌شان ویزا ولامیان بیننه سهرزار لانی که‌م سنی‌چار به‌ده‌نگی به‌روز له‌دلسی خویماندا بیلیینه‌وه.

به‌که‌م، کامه‌خه‌ون و خه‌بالی هیونه‌رمه‌ندانمان له‌م ژوانگه‌ی دلداریه‌دا هاته‌دی؟

دووهمه‌م: ناخو توانیومانه له نه‌زموون و ته‌جروبه‌ی شانوگه‌رانی به‌شدار له میهنه‌جانه‌که‌دا که‌لک وهرگرین؟

سپه‌م: به‌بیانوی شانوووه چه‌نده لیک نزیک بووینه‌وه و تا‌ج‌را‌ده‌بیک باری ده‌روونی، کومه‌لایه‌تی: فه‌ره‌نگی و هتند... په‌کتریمان ناسی... ده‌سته‌ی نووسهران

ناسنامه‌ شانو

به‌رپرس: عوسمانی که‌ریمی ده‌سته‌ی نووسهران: عه‌لی زه‌فه‌ر قه‌هره‌مانی نژاد، نازادی که‌ریمی، مسته‌فای زه‌فه‌ر قه‌هره‌مانی نژاد، سوله‌یمانی مه‌حموودی

ویراستار: زاهیدی نارمی هادی به‌زدانی

پیت‌چن: سوره‌ییای غه‌فاری نه‌راحی نارم:

مسته‌فای زه‌فه‌ر قه‌هره‌مانی نژاد وینه‌گری تاییه‌ت:

سوله‌یمانی مه‌حموودی کاریکانور: حه‌سه‌نی ره‌نجبه‌ر

ته‌کثیر: فاتیحی سالحی

مصاحبه با مسئول نمایشگاه کتاب

معرفی

محمد رضا خورشیدی

متولد ۱۳۴۹ ملایر فعالیت نمایشی خود را از سال ۶۴ در ملایر در نمایشهای دانش‌آموزی شروع کرد و آن را در اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی ادامه داد. در چند کلاس آموزشی و استیتوهای مختلف در زمینه‌ی آموزش دیده‌ام و به عنوان گریمر برتر در چند دوره جشنواره استانی همدان و استان مرکزی و جشنواره کانونهای مساجد کشوری و استانی، جشنواره فجر، جشنواره کودک و نوجوان امید همدان، مناطق کشوری حضور داشته‌ام.

فاطمه صادقی‌فر

متولد ۱۳۵۰ ملایر، دیپلم هنرستان، رشته طراحی و دوخت لباس، فعالیت نمایشی خود را از سال ۷۵ با طراحی و دوخت لباس در نمایش شروع نموده‌ام و در کنار آن به صورت تجربی کار گریمر را از همسرم آموختم و در فستیوالهای مختلف با همسرم همکاری داشته‌ام

- آسیاب کهمش زواق -

خاطر مردم به تئاتر دارد؟

ج: بستگی دارد به نوع نگاه و نظر افراد. ولی نمایشنامه‌نویسی در ایران و در قسمت‌های کرد زبان متأسفانه از یک ضعف بسیار بزرگ در رنج است. نمایشنامه‌ها در ایران بسیار ضعیف هستند و این نشانگر دور شدن ما از فرهنگ خودمان است. مثلاً «عروسک برف» نوشته مهدی امید که یک هنرمند کرد عراقی و در خارج از کشور هستند و گروه نمایش پاته آنها را اجرا کردند خیلی خوب با مسئله‌ی ست‌های کرد برخورد کرده. عروسک برف پر بیننده‌ترین نمایش جشنواره بود و این یک کار خوب و قوی در زمینه‌ی نمایشنامه‌نویسی است.

● س: وضع کرده‌ام از نظر مطالعه و علاقه به متون نمایشی در چه حد می‌بینید آیا جای امید هست؟

ج: بسیار زیاد. یکی از مناطقی که تا حدود زیادی به مقوله فرهنگ خود تعلق خاطر دارد مناطق کردنشین (ایلام، کرمانشاه، آذربایجان غربی و...) است. مثلاً ما در حین ورود به سقز دیدیم که هنوز مردم لباس کردی می‌پوشند و این خیلی زیبا و شکیل به چشمان آمد.

● س: در خانه اگر پیشنهاد یا انتقادی دارید لطف کنید بفرمایید؟

ج: مشکل زبان و عدم ارتباط با دوستان کردمان خیلی به چشم می‌خورد و این تقصیر کسی از ما دو طرف نیست ما باید زبان کردی را یاد بگیریم مثل شما کردها که زبان فارسی را یاد گرفته‌اید. زبان کردی دارای «دیکسیونر» مخصوص خود است و این ثابت می‌کند زنده و قابل یادگیری است. ولی خواهشی که از بچه‌های کرد دارم این است که یک مقدار ملاحظه غیر کردها را بکنند و بیشتر فارسی صحبت کنند تا ما هم در جریان مسائل باشیم. چون علاقمند هستیم با کردها بیشتر آشنا شویم.

● س: ضمن عرض خیرمقدم و خوشامدگویی تقاضا دارم خودتان را معرفی کنید و بفرمایید به عنوان نماینده چه مؤسسه انتشاراتی به جشنواره تئاتر کردی تشریف آورده‌اید.

ج: بنام خدا من جواد تولی، دانشجوی رشته نمایش هستم و از طرف انتشارات مرکز هنرهای نمایشی، بخش کتاب در خدمت شما هستم.

● س: نحوه استقبال مردم از نمایشگاه چگونه است؟

ج: در درجه اول، این اولین تجربه انتشارات مرکز هنرهای نمایشی می‌باشد که اقدام به برپایی نمایشگاه کتاب می‌کند. استقبال بسیار خوب است و می‌توانم بگویم در حدود ۸۰٪ از کتابهای غرفه در روز اول به فروش رفت و آرزو داریم از این بهتر باشد. چشم‌اندازها روشن و امیدوار کننده هستند.

● س: کتاب چه نقشی در زندگی مردم دارد؟ و کتابهایی که به جشنواره آورده‌اید بیشتر در چه زمینه‌ای هستند؟

ج: نقش کتاب در زندگی به هر حال مشخص است. هر فرهنگی برای بقا احتیاج به کتاب دارد کما اینکه بسیاری از فولکلورها به علت مکتوب نبودن گم شده‌اند و نمونه دم‌دست آن کارناوال دیروز بود. بدین ترتیب که اجرای این کارناوال به همان اندازه که برای من تهرانی جالب و عجیب بود برای مردمی هم که برای تماشا آمده بودند عجیب و جالب بود یعنی این اثر مکتوب نبوده که تا حالا نمانده و فراموش شده. ما باید با مکتوب نمودن آثار فرهنگی و آیینی خود با دیگران ارتباط برقرار کنیم کتابهایی که از تهران آورده‌ایم بیشتر در زمینه نمایش و نمایشنامه‌نویسی است که هدف آن تقویت سطح علمی هنرمندان و علاقمندان به تئاتر در مناطق کردنشین می‌باشد.

● س: متون نمایشی در ایران و در مناطق کردنشین چه تأثیری در یادگیری و تعلق

داداییزم

ته‌وی که له زوربخ و به‌رین‌دا بووه که له پاریس دوا‌ی ته‌وه که «تزاره» له‌ویندا پشوری داودامه‌زرا پریاز وده‌سلاتی خوی دینه‌وه. ده‌سته‌ی گو‌قاری ویزه که بریتی بوون له ناندره‌ی بریتون، لویی ناراگون، فیلیپ سۆیو و پۆل تیلوار به‌ به‌ره‌وه پیرییه‌وه چون ویه‌کیان گرت. پاش نه‌وه هم‌وه حاشاکردنه له لایه‌ن «دادا» کانه‌وه. هستیان به‌و نیازه کرد نه‌ین زوویکه‌نه تاسو‌کاتی تر.

به‌ هوی نه‌مانه‌وه بوو که جیایی وناکوکی زووی کرده دادایسته‌کان و له‌هوی نیشان‌دانی شانوی دلی‌ردنی له‌ هۆلی میشل (عی جولای ۱۹۲۳) له واقیعه‌دا دوا‌یسه‌ن کاری شانویی سوواری شانوگه‌لی گشتی بوو. بو ته‌وی که نه‌وه شیه‌وه لایه‌نگرانی ناندره‌ی بریتون به‌رگریبان له پیشان‌دانی نه‌وه به‌ره‌مه‌ی ترستان تزارا کرد. به‌وه هم‌وو حاشاکردنه‌ی «دادا» کانه‌وه و خاپور کردنه وینه‌شکینانه‌ی نه‌وان خو‌لقاندن له‌ کاتی تیک‌شکان‌ی نه‌وه پریاز. حاشا هه‌ل‌ه‌نگره نه‌وه خه‌لکه‌ی واته‌چوون شانو‌کاتی هونه‌رمه‌ندان «دادا» بیینن خو‌بان به‌ «دادا» چاولی نه‌کرد. به‌وه هوییه‌وه «دادا» بان‌هیوایی بو‌گه‌پشتن به‌ موقایه‌تیک‌ی باشتر، که شادی و کامه‌رانی داهیناتی تیدا‌به‌ نه‌دی.

وه‌رگیه‌ له‌ فارسیه‌وه: نازاد‌که‌ریسی

گه‌لن پیک هات که بوون به‌ پیشه‌کی بو هم‌وو شیوازه هونه‌ری و نه‌ده‌ی به‌کاتی چهرخی نیستا. شه‌ری نیو نه‌ته‌وا‌یه‌تی به‌که‌م باله خو‌ینا‌ویه‌کاتی خوی کیشا به‌سه‌ر ته‌رو‌پادا. له‌ نیو به‌ره‌ی شه‌ردا ته‌رمی سه‌ریازه له‌ خو‌ین خه‌لتا‌وه‌کان و نو‌سه‌ران و شاعیراتی گه‌وره ده‌یتر: گیوم آپولینه‌ر، شارل پیگی، آلن فوریته بوون به‌ فبدای شه‌ر. له‌ کتیی به‌ نیوی: «هه‌لبژارده‌به‌ک له‌ به‌ره‌می نو‌سه‌راتی که له‌ شه‌ردا کوژران «که‌له‌ سالی ۱۹۲۴» دا‌بلا‌و کراوه. نیوو ده‌سنووسی ۵۰۰ شاعیر و نو‌سه‌رکه له‌ شه‌ردا کوژران و چاپ کراوه. له‌ نیو ته‌م میژووه خو‌ینا‌ویه‌دا بووکه «دادا» له‌ رۆژی ۸ فیه‌ریواری ۱۹۱۶ له‌ کافه‌ی «تارس»‌ی شاری «زوربخ» له‌ سو‌یسا به‌ به‌شدار «ترستان تزارا - M. Janco، ماسریل یانکو - H. Ball، ریشارد هونلزنیک - R. Hussenbeck و هانس آرپ H. Arp» له‌ دایک بوو. یه‌که‌مین گو‌قاری «دادا» به‌ نیوی کاباره‌ی فونیر Cabaret Voltaire بلا‌و کراوه. مه‌به‌ستی گو‌قاره‌که‌بان له‌و تاریک‌دا‌که‌ هو‌گو‌بال نو‌وسبو‌یه‌تی تا‌وا شس نه‌که‌نه‌وه: «بیره‌وه‌ری ته‌م خاله‌که له‌ زور‌وه‌وی شه‌ررو نیشمانه‌کان. ده‌سته‌به‌ک مرقۆفی سه‌ره‌ خو‌ه‌ن که ده‌سته‌به‌ک مرقۆفی له‌گه‌ل نامانجگه‌ی لی‌تر. ته‌زین. له‌ سالی ۱۹۱۹ یزوتته‌وه‌ی «دادا» پاش

پریازی «دادا» یا «داداییزم» زاروکی نا‌هو‌میدی وده‌ل‌پراوکی و سه‌ر لی‌ شینو‌وی نه‌وه نامانجه‌به‌ واپوو به‌ هوی شه‌ری یه‌که‌می نیو نه‌ته‌وا‌یه‌تی. قسه‌ی دلی نه‌وه که‌سه‌نه‌به‌که‌ هیوایان به‌ به‌رده‌وامی شتیک نه‌وه ژیا‌ندا هیچیک به‌ جین مستانه‌ سازانن. سه‌به‌ستی لایه‌نگرانی ته‌م شیوازه شو‌رشیکه له‌ به‌راته‌ر هونه‌رو ته‌خلاق و کۆمه‌ل نه‌پانه‌وی مرقۆف، پیشتر له‌ویش نه‌ده‌ب. له‌ ژیر نامووری بیرومه‌تتیق و زمان نازاد یکه‌ن. «دادا» خه‌بانیکی نیو نه‌ته‌وا‌یه‌تی که‌هاوکات له‌ سو‌یسا و ته‌مریکا سه‌ری هه‌ل‌داو له‌ پاشان له‌ زوریه‌ی ولاتانی نه‌و‌روپا به‌ره‌ی سه‌ند.

«دادا» له‌ چوارچیوه‌ی هه‌رشتیک که‌ نیوی ته‌زم و نیزامه‌ پاخی نه‌ین «دادا» به‌و لاقو‌گه‌زافه‌ی که‌ نه‌لی: مه‌به‌ستان خاپور کردن و تیروریسم له‌ جیهانی هونه‌رو ته‌ده‌بو نه‌خلاقی تاکسی و کومه‌لیه‌ که له‌ هه‌مه‌لدا تو‌ستوره‌ی تاییه‌ت به‌ خوی درووس کردوه. یونه‌وه‌ی که له‌ عاله‌سی هونه‌ردا مه‌به‌ست. درووس کردن نه‌به‌لکو له‌ نیو بردنه!

نه‌گه‌ر به‌مانه‌وی لایه‌نی «چاکه» به‌ «داداییزم» دابینن، نه‌توانین بلیین: که‌ ته‌م شکاندنه له‌ واقیعه‌دا شیوه‌ی خاپور کردنی شو‌رشگی‌رانه‌ی هه‌به. تیک شکاندنی به‌ره‌نی زمان: (وتاری - نه‌وتاری): (Verbal-nonverbal) به‌ره‌م

هینه‌ریو و کوره و به‌ری به‌کاتی زه‌ریا به‌ بینه‌نگی له‌ پیشن چارمان نه‌رون. دوتیا چینه‌ده‌گوراوه. من پیتانم کپت که جامی نه‌ستیره به‌ره‌نگی گولی زه‌ردیش له‌ چاره‌کاتی برارا به‌جکۆله‌که‌م به‌ له‌زه‌ت نرنیه. (که‌ستی له‌ده‌رکی نه‌دا) سه‌یوان: میزه‌که‌ داگیرکراوه. (به‌رده‌ دینه‌ خو‌ار) به‌راویز رۆب: رۆب و رۆبوشامبر، پالاپوش سه‌یوان: چتر

شانو‌یک‌ی دداییزی: - له‌ بیرم نه‌که‌ن - نووسین: ناندره‌ی بریتون و فیلیپ سۆیو سه‌خته‌ی یه‌که‌م نه‌که‌نه‌ران: رۆب - سه‌یوان (سن جار هاوار ده‌کاو پیش له‌ هه‌رائی سه‌م. په‌نجه‌ره‌ ته‌کاته‌وه) ته‌م کچه، ته‌م به‌یره‌ی که‌ دوتین کاتی هانته‌وه بو مال ده‌ستم به‌سه‌ریدا هینا. چیه؟ سه‌یوان: بن لیفه‌ مه‌خون، سه‌رمانان نه‌یسته، ج سه‌هه‌ریکی مانه‌دووی

یادی له کۆن شانو گرانى ساقز

بیره‌وه‌ری: آقای امجد علیمرادی

امجد علیمرادی هه‌م، متولد سال ۱۳۳۳ سقز. از سال ۱۳۲۸ به تشویق آقای فایق آدمی فعالیت نمایشی خود را در دبیرستان شاپور شروع کرد. در این دوره اجراهایی در برنامه‌های مختلف دبیرستانی داشتیم. سال ۵۱ به توصیه‌ی شاهرخ معینی از طرف وزارت فرهنگ و هنر وقت با توجه به اینکه در تهران تحصیل می‌کردم به آقای محمود جوهری - بازیگر نقش رئیسعلی در سریال دلبران تنگستان - معرفی شدم و ایشان ترتیبی اتخاذ کردند که به‌صورت مستمع آزاد در کلاسهای بازیگری دانشکده هنرهای دراماتیک که آقایان رکن‌الدین خسروی و ایرج زُهری از اساتید آنجا بودند، حضور پیدا کردم. البته پیشتر در خدمت آقای فریدون پاپاشاهی اولین کارشناس تئاتری که به سقز آمدند آموزشهایی دیده بودم اما کافی نبود. به هر تقدیر کار تئاتر را در تهران ادامه دادم. با شرکت در کلاسهای کارگاه نمایش که اسانید عمده آن آقای بیژن مفید و خانم جمیله ندائی بودند تحصیل را پایان داده و به سقز برگشتم. دوران خدمت (۵۴ تا ۵۶) با توجه به فضای خاص ارتش فعالیت چندانی نداشتم اما سعی کردم از طریق مطالعه به معلوما‌تم در زمینه هنر بیفزایم لازم است تذکر بدهم که در سال ۵۱ اولین گروه تئاتر مستقل سقز را با عنوان «گروه آزاده» تشکیل دادیم که آقایان خالد خاکی، خلیل میرزایی، محسن خسروندی، آقای خسروی، اعضای آن بودند نمایشنامه «اسیر» را که نوشته خودم بود و همچنین تئاتر «جان‌نثار» نوشته آقای بیژن مفید را که کارگردانی آن به‌عهده آقای معینی بود در همان دوره در سال ۵۱ کار کردیم. نمایش «جان‌نثار» پس از سه ماه تمرین در اولین اجرا توسط ساواک توقیف شد. بدین ترتیب که در بین پرده اول و دوم نماینده ساواک به پشت صحنه آمد که نمایش را تعطیل کنیم یا توجه به عده زیاد تماشاچی توافق کردیم که پرده دوم اجرا شود من بعنوان بازیگر اصلی دیالوگی را اضافه کنم و به تماشاچی‌ها بگویم که این داستان مربوط به گذشته است. با این شرط اجازه دادند پرده دوم

اجرا شود. بعد از اجرای این نمایش ادامه فعالیت گروه ما توسط ساواک متوقف شد. منتها بصورت پراکنده بازیگرهای «گروه آزاده» در فعالیتهای دیگر شرکت می‌کردند. سال ۵۶ بعد از اتمام خدمت مجدداً گروه را راه انداختیم و تصمیم گرفتیم «جان‌نثار» را دوباره اجرا کنیم. با استفاده از فضای باز سیاسی که رژیم شاه ایجاد کرده بود نمایش جان‌نثار با کارگردانی خودم و سرپرستی سهراب اعزاز به مدت هفت شب به روی صحنه رفت و در شهرهای سنندج، پاته، مریوان، قزوین، فومن، اتزلی، آستارا، آذرشهر و اردبیل با موفقیت کامل روی صحنه رفت بعد از آن همیشه بنا را بر آن گذاشتیم که برای اینکه وقتهای در فعالیتهای پیش نیاید برنامه آینده را به تماشاچیان اعلام کنیم و بر این اساس بود که در پایان اجرای «جان‌نثار» وعده اجرای نمایشهای «شهید دوم» نوشته آقای «عمر فاروقی» و «در حضور باده» نوشته «بهرام بیضایی» را دادیم. «شهید دوم» اجرا شد و بعد به عنوان نمایش برگزیده سومین جشنواره «تئاتر و مسکاری» شهرستانها در تهران انتخاب شدیم. با توجه به وضعیت خاص سیاسی ایران در آن دوره و اینکه نمایش لحن تند سیاسی داشت. گروه تئاتر سقز به جشنواره دعوت شد اما اجازه ندادند و نمایش «سفر سبز در سبز» نوشته آقای بهروز غریب‌پور را به جای «شهید دوم» گذاشتند. البته چون آقای اعزاز کارگردان «سفر سبز در سبز» بود و برای اینکه حقیقت تئاتر سقز ضایع نشود ایشان پسند را به عنوان بازیگر منتخب ایران به «مهرداد پهلبد» (وزیر فرهنگ وقت) معرفی کرد که واسطه این معرفی آقای علی نصیریان بود. وی دستور داد با توجه به اینکه شغل اصلیم تکسین مخابرات بود به عنوان کارشناس تجری در اداره فرهنگ و هنر سقز مشغول بکار شوم. وقوع انقلاب نه‌تنها در کار تئاتر ما وقفه ایجاد نکرد بلکه آن ایام به عنوان ایامی پربار برای تئاتر سقز بود چون نمایش «در حضور باده» و «آسید کاظم» را در سالن شهرداری سقز اجرا کردیم و بعد از اجرای آن دو نمایش، سالن شهرداری به مدت ۱۳ سال تعطیل شد (۷۱-۵۷) در فاصله بین سالهای ۵۸ تا ۷۰ نمایش‌های «چشم در برابر چشم» دکتر ساعدی، «مغص کبیه» صادق عاشورپور را در سینما «استقلال» و «کانون شهید بهشتی» اجرا کردم. بهترین خاطره من این بود که بعد از ۱۳ سال تعطیلی سالن شهرداری با اجرای نمایش «پهلوان کجیل» و با ترکیبی از بازیگرهای اولین گروه

تئاتر سقز و جوانانی که تازه به تئاتر آمده بودند و دوباره سالن شهرداری را، به راه انداختیم. آخرین کاری که در سقز بعنوان تئاتری کلاسیک روی صحنه رفت نمایش «نه‌سبی سبی» با کارگردانی خودم بود. و در انتها لازم می‌دانم از استادان و پیشکوتان تئاتر سقز که در شکل‌گیری و جهت‌دادن به علاقم در زمینه تئاتر کمک زیادی نمودند تشکر و قدردانی کنم از جمله مرحوم ناصر اردلان، مرحوم حمزهای، آقای خسروی، آقای آدمی و دوستانی که نسبت به من نهایت لطف را داشته‌اند: آقایان خرساند، خاکی، پاشایی، صلاح محمدی.

بیره‌وه‌ری: کاک حوسه‌ینی نه‌قی‌زاده

له‌کاتی به‌ریه‌چونی شانوی «بابه‌کی خوره‌مدین» له به‌شیک شانو که‌ده، ده‌بوایه ده‌ستی «بابه‌ک» بقرتین. پیش‌تر بریار وابوو، که بابه‌ک به جوریک بجوایه‌ته‌ده‌وه‌ی سه‌حنه‌و‌وای نشان بدایه‌ت که ده‌ستی قرتاود. خوالیخوشبو ناسری نه‌رده‌لان رولی «بابه‌ک» و نیش رولی «جه‌للاد» بوو. کاک «موحه‌سه‌دی موحه‌سه‌ده‌نا»ش ده‌ورگیری نه‌خشی «خه‌لیفه موحه‌سه‌م» بوو له دوایین روژی ته‌مرین. به‌پیشباری به‌کنی له‌کۆن شانو گرانى سه‌قز. قه‌رار هاته‌سه‌ر نه‌وه‌که سه‌حنه‌وه‌ک ده‌قی شانو برارینه‌وه‌ و کاره‌ساتی ده‌س قرتانی بابه‌ک به‌شویه‌به‌کسی راسته‌قیته‌نیشان بده‌ین. نه‌م سه‌حنه‌یان به‌ده‌ستیکی ساز کراو له‌شپله‌نگ و کیسه‌ی سرۆم تاماده‌کرد و کاتی که‌گه‌پیشین به‌نه‌و جیگا که ده‌ستی بابه‌ک به‌رون و خه‌لیفه ده‌ستوری له‌سه‌ردا. ته‌نیا من و خه‌لیفه بابه‌ک و دوستی قدیم «ناغای سه‌عیدی نیلوقه‌ری» له‌گۆرانه‌که ناگادار بووین. نه‌وانسی‌تر هه‌موو چاو‌ه‌رواتی به‌ریه‌چونی شانو که به‌شویه‌ی ته‌مرینه‌کان بوون. به‌لام به‌سه‌ر سوورمائیکی زوره‌وه‌ دییان که من ده‌ستی به‌سراوی بابه‌کم کرده‌وه و خسته‌سه‌ر کۆنه‌وه به‌ده‌ستوری خه‌لیفه‌به‌ساتوور ده‌ستیم قرتان و له‌ده‌ستی قرتاوی بابه‌که‌وه‌ خوین جو‌گه‌له‌ی به‌سته. له‌نیو یینه‌ره‌کاندا بو به‌قیژوه‌هه‌را. نه‌کته‌ره‌کان و به‌ریه‌به‌راتسی دیکه‌ی شانو زور ترسابوون. خه‌لیفه بو له‌ناو چوونی ترس و خوئی هه‌موان ده‌سته قرتاوه‌که‌ی هه‌ل گرت و له‌سه‌حنه‌که فریدا ده‌روه، هه‌موو سه‌ریان سوورمابوو له‌وه‌ی شانو که به‌م چه‌شته به‌ریه‌چوو.

DARIO FO

داریوفو

«رامه» به‌که‌لک وەرگرتن له «گالته» له‌به‌ره‌مه‌کانیاندا په‌رده له خوێریه‌تی و که‌مایه‌سیه‌کان لانه‌ده‌ن و تووره‌یی و رقو و تالی له‌ناو «کات سازکردنی» کۆمیک و گالته‌نیشان نه‌ده‌ن.

بێ شک «فو» و «رامه» زاروکی شانۆ و به‌دی هینه‌ری نه‌ون. به‌که‌لک وەرگرتن له شینوه‌ی به‌رئوه‌ بردنی کۆمیدیا‌یی «بیلارته» به‌ره‌مه‌کانی خوێران له مه‌یدان و رینگاو بان و گلرخانه و گاراج و قاوه‌خانه‌کان و له هه‌ر کۆلانی‌کدا نیشان نه‌ده‌ن و به‌ر «وام» لادانی نه‌م نواندانه هه‌موو سه‌خته‌گانی ولاتانی ئورویا و نه‌هه‌رێکی گوتوووه‌ به‌ر و بینه‌رانی ئێرانی به‌ره‌مه‌کانی نه‌م دوکێسه‌سه‌سیک هه‌سناوه. مه‌تنه شانۆیی به‌گانی «فیو» بریتین له: مردنی له‌ئاگاوی ئاتارشیستیک - ژنی بێ کێلک - سێ سه‌روک - که‌ل و به‌ل - مه‌رگی زینتو بوونه‌وه‌ی بووکه‌ داژمه - ته‌رمه‌کی پووست بکه‌ین - هه‌ر که‌ی به‌رێه‌ی نه‌ی.

سوتنه‌ت داری هه‌موو تایبه‌ت مه‌نده‌ی شانۆیه‌کان بوون که‌له‌ناخی خه‌لکه‌که‌یان سه‌رچاوه‌ی نه‌گرت. ده‌سه‌مایه‌گه‌لی، شوخ و شه‌نگی، شینوه‌ی لال‌بازی، پاله‌وان بازیه‌کان له‌گه‌ل چه‌تبه‌شی شانۆیی و کۆمیک، ته‌واوی نه‌مانه‌ و نه‌وشتنه‌ی تر تاقه‌ ده‌س مایه‌ی له‌وان بوون و گرنگ‌تر له‌هه‌موو نه‌مانه «فو» و «رامه» توانیان له‌کارگه‌ی بیک هاتنی گانه‌کانیان به‌ داخه‌نانه‌کی سه‌ر سوور هه‌ینه‌رانه‌. شانۆییکی سه‌ره‌خو و خاوه‌ن ریباز بدۆزنده‌وه‌ و به‌دوایی بناستین. نه‌وو جیهان نه‌م پیاوه‌ بلیمه‌ته‌ نه‌ناسی. نه‌وان به‌ هۆی پالدان به‌ میژووی ششانۆییکه‌وه‌ که‌سه‌رچاوه‌ی هه‌لقو‌لۆی «کۆمیدیا» بیلارته‌ی بوو. په‌یوه‌ندیکی زوو ناسکیان له‌گه‌ل ماناگه‌لی نووی و ئیستایی خوێران دامه‌زراند. ماناگه‌لی وه‌ک: سێ عه‌دا ته‌ی کۆمه‌لایه‌تی بێ شیل بوونی مافی ژنان و پیاوانی هه‌ژار ده‌ست، ئازادبجوازانی گه‌یروده‌ی زیندان و «دەرگراوانی ژیر چه‌پوکه» «فو» و

داریو فو شانۆگه‌ری بلیمه‌تی جیهان. که‌ له‌ سالی ۱۹۹۷ خه‌لاتی نوینی له‌ ده‌هه‌باتی وەرگرتوه، له‌ باکووری ئیتالیا له‌ سالی ۱۹۲۶ له‌ بته‌ ماله‌ په‌کی کرێکاردا له‌ دایک بووه. نه‌م خاوه‌ن ناوه‌ به‌ هۆی زانایی و هه‌ست و خوشه‌ویستی هونه‌روه‌ توانی پشاش سه‌ره‌ی نیوه‌یه‌وه‌یی دووه‌م به‌ نوی به‌راج، نه‌کته‌ر و شانۆنوس ده‌ستی به‌ تیکوشان کردو له‌ خوی وینه‌ییکی به‌س توانای و به‌رچاوی جیهانیان خست. داریوفو به‌ ساکارێکی رینگه‌ی ناوداری نه‌یری فو له‌ گه‌ل هه‌اوسه‌رو هه‌اوسه‌فه‌ری تینگه‌بشتوو و هه‌اوسه‌نگی خوی «فرانکا رامه» له‌ ئیوان تیغی تیژو بێ به‌زیانه‌ی «هۆژینه‌ کاتیانه‌وه» به‌ له‌شپه‌کی برینداره‌وه‌ تی‌په‌رین نه‌گه‌ر کلیسه‌ نازاریانی دا، نه‌گه‌ر راگه‌یانده‌ دیستنی و نووسینی په‌کان ده‌رکی له‌سه‌ریان داخه‌ت و نه‌گه‌ر شپه‌ فاشیسته‌کان ده‌گه‌ل توونه‌وه‌ پارتیه‌کان به‌ره‌که‌ی بێ گرتن جیی ئه‌رسان نه‌، نه‌وان به‌ره‌ی خاوین و

بەردەنەوسا:

دەبىي جياوازى دابىرى
لە نىوان شانۆيىكى
خاوەن بىرو پراو ئەو
شانۆيەي تەنيا
خەرىكى نواندى
ژيانە.

فيكتور ھۆگۆ

مصاحبه با علیرضا نصیبه

س: بعنوان ستوان اول شما کردستان را چه طور می‌بینید؟

ج: کردستان سرزمینی است به قدمت تاریخ و مثل خود تاریخ پر از فرازها و نشیبها، شکستها و پیروزیها پر از امیدها و ناامیدها و افت و خیزها. به این دلیل که اگر ما به تاریخ نگاه کنیم این سرزمین پر از دلاوریها و سلحشوریها بوده و در کردستان همیشه آرمانخواهی دست به دست هم داده تا کردها بتوانند قلل رفیعی را فتح کنند و بعد از هر فتح و خیزش دوباره فرود واقعی دیگر را متحمل شده‌اند - این افت و خیزها مانند زندگی جذاب است چون هر افضی لذت خیز دیگری را دوچندان خواهد کرد اگر به کردستان نظری بیفکنیم انگار کتاب تاریخ ایران را ورق می‌زنیم. چیزی حدود ۴ هزار سال قدمت این سرزمین است که هر ورق این تاریخ گویای هزاران کار و تلاش و آرمانگرایی و آرمانخواهی است و تمامی تلخی‌ها و شیرینی‌ها در عرصه هنر نمایش که زیباترین عرصه هنر است نمود پیدا می‌کند اگر بخواهیم هنر نمایش را با تاریخ کردستان پیوند دهیم می‌توان نتیجه گرفت که هنر نمایش طلاهدار تاریخ کردستان است.

س: دوم با توجه به کارهای انجام شده در این جشنواره شما چه برداشتی از تئاتر کردی دارید؟ برداشتی که از تئاتر کردستان می‌شود کرد برداشتی است که از زندگی کردها وجود دارد و چنانکه می‌دانیم زندگی کردها سرشار از زیبایی و دلاوریها و آزادیخواهی و آزادیجویی است که در بیشتر این نمایشها تم اصلی کارها بود. و در این جشنواره تئاتر کردی را با دو محور آزادی و عشق و آزادیخواهی و عشق طلبی می‌توان خلاصه و جمع‌بندی کرد عشق چکیده هستی و شاید در این قسمت از نقشه جغرافیا و در این مقطع، عشق همواره در طول تاریخ کردستان یک محور

اساسی بوده بنابراین طبیعی است وقتی ما بعنوان تماشاگر نمایشها را می‌بینیم و به دنبال رده پاینی از مسائل می‌گردیم به آزادیخواهی و عشق طلبی می‌رسیم.

س: با توجه به تخصص شما که کمدی است ژانرکمیک را در این جشنواره چگونه دیدید؟

ج: الان در همه عرصه‌های نمایشی تئاتر و سینما و تلویزیون ژانرکمیک ضعیف است و این ضعف در اینجا هم مشاهده می‌شود یعنی من نمی‌توانم ادعا کنم که حتی یک نمایش در این مورد طبقه‌بندی شده باشد اما رگه‌هایی از پرسوناژهای کمیک در چند مورد دیده شد که بسیار کمرنگ بود.

س: برای آینده تئاتر کردستان شما چه پیشنهاد می‌کنید؟

ج: به نظر من کردستان یکی از مناطق محروم کشور ماست امکاناتی که در اینجا برای هنر نمایش جوانان در نظر گرفته شده بسیار ضعیف است و برای آینده اگر بخواهیم صحبتی داشته باشیم باید عرض کنم که در برخورد با این هنر مهم برای هنرمندان، حفظ انگیزه است پشتکار و تلاش آنان تعیین‌کننده آینده هنر نمایش کردستان خواهد بود آنچه که به مسئولین مربوط می‌شود این است که هر چه به این هنر ارزش بیشتر و بهای بیشتری بدهند بازتاب آن در تمام زمینه‌ها علی‌الخصوص تعلیم و تربیت و آموزش و سایر زمینه‌ها بسیار بیشتر خواهد شد و مسئولینی که برای جوانان سرمایه‌گذاری می‌کنند باید بیش از پیش به هنر نمایش توجه کنند الان خوشبختانه علیرغم کمبودهایی که وجود دارد همین اندازه برای عینیت بخشیدن و پرورش خلاقیت جوانان مؤثر بوده اما کافی نیست و آنچه بیش از موارد دیگر باید بر آن تأکید کرد اینست که تئاتر را امکانات به وجود نمی‌آورد بلکه

عشق، اندیشه و آرمان تئاتر را می‌سازد و علاقمندان به تئاتر باید بدانند که این کمبود امکانات تنها مختص به این نقطه از کشور نیست بلکه در دوران کودکی ما هم در بی‌امکاناتی کامل و فقر امکانات با تئاتر مرتبط بودیم و این نشان دهنده این نکته است که اگر انسان به کارش ایسان داشته باشد در صورتی که این امکانات هم وجود نداشته باشد باز به هدفش خواهد رسید.

س: نظرتان در مورد بولتن جشنواره چیست؟

ج: در بولتن جشنواره جنبه‌های آموزشی آن کم بود و اساساً ضعف این جشنواره در بخش آموزشی بود مثلاً مسئولین برگزارکننده می‌توانستند در کنار به صحنه آوردن نمایش‌ها، کلاسهای آموزشی هم در نظر بگیرند با حضور دوستانی که از تهران آمده بودند امکان این کار وجود داشت و این کم توجهی در بولتن هم بود می‌شد برگزیده‌هایی از نوشته‌های کتابهای ارزشمند را انتخاب کرد که بیشتر نیاز به آن احساس می‌شود و از مطالب اساتید قرن استفاده کرد که انشاء... اگر در جشنواره دوم به جنبه‌های آموزشی بیشتر توجه شود قطعاً در بولتن هم منعکس خواهد شد.

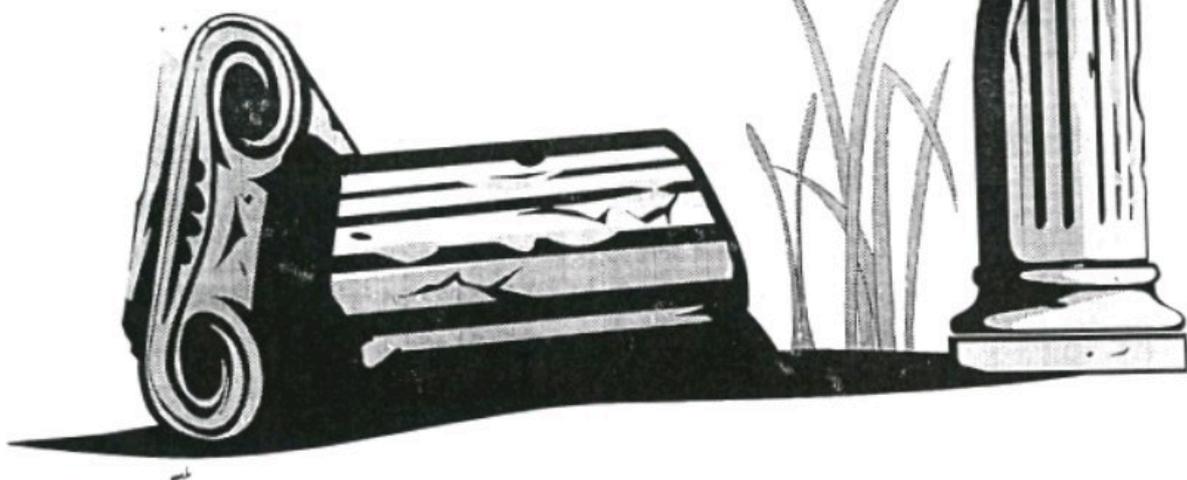
س: بعنوان آخرین ستوال تقاضا می‌کنم در این چند روز هر اندازه کردی که یاد گرفته‌اید با زبان کردی بگویید؟

ج: خدمت شما عرض کنم که امروز یک نویسنده کرد دو جلد از کتابهایش را که تماماً به زبان کردی بود به بنده هدیه کرد و با خط خودشان در بالای آن نوشتند که همدلی از همزبانی بهتر است و من به عنوان حسن ختام این مصاحبه همین جمله را از این دوست عزیز خدمت شما عرض می‌کنم که همدلی از همزبانی بهتر است من با کردها همدلم حتی اگر همزبان نباشم والسلام.

بەردەنەوس:

هونەر نابى له ژيان جيا
بيتهوه، ئەگەر
کارەکانمان ئاويتهى
هونەر بوويت کارىک
ناکهين، پيوستى بى به
شاردەنەوه.

بيرونو مومونارى

چیرۆکی کوردی

ههشتهمین فستیوالی چیرۆک نوسان، مانگی خەزەلۆمەر لە شاری بانە بەرێو مچو. نەم پرسیارنە ئاراستە چەن کەس لە بەشداریوانی فستیوالەکە کرا.

۱- چیرۆکی کوردی و رەنگدانەوی یۆمەرگانی (کۆنۆ نوو) پۆست مۆدێرن (چلۆن پێناسە دەکەن؟

۲- رەوتی چیرۆکی کوردی لەئاستی جیهاندا چلۆن دەبینن؟

۳- دەلێن چیرۆک زمان دەپاریژن. ناخۆ چیرۆکی کوردی تۆنابو پەیتی زمانی کوردی بپاریژن؟

۴- پێوەندی خۆیتەرۆ نوسەرۆ هەرۆهەا دەوری رەخنەگر لە چیرۆکی کوردیدا چلۆن دەبینن؟

۵- کارەساتەکان تۆنابو یانەر رەنگدانەویدان لەچیرۆکی کوردی بەتایبەت چیرۆکی رۆژەهەلاتا بێن؟

بەپاریژان:

حەمەسەلە سۆزەنی (رەخنەگرۆ شاعیر)، ئەمێدۆخەلەق بەعقوبی (رەخنەگر)، جەبار سەبەر (رۆژنامەنوس)، ئازاد کەریمی (چیرۆک نوس)، بەسەرپان گردین و ولەیمان دایەو.

سابیر: من پێموایە نا زمانیکی فەرمیت ئەبێت (سەد سال تەنایی «مارکیز» پێش) (عەنای ئەهائی) بێنوسی لە سەر ئاستی جیهان دەنگدانەوی نایبێت و خەلاتی تۆبیلیش وەر ناگرێت

سەر قەرەنجی کۆمەلگا جیاوازانەکان تۆبێتەو بێسان کردە بەلام...؟

چیرۆکی کوردی زیاتر حەماسی و تەوێنداری بون. لاس و خەزەل، فەرخ و ئەستی، رۆسەم و زۆراو، سەم و زین، خەج و سیامەند... ئەم چیرۆکانە زیاتر بەلاوژ و تەران و دەنگدانەوی ئاواتە سەرکوت کراوە سیاسیەکان و هەرۆهەا دەنگی پەر لەهەست و شەڕۆشتی خەلکیکی ئازا و ئاشق بو کە ناموس پارێز و بەوەفای و رو راست بون، کوردستان لە تاران و ئەستەمبۆلەو دەور بۆ. لەو نو پاپتەختەدا پیاوانی سەر بەدەد، کە ولاتیان بەرێووە ئەبێد و لەگەڵ دیپلۆماتاشی تەرووپایدا هەلسوگەوتیان ئەکرد، ئیشیان ئەکرد.

فارس کەسیکی وەک میرزا حەبیب خوراسانی زەبەنەلعبیدین مەراغەبی هەبو. ئەوان زمانی بیانیان ئەزانی و خەریکی وەرگێران بون. کەچی، لە بەرگە قورسیەکانی بێتەمالی کورد، بەیت و بلور دەوتران سەرگۆزەشت و مەتەلوکا ئەلانی لەم بەشە لە جیهاندا مێژووشی (Ignorancia)، واتە، فەراومشی هاتو! لە دواي شەری بەکەمبەشە (۱۹۱۸-۱۹۱۶)، ئەمەن درێژ ئەبن، ئاناتۆرک و رەزاشا و فەیسەل پشویان بەکوردی قور بەسەر ئەدا پێی رەحەت راکێشێ چ بگا بەوێ قەلەم بەدەستەو بەگرن چیرۆکی کوردی بخولقێنن. ئەوەش ئەکاتیکیدا بو کە زمانی کوردی قەدەغه و قورغی لەسەر بو.

تەنیا بێزاف لەم بوارەدا لە سۆقیەت کراو، کوردانی ئەو ولاتە نوسبو یانە بەلام بەشێوانی کلاسیک، گێرانیەوی چیرۆکی پێشینیان و لاوژەکان... بەلام سەبارەت بە پۆست مۆدێرن... بە داخەو، چیرۆک نوسی کورد کە

خۆی بە پارێزەری کە لە پوری کورد ئەزانی، ئەرکە کە ئەنیا لە وەرەداشدا ماوەتەو، ئەو کە لە پورە کۆنانە کە زۆریان مردن و مانیشیان ئەنیا و ئەنیا یۆ مۆزە خانەکان کە لکلی هەبە، ئە بۆ ناو چیرۆکی سەر دەمی ئێستەرتەت بان کلیپ و فیلم و شانۆی چەرخێ ئێستات. ئەگەر تۆ خەریکی نوسینی دەفێکی کلاسیکی، مە جەوری هەمۆشت وەکو گۆن بچینی و ریزی بکە، گەورە بکە پەتەو و بیخەیتە بەر چاوی خۆینەر. بەلام کە باسی کێشەبەکی کۆمەلایەتی ئەم سەر دەمە ئەکەیت، کە ئاخ و هەزری مرقەکانی گۆراون، ئەناتەت جۆری ئەخۆشینەکان، خواردن، چل و بەرگ، سیمای مێماری، ئامرازێ گواستەو و هەمۆشت گۆراو، ئێشتر نازانم بۆچی ئەئێسی چیرۆک نوس بەدای و شە کۆتەکان و رستە کلاسیکە بەدای سەرگەردانی فەرەنگی هەبەناتە بۆرینە و فەرەنگی خال و...؟

یان بۆ وێنە کردنی قس و پەرچی کۆچیکی جەوان، ئاوی ئێسوی گزۆگیا خۆ رسکەکانی کۆیستانی کوردەواری قەتار بکات... یان ئەشی دەوی داپەرە، ئەوەرە یاسی چەن لاپەرە چیرۆکمان بێت کاتی لە شار دانیشستوین، یان لە بەرانیەر بەرچی ئیشل و چەمی تایمێزدا جگەرە کاپێتان بلاک ئەکێشین و هاتەداگ و هامبێرگێری مەکوئەنالدەمان بایۆلە کردو، و فریقێی رۆژاوی ئەدەبیتەو؟ بێمان پەرە لە بۆنی چەقە دوکەلی گۆن و تەپالە تەنور و بێن زمانمان نامی کۆیڕی بەتەجە کێشی و دۆبێنی ئێدا ماوتەو؟ ئەبێ ئەو پرسیارە لەخۆ بکەین ئێمی چیرۆک نوس بە راستی ئەسۆزی کێین؟ یان زگەدری لە سەر کەس ئەکەین؟ بۆ ئەبێن هەر کەسایەتێکەکانی چیرۆکی کوردی لە ژێر سێبەری کاراکتەریکی وەک «ئەنجە مەمە» یان پالەوانەکانی رۆمانی «کەلێدەر» یان «بەرکێن»؟ من ئەنیا لە بەر ئەو نالیانە کە گۆبێ زمان و شوێنی ئە رۆمانانێم کوردستان نین. دورگی «کرت» و «ویزان» دراوسینی کوردستان بونایە، کاراکتەری چیرۆکی ئە ژێر رەنگدانەوی کەسایەتی «ووریا» دا ئەبو...

ئێنجە مەمەدی پاشا کەمال لە سەر دەمی خۆیدا وەلامەردی خەزی خەلک بو، خەلاتی تۆبیلی وەرگرت، بەلام ئایا «وورەشان پاموک» هەر بە شێوازی کەمال نوسی و خەلاتی تۆبیلی وەرگرت؟ تۆبیلی خەلکی تورکیا چاوەدراوی ئەو هە بون پاموک هەروەک کەمال بنوسی؟! کە واتە هێشتا بە کچار زو، باسی مۆدێرنیزم و پۆست مۆدێرن و پێوەرەکانی لە چیرۆکی کوردیدا بکەین!

پەغقوبی: ۱- چیرۆکی کوردی لەسەرەتای رێگای خۆی دایە. هێشتا قۆناغی زۆر گرینگی ماو، بێبێریت، بەلام بزافی چیرۆک نوسان چەگە رەوتی مۆدێرنی چیرۆکی جیهانی. بە کورتی چیرۆکی کوردی رێگایەکی سەختی ئەبەر، بەلام لەرێبوارێکی ئانازاش ناچێ.

کەریمی: چیرۆک نوسی کورد بەگۆیڕی زێد و مەلپەندی خۆی زگەدری و داکیکی لەو پرسی ئەکات کە مەلپەندەکی من ناوێندی وێژە کوردیە!

کوردی یۆ دەروەدی سنۆرەکانی کوردستان و هارەبش بون لە پرسی گلوبالیزاسیۆن پوچەل ئەکاتەو و بەداخەو جیهانی بیروکی ئەتیم لە جۆگرافیاي ئەسک و تەریکی زاگرس و ئاناتۆلیدا ئەقیس ماو، ئەناتەت ئەگەر لە ستۆکھۆلم، تاران و ئەستەمبۆلدا دانیشستین، ئەم رۆشەش کەسایەتێکی تاپەت بە قەلەمان ئەبەخەش کە بەخێلی، بەرچاوە ئەنگی ناوچەگەرانی، چاوەنکەری، پاراو ئەبوشی زمان، کۆل و کورت مانەو، بە زمانی مانایی، روخانی وە و مشتومر لەگەڵ خۆیدا و بێن وریەن لە هەمەبەر جیهانی

پێشتر لە جیهاندا تاقی کرابوتەو، بەو خەلەش من رام وایە لەو ماوەدا باش هاتە مەیدان و دەکێرێن بێنێن ئەک هەر دەسپێکی باش بو، بەلکو لە رەوتی گەشە و پەرەسەندنیدا باشتر خۆی نواند، رەنگە ئاشنایا بونی نوسەرانی کورد بە تۆری و زمانی دراوسێکان و دواچار جیهان، ئەو رەوتی و هەپش خستو و ئیستا کوردەواریش چیرۆک نوس و ئەقی چیرۆکی باشی هەبە کە لە ئاست دراوسێکان (ئەک جیهانی) هێندە کەم ناهێنین.

پەغقوبی: ۲- پێم وانیە لە قۆناغی ئیستادا شایانی بەراورد کردن بێت. چیرۆکی کوردی دەبێ سەرەتا خۆی بدۆزێتەو و پێناسەبەکی هونەری بۆخۆی دا بێن بکات. ئیستا ئەگەر روو لە ئاست و ئاراستە جیهانی بێت کارێکی ئەگۆنچاوتیە.

کەریمی: ۲- چیرۆک نوسی کورد، بەداخەو، لە خۆلای ئەخۆشینکی مازوخیستی دا خۆی بە پارێزەری بونایە فەرەنگی کوردی ئەزانی بەلام بەری بەهەمۆشت گرتو، ئەناتەت رەوتە باوەدارەکانیش، لەبەر ئەوەی رەشپێنە؟ ئەکا رەهەندەکان، هەرچەندە ئازاد و باشیش بێ، بەلام بەهانتیان هەندێ شاکاری خراپیش لەگەڵ خۆیادا بێهێنن! گەرچی کەسانی وەک مەمەد ئۆزۆن، بەخێنار علی، عەتا ئەهائی، شۆزاد حەسەن، فەروخ ئەمەمەر، مەحمود باکسی و کەسایەتی تر لەم بوارەدا هەولی تازەگەریان داو، بەلام رەوتەکە زۆر قەتەر قاجی چەقاندو و چیرۆک نوسی کورد هەر چەندە نوێ خاوەنیش بێ بە زنجیر پێوی بەسراوتەو.

ئەمەش چەخەدی ئەو یاسەم ئەکات کە باسی کەسیکی خۆلای مازوخیستی لە جیهانی هز و رامانی چیرۆک نوسی کورد ئەکا و ئەوان لە تێرس و رازاییدا ئەهێلێتەو، هەر بۆیە هەستی چیرۆک نوس لە مەر گواستەوێی بێر و قەرەنگی جیهان نااسرین. ئەدەبیاتی نایبێت ئەدەبیتکی جیهانی. بەلام ئەمە ئەوەش ناگەبێن ئەنیشین کار ئەکەین تا ئەو دەمی ئاتمان ئەتێد!

پەغقوبی: ۳- چیرۆکی کوردی و زمانی کوردی بۆیان هەبە پکتر بەپاریژن، بەلام ئەم پاراستنە پێوەندیکی هونەری و تۆرگانیکی، ئەک ئاسایی و میکاتیکی، چیرۆک و وانەبە ئەتێ جار بە ئەتەست دەست لە زمان بەدات، بەلام دواچار بۆ خەزەت کردن بە پاری هونەری خۆیەتی. ئەناتەت چاری وایە زمانی چیرۆک گوتاری تازە و تاپەت بەخۆی لە چوارچێوەی گشتی زماندا ساز دەکات، چیرۆکی کوردی بەعام بێ خەزەتی بە زمانی کوردی ئەکردو.

کەریمی: ۳- ئاتوانم بەپاری وابدەم کە چیرۆکی کوردی تۆنابو پەیتی زمانی کوردی پاراستین، تۆ ئەبێ بزانی خۆینەرەکانی چیرۆکی کوردی لە بساری هەژمار و چۆنیەتی پلە یە فکریدا لە چ ئاستیکدان. زمان بە بەکمال و دەسەل لە ناو ناچێ. کەمالیزم هەتا ئیستا زمانی کوردی لە پاکوری کوردستاندا لە ناو ئەبێو، بەلام زەبەری باشی لێن وەشاندو، من پێم وایە ئەوەرە و زۆم و ئانەت ئاشوورەکان و ئەناتەت ئەو چۆلەکە هاوردانی

سالی ۷۲۲ ی پېش زابین بق کوردستان له سر روهی میژویسی پرؤسی بهرو پېش چونی زماني کوردی کاریگری راسته خوځیان بو.

دهیان سال زماني نرامی(شو) زمانه که نامشوریه کان قسه بیان بین کرده) زماني نیداری کوردستان بو. نوویه بهباشی لیسان رون ته پېشوه که زماني کوردی زمانیکه یکجار ناسته و نه گورنیه.

بهلام لم سردهمه دا نوویه رق هه لئستیتنی و له همان کانیشدا چیکه پېگه نینه. ناوچه گه ری چیروک نوسی کورده. که من پیم وایه نه تهنیا زماني کوردی ته پاراسته به لکو خه ریگه توشی سر لیشوایی و نالوژی زیارتی ته کا.

بسو وینه. منن که خوم به چیروک توش شمرانم. هیتتا دلنیا ته بومه توه که وشه «ناخ» ستاندری زماني ته دهی کوردیه یان «داخو» یان «کوم» «گوم» و «وم» کامیان شیواترن «لنگه» یان «ده گه»

سهرنج راکتیش ووهیه چیروک نوسی کورده به گوریره زید و مهلبندی خوی زگه نین و داکوکی له و پرده نهکات که مهلبندمه من نالوویه ویزه کورده ایتر توه وچاوا ساکات که تهن پیراوه ری گوموش پکات له کوریه گوندیکی قلته شوینی تم خلکمه. له زور کوندا. که سانی ته دبیمان هه بو. هه ندیکان ناسراون و زوریان نه ناسراون.

بسو نمونه من بوخوم چند نیر مهلبستم که وته دس که به زاراووی هوراسی نوسراوبون و شمزا و به وراوه که شی بهم چوره بو.

«فه قن نهجمه» ناسراو به «سید شهنامه» گوندی «خه رکه» ۱۳۰۶ ی مانگی... واته ۲۴۷ سال پېش نیستا. «خه رکه» گوندیکی نریک «دیوانده ره» به و له چاوا هه ندن شوینی تر تهریک و بین دهنگ ماروته وه. واته هه ر شوینیکی تم نیشتمانه واره گی که سیکي خاوه ن هونر بو. نوویه که سه قز. مه هایاد. سنه یان هه ر شوینیکی تر بکین به پایته ختی زمان و فره رنگ و ویزه کوردی. جگ له ووی خومان کورین به نامرازی گالته و فقهی خه لکی ترهیچ چیریکسی کارکنی

باشمان نه کوروه. مه ستوره خانم ته رده لان. شامی کرماشانی. مه خوی. مه لوه وی. مه لای چه زیری. خاشانی و بسو خویان جیهانیکسی به رفراوانسن. تسو چون ته توانی ته وان یان. هه زار و هیمن. بخره پته فه فه زی ناوچه و گه رگ و مهلبندیکی تنگ و ناریکه وه له به نوویه حزه ی خسوت وا ته خوازی. نوویه که ته وان له کانی خویاندا به شینوهی خویان و مهلبندی خویان بهرهمیان سوبوه نایپته ناسته نگ و ته گه رگه سر ریگی نوخوایی نوویه تم سردهمه.

بسو مگر «سه عدی» به زاراووی «شیرازی» نوسی. یان «خه بیام» به «ته شپاوری» ته نانهت «خاقانی» و «نیزامی» زه گن تورک. به «فارسی» دره» نوسویاته.

په عقوبی: من توریانی ژنیک له میرده که له سهر نووی له بهر بین پارویه له رقان به شهب له زگی نوکیانی ژنه که هی هدلاوه به کارسات دهرانم

له بهر نوویه ستاندریکه ته دبیمان هه بو و مه جور بون تهو ستاندره بهارین.

له لاین تر «پایا تامیر» و «فایز دهشتانی» به زاراووی ناوچه ی خویان خزمه تیان به ویزه ی خویان کورده و ته بونه ته کوسپی زماني پاراوی ستاندری فارسی... یا نیمه نو سوری کورد فیرقی زماني پاراوی نو دهی و زاراوو کورده کان بزاین. نیمه خه ریگین کایه و گه مه به وشه کان ته که یان. له رسته په کدا که ته کرن به چوار وشو به گرمیزی شه دهی کورده وه ریز بکرن و مه به سستی خسوت رایگه پیتنی و هک قه تازی فیهک هه لمان به ستوه و نارمانجانی بین ته که یان و خویندری داماوی بین کاس و سهرسام ته که یان. چیروک نوس ته بین ته لغوبینی زماني خوی ناسیت. وشه دانه تاشن. وهرگیزاوی وشه غیره کوردی ته کا به کورده له بهر نوویه ناشیرین و ناباره.

بسو وینه وشه «چاوه نگوین» هه مان «چشم عدلی» فارسیه. مگر ته تمه له کوریدیه وشه جوان و به ترخی «چاوا کال» مان نهی؟ یان «چاوا که زال» که دهیان جبار چوانتر و شیواتره له وشه چاوه نگوینی. خوله مینشی و شتی بهو چوره که وهرگیزاوی وشه غیره کورین له رسته کوریدیا؟ مروق سه رسام ته بین کاسی بیر له وه ته کاتوه هیتتا زمانيکی پاراوی ویزه یی و په کده شگ و په کپه نگی کورده مان نهی. نه مهش ته نیا له ته دهی سزراویدایه ته گینا ویزه ی کرمانجی ریگه و شوینی خوی جینویه توره. هه ر له «تورگی» هه تا «چزیو» و «نامه» به په یک چور ته نوسن. بهلام له «هشتوه» هه تا «سلیمانی» و «هه ولیر» هه رکس

به چورن ته نوسن و ته مه داخکی گرانه! ساین: ۳. ده کرن تم پرسیاره که میک فراوانتر بیت به ووی بلین ته ده به گشتی زمان ده پاریزیت من باوه و وایه نهک هه ر زمان ده پاریزیت به لکو پېشیشی ده خات. خاوینشی ده کاتوه له زماني بیگانه. ته ووشی و هک زمان نیستا نیمه ناخاقتنی بین ته که یان. پنی ده نوسن. بهرهمی شینره کانی نالی. مه خوی. و زوریتره و زورانش بهر وه پېش ده ورات. به لام و هک پرسیاره کهی ژپوه دیاره چیروک فراوانتر له شینره. بویه ده کرن تم روه وه ته رکی چیروک فورس تر بیت له هه مبر زماندا.

سوزنی: ۳. نهک چیروک. هه مو ژپانی نینسان، له زماندا ره دی داوه توه و پاریزراوه. له راستیدا زمان و هک سیستمی نیشانه کان) زور له وه بهرین تره که بهس چیروک به تواتر بیهارین. به لام له بهر نوویه که سیستمی گیرانه وش به شیکه له زمان. حه تم ته تواتر له گه شه و بهر سه ندن زمانیشدا ده وری خوی بگیزن. (به تابه ته له کوریدا بویه به زور هوه زماني کورده پېشتر هه وای ده برین ته توتی نه وه... مه به ستم نوویه لام وایه چیروک نوسیکی سردهمه له بهر توه چیروک نوسن که زماني بین بهارین. به لام نوسن و تقیاس له روهی نوین کورده وهی خویدا بهر ده وام زمانیش نو و نوپنر ده کاتوه و چیروک کوریدیش له و راستیه به در نهی.

ساین: ۴. په یوه ندی خویندر و نوسه په یوه ندیه که له سر ناستی بهرهم فروست ده بیت. کاری باش خویندری باش راده کپشیت. لپره شه وه ته رکی ره خنه گه ر ده که ویت به ووی خویندر به لای کاریکی باشدا کیش کات. پنی بلن تم بهرهمه ده هینن له کانی خوی بدیه تین. له ناوه ندی رۆشنیری کوریدا تا نیستاش پایه خی ره خنه گه ده رنه که توره و ره خنهش بو خوی و هک به شیک له ته ده بیات شوینی خوی هه ستم بین نه کورده. نوویه ده بیین زیا تر تانه و ته شه ر یان به ووی دوسایه تی و په یوه ندی تاریف له په کتوره.

هه رچن بهرچار ره خنهش ده بیین که به هه مو که م کوریشیه وه لپره و له ویش ده نوسرین. ته مه دردی ته ویه که رۆشنیری نیمه تمهیل و بین ناگیه و شاره زایی له ته ده بیاتی جیهانی نهی. بویه تواتر بهرهم هینن ره خنه گه و دهقی جوانی ره خنه یی نهی و له یواره دا ته خه شه. سوزنی: ۴. ره خنه نوین له راستیدا خویندر به خولقینه روهی دوباره و چه ند باره ی دهق ده ناسن و ده قیکش به دهقی کسراوه و ده لوه مه ند ده زانی که تواتر به یوه ی ناوه کی خوی، خویندر به شداری ته وچه ندرافه په بکا که شیاری ده قه که یان. هه لیه ته وه په مانا نهی که ناستی خویندران (یان) باشتر وایه بلین رلقه کاران) له شروق ی ده قیک شه ده یی و هک یه ک بزاسن. خویندری ناسایی ده قیک بین خه شه یان با بلین چوژ ده قیک ده یا که مه به ست و مه نالولی بو بکرتزه «مه ته لغوم» و تواتر ده رگ و تیگه پیتنی توژی دوهم و سیه م و... مانایی و بوتقای دهقی نهی. خویندری مام ناوه ندش په یک لایه نه پیکهاته و ناپیکهاته ی بابه تیا نه

یان ستانیکانه ی شروق ی بکا و سر له نوین ده قه که به چه ندین لایه نه بنوسیته وه و به گشتی به شداری ساز کورنده ووی تیگسته ته ده یه کان یان. به و پیه به داخه وه نیمه ره خنه گه یان با بلنم خویندری چالاکان که مه و ته ونده نهی که نوخوایان به مه به سته وه (ته ک قازی و حاگمانه) له دهق ده وراتن و به خوشیه وه ره نگانسه ووی کاره کانیشیان بهر چاوه.

به برای من به شیک گریگی گه شه شه ده یی ده گه ری نینه وه بسو شو خویندره واشی له لایه نه خویندرانی نوخوایه وه ناراسته ده کرن. به تابه ته تهو تیوری و بهررکانی له م چه ند سالی نواییدا له ریگی وهرگیزانه وه هاتوته نارا و نوسران و ره خنه گران نوخوایان راسته و خو و ناراسته و خو له ژپو کاریگریان دان.

په عقوبی: ۴. خویندری کورده زوری به هه ر زوریان خویندری، ته گه ر بین هه ستم نه بن، بین هه لوپستن. به لام له سته و خشی نیستادا بونی به ژماره که میشیان هه ر جی دلخوشی په. ره خنه گران که تا نیستا پتر سر قالی سه نگ و سوک کردی نوسر بون. به هه ر دو مانای سنگو سوک. به لام سه رنه تایی کزی بزافیکی گریگی ره خنه یی هه ستی پنده کرن. هیوادارم بهر و بونی له زهره و زبانی که متر نه بیت.

که ریسی: ۴. خویندر و نوسر بهر جی پنیویست و ته واکه رن بو مه شروه تی ره خنه گه ر. ته گه ر هه لام نه کوریدی. و هک چه سته و ناخی مروق وان. هه ر کات چه سته مروق توشی کم و کوری هات. ناخ هه ستی بین ته کات و هسوازی بهر ز ته پیتوه که گوایه برینیک که و ته له شمه وه برینیک نادیار. بو ونه له هه تا یان چه رگدا. نوسر ته و هوارا کردنی ناخه. زور چار ته و هوارانه بری یان ناکرن له بهر نوویه سوزی دردی راسته قینه ی درنه بهرپسوه.

سوزنی: نهک چیروک، هه مو ژپانی نینسان، له زماندا رنگی داوه توه و پاریزراوه

زور چار ته که ناله ییکی نهرم و سوک ته بیسرن و له سه قیزه هه هراش و دیار چین متعانه تره. چیروک نوس ته بین ته ونده شاره زا نیست که بزاسن شه هسواره چون ده برپیت که به هانایه وه بگن. ته بین زماني خوی بناسن و بزانی چوناوچون به کاری پهنن. نوسن ته کنیکه. ته نیا به شیک سوندراری بریتیه له هه ستم ته بین فورم له خزمته یی ناوه روکدا یس. من وایر بهر ته که مه وه. هه روه ناوه روک ته بین ته ونده فورسای و کیشی بین که بچته هه واری جوانی ناسیه وه. نوسر ته بین فورم و ناوه روک بخته خزمته یی نامانجی خویه وه بو راگه یاندن و سهرنج راکشيان.

ره خنه گریش ته بین له هه مو زانسته کان به هر دار بیت. به شی خوی له کومل ناسی، درون ناسی، فه لسه فه. مه نسیق. مافه کان، ویزه و شه داب. میژوی دین و نایبینه کان، جوگره یان زمان ناسی، میژو، بیکراری و نامار و فیزبولوژی و ریزبه سیاسی کان زانایی بپت. ته بین شاره زای زمانیکه بیگانه (جگه له زماني دراوسی کان و هک تورکی. فارسی و هه ربه یی) و هک شینگلیزی و فره نسی بیت تاکو ده قه ودرنه گیزاوه کان موتالا بکات.

زوری ی کات به شینتره ته خوی زه نیا ناو جیهانی ده روه و ناگاداری روهی ته ده و هونر و سیاست دور له هه ر چوره هه ستمیکی ته ورت رینوینی شه ده یی خومالی بکات. ره خنه گری کورده ته بین بزانی خه لکی کورده گزشتی بهر چه بهر نین و چیروک نوسی کورده خوی ماته نه داره که بیاتریقتنی و خوی خانه خوی نهی که بسوی دانا بین نوویه چیروک نوس له کانی زده ا بگرن و به نوره به دراوی بین و دوری بخته وه. ره خنه گه ر ته بین و هک که حکیم به وای شوینی نازاری چه سته که ده بگرن و دلسوزانه تماری دردی بکات. نیستا به نه شتره بین یان به درمان.

په عقوبی: ۵. ته خیر، ته نیا ته گه ر بهر یوه یه سادیه که بلین چیروک کورده خوی له خوینگی کاره ساتاویدا. که م و زور. ده زی. به لام من له ناستی تم دقخه ره شین نیم و پیم وایه نوویه به یون کاره سات بکات به دهق. ده ش پېشتر له ده قیک کاره ساتاویدا زیا بیت.

بسو ته ووش بلنم که مه به ستمی من له کاره سات ته و شته نهی که ده زانم له ناخی پرسپاری تپوه نیه. واته بز نمونه هولوکوست یان هه لچه یان ته نفال. من توریانی ژنیک له میرده که له سر ته ووی له بهر بین پارویه له رقان به شهب له زگی نوکیانی نهی و ته هدلاوه به کارسات دهرانم. که واته کاره سات لای من له هه مو چرکه په کی زبانی موقی نیمه دا گه ریاتی هه ی. پیم وایه زیمان له کاره ساتاویدا. بهر له مان بین ناگا بون له کاره سات خوی کاره ساتی ته ده بیاتی نیمه په.

ته ونده له دهقی کوریدا ره نگانسه ویمان هه یه و هه یوه که ناخوش بو و دهقی چیروک، شینر و زمسانی کورده وایرکوره، که په ک پارچه، و تازی هه ماسی و دروشم بسازی بیت. له کاتیکدا ته ده بیاتی بباشی ته ونده ته به ته کنیککی بهر ز روداو و کاره ساته کان ده که شینر و چیروک و رومان، که واده زانی زاده ی خفایلی خویان. چه نگی دوهمی جیهانی هه وینی سه دان چیروک و رومانه و که چی ههچ په کن له و رومان چیروکانهش له په کتر ناچن. هه ر یه ک تام و چوژیک خوی هه ی.

